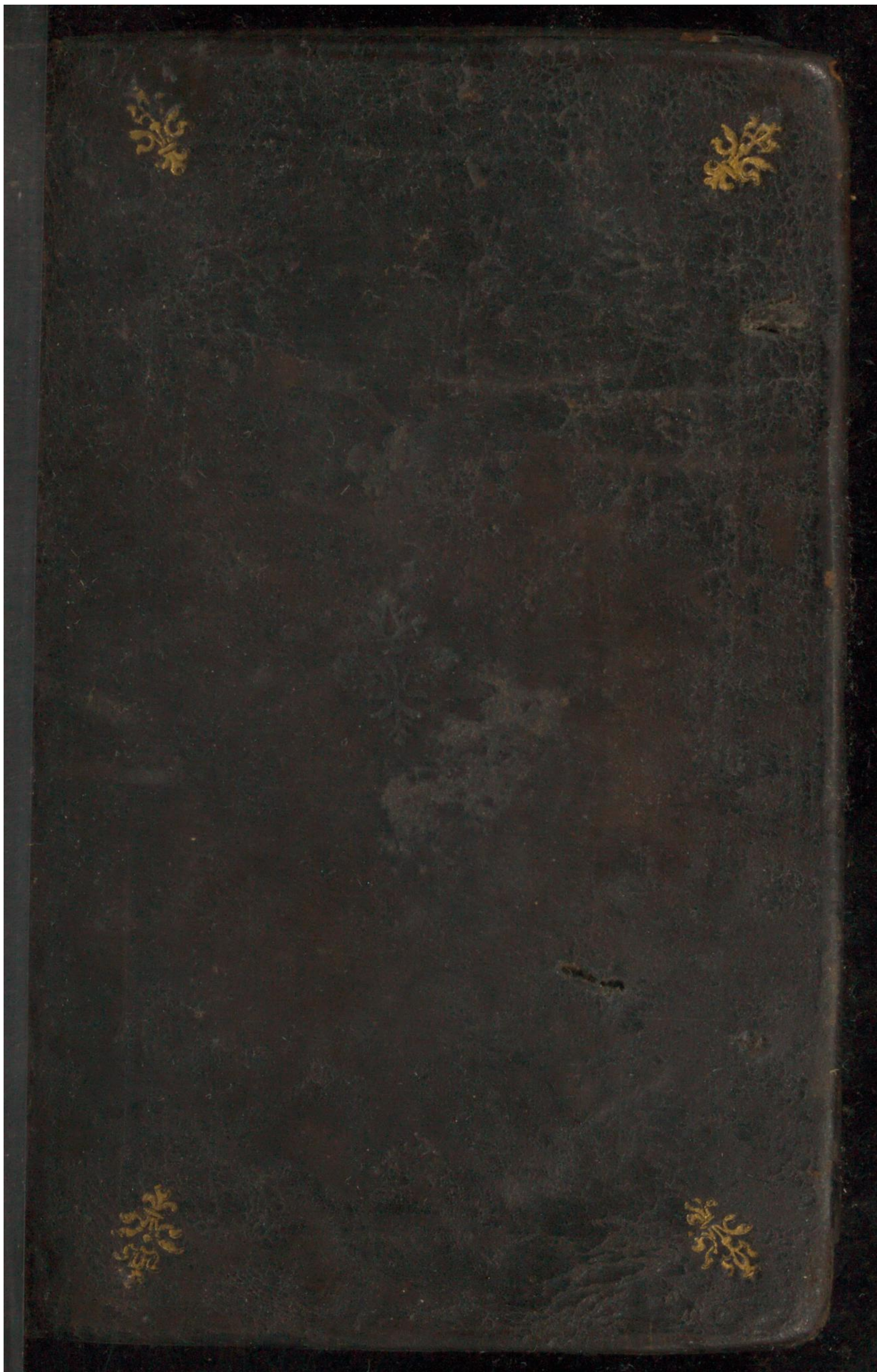
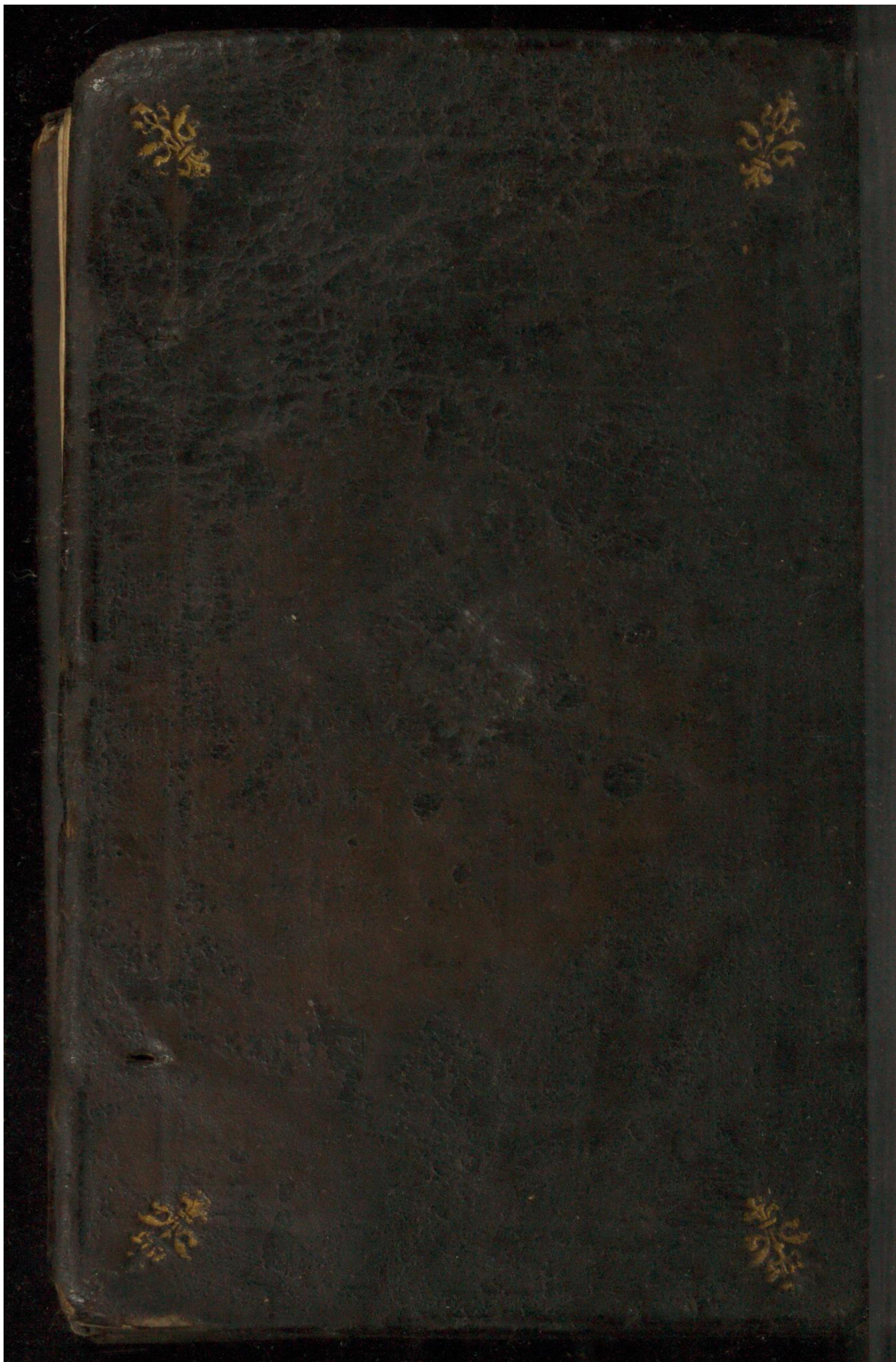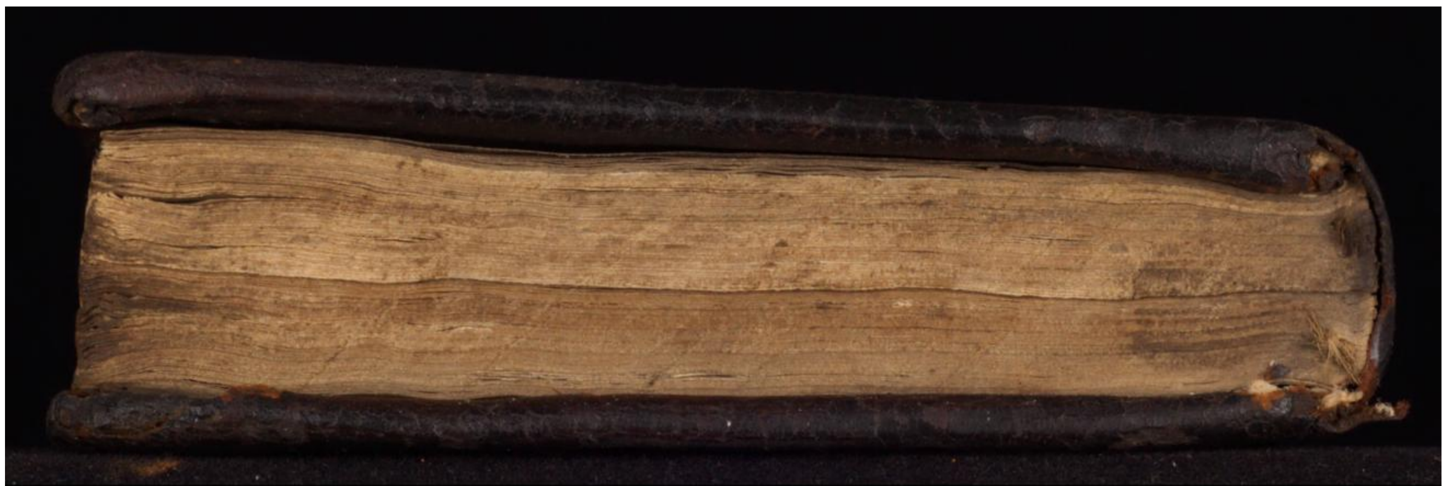

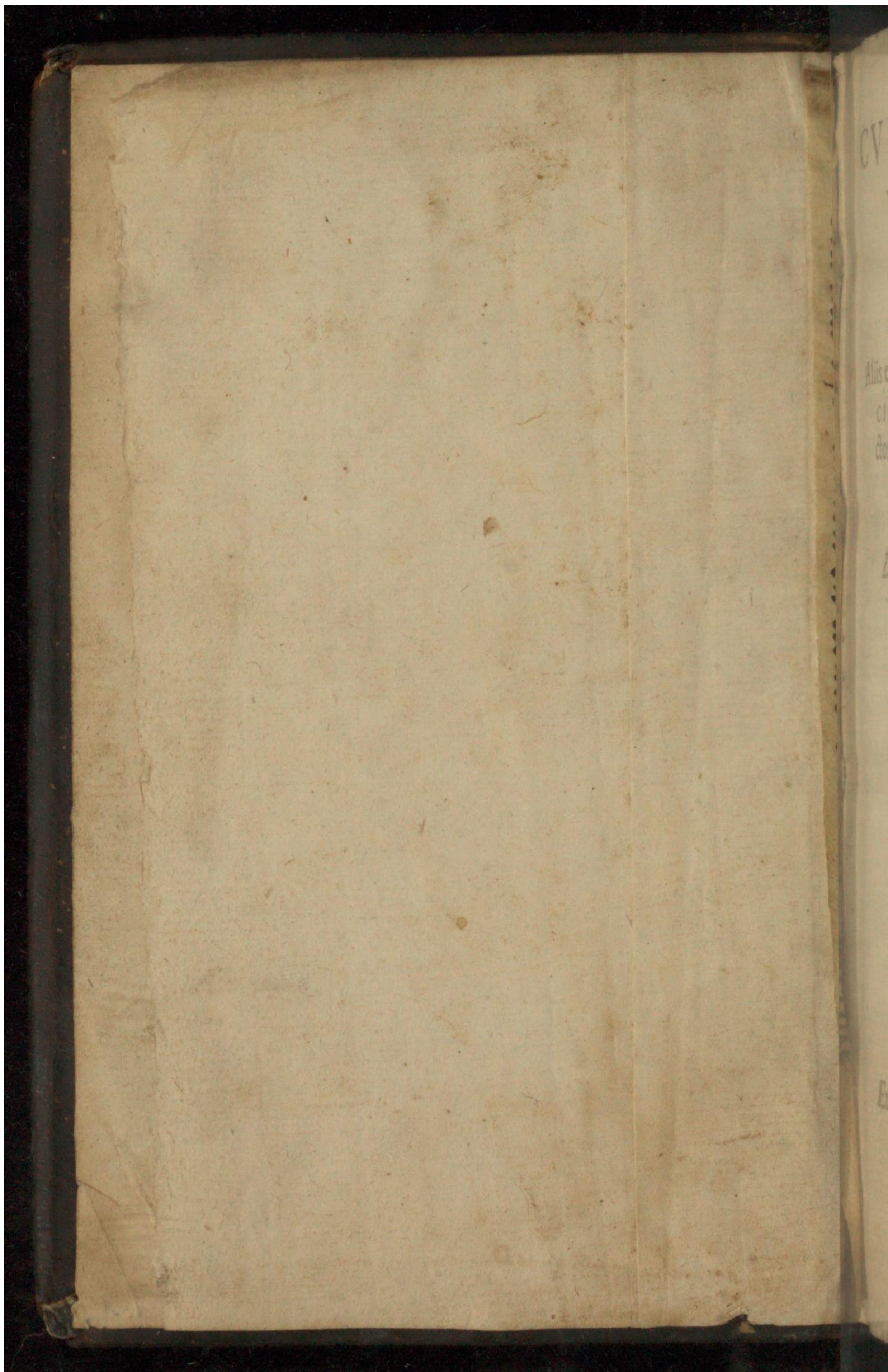

sub maledicto sunt legis. Cum operatus fueris t[erram]
non dabit fructus suos. In ipsa enim terra quam christus
portavit. id est in eius carne ipsi operati sunt salutem

DE RECTA CVRANDORVM VVLNERVM RATIONE,

ET

Aliis eius artis præceptis libri II. FRANCISCO ARCÆO Fraxinalensi, Doctore Medico & Chirurgo, auctore.

EIVSDEM

De febrium curandarum ratione.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXIIII.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS D. G. REX CATHOLICVS *priuata lege ſanxit, ne quis hunc librũ cui titulus*: De recta curandorum vulnerum ratione, & aliis eius artis præceptis libri II. FRANCISCO ARCÆO Fraxinalenſi, Doctore Medico & Chirurgo, auctore: *in omnibus ſuis ditionibus imprimere, vel alibi impreſſum diſtrahere, citra Chriſtophori Plantini conſenſum ante ſexennium proximum audeat. Qui ſecus faxit, pœna; præter confiſcationem librorum; in litteris plenioribus à ſua Maieſtate eidem Plantino datis & conceßis expreſſa, multabitur. Datum Bruxellæ in Conſilio Priuato* V. *Iunij. Anno* M. D. LXXIII.

Subſignat.

I. De Langhe.

Et in Conſilio Brabantiæ XIII. *menſis Iulij.*

Subſignat.

I. De Witte.

BENEDICTI ARIÆ MONTANI HISPALENSIS IN FRANCISCI ARCÆI FRAXInalensis libros de vtraque Medicinæ praxi,

PRÆFATIO.

VOMIHI iuniori in Medicinæ disciplina præcipuè contigere pręceptores, grauissimi ambo ac doctissimi, optimiq. viri: alter Petrus Mena, qui, cùm Compluti eam Philosophiæ partem summa cũ laude professus diu fuisset, in Philippi Catholici Regis familiã postea venit, atque in illa aula magna ægrotãtium vtilitate versatus diem suũ ex calculi morbo obiit, cũ grãdior iã ętate esset, neq. se chirurgo scindendũ cõmittere prę imbecillitate posset. Is pręclara ingenij ac iudicij sui monumenta reliquit, quorũ bona pars in lucẽ iã pro-

 dijt,

dijt, reliqua, vt ſpero, propediem eſt proditura. Ille cùm ſæpe mecum de ea medicinæ parte ageret, quæ, quòd in vulneribus, vlceribus, luxatis, diſtortis ac fractis membris curandis verſatur, manuumque dexteritate & officio præcipuè vtitur, à Græcis chirurgia dicta eſt (vt certiſſima ac totius artis tutiſſima, ſic etiam quondã præſtantiſsima habita, atque à maximis viris exculta; nunc verò imperitia & ignobilitate omnium ferè vtentium abiectiſsima ac tantum nõ extincta penitus) nunquã ceſſabat mihi ſummoperè commendare, ac miris laudibus prædicare Franciſci Arcæi Doctoris Medici Hiſpani in omni artis huius parte dexteritatem ac felicitatem admirabilem, ſed in chirurgiæ præcipuè exercitatione atque vſu obſtupendam quandam pręſtantiam: eum autem vt mihi præceptorem conciliare ſtuderem ſuadebat, ſi

cogno-

cognoſcere animus eſſet, quid quantumq́; illa Medicinæ parte effici poſſet. Cùm autem annos iam triginta duos natus in rupis meæ Aracenenſis agri ſeceſſu eſſem, accidit vt à magni & illuſtris in poſtrema ac Luſitaniæ finitima Bethicę parte ſiti oppidi (cui Llerina nomen eſt) magiſtratu, atque à prouinciæ illius gubernatore, præcipuè verò ab inquiſitionis patribus, qui tribunal ibidem habẽt, ſacri verbi populo per Quadrageſimę tempus enuntiandi & exponendi cauſa per eundem Franciſcum Arcæum iam aliâs mihi puero notiſſimum & paternæ conſuetudinis neceſsitudine penè coniunctiſsimum legatum ad eam rem miſſum aduocarer. Cui petitioni ego libenter cõceſsi, propter ſummam muneris, quod Deo gratum fore ſperabam, honeſtatem, propter eorũ, à quibus aduocabar, auctoritatẽ, atque adeò propter magnam meam

erga legatum ipſum voluntatem: qui ſuam mihi domum ad hoſpitij vſum vltrò obtulit, & chirurgię artem, qua ipſe vteretur, per loci ac tẽporis opportunitatem communicaturum ſeſe pollicitus eſt. vtranque igitur conditionem libentiſsimè accepi, atque habui per menſes quatuor ferè perpetuos ſuauiſsimis moribus ac ſermonibus hoſpitem doctiſsimumq́ue chirurgiæ artis magiſtrum, à quo non tantùm illius diſciplinæ præceptis & inſtitutis inſtructus, verùm aſsiduis & frequentibus curationum exemplis auctus confirmatusq́ue fui, quorum variam & exactã rationem longiſsimum eſſet recenſere. Huic viro eodem illo tempore cùm gratior eſſe indies mihi viderer, auctor fui, vt ſuam illam vulnerum & quorundam difficillimorum morborum curandi rationem vel breuiter, dilucidè tamẽ, deſcriberet, atque ad humani generis vſum

vſum in lucem ederet: quoniam illius in hac parte diligentiam & officium à compluribus doctiſsimis viris, præcipuè verò à Mena meo publicæ vtilitatis cum primis ſtudioſo, poſtulari intelligebam. Ille autẽ quamuis plurimis ac frequentibus per omnem illam prouinciam curationibus occupatiſsimus eſſet; tamen quòd pietate per omnem vitam maximè ducatur, (vtpote qui in curandis innumeris pauperibus, in quorum ſumptus pecuniam etiam ſuam impendit, magnam diligentiæ ac temporis partem ponit) ſucciſiuis horis in ipſis aliquãdo itineribus, nonnunquam domi duo volumina conſcripſit; quorum altero chirurgiæ, quæ vulnera atque vlcera curat, & morbi gallici præſtantiſsimam curãdi methodum & apertiſsimã tradit, adeò vt ad manifeſtas demonſtrationes illam medicinæ partem redegiſſe videatur. altero

tero verò febrium genera omnia, & quosdã difficillimos morbos vt ptisim, quemadmodum ipse rectè expeditequè curare soleat, docet: vtrũque nobis in Hispania perlectum, ac doctissimis medicis Hispanis, Italis & Belgis ostensum vehemẽterque probatũ Christophoro Plantino nostro studiosorum omnium amicissimo ac publicæ literariæ rei studiosissimo prælis suis mandandum tradidimus. Vt autem opus non sine digno ornamento, quanquam genio ipso suo ornatissimum esset, tamen cultius prodiret in publicũ, voluit doctissimus ac mihi suauissimus amicus Aluarus Nonnius Hispanus, qui Antuerpiæ literarum ac disciplinarum variarum studijs ingeniosissimam dat operam, ac medicinam magno cum ægrotantium vsu exercet, alterã partem, chirurgicam videlicet, breuibus atque eruditis annotationibus illustrare, vt osten-

oſtenderet quàm aptè, quamq́ue diligenter antiquorum medicorum doctrinam Arcæus noſter perſequatur, quod quibuſdam in Hiſpania medicis perſuaderi vix poterat, qui curationum ab illo factarum miraculis turbati, dicere ſolent vulgatam & cõmunem curãdi viam ab ipſo negligi, aliamq́; nouam à ſe inuẽtam muniri, cũ tamen ille ſumma modeſtia profiteatur ſe obſeruatiſsimis antiquorũ veſtigijs inſiſtere, quæ ab imperitorũ turba perturbata atque obſcurata iã diu fuere. Vnũ autem illud eſt, quod Arcæum ſæpe conqueſtum audiui, peſſimè & artis dignitati & publicæ ſanitati noſtræ ętatis medicos conſuluiſſe, qui hanc nobiliſsimam pariter atque certiſsimam medicinæ partem vel faſtidientes vel negligẽtes, & manuum exercendarum laborem declinantes, ad empiricos, atque adeò ad ineptiſsimos tonſores relegauerint,
 paſsi-

paſsiq́ue fuerint libros à recentiori-bus auctoribus de hac diſciplina cō-ſcriptos in vulgares linguas peruerti, magis quàm conuerti. Quamobrem ille me frequēter per epiſtolas abſen-tem rogauit, obteſtatusq́. eſt, vt quā religioſiſsimè poſſem, ipſius nomine principes omnes, rerum publicarum magiſtratus, academiarum præſides ac doctos & publicæ vtilitatis ama-tores cunctos obſecrarem, ne vnquā hos à ſe Latinè editos libros in vulga-res linguas verti paterentur, quos ad imperitorum atque tonſorum manus deferri ipſe minimè velit, ſed à peritis hanc artē bello ac pace vtilem exer-ceri, vel ab ijs, qui manus exercitatas habent, peritorum præſentia iudicio & conſilio expediri. Viuit adhuc hoc tempore Franciſcus Arcæus, annum agens ferè octogeſimum, eademq́ue dexteritate vtramque Medicinæ par-tem facit, ac ſi quadrageſimum ætatis nondum

nondum excesſiſſet: à quo librũ vtiliſsimum expectamus variorum tùm inſtrumentorum, tùm medicamẽtorum, quæ ſummo cum vtilitatis fructu per ipſum excogitata ſunt. Horũ autem librorum, quos nos publici commodi quo maximè tenemur ſtudio ſcribendos edendosq́ue curabamus, doctrinam quiſquis diligenter obſeruauerit, magnum, vt nobis frequenti exemplo perſuaſimus, & ſibi, & hominum ſanitati procurandæ operæ precium certiſsimè faciet. Antuerpiæ ad x. Kalend. Maias, Anno M. D. LXXIII.

AD BENEDICTVM ARIAM MONTANVM Theologum celeberrimum.

ALVARVS NONNIVS.

SI iuxta veterẽ Stoicorũ sententiã homines hominũ causa sint geniti (doctißime Aria) quicũque de cõmuni hominũ salute, magis indies, commerentur, hi proculdubio, omnium maximi simul, & optimi sunt habendi. Quod quidem cùm varijs disciplinis præstari possit, nulla certè plenius, quàm medendi ratione id fit, adeò vt sui studiosos hæc ars, aut immortales reddiderit, aut æternæ consecrauerit memoriæ. In hoc albo cũ sit Arcæus tuus, atq; vnus qui hanc artem colendo, exercendóque tantum nominis sui splendorem apud suos compararit, quantum viuus nemo: quid credis suæ celebritati accessurum, si quæ ipse manibus inter rudes exercuit, calamo, scriptóque doctis testetur? Certè sublimi

limi (vt ille ait) feriet ſydera vertice. Quæ quidem gloria, induſtria tanta, tanta diligentia, labore & incredibili ſolertia parta, niſi per te in lucem prodeat, vnà cum ſuo auctore languebit, ac obliuione peribit. euulga itaque, quæ neſcit chirurgorũ vulgus, ac tam ſalutaria remedia clam apud te eſſe noli; ne tu minus in communicando promptus, quàm ille in opem ferendo alacris eſſe videare: & ne videar fruſtra abs te hoc petere, ſed optimo iure poſcere; ita equidem ſentio, vulnerum librum ita eßе vtilem, vt neceßarium illum exiſtimem: etenim non ſolùm ea docet, quæ cum multis mendarum & errorum portentis, incultè & imperitè à Barbaris ſcripta ſunt: verũ ita noſtrorum chirurgorum inſcitiam refellit, vt mortales ab illorum tyrannide (quos Galenus rectè latronibus cõparat) vindicaſſe mihi videatur. Præterea aliqua diſcet noſtra ætas, quæ aut neſciuit antiquitas, aut pro deplorato reliquit; feliciter, & methodo facili curare; idque remedijs

à se multa exercitatione, & iudicio comparatis, aut petitis ex Hippocratis, & Galeni fontibus.

Ordo verò quanquam ita adamussim obseruatus non sit, ob assiduam artis actionem, & ægrorum curam; magna tamen artis complexione commendatur: nam διάλυσις est perpetua, qua vulnera in suas differentias (vt ita dicam) genericas diuidũtur; ac in simplicia & composita in suas veluti fibras finduntur. Præsagia deinceps cuiusq; propria notantur: postremò curãdi methodus particularis subnectitur. Quo sanè ordine vix alius (meo iudicio) statui, aut excogitari melior potuisset. Sequitur hoc caput; capitis vulnus: hoc enim ob periculi magnitudinem, & præstantiam partis primò sese offert. Post hoc, ea vulnera, quæ in vtroque ventre accipiuntur, in supremo videlicet & imo, ita exponuntur, vt desiderari, neque ad cognitionẽ periculi, neque ad sanationem, possit nihil: cætera verò, quæ in aliis ab his partibus infliguntur,

tur, vel sub simplici vulnere cõplexa sunt, vel tanquam nimis facilia ab auctore contemnuntur, partium singularum affectarũ temperaturam, situm, connexum, substantiam, figuram, actionem, vsum tradit appẽdice quadam medica huic libro adiecta, quæ hoc habet singulare: ferè nullum circa vulnus symptoma occurrere posse, cuius nõ expedita hinc, facilisq; elici curatio possit. Verũ ad chirurgiam reuertor: in qua absolutis vulneribus, vlcera curanda proponuntur, vnico duntaxat capite comprehẽsa. atque hic admonendum existimo, totum caput ὑπόμνημα esse, & veluti ex pugillaribus ad memoriæ subsidium depromptũ: quo pacto plerique Hippocratis libri circumferuntur. Quamobrem, nec omnia definita sunt, nec vlla est circumscripta methodus; vbique verò perfecta elucet curatio. Verùm hæc breuitas pulcherrima morbi Gallici curatione compensatur: in qua illud est insigne; quòd salsæ parrilliæ verũ decoquendi modum, à nemine traditum osten-

ostendat. Quæ quidem omnia, breui scholio in singula capita declarata sunt: cæterùm quo inceperat, eo terminabitur epistola, facturum te rem tuis moribus dignam, si, qui vitæ sanctitate, & sapientia, alijs exemplo es; hac etiam liberalitate mortales adiuues. Vale.

FRANCISCI ARCÆI FRAXINALENSIS DOCTORIS MEDICI ET Chirurgi, de recta curandorum vulnerum ratione, & aliis eius artis præceptis libri duo.

EX LONGO *atq; aßiduo curandi vsu multarum, neque tamen vulgarium rerum peritiam in vtraque medicinæ parte Dei beneficio aßecutus, & propriam curationis artem, & præstantißima quædam in vtroq; genere remedia publicæ vtilitatis studio cōscribere in animo statui meo: & quorundam etiā tum morborum, tum vulnerum atque vlcerum curationem addere, quæ in antiquis medicorum libris, aut desperata prorsus, aut desiderata hactenus fuerant. Continent igitur libelli nostri, præter omnia recentiorum vulnerum genera & noua etiam & antiqua vlcera, atque ea quæ vulgo fistulæ in pectore appellantur, quorum quæ in vsu est curatio, in phthisicas plerūque, interdum verò in hecticas febres & ægrotationes eos qui huiusmodi patiuntur protrudit: quarum nos certam atque saluberrimam curandi methodum opere*

hoc Deo duce docebimus: idē & in altero de medicina opusculo facturi, quod ex multorum morborum desperata hactenus, nunc verò proposita curatione commendabile fore speramus. Hæc verò curandi ratio atque hic ordo à nobis obseruabitur, vt à capite ad pedes vsque de vulnerum omnium generibus, & quis breuissimus vnicuique curandi modus, quæ remedia aptissima comperta fuerint, ostendamus.

DE VVLNERIBVS IN CAPITE TAM EX INCISIONE quàm ex contusione factis, quę tamen vltra pericranium siue almocati non penetrauerint.

Cap. I.

NEmo profectò ex auctoribus ijs qui nostrà ætate curandorũ vulnerũ rationē docuere, aut melius aut plenius q̃ Ioannes Vigensis iudiciò nostro scripsit: cuius nos & doctrinam & artem cum primis probantes, nonnulla tamen quæ breuius & certius expediri possint, quantum diligenti studio, longo vsũ, Deo id præstante, huius & aliorum inuentis addere conabimur. Igitur vulnerum in capite vt varia ratio, sic alia atque alia curatio est. Vnum namque genus eorum, est, quæ vel gladio vel alijs ad scindendum comparatis in-

tis instrumentis fiunt. Alterum verò, eorum est, quæ vel fuste, vel malleo, vel conto, aut saxo, aut alio denique casu accipiuntur. quod genus in vniuersum contusionem dicimus. Ex his quædam maiora, quædam verò minora sunt, atq; alijs alia figuris habitudinibusq; notantur; quæ tamen omnia vltra pericraniũ nõ pertingunt: atq; ad huiusmodi curãda vulnera vel tõsores vel chirurgi plerunque indocti accersiri solent: quibus illud in primis commune omnibus ferè est; vt vulnera omnia, quæcũq; in capite fiũt, magna crucis figura incisa, adaperiãt, & (vt illorum verbo vtar) manifestent; atque cranium ipsum detegant. Deinde vulnus omne id quod ab ipsis factum est, intinctis ouorũ albo stupis & lychnis constipent, perinde quasi capitis os vel fractum vel incisum fuisset. Huius verò erroris causa est commune quoddam apud illos nullo certo illustri auctore præceptũ, quo vulnera capitis vniuersa manifestari atque aperiri oportere tradunt; vt in secũda curatione, an capitis os fractũ incisumúe fuerit, cognoscatur. Ex quo istorum errore multa ijs qui sic affecti sunt, afferuntur incommoda. Imprimis enim curationem tardiorem ac longiorem effici necesse est. Namque secũdum artem, curata octauo vel ad summum decimo die bene haberẽt, quãuis quantitate magna essent. Contrà isti vix al-

tero vel tertio interdum mense curant, cuius etiã vitij Galenus Thessalũ arguebat 4. methodi. Prætera vulnus ad craniũ vsque aperientes, ægrotum ipsum in summum vitæ discrimen non rarò coniiciunt: quippe non exiguam ossis partem aëre frigido tentante corruptam extrahi hoc modo curatis necesse sit: quod quidem os neq; corruptum aliâs, nec incisum fuerat. Namque eam in omni humani corporis osse superficiei partem, quam aër attingit, corrumpi necesse est. Nec rarò euenit, vt non superficies modò, sed ipsum os totum secundum craßitudinem corrumpatur, vltra id, quod à circũ ambiente aëre tẽtatum fuerat: accedit enim ad aëris incommoditatem illa digestiuorum ac varij generis olei copia quã adhibent, cùm ab ipsis an concocta vulnera sint, necne, prorsus ignoretur. Quam quidem ob rem nos vt tantæ prolixitati totq; incommodis occurramus, curãdi rationem doctißimis antiquorum & nostri temporis Chirurgis probatam subiũgemus: addito medicamento quodam à nemine hactenus tradito, cuius admirabilem efficaciam experiri cuilibet licebit. Atque primum quidem omnium de vulneribus simplicibus quæ scindentibus fieri solent instrumẽtis, vt gladio, pugione, & similibus: deinde de altero genere disseremus.

Igitur an capitis os fractum, an incisum sit, vt

non

non incerta coniectura dignoscamus, is qui vulnus habet, imprimis rogandus est, quonam instrumento sit vulneratus; num simul vt acceperit, in terram corruerit, an mente fuerit commotus. Quod si ad cranium vulnus non pertinuerit, tonsis primùm circumiacentibus capillis, caro carni, cutis cuti, quàm fieri possit aptissimè, committenda est.

Id si citra acus vsum fieri possit, fuerit profectò commodissimum. Quod si longitudine magnum vulnus fuerit, aut acu vti oportebit, aut filo tantum longiori vulnus est alligandum, modò id loci ac situs commoditas admittat, idq; fiet vulneris ipsius labris aptissimè coniunctis. Atque hæc profectò alligandi forma in omni vulnerum genere, vbi commodè exerceri possit, mihi vehementer probatur.

Namque diductæ carnis labra & partes hoc modo melius cohærent. Hoc vbi expeditũ fuerit, si vulnus grandiusculum sit, in partem illius inferiorem flammula ex tenui lino oui albo intincta inferatur instrumento illo quod tenta vulgo dicitur, additis super vulnus lineis pecijs duplicibus oui albo similiter intinctis, deinde vulnus nõ plurimis fotum pannis alligetur, atque ita vsque ad sequentem diem sinatur. Neque verò in tertium diem, vt mendosè à nonnullis fit, curationem differ-

Hoc itẽ præcipit Hippocrates lib. de articulis, potissimum vbi inflammatio timetur. lege lib. de officina medici.

differri tutum est. In secunda verò curatione neque digestiuis vllis, neq; rosaceo opus est, qualia vulgo in vsu esse solēt: magis enim nocuisse quàm profuisse, diuturna ac certa obseruatione nobis est cōpertum. Neq; verò ad hoc solùm, sed ad omnia etiam genera huiusmodi digestiuorum vsum superuacaneum existimamus. Erit autem hæc certa curatio. Paretur petia ex emplastro illo quod à Vigone in antidotario descriptum est, hoc modo: ℞ Olei rosati omphacini & completi ana ℥ij. olei mastichini, olei myrtini ana ℥j. pinguedinis hircinæ ℥j. ß. succi Bethonicæ ℥j. Bulliant omnia simul vsque ad consumptionem succorum, deinde colentur: & colaturæ addatur, masticis ʒx. gummi elemij ʒvj. terebinthinæ ℥ij. ß. ceræ albæ quātum sufficiat: iterum ad ignem bulliant parum, & fiat cerotum in bona forma.

Simul etiam cum hoc maximus vsus erit linimenti cuiusdam à nobis inuenti, cuius ea vis est, vt concoquat, digerat, mundificet, atque carnem etiam inducat, cuius certissimi in omni periculo faciendo vsus, nunquam me pænituit: & cui omnes ij quicunque fuerint experti, balsami nomen non immeritò fecerint. Eius autem illa descriptio est. ℞ terebinthinæ claræ & emplastri de gummi elemij añā ℥j ß. Pinguedinis castrati ℥ij. pinguedinis porcinæ antiquæ ℥j. liquefiant

Nota quòd dupliciter fit hoc linimentum, aliquando cum emplastro de gummi elemij, aliquādo cum gūmi elemij.

ad ignem, & fiat linimentum. Hoc liniměto, quoties vſus erit, ad ignē liquefacto, gallinaceæ plumæ extremo vulnus leuiter inungitur: deinde Cerotum, cuius iam nobis facta mentio eſt, toti vulneri ſine vllis lineis filis eſt imponendum. Igitur ſequenti die confecti, & ſatis commodè concocti puris copiam inuenies. Quod ſi poſt primos dies largior puris copia fuerit, bis ſingulis diebus vulnus curari oportuerit. Neque verò linimenti huius vis ſatis laudari poteſt. Nam præterquàm quòd commodiſſimum pus conficit, membrum ipſum vltra id quod naturæ ac medicinæ ratio poſtulat, vel inflammari vel apoſtema admittere non ſinit: neque etiam locum aliјs ex partibus hiare aut aperiri patitur; quod ſæpe in minoribus etiam vulneribus accidit: eiuſmodi autem accidentia difficilius plerunq; quàm vulnus ipſum curantur: adde etiam quòd huius medicamenti virtute minimum dolorem ægroti ſentiunt; & curatio multo maturius & commodius perficitur quàm ſi aliјs qui deſcripti ſunt modis paretur.

Quæ verò vulnera, vel ſaxo, vel fuſte, vel caſu facta fuerint, neque tamen in oſſe læſionem habere videantur, hoc modo curabimus.

Primum aqua vitæ lauentur, aut vino ex myrrha, thure vel ſarcocolla decocto, quatenus hoc

modo immunditia omnis abstergatur, quæ ex saxo aut puluere aut temerè affuso & concreto sanguine fuerat contracta. Confert etiam eadem lotio ad carnem citiùs inducendam. Hoc itaque modo loti vulneris labra, quemadmodum superius diximus, sunt coniungenda: quæ si diducta adeò videantur vt coniunctioni resistant, puluinis triangularibus vel quadratis iisdem oui albo intinctis vtendum est: additis lineis peciis, quales antea descripsimus, cùm de vulneribus gladio factis diceremus. Quod si neque hoc modo coniungi vulneris partes patiuntur, acu filoq; vti expediet, & vulnus ipsum consuere, orificio inferius relicto, quà excrementa (si vulnus magnum fuerit) purgentur. Postera deinde die curatio eodem modo ineatur, quo in vulneribus incisione factis iniri oportere docuimus; labris videlicet balsamo illo nostro leuiter inunctis, atque emplastri pecia superposita: Namque his duobus remediis vulnera omnino vsque ad cicatricis obductionem curantur.

Grandioribus verò vulneribus opportunè, vt diximus, consutis locus in inferiori parte apertus est relinquendus, quò tenuis è lino flammula inferatur: eam autem flammulam balsamo nostro intinctam in secunda & in cæteris deinceps curationibus adhiberi oportet: emplastrum verò quod

quod impositũ fuerit, bis per singulos dies abstergendum est. Porrò cùm vulnus probè digestum esse cognoscetur; cognoscetur autem non ex pure, sed ex sanie bona iam ex orificio manante; flammula opus non erit, sed ceroto siue emplastro sæpius absterso.

In quibus autem cõtusionibus nullum vulnus præter tumorem vel carnis mollitudinem fuerit deprehensum, nec vlla rupti oßis suspicio accesserit (id autem ex commemoratis iam signis & diligentis chirurgi iudicio est petendum) curationem hoc modo fieri expediet, albo oui vehementer agitato olei myrtini vnciam, & myrtini pulueris ℥ item vnam addito, atque hæc optimè simul agitata in linea stupa quam prius aceto, & aqua æquali portione intinxeris, manuq́; compresseris, extendito hanc stupam, cum his fomentis loco affecto imponito, & postera die ex diuino beneficio bene habebit: quod si nondum omnino sanatum esse indicaueris, idem remedium iterum repetito, quod bis impositum quantumuis magnam contusionem curabit.

ANNOTATIO.

Igitur vulnerum in capite] Cùm multæ sint eorum vulnerum quæ in capite infliguntur, rationes siue indicationes; vt quæ à loco particulari capitis

ſumuntur, & quæ ab adiunctis colligũtur ſympto-matis dolore, intemperie, phlegmone (vt tertio methodi medēdi Galenus tradit) quæ ab προηγουμένοις, ſiue antecedentibus capiuntur, obuiæ ſunt maximè, & in curatione ſunt primæ. tales proponuntur ab auctore; dum quæ telo fiunt vulnera, primò diuiſit: quæ certè telorum conſideratio, tanti apud Hippocratē fit, vt noxas inde metiatur, & æſtimet. Dixit enim ea vulnera quæ gladio, vel acuto telo fiunt, aut ſolùm carnem denudare; aut ita os findere, vt noxa & vulneris ſedes idem plerumque ſint: magis tela orbicularia grauia, teretia, obtuſa, os deprimere, findere, collidere; vnde in his ſollicitum de rima vult, in iis non niſi rarò.

Namque ſecundum artem] Nec mirum, ſimplicia enim vulnera curanda proponuntur; quæ eò citiùs coaleſcere debent, quò magis ſiccum eſt caput, & aliorum membrorum minùs redundantias in ſe recipit.

Accedit illa digeſtiuorum copia] Quanta detrimenta his oleorum generibus accipiant ægri, dici non poteſt: nam bonam carnem putridam reddũt, curationem producũt, & in varia diſcrimina ægros perducunt; etenim madefacientia non modò vlceribus capitis, ſed in aliis omnibus vitanda ſunt, quũ non prius quàm ſicceſcant vulnera, ad ſanitatē perducuntur, vt ſcripſit Hippocrates lib. περὶ ἑλκῶν.

Igitur an os fractum ſit] Hæc apud Hippocratem leguntur copioſè lib. περὶ τρωμάτων, & Galenum ſexto Therapeutices, Æginetam, & Celſum lib. vj. ad quos lectorem remitto.

Quod

Quodsi] Si vulnus acceptum ad tantam magnitudinem percussim, cæsimúe inflictũ est, vt sola deligatura oræ ipsius nec cõmitti, nec adduci possint, sutura, aut fibulis (quas ἀγκτῆρας vocant) eas ipsas oras adducendas pręcipit Galenus tertio methodi.

Ex tenui lino albo oui] Vsus communis obtinuit, vt recentibus huiusmodi vulneribus oui candidum aliquandiu agitatum ex leui stupa exceptũ admoueatur, nec ab re, cùm sanguinis profluuium supprimat, dolorem sedet, refrigeret, & phlegmonas fieri prohibeat, vt est auctor Galenus lib. 11. de Simpl. medicam. facultatibus.

In secunda curatione] Rosaceo opus nõ est, quia sine alio symptomate, simplex est vnitatis solutio: vbi tamẽ aut dolor aut inflammatio timetur, adhiberi solet, vt lib. 4. Paulus ait, & Galenus secundo κατὰ τόπους, rosam, & rosaceum approbat.

Omnia genera] Videlicet oui vitellum, therebintinam & rosaceum: de vltimo diximus: Vitellus vlcus diutinum & sordidum reddit: resina nónne ab Hippocrate (in libro de articulis) vbi vlcus est, expellitur? Præterea vniuersa hæc miscella emplastica Galeno est, quæ omnis putrefaciendi, laxandi, & pus mouendi vim habet.

Lenimenti cuiusdam] Lenimentum ab auctore inuentum est egregium, atqui in eo vulnere maximè, quod aut cũ contusione, dolore, inflammatione fuerit coniunctum; etenim dolorem sedat suillus adeps, & quia vetustate rancidus fit; ea ratione abstergendi insignem vim habet.

Primum aqua vitæ] Ita Arnoldus cruenta & recentia

centia vulnera aqua vitæ abluta celerrimè ad sanitatem perducit.

Curationem hoc modo] Plures sunt in contusione indicationes seruandæ (vt Galenus ait 14. methodi medendi) inter has potissima, dolorem sedare, & parti læsæ, ne fluxionem recipiat, robur adferre, vnde obseruatum est communi vsu, oui album cum myrtillis adhibere. ita Lanfrancus, & Razis, verùm rosaceo primo perfundunt.

De contvsione cvm fractura ossis, sine apparente vulnere. Cap. II.

SI nullo vulnere apparēte cranium læsum subesse iudicetur (id verò iudicium, ex hominis casu & mentis motione & consequenti vomitione sumitur) addita interdum oculorum caligine; sumitur etiam iudicium ex notatione fustis vel saxi, quo petitus homo est, ex loci, vnde instrumentum emissum fuerit, distātia, ex viribus, animi ira, atq; impulsu eius qui percusserit. Nam qui ira percitus, & nullo metu retardatus, aduersarium ferit, maiores multo atque validiores vires adhibet.

His igitur atque similibus animaduersionibus an cranium læsum fuerit, facilè iudicatur: id quod non obscurè Auicena docet, fen 5. tractatu 3. & primo de fractura cranij. Multoties, inquit, accidit

accidit vt findatur cranium, & nō findatur cutis, imò apostemetur & tumefiat caro, & cutis quæ est super cranium. Atq; illud quidem huius à me facti iudicij exemplum nō incommodè succurrit.

Ex duobus rixantibus hominibus alter ab altero percussus est saxo: is verò qui accepit, galea caput armauerat, qui tamen grauissimo turbatus ictu protinus in terram corruit: statim autem dum ab accurrentibus sustollitur, euomuit. His ego coniecturis, & galeæ aliquantulum compressæ contemplatione, ossis rupturam subesse iudicaui: loco igitur aperto, contusionem ipsam vulnere facto formaui. Postera verò die cranium eo instrumento, quod à Græcis abaptiston, nobis trepanum dicitur, terebraui, quanquam vix capillaris & subtilissima rimula in osse ostenderetur. Offendi autem satis magnam concreti ac teterrimi cruoris copiam, quæ in duram matrem defluxerat: eo igitur modo atque ordine, quem sequenti capite subiungemus, curatus breui sanatus est, nullo graui symptomate inuadente.

ANNOTATIO.

Magna est inter doctissimos chirurgos quæstio, an si integra cute caluaria perfringatur, os scindi debeat & membrana patere. Celsi, & Pauli opinio scindendum esse os, vt admonet auctor: tamen alia videtur esse Hippocratis libro περὶ τρωμάτων, quam Iaco-

Iacobus Perusinus è natura petitis argumentis cõfirmat: vide Vidium Vidum Florentinum Commentario in eundem librum.

De fractvra cranii.

Cap. III.

Saepe ab indoctis atque inexpertis chirurgis in capitalis oßis ruptura ob artis ignorationem, atq; ob iudicij defectum, non sine grauißimo periculo peccatur: dum nihil ab istis de oßiũ ruptura cogitatur; & ,an in cerebri telis, membranis & articulis quicquam læsum aut punctum fuerit; disquirere negligitur. Solent nanque inferioris oßis (quam vitream tabulam vocant) partes non rarò discindi, discuti, atq; etiam disijci, ac dißipari: id autem vitium sæpius etiam in inferiori quàm in superiori tabula factum esse deprehẽditur: quam quidem rem grauißima imprimis symptomata, deinde verò mors ipsa consequitur. At verò non rari sunt, quibus leuißimum est, vbi nulla fractura, nec fracturæ quidẽ suspitio vlla cogit, caput ipsum incisione aperire: vbi verò certam rupturam suspicari meritò possis, nihil omnino aperiunt. His autem rebus artis ignoratio, & intelligendi negligentia, & laboris ac studij in rebus cogitandis fuga in causa est. Adde his animi superbiam, & cupiditatem: nam congerendis nummis impensè nimium studẽtes,

doctio-

doctioribus parere curantibus, & periculum facientibus adesse dedignantur. Ex ea adeò re euenit, vt probatorum medicorum atque chirurgorum copia, multis in locis regionum nostrarũ, ab hinc quadraginta annis, atque eo amplius desideretur. Nam quanquam multis theoricæ atque artis cognitionem in vtroque medicinæ genere tribuamus; accidit tamen, vt cũ ab initio expertissimis in praxi ipsa non assueuerint, cum optima scientia obscura coniungatur experientia: quòd iam pridem, huius artis vsus, atque operatio, ad empiricos & tonsores redacta sit: qui vel nihil aliud norunt, quàm quod à suis eiusdem farinæ magistris didicerunt: vel, quod miserrimum est, suam quisque libidinem, suum priuatum errorem, nullo, neq; indocto etiam, auctore sequuntur. Hinc etiam fit, vt si grauis aliqua & magni momenti curatio contingat, tametsi nonnihil iam illis cognitionis vel ex temporis longitudine, vel ex ingenij felicitate, vel alia ratione sibi pepererint, tamen instrumentorum aut inuentorum, aut inueniendorum vsu, quibus ea res effici possit, careant: cũ nulla talia ipsis vel videre, vel cogitare vnquã contigerit. Si quæ verò illis fortè sint, neq; ea norunt, neq; ijsdẽ vti didicerũt: id quod frequenti periculo deprehendimus. Quotus enim quisque in hac citeriori Hispania est, cui

abapti-

abaptisti (siue terebellum siue trepanum vocare malis) vsus notus sit, imò istis plerumque terebrandi officium, vt periculosissimum, & lætale omnino damnatur, asserentibus fieri non posse, dum trepano vtaris, quin eæ, quæ cerebrum circũstant, membranæ, omnino vitientur, & multa præterea alia in erroris sui defensionem iactantibus. Atque vna causa est, quæ me, vt opus hoc aggrederer, compulerit: vt nonnulla vulgo difficillimæ curationis habita exprimerem, non quod magnam aliquam ipse mihi scientiam arrogem, sed quòd longitudine temporis, exercitatione, atque multo vsu, mediocri eruditione, & assidua lectione adhibita, plurimos, multis in locis, diuino auxilio fretus, curauerim, & multorũ etiam medicorum, & chirurgorum varijs & frequentibus affuerim curationibus. Docebimus autem eos quorum id scire intererit, quis agendi modus in capite curando sit, quis variorum instrumentorum vsus, trepanorum videlicet, atque eductoriorum, & eorũ quæ leuatoria vocantur, ac multorum præterea quæ à me inuenta excogitataq; sunt. Interdum etiam curationes referre minimè pigebit, quæ à me dextro numine feliciter peractæ hactenus fuere, & quotidie etiam peraguntur, non solùm in capite, sed in pectore etiam, in ventre atque intestinis. Sed nunc porrò ad

ad cranij rupturam, vnde digreßi sumus, iam redeamus. Hæc vbi ex signis (vt iam diximus) cognita fuerit, cum vulnere ex arte facto locus etiã fuerit apertus, rimulã ostendet manifestam. Maiorem autem rupturam interius, quàm exterius, subesse is facilè dijudicabit, qui lapidis ictu percussam testam plus vitij in concaua quàm in conuexa sui parte fecisse viderit.

Vide Soranũ qui de vulneribus capitis etiã scripsit.

Sed & si nihil omnino ruptum intus foret, tamen aliquam partem fuisse commotam, non est negãdum: eam verò commotionem venæ alicuius ruptio secuta est, ex qua effusus atque concretus cruor in tabem & pus corrumpitur: cui cùm ad purgandum, euaporandumque, nullus pateat locus, fit vt quæ circa cerebrum fuerint pelliculæ, & membranulæ, deinde et cerebrum etiã ipsum, inflammentur & corrumpantur. Atque huius quidem rei manifesta paulò pòst signa apparent, quæ cùm apparuerint, actum profecto de homine ipso est. Præterea etiam fieri potest, vt quãquam venæ non rumpantur, ex vehementi tamen concußione, ex ictu, ex dolore etiam accepto, plurimus intra venas ipsas euocetur sanguis, & loci propterea inflammatio itidem & corruptio consequatur.

Paulus lib. 6.

His igitur omnibus periculis nulla re commodius quàm trepano curetur. Namque vbi craniũ

Vide Hippo. lib. proprio.

terebello apertum eſt, & membranæ conſpici poſſunt, quanquam inflammatus corruptusque locus ſit, tamen curari plerunque, & ſanari contigit: & cruor ille ex oſsis vitio, vel concuſsione, cōcretus conſpicitur, & abſtergitur.

Igitur illud in hoc euentu primum omnium curandum eſt, vt vulnus aperiatur, apteturq; locus, atque ſtupis oui albo maceratis conſtipetur, deinde verò ligetur.

A ſequenti verò die, ad ſeptimam vſque huiuſmodi ſirupus ægroto mane propinabitur, cuius vſus opportunæ purgationis officium præſtabit. Alias nanque purgationes vehementer nocere hoc modo affectis comperimus. ℞ Sirupi roſati ℥ ij. aquæ plantag. ℥ iij. miſceto.

Tandiu autem exquiſita diæta vti oportuerit, quoad carnibus iam indigere cognoſcatur.

Sequenti verò die, hoc eſt primæ curationi proximo, ſecunda curatio balſami noſtri illitu & emplaſtro de gummi elemij impoſitione peragenda eſt, loco demum probè colligato.

Tertio autem die terebello ad aperiendum vti oportuerit, cuius inſtrumenti ratio, & vſus à nobis ſuo loco docebitur, ſed cranium ipſum, ab inferiori vulneris parte, trepano aperiendum eſt; ſtatim autē vbi apertum fuerit, os cochleari illo, quod in theca chirurgica eſt, oleum roſatum, & mulie-

muliebre lac, cum rosaceo melle, æqua singulorum portione, ad candelæ flammam calefactum conijcito: quantitas tamen ipsa cochlearis mensuram non excedat. Hoc vbi expeditum fuerit, rotũdam bombycini rubri (Hispani sandalum vocant) portiunculam, inter os ipsum & cerebri membranulas indito, quo membranæ pulsando, nihil à rupto lædantur osse. Foramen autem filis lineis in circulum cõfirmatis occludito, cranium deinde, ex liquefacto balsamo nostro, pluma leuiter inũgito: totum postremò vulnus, vbi inunctum fuerit, filis non nimium compreßis oppleto, & emplastro de gummi elemij, aut de minio superposito, curationẽ absoluito. Hoc profectò modo curatis, postera die pus optimè & commodißimè coactum, atque confectum conspicitur: quamobrem arbitror non oportere digestiua illa, neq; his, neq; alijs vllis vulneribus adhibere, quæ valgo ex oui vitello, oleo rosaceo, & terebinthina constant: neque caput ipsum oleo rosaceo inungere, sed nec membrum vllum aliud vulneratum, namque hoc balsamo nostro optimum pus citissimè conficitur: nec locus inflammatur. Atque facilè testari possum, me diu hoc, quem descripsi, curationis modo vsum, nunquam neque in maximis vulneribus pænituisse: siue membrana fuerit corrupta, siue cerebrum ipsum fuerit comminutum,

& cerebri pars aliqua pereat, & quantum ego iudico, eorum digestiuorum, atque inunctionum vsus, in causa esse solet, vt vulnerum curationes ad alterum, atque ad tertium vsque mensem proferantur: corrumpuntur enim, atque putrescunt plusquam satis est, vulnera, & complexio deterior fit, membrúmque ipsum debilitatur, quod contrà omnino cõtingit, si eo modo quo diximus curentur. Nam & sanitatis tempus rarò mensem excedit: ossa autem si quæ extrahenda sunt, vigesimo quinto die aut ante remittuntur pro fracturæ ratione. Nam ex maiori fractura, citius eruuntur.

ANNOTATIO.

Cranij fractura, est diuisio caluariȩ: quarum sunt hæ differẽtiæ, fissura, excisio, expressio, depressio, in infantib. cõtusio, & (vt Galenus addit) cameratio. Hæc fractura si manifesta est, eo vsq; scalpello explorari debet, donec fugiat rima nostrum oculum; atqui nec ita contenti esse debemus; si Hippocrati creditur: verùm atramento tingenda caluaria est, atque id sequenti die est radendum: vt videre est apud eundem. nobis enim propositum non est, vniuersa, quæ ad hanc rem faciũt, tradere: sed quo quæque loco sint promenda indicare.

Etsi nihil omnino ruptum fuerit] Nescio qua ratione id deprehẽdimus Antuerpiæ hoc anno, vt quãplurimi citra caluariæ læsionẽ, ex cerebri, seu menyngum concussione (effluente è venis sanguine) obierint

obierint. Quod malum eò magis fuit capitale, & funeſtum; quô minus illi qui ſic affecti erant, in ſolita ſymptomata incurrerēt: nam quum ſeptimo aut ad ſummū decimoquarto die ſymptomatibus ab Hippocrate deſcriptis hæc ſe noxa manifeſtet, hi illis diebus bene valere, non febrire, non vomere cœperunt: decimoſeptimo, aut vigeſimo, &, quod magis eſt mirandum, quinto & vigeſimo, hæc ſeſe oſtenderunt: mortuique ſunt omnes. De hac re Celſum vide, & Ioannem de Vigo proprio capite.

Illud igitur] Chirurgiam ita aggredimur: pilos præradimus: ad ipſum vulnus duas ſectiones facimus, quæ ad rectos angulos ſeſe ſecant. Paulus ad ſimilitudinē X. Græcæ literæ faciēdum admonuit.

Stupis oui albo maceratis] Paulus Ægineta poſam exhibet, & vinum cum roſaceo apponit.

Iam diu exquiſita diæta] Victu inquam inflammationem arcente, quem veteres febrilem appellant.

Tertia die] Hippocrates monet, ne ad tertium diē differatur, præſertim aëris conſtitutione calida; & Galenus in ſecundo de Officina medici, ſequenti die id fieri vult, niſi aliquod nouum ſymptoma ſuperueniat.

Statim vbi apertum eſt os] Meritò *ſtatim* dixit: nam membrana quàm celerrimè purganda & ſiccanda eſt: ne ſi madens ſit, hebes fiat, & attollatur: quæ cùm ita accidunt, periculum eſt ne putreſcat.

Oleum roſaceum] Conſtat Galenum patefacta membrana, non modò inflammatione vrgente, ſed etiam doloris cauſa, lenientibus vti, libro ſecundo

κατὰ τόπους, vbi animaduersione dignũ puto, quòd ſanguinem columbinum calidum, ex ala detractũ, ſupra cerebri membranam induci probet, Apollonium ſecutus.

DE VSV TEREBRÆ, SIVE anabaptiſti. Cap. IIII.

TErtio die, poſtquam vulnus factum eſt, terebræ officio vti oportebit, eſt namq; duplex terebræ genus, alterũ maſculum, fœminam alterũ vocant Græcis ἀβάπτιστον *dictũ. Principio igitur, mas ſuper cranio collocandus eſt, ſecundũ infimã vulneris partẽ, dũ modò nullam cõmiſſurã attingat, hunc ad perpendiculum ſemper conſtitutũ rotare eouſque oportet, quoad in oſſe tantum penetrarit, quanta eſt eius nũmi argentei craßitudo, quam Hiſpani* Real de à quatro *dicunt, nonnihil etiam amplius. Eſt autem terebræ mari anceps ligula, in medio quam neſpulam vocant, quæ fabrilis taladri modo penetret.. atque hæc centrũ format in oſſe: terebræ autẽ circumferẽtia circulũ in oſſe deſcribit. Fœminæ terebræ nihil in medio eſt, eius tamen circumferentiam, mari omnino æqualem eſſe oportet; hunc etiam ad perpendiculum collocatum circũmuoluimus, leniterq́; agitamus, donec ſuperior oßis tabula perſcindatur, interim autem, cùm opus eſſe viſum fuerit, ramenta abſtergenda ſunt. eodem modo in inferiorem tabulam*

tabulam accuratè agere conueniet, ſed antequam omnino terebra penetret, verſus aliquam deſcripti circuli partem ſiniſtra manus terebram continens, eſt inclinanda, vt ex ea parte totum ſcindatur os, ex altera verò parte nihil vlterius penetret, tunc ex theca inſtrumentum, quod commodius videbitur, eſt adhibendum, quo totus ille circulus, qui deſcriptus abſciſſusq́ fuerit, extrahatur, nullo in pelliculis omnino nocumento.

Poſt hoc lenticulare illud ferrum, candelæ flãma nonnihil calefactum, ex illo orificio aſperas oßium particulas circumradimus, ne dum pulſatione naturali dura mater mouetur, illis aſperitatibus quicquam lædatur. Curetur autẽ locus ſandalo, & balſami liquore, vt iam docuimus.

Cùm verò aut fractura ipſa, aut contuſio in oßibus magna fuerit, ita vt cranium compreſſum ſit, trepano vti nihil opus erit, ſed oſſa ipſa in ſuã priſtinã cõſtitutionem, ſunt reducenda. Cõplures enim ego hoc modo affectos, à chirurgis terebro, & leuatoriis dictis, curatos malè habuiſſe vidi: cùm enim ea operatio, ſine magna oßium depreßione fieri minimè poſſit, fit vt pelliculæ facilè rumpantur, & cerebrum etiam comminuatur. adde quòd cùm ab iſtis oſſa non eruuntur, ſed donec ipſa, ſponte ſua emittantur, putreſcere ſinuntur, in lethale diſcrimen ægroti coniiciuntur. Reducenda

ducenda ergo ſunt in locum proprium oſſa, quàm fieri poſsit commodiſsimè, & ex ijs pars aliqua, vt orificium fiat, eruēda eſt, ne pelliculæ compreſſis oſsibus lædantur, & ne qua interiora curentur, apertio deſit. Nec verò oſſa fracta omnia ſtatim eruere oportet, nocet enim tātum in pelliculis ſpacium apertum, atque patens eſſe, aëre nanque circunuago læduntur.

Eſt autem diligenter conſiderandum, perſpiciendumq́; an inferioris tabulæ portio, aliqua aut rupta, aut compreſſa, aut ſuper duram matrem (quam vocant) incumbens, lateat; namque plerumque maiorem portionem inferius, quàm ſuperius, commoueri, ac rumpi, vt in teſtis ruptis, accidere iam ſæpiſsimè conſpeximus. Nec rarò mihi accidit, vt maiorem oſsis portionem, interius commotam, deprehenderim, quàm vt ex orificio poſſem eruere: quod vbi contigit, os ipſum inſtrumentis leniter rumpere, & in plures particulas diuiſum, eruere conſueui. Et quoniam inſtrumentorum magnus eſt vſus, cuiuſmodi ego vtar inſtrumentis, pictura in fine libri addita, docebo. Perſpiciendum itaque fuerit, an oſsis portionem aliquam erui oporteat, quam niſi erueris, pelliculas ipſas compreſſas continua pulſatione læſas rumpi neceſſe eſt: cognoſcitur autem hoc facilè, ſi quis diligenter inſpiciat. Nam pelliculæ

ipsæ compressiores, atque à cranio plusquam par est distantes, apparent. Ergo ossibus in locum suum reductis, & partibus ijs, quas erui oportuit, erutis, si qua asperitas reliqua sit, ad quam dura mater cõtinua sua pulsatione offendat, eam asperitatem lenticulari ferro abradi cõueniet. Postera autem die, postquam ossa correcta, atque eruta fuerint, si duræ matris color niger esse videbitur, pro lacte, oleo, & melle rosaceo, de quibus superius diximus, tãtũ rosaceo melle cochleare illud chirurgicum plenum, atq; ad candelæ lumen calefactum, inijcito, atq; cendalum, inter duram matrem, & cranium, insinuato: prodest enim hoc, & vt materies omnis quæ corrumpi posset, melius expurgetur, & vt pulsatione sua nihil dura mater lædatur. Atque hoc rosato melle facillime dura mater mundior efficitur: si ex contusione nigrior fortè, atque impurior facta erat. Cùm verò nigredo illa in meliorem colorem conuerti iam cœperit, pro rosato melle, ad restituendas pelliculas, hoc linimento vteris, quod duobus à Ioanne Vigone descriptis, præstantius atq; præsentius esse, frequenti experimento intellexi. ℞ sirupi rosati ex infusione ℥i. ß. florum & foliorum hypericonis, florũ rosmarini, granæ aña parum, terebinthinæ vini odoriferi ℥ij. olei omphacini quartam vnam, croci parum: bulliant vsque

ad consumptionem vini, deinde colentur. Addimus oleum illud omphacinum, & ad liquoris præstantiam, & ad dolorem sedandum; tametsi auctor ipse huiusmodi oleum prætermiserit, tamen nos vt non prætermittendum commendamus, crocum etiam nos floribus dum coquuntur, subtiliter addimus. Solent autem ante decimumquartum diem hoc linimento membranæ omnes plenissimè restitui.

In vniuersali autem vulneris curatione, balsamo illo nostro procedendum est, quo ad vulneri necessaria accreuerit caro, & ossa omnia quæ erui oportuerit, fuerint iam eruta. eruuntur verò ante vigesimum quintum diem, quo tempore tentanda illa erunt; nam facile ferro leuatorio cedunt, si sensim trahas. Hoc balsamum, præterquam quòd optimum pus conficit, & non nimiū, illud etiam in exteriores vulneris partes commodissimè expellit, neque plus intra vulnus relinquit, quàm quod ad vulneris coctionem, & curationem commodum est. ruborem etiam aptissimū carni addit, & cranium opportunè humectat. Atque hoc modo vulnera curanda sunt, semel quidem singulis diebus, donec ossa omnia sint eruta; quibus iam erutis, licebit ægroto, è lecto surgere, qui iam deinceps singulis diebus bis est curandus. Balsami autem huius digestiui nostri huiusmodi

iusmodi descriptio est. ℞ Gummi elemij, & terebinthinæ abietinæ, quã vulgo de abiete vocant, añã ℥j. ß. sepi castrati antiqui, & liquefacti ℥ij. pinguedinis porcinæ antiquæ liquefactæ ℥j. misce, & ad ignem linimentum facito. Huius balsami semuncia quantumuis magnum vulnus curari poterit. Vsus autem est huiusmodi vulnere absterso, atque ijs rebus, quas iam præscripsimus, super pelliculas impositis balsamum vase aliquo, ad ignem liquabis, ita vt nõ nimium calefiat, ne scilicet calore nimio ægrotum lædat, ex eo quòd liquatum fuerit, pluma gallinacea, vulneris partes omnes, & labia atque ipsum etiam capitis os, leuiter inungito. Satis enim est id leuiter fieri, vbi inunxeris, vulnus lichinis siccis oppleto. Super hæc autem linum cum emplastro ponito, quod emplastrum gummi elemij dicitur: cuius descriptionem apud cõciliatorem inuenire licet, differentia centesima prima. Namque hoc emplastri genus vulneribus capitis sanandis accommodatissimum esse longo vsu comperi. Eius autem hæc descriptio est. ℞ Gummi elemij ℥iij. resinæ pineæ purissimæ, armoniaci, gummi hederacei ceræ añã ℥ij. terebinthinæ ℥iij. ß. olei rosacei ℥j. ß. bulliant omnia simul præter armoniacum, cũ cyatho vno, & dimidio vini odorati, vsque ad consumptionem vini. vltimo loco addatur armoniacum dissolutum,

ſolutum, cũ aceto & gummi hederæ puluerizato, & malaxentur cum vino, & aqua vitæ, & fiat emplaſtrum. Non minoris etiam vſus emplaſtrum illud eſſe frequenti experimento intellexi, cuius deſcriptionem ex Ioanne Vigone petas licet, in capite de fractura cranij; cui ille nomen fecit Emplaſtrum ex betonica. Vtiliſſimum pariter ad hanc eandẽ rem illud eſt, quod Acelinus Ianuenſis Barchinonenſibus chirurgis tradidit, cuius hæc deſcriptio eſt. ℞ Terebinthinæ claræ ℔ j. ß. ceræ albæ ℥ 5. reſinæ pini ℥ vj. ß. conficiantur ſimul, & fiat emplaſtrum, quod malaxetur cum aceto albo, in quo infuſum ſit emplaſtrũ hoc à nobis deſcriptum. Infundi autem oportebit per ſex dies in prædicto aceto, ita vt omnino immergatur, & cum ſucci betonicæ partibus duabus & verbenæ parte vna; malaxentur omnia, & maceretur iterum per ſex alteros dies in ſuccis prædictis: poſthæc malaxetur cum lacte mulieris: redigaturq́; in formas magdalionum: nullius maior eſt vſus apud Celtiberos omnes quàm huius emplaſtri, cuius me etiam nunquam pœnituit.

Igitur cùm pelliculæ reſtitutæ iam fuerint, illius quem deſcripſimus, liquoris vſus nihil eo opus de cætero erit, ſed pelliculæ ipſæ, atq; adeò totum vulnus pluma ex balſamo intincta leuiter eſt

inungen-

inungẽdum, donec totum os carne obductum, obtectumq́; sit (namque huius medicamẽti vis præsentißima, certißimaq́; ad eam rem est) fila autem, & lichni mollius, & lenius addenda sunt, ne videlicet ijs carnis impediatur accretio, incrementúmue. Nec verò carnis inductio impedit, quo minus ossa corrupta, si quæ fuerint, tempore remittantur. Est autem opportunum ad eam rem tempus ferè vigesimusquartus, aut vigesimusquintus dies, quibusdam etiam, & ante hoc tempus remittuntur: sed vbi vulnus magnum est, atque vbi locus terebra perforatus fuerit, plerunque vigesimoquinto die, oßium remißio fit.

Nec verò hæc quæ de ossibus extrahendis diximus, sic interpretari debemus, vt ossa sua sponte remissura, atque eruptura intelligamus, vt plerique chirurgorum putant: sed necesse est, vt ab artifice extrahantur eo instrumento ferreo, quod vulgo caprinus pes dicitur: hoc enim vbi apprehenderis, & paululum contenderis, statim ossa ipsa cedunt, & sequuntur: quod si prima die non succedat, sequenti facile expedietur res. Itaque curandum est, vt tempestiuè, & opportunè ossa extrahantur. Vbi autem extracta fuerint, licebit iam ægroto surgere è lecto, idq́ue tutò.

Post hæc verò deinceps, in sanando vulnere, exicca-

exiccatione vti conueniet, aluminis vsti iniecto puluere, & lineis filis impositis, addito etiam super hæc emplastro. nec verò frequens adeò debet esse huius pulueris vsus, sed parcè agendum est: atque hoc modo triginta dierum spatio vulnera curantur, nullo magno, nec ægrotantis labore, nec chirurgi negotio.

ANNOTATIO.

Terebella nota antiquis fuit: & bis, ni fallor, apud Hippocraté lib. de capitis vulneribus mentio fit. eius vsus veteribus periculosus est existimatus: vnde Galenus scalpellum magis probat: quod per caua scalpra adhibetur tandem os excidit: excisorio eo lenticulari tãtopere à Galeno laudato: vide Æginetam capite proprio. Aduertẽdum est vsum terebræ alienum esse: vbi ossa sunt vehementer perfracta, aut vbi per se imbecilla sunt, aut cõtusa: excipit Hippocrates puerorum os, quod non admodum imbecillum est.

Nocet enim] Doctissimè annotauit auctor, quod Galenus ait in octauo de vsu partium, videlicet quàm celerrimè excidenda ossa esse, ne refrigeretur cerebrum.

Postera autem die] Paulum Æginetam sequitur. aduertendum est, si spontanea sit nigrities, perduretque ita, vt iam profunda petat, insiti caloris mortificationem significare, atque ita sanè desperandum esse.

DE

DE VVLNERIBVS CAPITIS gladio, aut alio inciſorio inſtrumento factis.

Cap. v.

AN vulnus in capite factum quod cranium etiam inciderit, profundum, penetránſue ſit, facilè ex longitudine cognoſcimus: nam ex capitis rotunditate, & loci, in quo vulnus eſt ratione certa, penetrationis capitur coniectura. Igitur ſi vulnus profundum, penetransq́ eſt, formãdum in primis fuerit, neque opus fuerit cranium incidere ex tranſuerſo; ſatis enim fuerit, ipſius iã inciſæ carnis labra vna cum pericranio vtrinque diducere, atque in trianguli figuram conformare. Sequenti autem die, balſamo illo, quod vocamus, liquato, & calido, curare incipiendum eſt, addito emplaſtro ex gũmi elemij. Tertia verò die, trepano ſiue abaptiſto vtẽdũ eſt: oſſa verò ex inferiori parte perforanda, etiam ſi ſuſpitio ſit, membranulas omnes inciſas fuiſſe; ex eo enim loco, omne pus, ſanies, omnisq́ noxius purgatur humor. Aperto ergo iam loco, membranulas roſaceo melle curabis, vnà cum linimento (quod balſamum vocamus) carnem inducente, quod deſcriptum à nobis eſt. Hoc enim dura mater mundior fit, & carnem inducit: vngendus autem hoc medicamento

totus

totus incisus locus est, officio plumæ, vt omnia loca subeantur, & mundentur, neque inutilis autē & superuacuus in his vulneribus rasorij instrumenti vsus est, quem Legram vocant: namque tanta membranarum portio radendo desecta nocentem aërem admitteret, & neque membranæ ipsæ ita commodè mundarentur, carnémue inducerent opportunam, quemadmodum id vsu terebellæ commodißimè præstatur. Nanq; hoc modo curata vulnera facillimè expurgantur, carnemq́; inducunt, & ossa si quæ extrahenda sint, eodem ferè tempore quo contusa vulnera remittunt.

Si verò hæc vulnera, vltra priorem ferè cranij tabulam, non pertineant, in huiusmodi cognoscendis, & curandis, iudicio diligentiaq́; magna opus est. Non enim raro vsu venit, vt hæc vulnera fiant ab eo homine, qui gladio strenuè vti nesciat, nec vulnerando, scindendóue leuiter manu percutiat, sed obtundat, potius quàm scindat, perinde ac si fuste res acta esset: ita lædat, ex quo ictu caput conquassatur, magis quàm vulnus accipiat, & cranium ipsum, concaua sua superficie, atque ea parte qua cerebri membranas attingit: magis etiam commouetur, quā ex superiori parte fuerit tactum, aut concisum, ita vt grauius ense, quàm fuste lædatur. accidit etiam, vt ex ea pertusione nonnullæ interdum venæ rumpantur,

ex qui-

ex quibus, qui ſanguis erumpit, facilè corrumpitur, & mortis indicia, deinde mors ipſa ſequitur. Quamobrem vbi huiuſmodi quippiam contigerit, hæc quæ diximus omnia cogitare, docti medici imprimis intereſt; atq; ſi id commodè fieri poſſit, gladium ipſum quo factum vulnus fuerit, cõtemplari, acutus ne ſit an obtuſus, & hominẽ etiã, qui vulnus fecit, an dexteritate valeat, an viribus magis valeat, cõſiderare: ſimiliter etiam, quo ferro vſus fuerit, acutóne, ac leuigato, an pugione, ſecuri, pilo alióue potius quã acuto. multa præterea huius generis æſtimanda, penſandaqúe ſunt. Signa etiam ipſa obſeruari oportebit quæ in eo, qui vulnus acceperit, ſunt ſecuta: ſi ſtatim euomuit, ſi corruit, ſi viſu ſenſuq́; fuit perturbatus: namque huiuſmodi accidere nihil ſolet, vbi vulnus leuiter tantum acceptum eſt; neque aliud quàm inciſio, eſt factum: adeò enim leuiter ferre, & pati vt nõ capite, ſed pilo ictum tuliſſe ſibi videatur, id autem ex veloci euenit cõtuſione. Propterea vbi huiuſmodi quid acciderit, cùm difficilis admodum coniectura, indicatioq́; ſit, illud ego tutiſſimum, conſultiſſimumq́; eſſe arbitror, vt locus trepano aperiatur: namque nullum ex hoc periculum timemus, etiamſi nihil interius, eum læſum fuiſſe inueniamus: nullum inquam periculũ, nullámue curationis dilationem: contrà verò ſi

hoc negligatur, maximum certißimumq́; periculum, & plerunque mors ipsa sequitur. Atque equidem plerosq; eorum qui ex vulnere in capite accepto pereunt, hac causa perire arbitror. Nam in huiusmodi euentibus, nihil aliud chirurgi quã radere, & legra vti consueuerunt, quoad illis ad scissuræ finem peruenisse visum fuerit, atque ita sibi & officio suo satisfecisse se putant: vbi autem minus illi timent, tum lætalia signa apparere incipiunt, quorum rara illis cognitio est. Atque hoc modo omnes pereunt, vt nullus hæc pericula poßit euadere: neque verò hoc mirum, aut incredibile videri debet, cùm rarißimi in regionibus nostris sint, quibus trepani notus sit vsus, etiam si medicinam aut chirurgiam fuerint profeßi. Nam plerosq; hanc curandi rationem improbare, atque vt periculo aleáue plenam damnare, audio, qui illud non vident, ex duobus certis, & ad certa membra commodißimis instrumẽtis, alterum hoc esse, quod à Ioanne Vigone, atque à Guidone, tum ab alijs auctoribus imprimis commendatur: illis enim (vt proprijs eorum verbis vtar) trepanus in capitis, & falx in ani curationibus vehementer probantur. Quid autem falx sit, aut quis eius vsus, equidem ferè omnibus nostratibus medicis ignotum esse arbitror, neq; si inter multa instrumenta, id temerè oblatum sit, agnitum iri

ab illis

ab illis puto. Sed ad rem redeamus. Sentio igitur, vbi nihil eorum quæ obseruanda nobis proposita sunt, metuere in capitis vulneribus contigerit, nihil præter legræ vsum opus alio instrumento esse. Iam autem instrumentum triplex esse oportet, maiusculum, videlicet, medium & minimum, quorum huiusmodi vsus esto: si scissura quantum est prioris tabulæ altitudo, aut etiam altius penetrauerit, maiuscula legra est agendum, deinde media, tandem minima. Si verò leuior, & minus profunda, incisio in osse fuerit, satis erit locum læuem, planumq́; minima legra reddere; ne videlicet latibulum, aut recessus reliquus sit, quo pus confectum penetret; & cùm abstergi non possit, os ipsum corrumpat. Hoc autem vbi iam expeditum fuerit; secunda curatione, balsamum adhibendum est, etiamsi nondum pus fuerit confectum. Hoc enim medicamento oportunissimè conficietur pus, vt antè docuimus. deinde filis locus impleatur, non nimium compressis; addaturq́; alterũ ex his, quæ superius descripta nobis sunt, emplastris. Hoc igitur modo, rectissimè & citissimè vulnera quæque curantur, nulla sæpe ossiũ iactura. nam quamuis ab aëre interdum tangantur, tanta huius medicamenti vis est, vt si bona naturæ cõstitutione ægrotus sit, omnia facilè corrigantur, & restituantur, vt periculo facto manifestum

 nifestum

nifestum erit. Quod verò ad diætarum victus rationem, & locorum opportunitatem attinet, huiusmodi erit: Si hyems fuerit, cubiculũ, si fieri commodè poßit, in superiori domus parte sit, dummodo tectum satis probè contignatum sit: & non tegula tantum à pluuijs tueatur: nam si hæc haberi minus poßint, in cubiculo inferiori lectum parari cõsultius fuerit. Aestiuo autem tempore inferius cubiculum est commodißimum, ne videlicet ab æstu ægrotus lædatur: cubiculi verò ostium clausum semper esto, & velo obiecto, aërem subeuntem arceto; lucerna insuper noctu, diuq; in cubiculo ardeat, cuius calor satis commodè ambientem aërem temperare valet. quod si frigidior adhuc locus hyeme esse videbitur, carbones incensi inferantur interdum: neque enim nimis calidum esse conducet, propterea lucernam semper ardere, & fores clausas esse præcipimus: addito ante ostium velo. Contingit enim sæpe, vt qui ingreditur, fores claudere negligat. Consueuere nonnulli chirurgi, sindone super astantia capita iniecto instar tentorij facere, & ita operam curationi dare: atq; equidem ea re si modo locus, vt diximus, paratus sit, nihil opus esse arbitror, imò & nonnunquam nocere id puto. candelarum enim calor, sindone obiecta reflectitur, & vapores ex ægrotantis capite exhalantes transpirare

non

non ſinit; id autem moleſtiſsimum, noxiumq́ eſſe, maximè verò in calidis regionibus eſt manifeſtũ. in frigidis autem id melius admitti poteſt. ſæpe autem in bello capitum profunda vulnera, aperto cælo, atque ſub dio, curari contingit, vbi neque cubiculum, neque ſindon, neque ignis ſit: igitur ea, quæ de parando loco dicta nobis ſunt, ſatis eſſe arbitramur. Sed vbi curandi tempus erit, geminam lucernam vtrinque ſupra admouiſſe, retulerit, quam proximè id fieri poſsit, quò aër ambiens calefiat, & temperetur, eæq́ ſatis luminis adhibebũt, & frigus quod nocere poſſet commodè arcebunt. nanque nihil ferè frigidi, in cubiculo, ita vt diximus, parato erit: & ſi quid ſubeſſe ſuſpiceris, id totum lucernæ corrigent admotæ, quam profectò rem facilè vſus ipſe oſtendet.

In ipſo quidem curationis initio, nos eos, qui ex vulnere in capite laborant, paſſulis atque modico paſcimus pane, cum in prandio, tum in cœna: aqua verò ex aniſo, & ordeo, aut ea quæ ægrotãtis habitudini maximè conducere videtur; atque hoc victu, vſque ad ſeptimum diem, vtimur, niſi quid aliud fortè reipſa, aut aliunde orta, poſtulet neceſsitas. Quod ſi habitudineillioſa homo fuerit, ſemel in die carne ex pullo vt veſcatur permittere, aut ex pulla, donec ſeptimã euaſerit diẽ. Iure autem carnium interdicendum omnibus qui

huiusmodi patiuntur, vtpotè quod nocere vehementer soleat. Ab initio autem curationis sirupũ singulis diebus mane propinamus, nempè rosati ex infusione vncias binas, cum aquæ plantaginis vncijs tribus, idq́ue septem diebus consequenter faciendum curamus. Prouidere etiam sedulò oportet, vt singulis diebus venter exoneretur, siue id sponte sua, siue clystere addito præstari poßit. Purgatiuum verò medicamentum nullum, neque caßiam exhibemus, quoniam frequentibus periculis obseruauimus, eam rem illis vehementer nocere, quamuis simplicißimum medicamẽtum sit, nihilque habeant solutiui omnino admixtum. Si quis autem cõtrà contenderit, is profectò rem ipsam experimento cognoscet. Nam cũ caput princeps membrum sit, fieri non potest vt nihil à purgante medicamento moueatur, ob eam quæ cerebro cum ventriculo est, communicationem: ex quo fit, vt prodesse nihil, nocere autem plurimum, ægrotis poßit. Et quidem hanc rationem nobis ab hinc quinquaginta annis semper successisse, cùm ante id tempus, non ita ex sententia eueniret, dum casiam fistulam ægrotis exhibere cõsueueramus. Satis ergo fuerit horum siruporum vsu humores attenuare, calorem temperare, viresq́ue reficere, cõcoctricemq́ue iuuare ventriculi atque hepatis virtutem: sanguinis aliorumq́ue

rumq; humorum reprimere ebullitionem. At verò cum oßis fractura certa non est; suspitio tamen est occultam aliquam esse rupturam, aut certè sanguinem è venis effusum, qui corruptus mortem poßit afferre. Hanc rem certa quidem experimenti ratione licebit deprehendere pileolo quodã confecto quod ex Bertapaliæ sententia describemus, quamuis ab eo auctore non ita apertè præceptum sit. ℞ Ceræ nouæ citrinæ, thuris, santali aña ℥ ij. terebinthinæ, & aceti fortißimi & farinæ fabaceæ aña ℥ j. misce ad ignem, & fiat emplastrum, quod extendatur per totum caput, ad instar pilei, capite tamẽ prius deraso. nam qua parte ruptura in osse super ea parte cerotum diminutum atque exsiccatum inuenietur, idqúe trium tantum dierum spatio ostendetur; alijs autem partibus vbi fractura nulla suberit, emplastrum æquale atque vniforme omnino apparebit. Si verò nihil fuerit ruptum, eadem in vniuersum emplastri facies erit.

ANNOTATIO.

Num caluariam peruadant] Multa sumuntur indicia: primo capite à telo sunt petita, nunc à parte in qua infliguntur, vt si in aliqua cõmissura, si in anteriori verticis parte: hinc & alia præsagia, & curandi modum capit Hippocratis: etenim infirmissimæ sunt istæ partes minus posticæ, quia os durius, minusque cerebri continent.

Trianguli figuram] Cauendú eſt ne tempora vnquam incidãtur, nec locus ſuperior iuxta arteriam, quæ per tempora fertur. ſiquidem neruorum diſtentio ſequeretur: violatis iis muſculis, quos in libro de articulis Hippocrates κροταφίτας appellat.

Si ſtatim vomuit] Hæc leges apud Hippocratem libro ſeptimo aphor. aphoriſmo 59. & aphoriſmo 50. libri ſexti, multa in coacis prænotionibus, & in libro de Vulneribus capitis.

Semel in die carne] Bilioſi magis nutrimento egent, minusq́ue ieiunia ferunt; apud Hippocratem libro, ni fallor, ſecundo de ratione victus in acutis, noxæ quæ ex ieiunio accidere ſolent, recenſentur, animi deliquium, capitis vertigo, ventriculi imbecillitas: quæ omnia ibi, & in Galeni Commentario exponuntur.

Purgatiuum nullum] Etenim cùm cerebrum ceteras partes quodam modo contineat, à nulla verò contineatur, aliarum partium redundantias non recipit: non eget ergo purgatione. Hoc addam medicamentum catarticum ab Hippocrate exhiberi, ſi eriſypelate caput infeſtetur, ac tale medicamentum, quod bilem ducat.

DE CONTVSIONIBVS CAPITIS in infantibus & pueris.

Cap. VI.

EXiſtunt perſæpe in pueris ſeptennio minoribus contuſiones, aut caſu, aut ictu, aut alio quouis inſtrumento impetúue factæ, ſimiles omnino apoſtematibus, aut ijs vitijs, quæ in æreis, aut plum-

plumbeis vasis conspicimus, ita vt cute illæsa, & posteriori etiã cranij tabula minimè rupta, prior tamẽ persæpe lædatur. Namq; eius ossis per ætatem teneritudo, aliquando in causa est, vt nonnunquam cranium illæsum, sæpe etiam læsum, & ruptum deprimatur, & pelliculæ cerebrum ambientes rumpantur: quod nos persæpe deprehendimus, eiusq; rei exemplum nuper editum est, cùm in oppido Llerena Bethicæ prouinciæ, quadrimus puer nobis curandus fuisset oblatus, quem lignea porta è fenestra decidens, grauissimè percusserat, secundũ eam quæ coronalis commissura dicitur, ex quo ictu, vtrumque os, atque vtraque etiam membrana rupta sunt, atque etiam cerebri pars ter per totum curationis spacium emissa est. Sanatus tamen est puer, citra vulneris manifestationem, & sine vlla ossium iactura, neque vltra vigesimum diem dilata est curatio. Ad huiusmodi autem compressiones, in puerorum capitibus curandas, nulla vulneris maiore (quàm ipso casu facta est) manifestatione fuerit opus: & si nullum vulnus factum erit, nihil est aperiendum, quamuis omnia ossa læsa, comminutaq; esse cognoscãtur, atque hæc tutissima ratio curandi in eiusmodi vulneribus erit. Nam quidquid contrà quàm diximus, vulgo fieri solet, id certissimum habet periculum.

Huius autem hæc curationis ratio est, præter temperatum pueri, & salubrem victum, aut saltem nutricis, si lacte adhuc alatur, diuersiones aliquas facere conueniet, aut brachia ipsi aut crura scarificanda sunt. Si contusio nullum manifestũ vulnus ostenderit, prima curatione hoc remedio vtimur. ℞ Olei rosarum, camomellini añã ℥ ß. olei myrthini ℥ j. oui vnius album, cum vitello, cum parte aliqua farinæ fabarum, & ordei ana, & myrtillorum puluere ℥ j. omnia commodè misceantur, & fiat ad modum emplastri, idquè sub contuso loco ponatur. Postera verò die, aliud emplastrum adhibemus; loco tamen probè prius nouacula abraso. ℞ Sordiciei aluearis apum, vel si id haberi minus possit, ceræ nouæ sordidæ, & mellis communis puluerizati ℥ j. lapidis Hæmatitis in puluerẽ redacti ℥. ß. pumicis lapidis, & cymini, & absinthij, & furfuris communis ʒ ij. misce omnia ad ignem, & fiat emplastrum, quod loco depresso imponito, latiore etiam ambitu duorum digitorum; mira enim vis huius emplastri est, vt intra duodecim dies ossa contusa compressaq; tollat: nullumq; ad eam rem medicamentum efficientius esse puto.

Quod si præter ossis depressionem, & rupturam, vulnus etiam fuerit, principio oui albo, & vitello simul agitato curandus est, additis pecijs molli-

mollibus, atq; tenuibus, stupa puluilis, quibus vulnus tegitur. Postera autem die, vtemur balsamo, à nobis in hoc libro sæpe commendato: vulnus autem hoc leuiter ex pluma inungendum est; cuius præsentissima virtus, facilè hoc in genere etiam perspicietur; mirè enim concoquit, emundat, carnemq; inducit: liquefactum autem esse oportet, nō nimis tamen, ne quid ægrotus vratur, aut ne quid de medicamenti vi nimio calore decedat. (Illud verò maximè est cauendum, ne quod omnino os extrahatur, quamuis omnia comminuta esse constiterit) filis autem siccis vulnus operiendum est, neque ijs nimium pressis. Super hæc verò, id quod modò descripsimus, emplastrum est addendum, calidum quidem illud, quod profectò magna cum curantis voluptate, & admiratione, sine vllo discrimine, omne pus quod intus cōficitur, exugit, & compressa quoque ossa breuissimè tollit, in eumq; restituit, qui secundum naturam fuerat, situm. Possumus enim tutò affirmare, nobis hac & alijs curandi rationibus, quæ descriptæ iam sunt, per annos plus quinquaginta, frequētissimo experimento vsis, semper ex animi sentētia successisse, & Dei auxilio, cui nos omnia accepta referimus, multos è maximis & grauissimis vulneribus liberatos, testari possumus, inter quos hactenus nouem iam sunt, quibus non exigua cerebri pars perie-

Hippoc. lib. de officina medici.

perierat. Ferè autem innumeri, quibus prior meninx vehementer fuerat lacerata, ex his autem nouem, quos retulimus, prius apud vrbem Xeres Pacensis diœceseos, familiaris quidam Ioannis Bazzani, qui gladio vulnus in capite acceperat, ex quo vulnere membranis ruptis, tantum cerebri decessit, quantum duo tritici grana sunt. Successit citissima paralysis, & alterius corporis partis, & linguæ impedimentum, qua vsque ad quartum mensem laborauit, ex qua tamen affectione, postquam ex vulnere sanatus est, melius etiam habere in dies cœpit. Secundus verò fuit puer quidam, decem annos natus, muli calce percussus in fronte, vt ferreæ soleæ margine ossa etiã comprimerentur. Huic per continuos sex dies de cerebro, quantum lens est, singulis curationibus deperijt, atque hinc nihil mali, præter vulnus, est consecutum.

Tertius ex oppido, Fuentes de Leon, *appellato erat, qui telo obtuso, ex balista iacto, petitus, & capillos, & ossa, & carnem super cerebrũ coacta habebat: prima autem, secunda, atque tertia cura hæc omnia extracta à nobis sunt; pulsatione enim ipsa paulatim expellebantur: vna verò, & cerebri pars prodibat cõmista; in quo rem nobis non negligendam animaduerti: id autem fuit quod duodecimo die, molle quiddam, & candidum*

didum excreſcere intus cœpit inſtar adipis, quod ſequenti curatione ita exuberauerat, vt ſupra carnem omnem emineret; nos autem hermodactylorũ puluerem iniecimus, eo modo reductum, coactumq́ iri arbitrati. Cùm autem tertia curatione ſupra cutem, etiam nimium exceſsiſſe deprehendiſſemus, ferro rem agere conſilium fuit. Igitur forcipe, quatenus cranium æquabat, reſecuimus; id autem quod reſectum eſt, nucem iuglandem magnitudine ſuperabat; nihil verò neq; ſanguinis, neque alterius rei ſecutum eſt; poſtera verò die nihil apparebat, ſed plana omnia, bonoq́ colore conſtabant. Sanatus igitur hic homo eſt, ſed tamẽ quoad vixit, morbo regio laborauit; cuius prima acceſsio ſeptima die fuit, & dum curaretur, alteram & tertiã paſſus eſt acceſsionẽ.

Superuixit autem vſque ad quartum & trigeſimum annum.

Quartum autem curauimus in oppido Llerena Marchionis de Falces, qui eam prouinciam adminiſtrabat famulum: hunc alius ex domeſticis quidam æreo petierat candelabro, in coronali oſsis parte; omnis autem ea oſsis pars, qua vulnus accepit, comminuta, atque ſuper cerebrum fuerat vehementer coacta; opus igitur fuit ſecunda, tertia, & quarta curatione: ea oſſa omnia extrahi oportuit, quæ loco mota, cerebrum grauiter preme-

premebant, maximè quæ ex inferiori tabula erāt, cerebri ſubſtantiam continentes pelliculas ruperant, ex quibus duo oſſa ita magna erant, vt per vulneris hiatum, magna cum difficultate erui potuerint; ab his autem pelliculæ, & cerebrum ipſum vitiata fuerant, quamobrem ſingulis curationibus, à ſecunda, ad quintam vſque, ternæ, quaternæq́; ex cerebri ſubſtantia portiones, eæq́ue non exiguæ deceſſerunt. Interfuit autem dum curaremus, Benedictus Arias Mōtanus Theologus noſtras, qui apud nos eo tempore chirurgiam, artis potius, quàm operis cauſa docebatur: quinque ergo continuis diebus oſſa, & cerebri partes prodierunt, quæ pulſatione ipſa pellebantur. Atque hic iuuenis grauibus ſymptomatibus affectus eſt, dum curaretur; nam dextro latere conuulſionem, ſiniſtro verò paralyſim, atque etiam regium paſſus eſt morbum. Hæc autem omnia, vndecima die aggreſſa, ad vigeſimam vſque, cum ſummo etiam faſtidio durauere; poſt hæc melius habere cœpit: tandem diuina ope omnino incolumis euaſit. Dū nos Llerenæ (quod oppidum inter Bethicam & Luſitaniam eſt) publico populi ſtipendio, chirurgiam, & ſacræ inquiſitionis magiſtratus honeſta mercede exerceremus, admirandum periculum accidit, apud oppidulum Valuerde, decem miliaribus Llerena diſtans: quod hic referre decreuimus,

mus, quòd eius hominis restituti historiam nemo audire possit, quin Deo auctori, atque vnico humanæ salutis præsidi gratuletur. Ea verò res sic habet. Dum operarij quidam prægrandes lapides machinis, & arte in turrem, quæ tunc ædificabatur, tollerent (productum autem opus iam erat, & templum cui hærebat, altitudine superabat) vnus ex lapidibus decidens, quendam eorum qui machinam voluebāt, in capite plenè percußit, qua sagittalis cōmissura est; is autem subitò corruit, simulq; cum lapide terram attigit: erat autem lapis cubitali latitudine, & longitudine; duodecim verò digitorum altitudine, & pondere quatuor & viginti librarum.

Iacuit autem homo in eodem loco, per horæ dimidium, nihil omnino sentiens: inde autem pro mortuo penè, aut intra horam saltem expiraturo, domum est sublatus. Hic cerebri commotionem passus, tres integros dies non solum sermonis, sed motus etiam expers; mouebatur autem ab adstantibus, non secus, ac si mortuus fuisset.

Magna autem oßium pars, depressa cerebro incubuerat; sanguis verò oculis, atque auribus eruperat: caput autem ipsum, & collum tumidum, atroque colore conspiciebatur. Post octauam autem diem, sponte sua apertum est caput, à sincipite, atq; ab occipite, & ex altero etiam latere: ma-

turue-

turuerant enim iam apostemata. Nos igitur ossa in locum suum restituimus; membranæ autem inflammationem passæ sunt; tertia die locutus est, imperfectè tamen, & vt commotæ mentis homines solent, apertis oculis, imò & patentibus epilepticorũ more erat: sed nihil omnino videbat, neque cernere cœpit vsque ad vigesimam diem, indiesq́; visu etiam proficiebat. Secundum verò post mensem rectè iam cernere, vt sanus cũ esset, potuit, cùm vulnus iam sanatum fuisset. Nam ad vigesimam quintam, plurima ossa remissa sunt. Statim autem è lecto surrexit, tametsi tunc rectè ingredi non valebat; atque ita diuina magis, quàm humana ope sanatus est: euasit autem pætus & trãsuersa tuentibus oculis, qui etiam curatione procedente, quarto mense restituti sunt, rectéque intuebatur: viuit hic adhuc, vxoremq́; duxit. Nam iuuenis tunc erat, oculos verò alijs auxilijs restituimus.

ANNOTATIO.

Quæ de puerorum ossibus tradit, docentur à Galeno sexto methodi medendi.

Ad huiusmodi autẽ compreßiones] Nõ est ampliandum vulnus, nec aperiẽdum, nec si integra cute caluaria perfringatur, incidenda illa est: hæc Hippocratis videtur esse mens, atq; præter auctoritatem accedit ratio, nam vbi os perrumpitur integra cute, calor non expirat, & per se digerere saniem potest, & ossa

& ossa solidare. quod in fracturis manifestè videmus: fragmenta enim cùm nudata non sunt solidantur.

Ex quo vulnere tantum cerebri] Quacumque parte cerebrum vulneretur, si telum altè insederit (teste Hippocrate) res lethalis est: apud varios auctores varia euenta, qualia ab auctore recensentur. Galenus etiam multos conualuisse scribit, quibus telum summam dútaxat partem attigerat. illud commemorandum, quod Smyrnæ in Ionia iuuenem sanatum dicat; cui telum ad alterum ex anterioribus cerebri ventriculis penetrauit.

DE CVRATIONE VVLNERUM in facie.

Cap. vij.

VVlnera quæ in facie facta sunt, quamrectißimè à principio sunt curanda; id autem fiet si prouidebimus, vt probè acu, & filo commissa, coniunctaq́ labra sint, non pluribus, non paucioribus, quàm opus est, punctis, ita vt caro carni, cuti cutis aptè cohæreant, nullo in vulnere orificio relicto, nisi ita magnum, & profundum fuerit, vt ossa etiam penetret: cùm enim sic habuerit, orificium reliquisse, flammulamq́ subdidisse expediet, qua noxia omnis humiditas expurgetur, & pus etiam quod conficitur, cùm magnum, & profundum vulnus est: alioqui verò nullum pus expectare oportuerit, si rectè curatio fiat. Sæpe autē

contingit, vt acu nihil opus sit, quando videlicet vulnera non transuersa, sed in longum accipiuntur, quam rem nos sæpissimè præstitimus hoc modo: Fili longi atque contorti (quale id quo consuere solemus) alterum extremum alteri, ex auriculis innodamus, atque super vulnus ipsum, cuius labra rectè commissa sunt, transmissum sæpe capiti circundamus, crebris & sese propè cõtingentibus spiris, donec totum vulnus commissum, cohærensq́, atque conclusum sit (namq. hoc modo vulneris labia aptissimè cohærent) deinde lini quadras pecias, cum oui albo imponimus, & post septem horas oui albo ablato, cataplasmata vtrinq. admouemus super ipsa fila, quæ vbi exsiccata fuerint (exsiccãtur autem intra quatuor horas) acu & filo committenda sunt, vt quantum fieri possit, simul cohæreant: tunc verò alia fila, quæ caput circundabant, & vulnus committebant, rumpi licet. cataplasmata autẽ hoc modo fiunt. Albo oui simul cum aqua rosarum conquassato, puluis hic additur, & optimè etiam commiscetur, vt moderata constet spissitudine. ℞ Boli armenici ℥ j. ß. thuris, masticis, sarcocollæ aña ʒ ij.. ß. myrrhæ, aloes aña ʒ j. ß. tragacanti pisti, sanguinis draconis ʒ ij. farinæ hordei, farinæ fabarum ana ℥ iij. misceãtur. ex his duo cataplasmata hinc et hinc vulneri admoueantur (distent autem vtrinque à vulne-

vulnere digitum.) Super ipsum vulnus petias ex lino imponimus oui albo intinctas, quantum est inter cataplasma spacij, latas, & vitta vsque ad posteram diem; nam postera die auferuntur petiæ quas oui albo intinctas imposuimus, & balsamo illo à nobis descripto, locum ex pluma inungimus, superinducto emplastro tenui ex hoc ceroto quod nobis maximè semper est probatum, ex descriptione Ioannis de Vigo. ℞ Olei rosati, olei myrthini ana ℥ j. terebinthinæ claræ ℥ ij. pinguedinis vitulinæ ʒ x. mastichis ℥ j. ß. vini odoriferi cyathum vnum, rorismarini, mille folij, plantaginis, consolidæ minoris, centaureæ maioris ana manip. ß. bulliant omnia vsque ad consumptionem vini: deinde colentur, & cum cera fiat cerotum; malaxetur autem cum vitello oui; atque hac vna curandi ratione si rectè fiat, quatuor aut quinque diebus oris vulnera curantur, nulla cicatrice relicta. Idem efficitur & magno illo vnguento basilico, quod à Ioanne Vigone in antidotario describitur: idem etiā ceroto de minio, præstatur, dummodo illo nostro balsamo illinatur. Quod si necessariò acu, & filo vtendum sit, eligendæ sunt acus quàm tenuissimæ, & filum quod acubus etiam subtilitate respondeat; multi enim ex tonsoribus, qui vulgo apud nos vulnera curāt, solent ijs acubus oris vulnera consuere, quæ fe-

moribus consuendis aptatæ sunt, & puncta eousque hærere sinunt, quoad ipsa sua sponte rupta, carnem etiam secum rumpant: curant autem eo modo quo facta in corpore vulnera curari ab ijs solent, digestiuis atque oleis adhibitis; atque ita ex simplici vulnere compositum reddunt. Vulneribus igitur puncto, & filo commißis, lineæ peciæ oui albo conquassato, intinctæ superponuntur, atque vsque in posterum diem sinantur; tunc enim adglutinanda cataplasmata sunt, quemadmodum dictum est, & vulnus balsamo ex pluma inungendum, addendumq́; emplastrum aliquod ex tribus quæ cōmemorata nobis superius fuerunt; deinde vulnus est ligandum. Sequēti autem die cataplasma committimus; consuta, & puncta forpice rumpimus, & balsamo locū inungimus, addimusq́; cerotum: atque hæc omnium in vniuersum faciei vulnerum breuißima & certißima curatio est.

Contigit nobis in oppido Frexenal, vt hominem curaremus, cui facies vulnerata ferro fuerat, ab ipso nasi & superciliorum confinio, vsque ad vtriusque labij vtrinque extremitatem, & diductionem: ita vt nasus cum mandibula superiori, ac dentibus supra mentum deciderint. qui autem illi domi adstabant, imprudentißimè se gesserant. nam lineo panno vulnus obstruentes, eam

faciei partem quæ deiecta fuerat, sic temerè iacere siuerunt. cùm nos vocati accessimus, eam partem; nasum inquam, & mandibulam, iam frigidam, & penè mortuam, deprehendimus, vt acus difficillimè potuerit penetrare; tamen totum locum acu commisimus, atque vt mandibulæ superioris ossa suis ossibus, vt natura fert, interius cohærerēt. Idq; hoc modo: ligauimus vittam duobus digitis latam, fronti circumdedimus, cui ab inferiori parte limbus esset, cui fortiter fila committi possent: ei vittæ duas assuimus alias à sincipite in occiput, & ab aure in aurem, in crucis modū, angustiores illas quidem, quæ tantū latiorem illam tenere possent. Hæc vbi parata fuere, acui grandiori filum longum indidimus, atq. ex vitta ambiente fila, inter aurem & frontem ligauimus, quod inter primum molarem dentem, & caninū transmisimus, atque ad vittam retulimus, quæ frontem cinxerat: deinde rursus dentes è regione petendo, atque hoc modo assuentes, mandibulam cum naribus, simul aliјs quibus conueniebat, ossibus commisimus: deinde cutem acu iunximus; ita ergo, vt diximus, colligatum tenuimus, quoad membra inuicem coaluissent: tandemq́ue diuina ope restituimus, vt nullum accepisse vnquam vulnus videri posset.

Eadem etiā ratione homo à nobis curatus est,

quem taurus petierat cornuqúe sub mento ab aure ad mandibulam vsque superiorem; eam etiam faciei partem aperuerat, quæ sinistrum oculum à naso disiungit, cum cornu extremitas (vt ij qui aderant; maximè autem homo ipse affirmabat) plus decem digitis prominuisset: consuimus autẽ acu locum, qua cornu subierat, & qua prodierat etiam; mãdibulam verò ipsam, vt in superiori curatione dictum est, alligauimus, atque exterius quidem iuxta præcepti nostri rationem curauimus; interius autem os ipsum frequenter lauari iussimus, decoctione ex hordeo, rosa, balaustijs, & melle rosato colato etiam admixto; atque ita breuissimè curatus est; multis tamen ossibus è palato decidẽtibus, quæ cornu fuerant comminuta, atque in palato ipso foramen relictum, quantum pollex digitus subire posset. Vbi autem omnia sana, cutisq; fuerat inducta, foramen illud super cortice leui, affabreq; adaptata, lino etiam circũuestito obturauimus; qua ratione prouisum est, vt & loqui & edere atque bibere rectè posset. Noctu tamen auferendum curabat, ne foramen magis aperiretur; interdum autem reponebat.

ANNOTATIO.

Vulnera frontis, & cæterarũ faciei partium apud Hippocratem diuersam curationem habent: etenim

nim vulnerum capitis solú siccantibus Hippocrati & Galeno perficitur: Galeno potissimùm qui cum sexto Terapeutices duas curationes inter se contrarias proponeret; Eudemi profectò eligit, qua se vsurum dicit, si in Asia degeret: Hippocratis verò; nam toto libro de Vulneribus capitis, vinum reiicit, nec linimentum, nec cataplasma adhiberi vult. Verùm fronti, aliisque faciei partibus hæc commodè adhibentur, vt apud eosdem diligens lector aduertet.

LIBER SECVNDVS.

De profvndis in pectore vulneribus.

Cap. I.

MVltos persæpe vidimus, qui penetrantia pectoris vulnera curantes, tamen aut nũquam sanant, aut citissimè lethum adferunt, etiamsi lethalia sua natura non sint: quòd huiusmodi curationis opus, & rationem à peritis magistris minimè acceperint. quod si nonnullos ex ijs qui huiusmodi patiuntur, viuere contingat; tamen perpetuis fistulis (quas vocant) laborare videmus. Hos vbi diu frustra medici curauerũt, cauã ex plũbo aut ex argento indẽtes fistulam relinquũt, atq; huiusmodi oratione solantur: se noluisse illis locũ omnino claudere, quoniã pus intus conclusum, cũ non habeat qua parte expurgetur,

mortem certam afferret: expedire autem illis eã fistulam semper conseruari qua sordes, vulneriśq; excrementa expurgentur, atq. hoc modo vitam, quoad Deus concesserit, producent, atque ita incuratos dimittunt. Causa autem est, quòd recens adhuc vulnus curare nesciuerint: neque aliud fieri posse in ea re putant, quàm quod ab eis fit. Quam quidem ob rem eam, quam nos in huiusmodi vulneribus rationem tenemus, describere placuit, quaqúe curamus omnia, quæ ad nos recentia deferuntur, modò necessariò lethalia non sint, qualia ab auctoribus produ͂tur diaphragma & mediastinum penetrantia: hæc omnia manifesti omnibus periculi sunt; à doctoribus autem passim enumerantur: cætera verò omnia, quamuis corpus ipsum perforatum sit, tamen diuina ope sanantur, cuiusmodi nobis innumera tam recentia, quã ab alijs etiam derelicta, intra quadragesimum diem, eiusdem auxilio sanare contigit. Idem autem cuilibet medico continget, qui rationem à nobis reddendam, modumq; sequi voluerit: siue recentia, nouaqúe vulnera, siue antiquiora, ab alijs derelicta fuerint; neque manuum opera ad eam rem indigebit.

Communis ferè omnium scriptorum nostrorum opinio est, vulnera profundo in pectore accepta, incurabilia vt plurimum esse, quorum periculum

culum si quis fortè euaserit, tamen perpetua fistula, aut phthisi laboraturum eum affirmāt. huius autem sententiæ inprimis Vigo est, qui quanquā optimè ea quæ ad curationem pertinent, docuerit; tamen experimentorum, & practicæ defectu (cuius præcipua in chirurgia laus est) desperatam promittit curationem. Nos autem, Deo opem ferente, certam promittimus, in difficillimis etiam euentibus, etiam pulmone perforato. Curationis autem ratio hæc est. Si vulnus recens fuerit, is qui accepit, nudus in lecto collocandus est: vbi autem vulnus profundum, penetransque esse perspicitur, probè compositus, cruribus distentis, planoq; corpore cubare iubeatur, vulnere inferius constituto: vt omnis sanguis quem effundi è vulnere necesse est; extrà manet, neque quidquam cruoris intra pectus resídat; fieri enim non potest, vt non ex interioribus venis, atque etiam exterioribus, plurimum sanguinis intra pectus confluxerit. Hoc modo igitur constitutus ægrotans cubet, quoad chirurgus ea, quæ paranda ad curationem videbuntur, parauerit: vbi autem omnia præsto fuerint, perspiciat denuò an sanguis effluat: quod si adhuc effluit, sinat libenter, atque tussire interim: interim anhelitum continere iubeat, donec quidquid cruoris intra pectus est, defluxisse omnino intelligat. quod si vulnus magnum est,

aut lancea, aut latiori gladio factum, cõmitti acu oportebit, vno aut etiam altero puncto omisso, vt aperti siue orificij tantum relinquatur, quantum digitus subire possit, per quam apertionem flãmula albo oui intincta subdatur; sic tamen vt tota nõ immittatur: erit enim longior, quàm pro vulneris ratione, & cuius pars aliqua exterius emineat. quod si flãmula vtimur, nullus metus est vt tota intra vulnus inducatur; contrà autem, si lichinus sit: facilè enim à vulnere exorbentur huiusmodi, quale periculum duobus, non diu est, nostratibus medicis, accidit; alter enim imprudenter lichnum crassum, quantus digitus est, intra pectus protrudit, quem nos decimũ post diem, non sine negotio & diligentia extraximus, statimq; sanatus homo ex vulnere est. Alteri autem maluæ caulis, filis inuolutus, intra pectoris decidit penetralia, diuq; intus latuit, neque quicquam conari profuit, vt extraheretur. Sed fila tantùm, secundum post mensem, extracta vix fuere; caulis autem ipse nullo modo educi potuit: profundum enim vulnus nimium erat, orificiumqúe secundum furculam habebat: ille ergo ægrotus, multa macie confectus, & omni destitutus virtute perijt. Igitur vbi flãmulam subdideris, pecias oui albo intinctas cum puluisculis imponito, vittaq; rectè ligato. Hoc modo autem curatus, super vul-

nus

nus ipsum cubet, puluinis vtrinque appositis, vt vulnus in vacuam, inferioremq; partem incumbat, quo omnis sanguis, atque noxius omnis humor eò confluat: atque nullum omnino lichinum induci oportet; ea enim res dupliciter nocere solet, & quòd cruoris exitum impedit, & quòd dolorē ægrotanti affert, atque eius indendæ frequentia fistulam efficere solet. Flāmula autem indita, vulnus semper apertum, quantū satis est, habet, qua noxia humiditas emanet, & neq. dolorem affert, neque aërem inde transmittit. Venam etiam secare oportebit, ex aduersa primùm parte, deinde ex coniuncta, vt opus esse expedireq; medicus intellexerit; ægrotantis etiam virtute perspecta. Exhibere autem & hanc potionem conueniet, quæ sanguinem reprimere, & purgare potest; ea autem manè quatriduo est illi ebibenda. ℞ Rhabarbari electi ʒ ß. rubiæ tinctorum mumiæ aña ℈ j. terræ sigillatæ ℈ ß. aquæ scabiosæ buglossæ, & vini granatorum aña ℥ j. Expedit etiam eiusmodi apozima parari, quo anhelitus, & respiratio corrigatur, faciliorq; sit; eadem autem cibus simul medicamentum, & potus est, quo vulnus maximè recreatur. ℞ Hordei mundi contusi, & passularum enucleatarum ana pug. iiij. radicum buglossæ ℥ iij. liquiriciæ rasæ aliquantulum contritæ ℥ j. ß. seminum communium ℥ ij. Iuiuba-

iuba-

iubarum numero XX. prunorum subtiliter incisorum numero XV. radicum petroselini contusi manip. j. fiat decoctio secundùm artem in lib. xiiij. aquæ pluuialis vsque ad consummationem tertiæ partis; deinde coletur cum forti expreßione, cui adde penidiorum ℥ iij. sirup. rosarum, & de duabus radicibus sine aceto an̄a ℥ iij. sachari libram ß. cinamomi pulueriżati ʒ j. ß. fiat apoźima: ex hac autem quarta quaque hora libram bibet, tepidam quidem, si hyems fuerit; nihil autem aliud aut edere, aut bibere toto triduo licebit: triduum autem horis metiendum est; hoc enim & sufficienter alit, & difficultati respirandi medetur, cuiusmodi pati solent omnes qui profundum in pectore vulnus habent; reumatum etiam fluxum reprimit, & sanguinem, qui intus remanet, corrigit, atque expurgat. Procurandum etiam quotidie est, vt vel sponte, vel clysterij adiutorio, ventrem exoneret; quarto autem die licebit prandere carnem, aut pulli gallinacei, aut pullæ coctam cum petroselini radicibus, addito croco & cinamomo. Vesperi verò passas vuas, acinis remotis, comedet, aut amygdala. A prandio autem, & à cœna aquam bibat, cum petroselini radicibus, & liquiritia & cinamomo decoctam; interdiu autem nihil omnino bibat.

Secunda autem curatione ita perficitur: ex tenui

nui lino flammula paretur, qualis illa prima fuerat, quæ prima curatione indita est. hæc autẽ illo à nobis sæpe repetito balsamo liquefacto intincta in vulnus indatur : id enim medicamentum concoquere, & carnẽ inducere compertũ est. Inditur autem quoad carnis soliditas pertineat: porta quadam exterius eminente. Super hoc autem emplastrum basilicon, ex descriptione Ioannis de Vigo, aut Gratia Dei, circa vulnus aut ipsum defensiuum in lino extensum adhibeatur: foramine tamẽ facto, qua vulnus est, ita vt defensiuum à vulnere, vndique tribus, aut quatuor digitis distet. Fiet autem ex rosaceo, & aceto, & bolo armeno, atq; ita singulis diebus semel curetur, quoad satis puris confectum fuerit. Nam postera die pus erit, idq; bonum: quinta autem, ac sexta plus etiam erit; tunc autem bis, aut ter, aut etiam sæpiùs in die curandum est. prospicere autem oportet, vt ægrotus, quoad fieri possit, commodissimè, & diutissimè in vulnus ipsum incumbat, quo pus extrà promanet. Nullo verò pacto permittendum vt lichnus indatur; namq; huiusmodi perpetuas, in his vulneribus, fistulas moliuntur. Vbi verò carnem vulnus induxerit (id autem decima aut ad summum duodecima continget die) nihil omnino, neque flãmula, neque aliud quippiam est indendum : sed id tantum emplastrum adhibere

conue-

conuenit quo fueris à principio vſus, aut emplaſtrum minij, quale Ioannes Vigo deſcribit, idque ſæpius in die eſt abſtergendum, ne pus nimium redundans intus penetret. Demùm vbi nihil iam puris excreatum ſit, caroq; iam aucta fuerit, aluminis vsti puluis adhibendus est, cicatrixque iam eſt procuranda. Signa quæ ab auctoribus obſeruanda traduntur, quibus mortis, aut liberationis fieri iudicium poſsit, in ijs qui vulnera in pectore profunda acceperint, huiuſmodi ſunt: In primis poſt tertium diem, à medico obſeruandum eſt, an difficulter etiã vt antè reſpiret. Nam ſi aut æquè difficilis, aut difficilior etiam reſpiratio ſit, lethale id est: ſin aliter, bonum, & bona prædictione dignum. Atqui affirmare poſſumus, nullum qui hoc modo curatus fuerit periturum, etiamſi pulmonem ipſum perforatum habeat, niſi vulnus cordi proximum, aut in ipſo corde ſit; ea enim res citiſsimè mortem affert. Deinde ſi ij qui hoc modo habent, intra tertium diem conuulſionem, aut tremorẽ cordis patiuntur, ijs mors prædici poteſt.

Si in primis diebus vbi apozima iam ebiberit, eueniat, vt ex vulnere copioſior, quàm antea, puris portio defluat, ſignum eſt vulnus ad fiſtulam tendere, ægrotumq; ipſum ad phthiſim perduci. id etiam periculum eſt, cùm intra pectus ex vulnere cruor defluxerit. Namque is cruor vbi ex ve-

nis

nis emanauerit, concrescit: deinde in aquosum colorem, & substantiã corrumpitur, & qualis aqua, ex elutis carnibus, relinquitur; inde autem magna erumpit copia, cũ grauitate, etiam fœtore, anhelitus etiam grauis, & teter ipsi ægro est: aqua verò ipsa purior in dies promanat: huiusmodi etiam ad fistulam tendit, atque ad certam mortem, nisi opportunè fuerit prouisum. Quid autem in huiusmodi euentibus sit agendum, in eo loco in quo de penetrantibus in pectore fistulis, docebimus.

Si in primis diebus ad quartam vsque ægrotus grauiter, aut pectore aut tergo doleat: facilè huic malo occurretur admoto emplastro, quale à Ioanne Vigone certo capite describitur, cuius quãuis in multis quæ curauimus in pectore vulneribus, rarus admodum nobis fuerit vsus; certus tamen, & præsentissimus est cognitus. Semel enim contigit hoc vti, cũ in oppido de Fuente de cantos, iuuenem quendam curaremus, qui duabus sagittis fuerat sauciatus, in dextrum latus per cauum à pectore ad oppositam tergoris partem traiectis, atque vtrinque prominentibus; adeò autem vehementer homo angebatur, vt iacere nullo modo posset: sed in lecto sedebat; cruribus tamen extrà ad terram vsque pendentibus: huius autem emplastri & descriptæ à nobis apo-

Zimæ

Zimæ auxilio, & venarum etiam ſectionibus, ante tertium diem meliùs ex illis doloribus, & quietis carẽtia habuit, atque ſuccedente, ex animi ſententia, curatione vigeſima die ſanatus omnino eſt. Emplaſtrum autem eiuſmodi eſt. ℞ Camomillæ, Meliloti, anethi, abſynthij ana manip. j. furfuris triturati, pug. ij ß. farinæ fabarum, farinæ hordei, farinæ lentium an̄a ℥ vj. roſarũ pug. j. omnibus trituratis & cum ſapa ſufficienti & parum vini albi, fiat ad ignem emplaſtrum ſolidum: addes autem olei roſarum ℥. ij ß. olei camomelini anethini, ſingulorum ℥. ij ceræ ℥. ij. ß. croci ʒ ij. Locum in quo curandus eſt, calidum eſſe oportet, cubiculi oſtio clauſo, & velo ante oſtium extenſo, intra cubiculum incẽſi carbones. Malum eſt enim vulnera profunda, penetrantiaq́; frigido aëre tentari. Agendæ autem nobis Deo gratiæ ſunt, quòd plures hac ratione curauerimus, quàm enumerare facile ſit, ex quibus vnus fuit in oppido Calzadilla, qui enſe à tergo traiectus eſt, ſiniſtro latere ſecundùm ſpinã; enſis autẽ tribus digitis infra ſiniſtram mamillam pluſquàm duobus palmis prominuerat: acceperat etiã homo duo in capite vulnera, quorum alterum ad duram vſque matrem pertingebat. Alium etiam curauimus in oppido Cumbres baxas, atque is ſagitta helleboro intincta fuerat ſauciatus, ſiniſtro latere

latere quatuor ſuper mamillam digitis; eminuit autem telum à tergo inter coſtas mendoſas nuncupatas, ſecundum alterum lumbum, inter ſecũdam & tertiam coſtam. namque ex altiori loco fuerat petitus. Hic autem hoc modo à nobis eſt curatus: vbi vulnera conſpeximus, veneni auertendi cauſa hanc exhibuimus potionem. ℞ Caſſiæ ligneæ, ariſtolochiæ rotundæ ana ℈ ß. aniſi piperis ana ℈ j. terantur cum modico vino, & exhibeatur poculum. ſtatim verò vtraque parte, qua telum ſubierat, quaqúe prodierat, ignitum cauterium admouimus datilari dicto inſtrumento: deinde etiam duobus alteriŭ gladiaribus cauteriјs, quæ parata nobis ad ignemq; admota fuerant, ab ilijs ad humeros vſque, vndique à tergo, à pectore vltra ducenta vulnera, ſcarificationum modo fecimus, inuicem digiti ſpatio diſtantia. Namque tota hæc corporis pars, veneno tentata intumuerat iam, & pulmonis inſtar emollita erat: hæc vbi expedita ſunt, parato iam nobis emplaſtro, totum pectus, & terga, qua viri vis pertingere videbatur; quaqúe igni à nobis fuerat cautum. ℞ Milij aliquantulum toſti ℔ j. farinæ fabarum ℔ ß. furfuris triturati ℥ viij. camomillæ, meliloti, aneti aliquantulum triti ana m. iij. coriandri, cumini ana ℥ ij. ex omnibus cum ſapa ſufficienti fiat emplaſtrum ſolidum addendo olei camome-

momelini, anethini ana ℥ iiij. olei laurini & rutacei ana ℥ ij. hoc emplastro per triduum vsi sumus: quod quoties amoueremus, exuctæ ex scarificationibus aquæ pallidi coloris satis largam copiam abstergebamus. toto autem hoc triduo, ægrotus grauissima symptomata, atque animi deliquia patiebatur: interdum etiam rabidorum more, vestes, culcitrasque dentibus appetebat, & furiosus, irrequietusque, toto volutabatur lecto, tanta illi ex veneni vi anxietas, tanta acerbitas erat. Principiò autē apozima homini propinauimus, atque eo ad quartam vsque diem fuimus vsi, vt nihil præterea aut cibi, aut potus exhiberemus.

℞ *Hordei mundi contusi, passularum enucleatarum contusarum ana pug.* iiij. *radicum linguæ bouinæ ℥ iij. liquiritiæ rasæ aliquantulum contritæ ℥ j. ß. seminum communium ℥ ij. seminis citri ʒ j. piperis, cassiæ ligneæ, castorei ana ʒ j. vini granatorum ℔ j. ß. iuiubas num.* xx. *prunorum subtiliter incisorum numero* xv. *radicum petroselini contusi m. j. fiat decoctio secundùm artem in lib.* xv. *aquæ pluuialis vsque ad consumptionem tertiæ partis: deinde colentur cum forti expressione, & addantur penidiorum ℥ iij. sirup. rosarum, & de duabus radicibus absque aceto ana ℥ iij. cinamomi puluerizati ʒ j. ß. sachari rubei ℔ ß. fiat apozima. Post quartam ægrotus quieuit.*

nit. Nos autem virtutem magis ac magis firmabamus, iure auium exhibito, in quo anisum, caßia lignea, petroselinique radices, decocta erant. Vulnera etiam ipsa melius in dies habuere, ita vt ad vigesimam ferè diem; salutari Dei ope restitutus, omnino fuerit.

ANNOTATIO.

Interna thoracis vulnera inter se differunt; prout magis, aut minus grauia fuerint. Quædam enim sunt cum internorum viscerum noxa: quædam illis illæsis infligũtur. atqui hæc aut in anteriori parte fiunt, aut in posteriori: vnde etiam medicus sua præsagia capiat, necesse est. Quæ enim vulnera in posteriori parte sunt; magis sunt periculosa, & lethalia ob multitudinem à vertebris manantium neruorum, nec non spinæ, & diaphragmatis propinquitatem.

Communis omnium scriptorum] Quæ vulnera interna viscera lædunt, plerumque deplorata Græcis auctoribus, & Latinis recẽtioribus iudicantur. Verùm tamen alia aliis magis minusúe periculi in se habent; corde læso viuere nullo modo quis potest: pulmone vulnerato, potest quidem: at nisi triduo vulnus coalescat, credit Galenus, hos tabidos euadere, lib. quinto methodi medendi. si diaphragma saucietur: iam febris adest continua, phrenesis (vnde φρένας antiquis medicis dictum fuit) cõuulsio, & peripeumonia, quia suppurati intereunt.

Curationis autem ratio hæc est] Duplex est chirurgorum opinio: sunt qui vulneris oras statim coniungi,

iungi, obturarique volunt, ne cor aëris frigiditati exponatur, & ne vulnere aperto vitalis spiritus exhauriatur: alij auctoris nostri sequuntur methodũ.

Perspiciat denuò an sanguis effluat] Optimè vult auctor sanguinem in thoracis capacitatem receptũ effluere; alioqui ibi collectus, peripeumonicum hominem redderet. Hæc est Hippocratis mens libro de Hulceribus, à Galeno exposita 4. methodi, quæ auctor tradit, ratione ad virtutem habita intelligenda sunt: nam si ea largiori hemorragia labefactaretur; tunc reprimenda certè est.

Petiæ oui albo intinctæ cum puluisculis] Puluisculis non (vt ita dicam) restrictiuis, alioqui sanguinẽ ad cordis regionem impelleres, atque ita suffocares, vt adnotauit Albucasis.

Sanguinem reprimere] Bene addidit (reprimere) nam si de aceruato & concreto sanguine in thorace metus sit, plurimum aceti cum aqua ægro potui dandum, vt ait Galenus.

Signa, quæ ab auctoribus obseruanda traduntur] Multa sunt, quæ ab auctoribus scribuntur signa, vt quæ ex loci positione, aut ab ipsa excreta substantia sumuntur: Verbi gratia; num dextero lateri; num sinistro inflictum vulnus sit; si cruor qui è vulnere fluit niger sit, & copiosus; si albus & tenuis, spumosus: præterea anhelitus difficultatem aduertũt, & num per vulnus spiret considerant, auctor Albucasin sequitur.

Si primis diebus] Si adhibitis ex arte præsidiis melius non habeat, saniesque copiosior sit; signum est ex pulmone saniem in thoracem fluere, & empyema efficere: vide Æginetam capite de Tabe.

D E

De cvratione fistvlarvm quæ in pectoris malè curati vulneribus perpetuo relinqui ſolent, ex quo fit vt phthiſi & hectica febre ægri laborent.

Cap. II.

HViuſmodi fiſtulas, à multis ex noſtratibus chirurgis ac exteris deſperatas, atque illarum ea, quæ apud auctores legũtur remedia, imbecilla omnino eſſe, deprehendimus; nullas tamen ad nos abhinc quadraginta annis allatas fuiſſe inuenimus, quas cum magna Dei ſalutaris laude facilè non curauerimus. Nos enim huiuſmodi affecti, multi etiam ex Italia, & Gallia, atque ex omnibus Hiſpaniæ prouincijs, petiuerũt, quibus ex acceptis in prælijs vulneribus, in hanc difficilem fiſtularum naturam occalluerant, ex quibus etiam copioſæ, atque perpetuæ puris promanant fluxiones, tum ex vulnere ipſo, tum ex ore etiam. Hos autem continuæ febres, perpetuaq́; macies comitatur: tota autem hæc affectio, nullo ferè ægrotantis labore, atque exiguo medici negotio, quadraginta diebus curatur, atque in bonam omnino valetudinem, fortemq́; habitus conſiſtentiam mutatur. Declarat autẽ & id oris color, & corporis obeſior etiã habitudo. Neq. verò ea res nos turbare poßit, quòd copioſo fluxu penè virtus exhauſta, aut quòd os aliquod in coſtis corruptum

 eſſe,

esse, exploratum sit: etenim si id commodè extrahatur, facillimè, atque citissimè vlcera ipsa carne inducta, restituentur. quod si nullum os corruptum sit, nulla alia re opus est, nisi vt vlcus emplastro admoto curetur, nigro, aut nostro fuluo, siue leonini coloris, aut vtroque, vnà commixto: id autem ægrotus ipse sibi sæpius abstergendum curabit, atque hoc modo vlcera sanantur; interiorum autem locorum huiusmodi curatio est.

Purgando in primis nobis ægroto sirupus ille tribus, aut quatuor diebus manè ebibatur.
℞ Sirup. rosarum ex infusione & mellis rosati colati ana ℥ j. aquæ scabiosæ ℥ iij. deinde huiusmodi exhibeantur pilulæ. ℞ massæ pillularum aggregatiuarum, & de agarico ana ʒ ß. acuantur cũ diagredij G. iij. & formentur v. Vbi iam verò purgatus fuerit, hoc apozima paretur. ℞ Polipodij quercini probè contusi ʒ ij. vel iij. radicum helenij contusarum m. ij. hysopi, capillorũ veneris recentium, liquiritiæ secundo puluerizatæ ana m. ij. folliculorum senæ p. j. epithimi ʒ. ß. passularum enucleatarum benè contusarũ p. iiij. fiat decoctio secundum artem in lib. xij. aquæ, quoad remaneant ℔ viij. deinde colentur forti expreßione; colaturæ autem addatur sachari rubei ℔ ß. mellis communis ℔ j. bulliat parum & spumetur: ex hoc autem tepido singulis diebus

manè

manè unciæ duodecim bibantur: vesperi etiam tantundem. ubi autem totum decoctum consumpserit, duabus illis, eiusdem generis, pilulis quod concoctum fuerit purgabitur: postera verò die ac deinceps eiusmodi decocto utetur, ex ligno sancto, quod vulgo guayacũ vocatur, fabrorum asperiori lima probè deraso, & in puluerem velut redacto, uncias octo sumito ex eiusdem ligni cortice, non eo quidem qui ligno adhæret (namque huius virtus à ligno ipso exsucta, atque exhausta est) sed ex eo qui seorsum à ligno secretus, ex Oceani nouo orbe asportatur, ℥ x. probè contusi, & cribro decussi rariore, addito etiam anisi pugillo, alteroque seminis lactucæ & liquiritiæ contusæ ℥ ij. idque in ollam nitro interius obductam dimidiæ arrobæ Hispanicæ capacem inijciatur, cũ vini albi veteris, ac generosi poculis duobus, quæ veterũ medicorũ mensura lib. viij. sunt. tantundẽ etiã aquæ usualis addatur, & per diem integrum, hoc est, horarum viginti quatuor, macerentur; deinde lento igne coquantur, quoad tertia pars fuerit absumpta; in ipso autem ultimi feruoris articulo rosarum recentium vel exsiccatarum pugillum conijcito, atque hermodactylorum in puluerem redactorum, atque in ipso mortario eadem decoctione solutorum ℥ j. in eandem ollam effundito, simulque ab igne remoueantur; ubi parum una ebulli-

Hoc est lib. 12. cum dimidio.

tione ebullierint: operculo autem rectè obducta omnia, quoad friguerint, sinito; vbi frigida fuerint, colentur: id verò quod primum effusum fuerit, purum atque defecatum, in puro etiam vase excipiatur; ex quo quoties cibum sumpserit, pocula certa ebibet: reliquum verò in altero vase satis expressum reponatur: ex hac aut posteriori, quæ paucior ac turbidior est, singulis diebus ægrotus duodenas vncias senas manè, & totidem vesperi bibat. idq́; si hyems sit, calidum esto; si verò æstas, frigidum. Vesperi autem dicimus æstate secunda, aut tertia post meridem hora; hyeme verò noctu tertia, aut quarta hora à cœna: vas autem semper agitandum est, vt id quod desederit, turbetur ac misceatur, atque ebibatur prorsus. Nam præcipua horum medicamentorum vis in hoc est: ex altera verò priore, ac puriore aqua, ad prandium, & cœnam quod satis sit, bibito; nimium enim bibisse, etiam nocet. Victus autem ratio huiusmodi esto, si nimium debilitatus, bis per diem auium assas, vel elixas carnes comedere, non nocebit, aut etiam arietinam, aut hædinam si par sumptui nō fuerit: sin verò meliori consistentia, minoriq́; imbecillitate fuerit, semel tantum in die carne, nocte verò passulis, exiguoq́; pane vtatur: proderit etiam validioribus interdum passulis, & amygdalis tota die vti, & à carnibus abstinere. Denique omnia

hæc

hæc prudentis medici ſunto conſilium: tamē duodecim ſaltem dies temperantius, ac parcius agere omnino curandum eſt; facile namque perferri poterit triginta dierum abſtinentia; neque ideo debilior euaſerit: namque decoctum ſatis ipſum alere, & nutrire, imò & pinguedinem inducere valet, quanquam ſolis paſſulis vtatur; quamuis etiam febre continua, aut hectica laboret; omnino autem alio potu interdicendum fuerit: neque verò ſi in primis diebus inſuauius videatur, moleſtè id ferendū eſt: nam tertio, aut ad ſummū quarto die, id ſuauius iam experiri licet, et nulli alij quantumuis generoſo vino poſthabendum. Igitur omnem victus rationem medici cōſilio permittimus: dummodo illud animaduertatur, magnam ſcilicet, in hac potione, ad alendum ineſſe vim: etſi maximo alias faſtidio ægrotus teneatur, vehementer cibi excitari appetentiam. Peractis autem triginta diebus, bis per diem carne veſci, ad 40. vſque licebit. Opus etiam erit, vt triginta primis diebus continuis in lecto cubet. quod ſi tamdiu perferre non poßit, ſerenis & calidis diebus, tertia ante meridiem hora, ſurgat; veſperi autē, antè cubet, quàm potionem biberit, & veſtibus ſtragulis quàm commodiſsimis frigus prorſus arceat: cubile autem clauſum ſemper eſſe oportet, lucernamq́ ardere, vt calidus locus con-

seruetur, & velo ante cubilis ostium extenso, frigidus aër subire prohibeatur. Nullo autem alio cibo vti permittatur, si modò sanari cupiat.

Ipsius verò fistulæ curatio emplastro in lino, aut arietina pelle extenso, atque imposito, perficitur, quod tamen sæpius per diem oporteat abstergi; id enim antiquis vlceribus mirum in modum prodest: id verò huiusmodi est. ℞ Cerussæ & Lithargyrij ana ℥ ij. olei communis antiqui & aceti fortissimi ana ℔ ß. bulliant lento igne baculo interim agitata, quoad in pũctum ceroti coalescat. huius ceroti, vel tantilla portione in lino extenta, vlcus sanabitur, quam ægrotus ipse sibi sæpius per diem abstergat. Hoc igitur modo curatus, qui huiusmodi passus fuerit, sanus optimeque affectus, & obesior etiam euadet; quamuis diuturna tabe, quamuis & hectica febre, aut phthisi consumptus fuerit, omnibus etiam membrorum omnium, organorumq́ nutritiuorum, spiritualiũ, & animalium facultatibus, rectissimè si vnquam alias habebit.

ANNOTATIO.

Fistula, quam σύριγγα Græci vocant, nomen ab arũdineis fistulis capit, vt ait Ægineta: est sinus qui callo obductus durusq́ue temporis progressu factus, cum sibi subiectis conglutinari non potest: vt Galenus ait libello de tumoribus præter naturam. magna ex parte ex abscessu parum feliciter curato

oritur:

oritur: fitq́; in omni corporis parte, quarum quælibet ſua propria habet ſymptomata: vt apud Celſum eſt videre, & Aëtium lib. 14. Auctor eas ſolum proponit curandas, quæ ex malè tractatis in pectore vulneribus oriuntur.

Quod ſi nullum os] Expedita curatio eſt in fiſtula ſimplici, recenti, intra carnem: contrà ſi fiſtula, vel os, vel cartilaginem, vel muſculos læſit, ſi articulum occupauit: ſi vel ad veſicam, vel ad pulmones, vuluam, vel ad grandes venas, aut inteſtina penetrauit; ſemper enim periculoſa eſt, ſæpe lethalis, vt Paulus ait lib. 6. cap. 78.

Ex ligno ſancto] Hæc curatio iam approbata eſt, & à Tagautio tradita: & nõ iniuria certè. Hoc enim ligni genus manifeſtam deſiccandi vim habet, putredini particulari beneficio reſiſtit, & roborandi inſigni pollet facultate: qui omnes ſcopi quæruntur in ſordido, putri, diutinoque vlcere qualis fiſtula eſt.

Ipſius fiſtulæ curatio] Topica remedia plurima ſunt, quæ ex Galeno, Paulo Aëtio, Celſo peti poterunt. adnotabo Hippocratẽ ſcribere libro de Fiſtulis, ſeſeli radicem fiſtulis impoſitam earũ callos eximere, quod Paulus Spondilij radici tribuit.

Hectica febri & phthiſi] quod ſit vtriuſque diſcrimen, norunt qui medicinam ſalutarunt: addam febrim ad phthiſim eſſe epiginomenam, ſeu conſequentem atrophiam ad maraſmum, vt Galenus lib. de Maraſmo adnotauit. Quæ præterea auctor pollicetur, à nemine promiſſa vidi, nec legi. Omnes enim à corroſione natam talem inſanabilem ſtatuunt, vt dixit Hippocrates libro de Glandulis,

&

& Galenus quinto methodi ita ait : nisi tertio die hæc curetur affectio, deploratam reddi.

Apozema ad vulnera pectoris & pulmonis, & ad tabidos.

℞ *Hordei mūdati cōtusi, passularum mundatarū cōtusarū ana p. iiij. radicū buglossæ contusæ m. iij. glycyrrhizæ rasæ modicè contusæ* ℥ j. ß. *cardui benedicti m. ij. seminum communium* ℥ ij. *iuiubas numero* xx. *Pruna tenuiter incisa numero* xv. *Radicum petroselini contusarum m.* j. *decoquantur secundum artem in lib.* xiiij. *aquæ pluuiæ vsque ad cōsumptionem tertiæ partis; & fiat colatura cum forti expreßione, cui addantur penidiorum* ℥ iij. *syrupi rosati, syrupi de duabus radicibus sine aceto ana* ℥ iij. *sacchari* ℔ ß. *cinamomi* ʒ j. ß. *& fiat apozema. De quo capiat singulis diebus summo mane* ℥ xij. *& totidē vespere, quousque totū absoluatur. illud animaduertendū est, quòd quotiescunque ebibendum est, fiat apozematis in vase commotio & agitatio, vt quod in fundo resederit, misceatur. Apozemate ebibito illi noctu exhibeātur pilulæ duæ è massa aggregatiuarum, vt quod commotum est & concoctum, euacuetur. Pro sequenti die parata habeatur aqua altera, cum qua omnino sanabitur, & habitum corporis optimum recipiet. Illius præparatio talis est.* ℞ *Ligni sancti, id est, guaiaci* ℥ viij. *corticis eiusdem*

eiusdem ligni ℥ x. seminum communium ℥ j. ß. glycyrrhizæ rasæ modicum cõtusæ ℥ ij. passularũ mundatarum contusarum pug. ij. decoquantur in 12. libris aquæ, & totidem vini optimi ad tertias: tunc adde hermodactylorum ℥ ij. optimè cõtusorũ, & eodem decocto dissolutorum paulisper interim bulliant, & ab igne amoueantur; atque eo modo relinquantur vsque in diem proximum: tunc summo mane fiat colatura prior purioris aquæ, quæ in vase aliquo seponenda est; hæc enim pro potu in prandio, & cœna exhibenda est. Illius verò quod superest colatura cum forti expressione fiat, & in vas aliud seponatur: de hac enim summo manè vnciæ 6. ægro bibẽdæ sunt, & totidem vespere duabus horis post meridiem. priori pro potu vtetur in mensa. Vt autem ea quæ secũdo paranda est aqua maiorem vim habeat: fæcibus quæ ex priori decocto supersunt, aqua affundenda, & decoquenda ad ℔ ij. consumptionem colo transfundatur: huic enim colaturæ vinum addendum erit, pro secundi decocti præparatione. Dum æger decoctũ hoc bibit, pane & passulis vescatur ad dies octo & plures, nisi debilis sit: aqua enim hæc multum nutrit; deinde singulis diebus in prandio carnibus vesci poterit; in cœna paßis contentus sit vsque ad diem trigesimum: deinde bis in die carnes comedere poterit ad diem vs-

que

que quadragesimum. Si hyems sit, vsque ad diem trigesimum cubiculum egredi non debet, quod optimè clausum sit, & igne calefactum. Hoc remedio tabidi sanantur, & qui fistulis in pectus penetrantibus laborant.

De cancri in mamillis fœminarum contingentis curatione.

Cap. III.

C*Ancri fœminis maximè accidunt, ijs præsertim, quæ aut natura, aut electione steriles sunt, cuiusmodi sunt moniales, aut alias continẽtes mulieres, quæ cœlibem vitam agunt; accidunt etiam & viris, sed id rariùs. Horum autem curatio digna nobis visa est, quam hoc in libro scriberemus, quando ijs, qui rectè nouerint, facilior multo est, quàm antiqui auctores credidere. Vnde illud omnibus ferè nostri temporis medicis passim decantatur: cancrum occultum non curari omnino. quod si curandus sit, palliatiua quam vocant, curatione vtendum censent; non autem abscindendum esse. id quod si de cancro exulcerato præciperetur, rectè quidem dictum fuisset; namque huiusmodi cancris exulceratis, palliatiua tantum curatio confert. Namque aliter si curentur, maturius, & certius omnino periculum timeri necesse est; adhibitis enim medicamen-*

camentis, celerius multo corrodi, absumiq́ solent, maximè si corrosiua admoueantur remedia, aut quouis modo sanguinem ex illis effundi contingat: cæteros verò qui vlcerati non sunt, curare nõ ita difficile est, atque isti opinantur, qui nullam cancrorum omnino curationem describunt, aut præcipiunt; neq; quomodo extrahi poßint dicunt, cùm tamen extrahi omnino integri, sine vllo periculo, poßint, quantumuis magnos esse cõtingat. Quæ autem ab auctoribus curatio cancrorum omnium præcipitur, cuius omnis circa resolutionẽ intentio est, ea inefficax omnino est, quam nos sæpißimè vanam experti sumus, quantumuis diligentes in ea paranda, variisq́; resolutiuis exercenda, fuerimus; qualia remedia & à Vigone, & à Celso, Guidone, aliisque auctoribus præcipiuntur. Quam ob rem quemadmodum huiusmodi cãcri, citra noxam, & extrahi, & curari omnino poßint, communis vtilitatis causa scribere placuit. Ea autem breuißima agendi ratio est, quam docebimus: primùm de curatione integra cancrorum, qui exulcerati non sunt: deinde etiam eorum, qui exulcerati fuerint, optima palliatiua cura disseremus, qua nos plures viros, & fœminas diu produximus, atq. ne ea causa perirent, cauimus diligenter, imprimisq; hominem quendam sacerdotem vltra vigesimum etiam annum hoc curationis

nis genere ita conseruauimus, vt antequàm diem clauderet extremum, omnino sanus esset; obijt autem annorum plusquàm 80. Principio huius affectionis signa certissima ipsorum cancrorũ incrementa sunt; ea enim primum producta, ciceris magnitudinem non superant: vno autem, atque altero, & pluribus etiam annis grandiora, & ad tactum duriora fiunt.

Galeno 4. metho. Celso proprio capite.

Sunt & alia signa ab auctoribus tradita quæ ex ipsis libris petere licebit.

Igitur vbi cancrum excindere volumus, ipsum in primis affectum corpus purgatione præparasse oportuerit sirupis, per quatuor, aut quinque dies exhibitis, quorum ad atram, aut adustam bilem concoquendam probata natura sit (ex his enim humoribus malũ hoc enascitur ac coalescit) deinde purgatio est adhibenda, quæ cum affectione, & hominis natura optimè conuenire iudicabitur. Tertia à purgatione die, secunda, aut tertia hora à prandio duorum ouorũ vitelli vnà cũ albo probè agitata sunto: addito si placuerit rosaceo modico. Præsto etiam erit magna lichinorum copia ex tenuissima lini stupa comparatorum; præterea, & puluisculi cum vitta, quinque digitos lata, & gausapis quoque bona pars paretur, atq; etiam acus femoribus consuendis idonea, cum satis tenaci filo, eodemque duplo: ipse verò homo, aut

in pul-

in puluinis, aut in culcitra resupinus collocetur: vtrinque autem duo alij homines sint, qui illius brachia firmiter contineant: ne ipse sibi, contra nitendo, impedimento esse possit, dum curatur. Chirurgus verò immineat, hominisq; crura suis ipse cruribus contineat, genibus supra culcitram ipsam flexis, & firmis: homo autem superiori, à cingulo, parte nudus esto: linteum autē vtrinque sit, quo sanguis defluat. Cancer autē ipse manu apprehendatur, qui si cōtra ipsius mammæ papillā erit, sapiēter est diuertendus, ne ipsa pereat excisa. quod si versus axillam fuerit, diuertendus etiam est, ne quid ex ijs musculis, qui ex axilla oriuntur, lædatur. vbi verò ita rectè cōstitutus fuerit, manúque sinistra firmiter comprehensus, tantū cutis acutissima nouacula aperiatur, quantus cācer ipse est. apertio autem in longitudinem fiat, deinde ex altero cancri latere, caro commota abscindatur, & separetur: ita tamen vt cancer non feriatur. quod si sanguis erumpat, globulo ex bombyce facto locus opplendus est: quem, si id fieri conueniat, alter eorum qui brachia continent, digito comprimat, atque ex altero etiam latere carnem à cancro separet. hæc autem operatio celerrimam Chirurgi postulat expeditionem, cum summa tamen diligentia, ac sedulitate, atque maturitate coniunctam, ne quid temere peccatum sit.

Vbi autem vtrinque cancer detectus, à carneq; separatus sit, acu, filoq; medius transfigitur, filumq; ipsum alteri filo innodatum, alicui eorum qui adsunt cõmittatur, à quo contentè sublata manu tenendum est, atque hinc & hinc contra eam partem, qua Chirurgus secat, diuertendum. vbi verò ex vtroque latere probè fuerit à cætera carne cancer separatus, inferiori ex parte penitus est abscindendũ, idque quã fieri possit expeditissimè, digitis admotis, vt totus cancer abscindi sentiatur, nihilq; ex eo penitus relinqui: hoc verò cõmodissimè fieri solet gladiolo illo, quo Italici chirurgi ad tumores aperiendos vtuntur; cuius figura scarificatorio gladiolo persimilis est: aciem autem vtrinque acutam habet; vtendum autem curua acie, cuspideq; acutissima: namque illa pars commodius ea quæ inferiora sunt resecat, idque nullo erumpentis sanguinis, aut alterius rei nocumento fit: adeò autem celerem operationem esse volumus, vt plus in traijciendo cancro, filoq; colligando, quàm in eodem penitus eruendo moræ sit: nãque huiusmodi abscissiones fœminis plerunque contingũt, quibus natura debilior, animusq; magis deiectus quàm viris est. Cùm abscissum extractumq; penitus fuerit, ne quid ex eo intus reliqui sit, diligenter est peruidendum; adeò autem durum est, vt metuendum hoc raró sit. Hæc vbi

expedita

expedita fuerint, sanguis omnis qui in vulnere fuit, diligenter abstergatur, ac mox lichini ouo intincti indantur; ita tamen ne nimium compressi dolorem augeant: neq; enim totus locus opplēdus densa nimis lichinorum inculcatione est. imponēdæ autem stupæ eodem ouo intinctæ, puluilliq́; & vittæ sunt adhibendæ. Postero verò die eadem hora digestiuo curabitur, aut balsamo illo nostro, cuius magna ad concoquendū, mundandum, carnemq́; inducendam, efficientia est; id pluma leuiter vngendo fit, additis etiam filis siccis, non tamē nimium compressis, vt caro ipsa paulatim coalescat, & sese committat: circa ipsum verò vulnus, superq́ue, atque circa mammam, defensiuum addi oportuerit, ex rosaceo, cera, & bolo armenico confectum. eius autem quod diximus balsami vsu quàmcitissimè emundabitur vulnus, caroq́; inducetur, atque sanabitur. Super balsamum autem emplastrum basilicon, lino extensum imponimus: tandem vbi satis iam inductæ carnis erit, cicatrix filis siccis impositoq́; basilico, aut leonato dicto emplastro procurabitur, aut ex gummi elemij emplastro composito: quodcunque autem sit, sæpius per diem abstergendum. exulceratis autem cancris nulla alia præter palliatiuam curatio est: nam quidquid adhibueris, vehementer nocueris. nostra autem in hoc genere huiusmodi curandi

ratio est, vt qui hoc malo infestatur, certis quibus commodùm videtur temporibus, in anno purgetur; deinde per singulos menses binis aut ternis pillulis atram bilem purgantibus vtatur noctu sub ipsum cubandi tempus; eæ autem aut ex fumaria commodissimæ sunt, aut ex helleboro, aut lapide lazuli, aut epithimo, aut fœtidæ, aut eæ quæ ex nitro ab Alexandro Traliano descriptæ sunt; his enim corpus purum conseruatur, humorque ipse minuitur, potius quàm augetur. In vulnere autem ipso vnguẽtum pompholigos ponimus, aut illud quod à Ioanne Vigone in antidotario describitur. hoc in lino extenso sine filis vtimur, nãque fila etiam nocere deprehendimus: etenim si vulneri tenacius adhæreant; sanguinem eliciunt, isqúe sanguis nocumentum adfert. Porrò quod probatissimum in hoc vnguentum nobis semper fuit, illud in primis est. ℞ Olei rosati, olei omphacini ana ℔ ß. Sepi hircini & vitulini, vnguenti rosati, vnguenti populeonis ana ℥ ij. ß. succi solatri & succi plantaginis, succi acetosæ ana ℥ j. ß. vini granatorum ℥ ij. ß. bulliant omnia lento igne vsque ad consumptionem succorum & vini; & postea colentur: addatur cerusæ ℥ ij. ß. lithargyrij ℥ v. plumbi usti, antimoniæ ana ʒ x. tutiæ Alexandrinæ ℥ j. ß. camphoræ secundùm artem trituratæ ʒ j. ceræ albæ q. s. & fiat

fiat vnguentum molle, videlicet liquefacta cera, cũ oleis & in colatura ponantur reliqua mineralia, ducendo corpus ipsum vnguenti per duas horas cum pistello in mortario plumbeo, atque hoc optimum omnium in hoc genere medicamentorum est.

ANNOTATIO.

Quod vniuerso corpori est elephantiasis, id parti corporis seu particulari membro cancer est, vt Galenus ait secundo ad Glauconem. adnotandum est cancri nomen medicis esse æquiuocum, seu homonymon; atqui ad duo morborum genera extendi, nempe ad cancrosum tumorem, tam in summa corporis parte hærentem, quàm in penitioribus, & latentibus corporis partibus, & ad cancrum vlceratum. de vtroq; agit hoc capite auctor; cùm vterque affectus ex atra bile, seu melancholico humore gignatur, tali videlicet succo, cuiusmodi est fex in vino, & amurca in oleo, vt decimo quarto therapeutices Galenus ait.

Cancri fœminis] Ita Celsus libro quinto: verùm & viris accidũt cancri; quibus potissimum per mariscas assuetæ purgationes suppressæ sunt, vt annotauit Galenus secundo ad Glauconem.

Vnde illud] Mirari subit, quo pacto curationes vtriusq; cancri, vlcerati & nõ vlcerati, hic mutet auctor: etenim vlcerati cãcri hãc chirurgiã, & excisionẽ postulant, alij non ita, vt nos docuit Hippocrates lib. 6. aphoris. aphoris. 38. Cancros, inquit, occultos omnes melius est non curare: curati enim sæpius

pereunt;non curati verò longiùs perdurant. præter auctoritatem experiētia est. nam, vt Galenus ait in Commentario; compertum est omnes, qui huiusmodi cancros sectione aut vstione curare tentarūt, illos magis irritasse, & breui homines interemisse. An ne nouos,& incipientes cancros in summaque corporis superficie hærētes curat sectione auctor? quod permittit Auicennas, & ante eum Galenus; abditos verò non curat.

Cura palliatiua] Palliatiuam curationē vocat,qua dolori occurrimus : nam interdum neglecta causa ad accidens se conuertit necessitate coactus medicus (vt ait Galenus.) Adnotare volui,quod Paulus tradit libro tertio, capite 67. vtendum esse mitigatoriis in interno corporis cācro,vt malua, & altheæ decocto.

Namque huiusmodi cancris] Solùm de occultis cancris, in abditoque latentibus veritatem habet, vt infrà docebitur.

Quæ ab auctoribus curatio cancrorum] Nam propter succi crassitiem, nec repelli, nec discuti potest: tantaque est eius vitij malignitas , vt mitiora planè contemnat remedia ; vehementioribus , veluti lardo,irritetur, excandescat, atque efferatur.

Igitur vbi cancrum] Docet auctor cancri curationem,quæ per chirurgiam fit;qualem concessit Galenus 14. methodi , vt suis verbis probabitur, quæ subiiciemus.Cæterùm,inquit,si quando Cancrum per chirurgiam curare audebis; cœpisse quidem ab euacuando per purgationem melancholico humore oportebit : vbi verò totum quod vitiatum est, excideris , sic vt nulla supersit radix , secus effluere sangui-

ſanguinem nec properè eum inhibebis: imò premendo potius vicinas partes, exprimes ex his craſſiorem ſanguinem: mox aliis vlceribus ſimiliter curabis. hęc ex Galeno adducere placuit, vt cognoſcat lector, quàm ad amuſſim vetera in vſum reuocet auctor.

Exulceratis cancris] Diximus de cancris, qui ſine vlcere moleſtant. non alienum fuerit, ſi notas huius in memoriam reuocemus, in cãcro vlcerato præter dolorem, duritiem, tumoremq́ue vlcera eroſa, ac inæqualia conſpiciuntur; plurima ex parte ſordida labris tumidis, aſpectu horrenda, & concreta humorum colluuie ingrata: hæc medicamentis lenire ſtudet. Nos omnes ſcopos ita perſtringemus; In primis epithymo humorem melancholicum vacuato, id eſt, leniter purgato. Si ætas, vireſq́ue permittunt, ſanguinem mittito: deinde medicamentis atram bilem purgantibus, lenibus, mox validioribus vtitor: victus tenuis eſto, quiq́ue à melancholico ſucco longiſſimè abſit: loco affecto ſolani ſuccum, aut medicamentũ ex pompholyge adhibeto.

℞ *Olei roſacei*] Medicamento hoc contra Achoras Apollonij auctoritate vtitur Galenus, libro primo κατὰ τόπους: à Theodorico verò, in cancris vſurpatum, vnde auctor in ſuum vſum conuertit.

De vvlneribvs ventris et partium eius, cũ penetratione & citra. Cap. IIII.

Qvæcunque in ventre vulnera fiunt, quæ tamen non penetrant, neque contenta in ipſo

membra non lædunt; ea si rectè curantur, periculi omnis expertia sunt, præter illa, quæ secundum vmbilicum, duobus aut tribus digitis, in circuitu accipiuntur, quibus nonnihil aduersi accidere potest, ob octo illos neruos qui in vmbilicum pertingentes ea loca percurrunt, atque etiam in posteriore parte ventris, hoc est à tergo, secundum dorsum accipiuntur, periculum adferunt; tametsi non penetrent: fieri enim potest, vt nerui illi, qui ex nuca ortum habent, lædantur. Ab huiusmodi ergo vulneribus metuere consultum erit; quippe mortem afferre interdum solent: à cæteris verò quamuis penetrantibus; quamuis zirbum atque intestina, illæsa tamen prodentibus; nihil mali timendum est, si modò curata rectè sint. Vbi autem membra in ventre contenta incommodum acceperint, periculum imminet; multos tamen liberari contingit. Igitur eorum, quæ nullam membris læsionem attulerint, huiusmodi curatio est. Eminentia intestina cum Zirbo ipso lauanda imprimis sunt cum decoctione vini, & camomillæ, & meliloti, absinthij, anethi, & rosarum: deinde in suum locum cogenda, atque reducenda sunt. Zirbi autē portio, quæ prominuerat, adhuc etiā amplius nonnihil producenda, atque qua parte ventris cuti æquatur, funiculo tenui, & tenaci est colliganda eo nodo qui ab Hispanis suillus dictitatur,

tatur: tenacißimus enim nodus est, & qui nihil vnquam remittit. Super ipsum verò nodum dimidij digiti spacio Zirbus resecetur, & sectio cādenti ferro quoad penè nodum tangat, cauterizetur, atque interius statim referatur; funiculi tamen parte exterius relicta. Quod si apertio ipsa, qua intestina prodierant, grandior sit, acu & filo consuatur, paruo orificio relicto, qua curatio cōpleri poßit. Ex quatuor autē modis, quibus partes illas mirhach, & siphach dictas, auctores cōsuēdas præcipiunt, illa nobis maximè probatur, & diuturno vsu atque vtilitate commendatur, videlicet vt primùm ex altera parte mirhach, & siphach acu traiectis, ex altera mirhach tantum traijciatur; atque hæc tria nodo committantur; deinde filum secetur, ex eademq; parte vnde opus inceptum est mirhach solum siphach relicto traijciatur; ex altera verò mirhach, & siphach traiectis secundus nodus fiat. tertium autem pūctum primo, quartum secūdo simile sit, & sic deinceps, quoad opus perfectum fuerit: atq; hoc modo mirhach, & siphach optimè committi solent, ita vt nunquam amplius intestina erumpere ea parte poßint: id quod (nisi vt diximus curatum erit.) non rarò accidere deprehensum est. hæc vbi rectè curata sint, ouorum album probè concussum addendum est: neq; verò tentam adhibere est opus,

cuius vice funiculus ille, quo Zirbus colligatus est, fungitur. Postera verò die, balsamo illo nostro vulnus est curandum, cuius ad concoquendum, mundandum, carnemque inducendam vis est, flãmulaque hoc medicamento intincta indatur, vulnusque ipsum eodem etiam liniatur, addita insuper pecia ex ceroto minij, aut basilico magistrali; vtrumque enim apprimè commodum est: hoc autem in vulneribus magnis, atque etiam minoribus, est intelligendum: nam quæ angustiora sunt, etiam concocta, digestaque esse tam interius, quàm exterius oportebit. Nihil verò opus erit aut rosaceo, aut alio quouis oleo vti. Tertia demum, aut quarta post die, funis vltro remittit. quod si deinceps copiosum pus non sit, satis erit altero ex ijs, quæ diximus, cerotis vti. Si quid autem puris erit, sæpius in die detergendum est, atque hoc modo intra decimum quintum diem curatio perficitur. In ipso verò curationis initio, sanguinem mittere, secundum ægroti habitudinem, oportebit, atque sirupos exhibere rosatos, ex infusione cum aqua plantaginis. Victus autem ratio tenuis cum exiguo pane sit; aqua verò non copiosa exhibẽda est, eaque candenti ferro decocta. si verò præter vulnus ipsum ventris, ex intestinis ipsis aliquid ruptum esse contigerit, atque id ex gracilioribus sit, quæ ad dexteram supra ipsum vmbilicũ

sunt,

ſunt, huiuſmodi omnia quæcumque fuerint, lethalia ab auctoribus iudicantur, atque ita plerunque eſt credendum: ex quo genere vnum tantum mihi hactenus curare contigit; cui gracilia inteſtina viciata fuerant; periјt autem quarta die. Ex alijs autem quibus craßiora inteſtina læſa eſſe cōtigit, tres curauimus inteſtino colon dicto, ſauciatos: quartum verò longone inteſtino rupto, ex illis vni tribus in locis colon ruptum erat; omnes tamen, diuina ope, ante vigeſimum diem ſunt reſtituti. omnia hæc inteſtina acu, & filo conſuimus eo conſuendi genere quo chirothecarum artifices vtuntur. erga omnes etiam eo curationis genere vſus ſum, quod à Ioanne Vigone traditum eſt, quod omnium optimum eſſe iudicamus, ſi quis rectè, atque facili manu vtatur: omnia igitur illius præcepta ſecuti ſumus, illa re excepta, quòd cibum nullum exhibuimus, tantumqúe deſcripta ab eodem potione vſi ſumus, quòd ij quos curabamus, robuſtiores, & vegetioris naturæ eſſe intelligeremus, atque ad inediam tolerandam fortiores. Non enim extra Hiſpaniam adeò tenui diæta vti auderemus, vbi & cibi tenuiores multo ſunt, & corpora ipſa magis delicata, atque ad multum cibum, aut ad nullum ſumendum minus idonea ſunt. Eſt autem huiuſmodi apozima. ℞ Pomorum citoniorum mundatorum, & ſubtiliter

inciſo-

*inciſorũ numero quatuor, caudæ equinæ, ſumach,
myrtillorum, aña manipulos iij. roſarum pug. ij.
balauſtiarum ℥ ß. coquantur in libris xvj. aquæ
pluuialis vſque ad conſummationem tertiæ par-
tis: deinde addantur thuris, maſticis, ſarcocollæ,
aña ʒ iij. croci ℈ ij. & colentur, cum forti ex-
preſsione; & addatur mellis roſati colati, & ſi-
rupi roſati aña ℥ vj. tragacãthij pulueriſati ʒ ß.
ſirupi myrtillorum ℥ iiij. & fiat apozima. hac
potione nos pro cibo potúque vtebamur, atque e-
tiam pro medicamento, ad interiora membra
conſolidanda. Quidam autem ex illis homi-
nibus, cùm nihil aliud per totum quatriduum
ſumpſiſſet; facilè tamen ferebat: poſt hæc verò co-
ctæ in huiuſmodi aqua auis ius tantum exhi-
bebamus, nonnunquam & iuri exiguam panis
micam (panatelam Itali vocant) cùm id fieri o-
portere intelligeremus, addebamus. Hoc etiam
modo ſacerdotem quendam curauimus, qui dum
in templo eſſet, vulnus lãcea acceperat, obuius fa-
ctus quibuſdam, qui alium inimicum in templo
latitantem quærebant, eundemqúe eſſe putabant.
Vulnus verò in ventre ſuperiori lateris dextri
parte fuerat factum. duos etiam quoque, alterum
iecore, ſplene alterum rupto curauimus. Item aliũ
veſica rupta, qui tertia die perijt, cæteri omnes
Dei ope liberati ſunt, qui & ipſe medicinæ au-*

ctor

ctor auxiliatorq́ue eſt. Quædam verò res digna nobis viſa eſt, quam ſilentio minimè præterire-mus; namque ad diuinam ſapientiam, & miſericordiam laudandam argumentum, & materiam ſuppeditare, etiam, vt omnia alia, poteſt, qui tantam naturæ vim, tantam rebus efficientiam eſſe vult. Res Guadalupæ me præſente accidit, anno à Chriſto nato milleſimo quingenteſimo decimo ſexto: ea huiuſmodi eſt. Homini cuidam, ex illius cœnobij famulis, cui paſcendarum caprarum cura erat, dum in agro eſſet, ſtulta quædam libido inceſſit calamum ſpicæ cum ſpica ipſa per propriæ virgæ meatum intrudendi; ſpica autem arida iam granisq́ omnibus decuſſis erat. Narrabat autem ille nihil ſe doloris percepiſſe dum intruderet. vbi verò educere vellet, nõ potuiſſe, quòd ſpicæ ariſtis in carnẽ fixis, vehementi dolore teneretur: tandem ſe ſatius eſſe duxiſſe totam penitus protrudere, quã eam partem quæ intruſa erat extrahere, atq; intra paucos dies ad veſicam vſque ſibi eſſe tranſmiſſam. Cùm autem per totum annum & dimidium mali nihil ſenſiſſet, in vrinam conuerſam à ſe mictam fuiſſe putauerat. Poſt hoc verò tempus, in ſiniſtro crure apoſtemate laborare cœpit, cuius curandi cauſa ad eius monaſterij hoſpitium, quod pauperibus curandis dedicatum eſt, venit: quo in loco dum curaretur, dumq́; tu-

more iam maturus, apertusqúe à nobis esset, accidit vt quodam die manè cũ vlcus abstersissemus; paruam paleam in ipso vlcere fortè videremus. ego verò ratus eam cum filis pridie mixtam carni inhæsisse, forpiculis tollendam curabam, & demum calamus cum spica facillimè trahentem secuta sunt. Attoniti autẽ rei miraculo nos omnes medici, atque alij qui adstabant, quid illud rei esset, diuinare nõ poteramus, donec senex ille nostro rumore excitatus, caput attollens, & spicam mihi in forpiculis hærentem videns, ait, Egomet mihi abhinc anno & dimidio per virgæ meatum intrusi; atque ita rem omnem, quomodo facta fuerat, & dies quibus penitus à se fuerat protrusa, narrauit. Quo in loco summa nobis admiratio, summa diuinæ prouidentiæ laudandæ occasio orta est: namque ita Deus homini consuluit, vt vesicæ pellis paulatim rumperetur, atque ex rupta spicam ad proximam carnem expelleret; deinde rursus vesicæ pellis coiret, atque caro tumesiens maturesceret, & maturo tumore atque curato spica prodiret, & tandem senex ille intra paucissimos dies liberaretur, nam penitus sanatus est.

ANNOTATIO.

Tractatis iis vulneribus, quæ in superiorem vẽtrem infliguntur, ad ea quæ in inferiori ventre accipiuntur, transit. Hippocrates libro secundo de Ratione

tione victus, in morbis acutis, vẽtres diuisit, vt diaphragmate superiorem contineri velit; alterum omento. Chirurgi docti triplicem faciũt, superiorẽ, medium, inferiorem; qua diuisione capitis ventriculos complectũtur. vide Alphonsum Ferrium libro tertio de Scolopetorum vulneribus.

Ab huiusmodi ergo] Diuidenda sunt hæc vulnera, vt pectoris diuisimus: aut enim interna lædunt; videlicet vẽtriculum, hepar, lienem, intestina, aut nõ. Si interna lædant, funesta sunt per aphorismum Hippocratis sexti libri. Si vesica, &c. Si nõ lædunt; minus sunt periculosa: præterea, maius periculum imminet læsa posteriori parte, ob vertebrarum, spinæ, neruorumq́; ex ea manantium vicinitatem: anteriori parte non tantùm.

Igitur eorum quæ] Hæc curandi ratio ab Albucasi traditur. adnotatu dignũ est; omni in vulnere sanguinis fluxionem prodesse: ventris verò vulnera ab Hippocrate (lib. de Vlceribus) excipi. quem locum ita explicamus; ne nobis contradicere, qua de thoracis vulnere, videamur. Veretur Hippocrates ne dum ex vulneris oris sanguis erumpit, aliqua ex parte ad interiorem regionẽ feratur. quod vbi accidat, mala affert complurima. Siquidem, vt alio loco idem demonstrat, vbicumque sanguis in ventrem præter naturam fluxerit; necesse est suppuret: nam extra venas suam naturam retinere nõ potest, (vt Galenus ait) Quam ob rem vulnera ventris eo loco tantum accipienda sunt qua vsque ad spatium interius penetrent: quo periculum est, ne sanguis se conferat: cætera quæ summam tantùm partem attingunt, nihil proprium exigũt; sed ab imminente inflam-

inflammatione, non secus, quàm quæ sunt aliarum partium, fluxu sanguinis, sine vllo periculo vindicantur.

Victus autem ratio tenuis] Non solùm victus est obseruandus, verùm medicamentorum etiam ratio, quæ à Galeno est petenda quarto methodi medendi.

DE VVLNERIBVS SIMPLICIBVS & compositis.

Cap. V.

Omnia in vniuersum recẽtia vulnera, quocunque in membro facta sint, præterquàm ea, quæ in capite fiũt, à nostratibus chirurgis imperitis, & empiricis eodem modo atq; ijsdem remedijs, curari solent, siue simplicia illa, siue composita sint: tamen nõ inficias eo, multos in Hispania doctos esse chirurgos, quos artis peritia, sedulitas, & fidelitas omni laude dignos reddidit; præter hos autem, cæteri plerique omnes, eodem ordine, ijsdemq; omnino medicamentis vtuntur; eandem insistunt viam, quam prætergredi nullo modo, aut posse, aut debere quenquam, putant. Id adeò ex eo euenit, quòd ea quæ legerint, neque intelligunt ipsi, neque eos qui intelligunt, interrogandos ducunt, neque doctiores consulere, neque expertos magis adire, & duces sequi, commodum sibi, aut honestum arbitrantur. Plerumque autem vsu venit, vt huiusmodi hominibus

bus minus ex animi sententia curatio succedat: qua in re, vbi communia illis remedia tentata omnia frustra fuerint, vnum illud tandem omnibus cōmune refugium est, vt expoliatos pecunijs homines, diaquilone, quem illi socrocium vocant, dimittant; perinde ac si sani omnino essent: atque vtinam merces ipsa imperfectæ curationis, perfectissimæ etiam æstimationem non superasset. huiusmodi homines complures vidimus, qui suas huiusmodi curationes, vel corruptiones potius, nominibus etiam appellatis, nunquam prædicare desistunt. Sed huius mali culpa in magistratibus publicis est. Quomodo autem huiusmodi vulnera omnia ab istis curari soleant, in primis fuerit nobis notandum. Igitur siue gladio, siue hasta vulnus factum fuerit, primam curationem punctis expediunt. Quidam autem in hoc adeò duri, crudelesquè sunt, vt plus etiam consuendo, quàm qui vulnus fecerat, feriendo noceant: crassioribus enim acubus vsi, plus etiam ex carne, quàm satis fuerat, apprehendunt, altiusq́; infigunt: labra etiã vulneris non raro contorta, conuoluta vbi nodos fecerint, relinquunt: cutis enim cuti, & non caro carni hoc modo committitur, propterea quòd cutem ipsam, mediam inter carnem constituant: nonnunquam etiam adeo leuiter, & summo ex margine cutem comprehendunt, vt vulneris la-

bra non cohæreant; nam extremis partibus commiſsis, cætera caua, inaniaqúe manent. his, atque alijs huius generis modis, prima omnino curatio conficitur. ſi fortè verò accidit, vt oſſa aliqua ſciſſa ſint; tametſi non omnino ſoluta fuerint; ea tamen non leui hominis dolore, maximo autem detrimento penitus extrahunt, illa vulgata apud ſe malè tamen cognita ſententia abuſi, extirpare ſuperfluum: atque etiam ſi quid è carne reciſum, neque penitus abſciſſum fuerit; tamē ipſi præſcindunt, aſſerentes id à natura nō eſſe recipiendum: maximè verò ſi vulnus in manu ſit, atque digitorum pars, carni & oſsibus conciſis, tamen aliqua ex parte hæreat; iſti omnino præſcindunt: fieri enim nullo modo poſſe putant, vt diſciſſa oſſa iterum cohærēat, atque hoc modo etiam ſæuiunt: ſi manus qua brachio annectitur, feriatur; neque tamen omnino ſeparetur, aut pes, aut quodcunque aliud, ex totius corporis membris ſit.

Secundam autem curationem in omni vulnerum genere, digeſtiuo ex roſaceo, & ouo faciunt: puncta præterea & ſuturæ, quæ ab ipſis factæ in ſimplicibus vulneribus ſunt, ita neglecta ſinunt, quoad ipſæ carnem vltrò dirumpant, atque ita tam digeſtiuis, quàm ſatis copioſo roſaceo, aut lumbriceo oleo, adhibitis: idqúe ex eorum more, plurimis diebus, tum punctis, & ſuturis, ex ſim-

plici vulnere, compositum reddunt; atque etiam, cum magno substantiæ detrimento & iactura, vlcera efficiunt, & ob eam etiam causam, in vulneribus quæ ab istis in facie curantur, deformius cicatricum ex sutura, quàm ex ipso vulnere vitium relinquitur.

Postquam autem tot dies digestiuo vsi fuerint, vt non concoqui, digeriq́; solùm, sed putrescere etiam locus ipse poßit, plurimũ, imò nimium melle rosatum ad emundandum adhibent, satisq́; largè infundũt: fila etiam & linteum cum basilico addunt. Quod si vulnera (propterea quòd ab ipsis corrupta putruerint) rosato melle, neque satis, nec citò adeò mundantur, solenne est apostolorum vnguentum admouere: vltimum videlicet istorum inscitiæ perfugium; hoc autem longo vtuntur tẽpore. Huius verò vnguenti cùm calida, atque exulcerans, & ad corrodendum nimis idonea vis, & natura sit, efficitur vt humore copiosius ad locum attracto, vulnera ipsa putrida potius & sordida quàm recentia dici poßint; maximè autem si victus ratio talis adhibetur, qualem nos à multis, qui in pretio vulgo habebantur, adhibitam esse intelleximus, quibus cùm nulla vtilium, atque nocentium rerũ certa, ac constans aut ars, aut ratio, aut cognitio sit, proprium tantum arbitrium secutis, committi per se solet, vt membra

ipsa vbi vulnera sint, inflammentur, & alijs, atque alijs locis, sponte sua hient, & aperiantur, atq; ex exiguo malo maximũ reddatur. Quemadmodum autem recentia vulnera vulgo curari soleant, hactenus notauimus; nunc verò deinceps vt à nobis curentur, exponemus.

Omnia igitur recentia vulnera, quocunque in membro facta fuerint, siue ea maiora, siue minora sint, siue in iuncturis, siue in quacunque totius corporis parte fuerint, eo, qui à nobis describetur, modo parua, aut nulla ægrotantis molestia, exiguoq; medici ipsius labore curari possunt, nullo etiam malorum symptomatum metu; spero autem gratam omnibus fore cognitionem rei à nobis ad hominũ vtilitatem inuentæ, atq; frequentissimis experimẽtis probatæ, Deo omniũ bonorũ auctore docente, in qua re inueniẽda, atq; cõstituẽda naturæ rationem ducem sumus sequuti: ea autem sic habet. Si vulnus exiguum sit, opusq; esse videatur, vt acus officio committatur, puncta locis carnosis, non neruosis infigantur, statimq́ue ouorum album in lini tela addatur: prius autem sanguis profluere sinendus est; id enim si non nimium fuerit, conferre deprehenditur: nullis autem huiusmodi paruis vulneribus, nisi in iuncturis sita sint, flammula vlla indenda est, sed consuta, atque ouo curata commodè ligari oportuerit. Postera

verò

verò die hoc modo curari conueniet (dummodo in facie facta non ſit, nã de his ſuo iam loco dictum à nobis eſt) linimento illo liquefacto, ſæpe à nobis ob vtilitatem appellato balſamo, vulnus ex pluma leniter inungatur: deinde nullis additis filis, emplaſtrum baſilicum, magiſtrale dictum, cuius deſcriptio apud Ioannem de Vigo eſt, in linea tela extenſum, imponatur: ſequenti die pus idoneum optimeq́; confectum reperietur; atq; hoc modo curatio procedet, quoad caro iam induci conſpiciatur; tunc autem puncta abſciſſa detrahantur, atque eodem baſilico emplaſtro ſæpius per diem abſterſo, omnino ſanabitur: quod ſi commodum viſum id fuerit, nigro vocato emplaſtro vti licebit; ſic enim quamcitiſſimè ſanabitur.

Si fortè magnum vulnus fuerit, conſuendum in primis eſt, eo modo qui à nobis eſt præſcriptus; ex inferiori autem parte flammula ex lino albo oui intincta forpicula ſubtiliter indatur, addanturq́; oui etiam albo intinctæ flammulæ: & deinde colligetur. Poſtera autem die, hoc modo curabitur: venam ex aduerſo latere ſecato, ac per ſex, aut ſeptem ſequentes dies, ſirupum roſatum, cum plantaginis aqua, exhibeto; & ſi id res poſtulare viſa fuerit, purgato. Victu autem tenui per dies illos vtitor, vt paſſulis, amygdalis, pane exiguo, pomis aſſis, aut camuſiis, quæ & cruda permittere poſſis, Mala ſunt in Hiſpania nobiliora.

poßis, atque huius generis aliis cibariys: aquam verò ex hordeo decoctam præbeto, addito etiam in decoctione aniso; bibat autem à prandio, & à cœna tantum. quod si infirmioris naturæ homo fuerit, semel in die pullo, aut pulla vesci poterit. Vulneris autem curatio hæc est; cataplasmata primò admouenda sunt, quæ postera die vbi iam tenacius hæserint, consuantur, atque hac secunda curatione, flammula balsamo nostro liquefacto intincta ex inferiori vulneris orificio, indenda est; namque id medicamentum mirum in modum concoquit, expurgat, carnemqúe inducit: deinde vulnus ipsum eodem balsamo pluma leniter inungatur, deinde commemoratum sæpius basilicũ emplastrum, aut id, quod Gratia Dei dicitur, in lini tela extensum imponatur, atque ita ad septimum, aut ad octauum vsque diem, curatio procedat; namque hoc tempore concoctio, expurgatio, carnisq; inductio perfici solet. Vbi autem inducta caro sit, & vulneris labra vtrinque cohæserint, cataplasmata amouemus, & quod reliquũ in curatione est, emplastro ex minio, aut nigro, aut leonini coloris dicto, perficimus; vel quod optimum in hoc genere est, æquis ex nigro & leonino portionibus commixtis, atque vulnus ipsum, & emplastrum decies, atq; duodecies etiam singulis diebus oportuerit abstergere, iuxta puris confe-

confecti rationem: cicatrix verò, vt fieri solet, aluminis vsti puluere, & filis siccis obducenda est. atque vbi iam cutis facta, cicatrixq́ fuerit deducta, locum corroborare conueniet, emplastro cōfortatiuo dicto, quod à Vigone in Antidotario descriptum est, namque id vehementer hac in re cōfert. id quod oxicrocion, quod vulgo in vsu omnibus est, minimè facit. Igitur eo quem docuimus modo, vulnera omnia, cū minora, tum etiam maiora, facillimè citra nimiam membri ipsius inflāmationem, curantur. neque verò opus est aut rosaceo, aut alio omnino ouo membrum inungere; namque, vt diximus, nullam nimiam inflammationem metuere est. Initio autem curationis, defensiuum ex bolo armenio adhibere retulerit, aut linteum aceto intinctum, addita aquæ portione dupla: id vbi exsiccatum sit, rursus erit intingendum.

Si in locis neruosis vulnus factum fuerit, cuius generis manus, pedes, iuncturæ, atque musculorum capita sunt, hoc modo curandum est. Cū primum recens vulnus oblatum medico fuerit, atque is nimium sanguinis effluxisse deprehenderit, linteum super venas extendat, manuq́ compressa fluxionem tandiu cohibeat, quoad sistatur. Quod si parum adhuc defluxisse comperit, vt nonnihil amplius defluere sinat, confert: id tum

experimento, tum etiam Auicennæ auctoritate, didicimus: Fortaßis, inquit, sanguinis cursus, quantitate moderata, conuenit in vlceribus; nanque hoc modo membrum non inflammatur. Vulnera autem deinde acu, & filo committantur; ita tamen vt neque vltrà quàm satis sit profundè acus infigatur, nec nimium etiam ex cute comprehendatur: sed quatenus, vt labra aptè cohæreant, conuenire videantur. Nerui verò, si vlli secti fuerint, simul coniungantur, coaptenturque, acu tamen non tangantur; periculum enim est certißimi in ea parte doloris, & spasmus metuendus imprimis est: nihilo autem minus propterea curabitur; imò minus tamen membrum euadet, aut potius mancum, si nerui consuantur. atque consuto vulneri paruum quoddam orificium, ex inferiori parte, est relinquendum, quo flammula ouorum albo intincta subdi poßit: super puncta autem ipsa, lineæ telæ portiones ouorum albo saturæ imponantur, deinde ligatio procuretur, si manus, aut digitus fuerit, tabella aptanda sic est, vt membrum ipsum extensum relinquatur. Veruntamē in inferiore parte vulnus factum, nullam desiderat tabellam: sed ita constituendum membrum est, vt modicè contractum, & manus ipsa semicompressa sinatur: hoc enim modo, nerui, qui ex inferiori parte sunt, facilius sibi cohærebunt,

Supr. ex Hippoc.

bunt, namque extensa manu, neque iungi, neque inuicem possunt aptari. Sanguinis porrò missiones, quæ necessariæ videbūtur, procurandæ sunt: & membrū ipsum propterea quòd neruosus locus est, atque attritionibus, doloribusqúe ferendis opportunus; huiusmodi defensiuo est muniendus. ℞ Olei rosati, myrthini ana ℥ ij. olei camomillini ℥ j. boli armeni ℥ ij. ß. & cum sufficienti cera fiat vnguentum. Hoc admouendum est, vt quatuor digitis à vulnere ex superiori parte distet; ex inferiori autem nullum est admouendum: nā qui ex inferiori admouerint, non leuiter errabunt; deinde iuxta eam quam diximus rationem, membrnm ligabitur.

Secundā curationem linimentum illud ex balsamo parabit, flammula in eo intincta, atq; ex orificio subdita, vulnereqúe ipso toto, ex pluma eodem balsamo liquefacto, inuncto, atque super hæc cerotum imponendum est latiori aliquanto lineæ telæ portione extensum; quo in genere atque in alijs, etiam hoc omnium præsentissimum esse comperimus. ℞ Olei rosati violati & camomillini ana ℥ ij. axungiæ gallinaceæ, & medullæ crurium vituli, ana ℥ j. vermium terrestrium vino nigro lotorum, ℥ ij. butyri recentis ℥ j. ß. mucilaginis altheæ libram vnam: bulliant omnia simul vsque ad consumptionem mucilaginis, de-

inde colentur : cui colaturæ addantur lithargyrij subtiliter triturati ℥ v. minij ℥ vj. & iterum cum cera alba sufficienti, fiat cerotum, addendo terebinthinæ ℥ ij ß. mastichis ℥ j. & fiat cerotũ. Omnibus recentibus vulneribus vtile in primis est : atque hoc modo pus optimè concoquitur, & expurgatur, & caro demum inducitur, citra vllum periculum, aut symptomatis incommodum, citra omnem etiam membrorum, in quibus vulnera facta fuerint, tumorem. Vbi iam satis emundatum vulnus, atque caro commodè inducta fuerit, nigrum aut leonini coloris adhibeatur emplastrum, aut ex vtroque commixtum genere: id autem sæpius singulis diebus abstergendum est, atq; hoc modo cutis facillimè, citißimeq; aptatur: libet autem horum quæ tantopere nobis laudatæ, atque probatæ sunt, emplastrorum compositiones subiungere.

Leoninum emplastrum.

℞ *Cerusæ* ℥ iij. *olei rosati libram* ß. *vnguenti basiliconis* ℥ j. *bulliant omnia simul lento igne semper baculo agitando vsque ad punctum ceroti, deinde addatur viridis æris pulueriZati* ʒ iij. *ac etiam bulliant quoad colorem flauum, aut subrubeum accipiat, fiat cerotum.*

Emplastrum nigrum.

℞ *Lithargyrij librã vnam olei antiqui, & aceti*

fortißimi

fortissimi ana ℔ 3. misceantur in caccola quoad inspissentur; deinde ad ignem fiat emplastrum. Postquam autem vulnus sanatum sit, confortatiuo emplastro membrũ ipsum corroborandũ est, siue manus ea, siue alius neruosus locus sit, siue pars alia quæ firmitudine restitutioneq́; indigeat: hoc autem quo nos quadraginta annos, & eo amplius vsi sumus, tum ad hoc genus, tum ad fracturas etiam luxationes, semotiones ac dislocationes curandas, atque ad dolorem omnium membrorum leuandum omnino vtile esse prædicare possumus, cui confortatiui nomen meritò indidimus. Eius autem medicamenti descriptio in huius operis fine à nobis addita est.

ANNOTATIO.

Vulnus, & vlcus apud auctorem nostrum differre videntur: quem ad modú apud Arabes (quos sequitur) quoque distinguuntur. Vulnus esse volút continui solutionem recentem, cruentam, sine pure: vlcus verò cum pure esse volunt coniunctum, vt Auerrois ait 2. & 3. colliget. Græci verò, & qui eorum libros latinos fecerunt; vtrumque idem significare volút, vt legenti manifestum erit. Vulneris itaque differentiæ, à vario solutionis continui modo sumendæ sunt, quas quidem tractat Auicennas in secunda Fen. primi canonis. Illa ego adnotabo, quæ ad huius capitis absolutam tractationem pertinent. Vulnerum discrimina sumuntur vel subiecti ratione (vt tertio artis paruæ Galenus ait) vt

alia in homogenea parte fiũt; in heterogenea alia: ita auctor sigillatim horum meminit. vel capiuntur ab essentia (vt tertio methodi Galenus) qua ratione vulnus simplex dicitur, cui nec morbus, nec symptoma vllum complicatur; contra compositum vocat, cui tale aliquid adiungitur, vt quarto methodi videre est. Vel sumuntur à quantitate eius quod solutum est, seu diuisum: & etiam hæc vulnera tractat auctor. verùm fusius de his nostris ad capitis vulnera adnotationibus.

Secundam curationem] Non egent iis simplicia vulnera, quæ cùm agglutinationẽ tantã postulent, siccis egent, vt Hippocrates ait libro de Vlceribus.

Prius sanguis profluere] In curatione vulneris siccare consilium est, & cõtendere quantum fieri potest, ne inflammatio subsequatur: quæ vbi sit, sanescere plagam non patitur. quò respectans auctor in ea sententia est, vt sanguis vel ab vulnerato loco, vel à proximo effundatur: sic enim futurum existimauit: vt detracto impedimento, facillimè ad sanitatem perueniat. quæ sententia non solùm est Hippocratis; verùm ab ipso ingeniorum fonte adnotata Iliad. δ. αἷμ᾽ ἐκμυζήσας, ἔπ᾽ ἄρ᾽ ἤπια φάρμακα εἰδὼς πάσσε, τά οἱ ποτε πατρὶ φίλα φρονέων πόρε χείρων.

Si fortè magnum vulnus] Trifariam vulnera magna, grauiáque Galeno 4. methodi redduntur, nẽpe vel propter affectus magnitudinem, vel propter laborantis partis præstantiam, vel propterea quod sunt cacoëthe: cuiusmodi sunt in articulis accepta vulnera: Vulneris igitur magnitudo, inquit cum Galeno auctor, cum virium robore mittendi sanguinem indicat: etiam si qui vulneratus est, prorsus redun-

redundantiæ ſanguinis ſit expers: idq́ue nō ſolùm ne pars læſa, aut circumſcripta loca phlegmone tẽtentur, ſed vt impetum ruentis ſanguinis compeſcamus, & largius profluuium compeſcatur.

Poſtera autem die] Neque tamen in omni vulnere venæ ſectio neceſſaria eſt, quia capitis vulnera, vt Hippocrates ait, ea non egent: ratio eſt in noſtris adnotatis ex Hippocrate declarata. videturq́ue auctor ad compoſita tranſiſſe vulnera; illa enim, quia plerumque aut ſunt cum dolore, aut inflammatione coniuncta, vtriuſque horum, aut alterius ſolùm reſpectu, venæ ſectione egent.

Purgato] Medicamento, leni, & facili, quodq́ue humori in corpore redundanti, & membro ſauciato, analogia reſpondeat.

Si in locis neruoſis vulnus] Accuratior horùm vulnerum curatio petenda eſt ex Galeni ſexto Therapeutices, & Auicennæ libro ſuæ medicinæ quarto. Certè iſta vulnera maiorem diligẽtiam poſtulant: etenim his ſauciatis, aut punctis ex ſentiendi, quod obtinent, acumine, inflammatio, & dolor cōſequitur; vnde conuulſiones, febresq́ue his oboriuntur, & delirium, ob neruorum cum cerebro communicationem & commercium, vt apud Galenum eſt libro tertio artis medicinalis. Curatio eſt communis cum ea quæ aliis vulneribus adhibetur; hoc excepto, quòd dolor ad ſe, aliis neglectis, medicum reuocet. Scopi ſunt, extranea, quæ interciderũt, remouere; vulneris labra diſſidẽtia committere: præterea commiſſa atque in vnum coniuncta ſeruare: quartò particulæ læſæ ſubſtantiam conſeruare. cætera apud auctorem.

DE VLCERIBVS ATQVE eorum curatione.

Cap. VI.

RAri admodum chirurgi ſunt, quibus antiqua vlcera curanda ſuſcipiantur, multi verò quos eorum curandorum ratio omnino fugit; inter hos autem nõnulli ſunt, quibus vbi aliquod fortè huiuſmodi vlcus occurrit, eum qui patitur omnino non curari ſuadent, atque illam ad perſuadendum cauſam afferunt; fore, vt ſi vlcus illud ſanatum, concluſumq́; ſit, cùm tam ſit antiquum, humor ea parte effluere, atque expurgari conſuetus, in aliam corporis partem influens, vehementius multo noceat, atque mortem etiam afferat. quæ quidem iſtorum opinio, atque ſententia, nulla alia re, quàm curationis ignoratione nititur: etenim quamuis verum omnino eſſet humorem, qui ad eam partem confluit, aliò deriuatum incommodum maximè fore; tamen in eo vehementer errant, quòd fieri poſſe putent, vt humore ipſo non purgato, & correcto, vlcus omnino conſolidetur. Nam niſi purgetur humor, eam quã tot annis tenuit dedoceatur, niſi alijs etiam beneficijs, & remedijs corrigatur: vlcus ipſum obduci, committiq́; minimè poteſt: quod ſi obducatur, ſtatim deintegro aperitur. quidquid enim ſu-

perflui

perflui noxijq; humoris in corpore est, ab omnibus alijs fortioribus membris, ad illud omnium infirmissimum, & debilissimum expellitur: atque hæc ratio ad eos qui huius sententiæ sunt redarguendos satis idonea est. Est & aliud chirurgorum genus, qui vulgo empirici dicuntur. hi cùm more suo ex alijs in alia loca vagentur, aliam sequuntur viam, suis ipsorum commodis, magis quàm ægrotantium vtilitati idoneam: nullum enim vlcerum genus, siue cancrosa, siue sordida sint, siue omnino incurabilia, istis offertur, quod non facillimum, & breuissimum sibi curatu fore iactent, & promittant: certum autem tempus ad curationem perficiendam, idqúe non longum statuentes, de mercede prius cum ægrotantibus decidunt, & constituti precij dimidium ad paranda vnguenta, aut ad alias opportunas res initio exigunt. quod vbi coactum sit, nullo remedio adhibito aliò migrant, atque omnia mala hæc vna ignoratio efficit. siquid autem huiusmodi chirurgi omnes efficere conantur, eandem omnes insistunt viam, ijsdem remedijs omnia in vniuersum vulnera curant: quam ob rem operæpretium facturi visi sumus, si eum modum quo à nobis huiusmodi curari solent, doceremus; qui modò diuturno iam, & certissimo vsu, nobis constat. Vniuersam igitur vlcerum rationem quatuor intentioni-

tionibus compleri statuimus (purgationis impri-
mis obseruato vsu, namque hæc pars omnino ne-
cessaria est, & non semel, sed sæpe etiam repeten-
da.) Deinde & victus rationem temperatam,
cibis potibusqúe idoneis, haberi oportet. Inten-
tiones autem illæ sunt, imprimis vlcus ipsum,
si res postulare videtur, est concoquendum, hoc
est, idoneis digestiuis vtendum, vt in neruoso loco
ex ouo, & terebinthina, in carnoso verò, ex rosa-
ceo, & ouo: cauendum autem ne hæc quam dige-
stionem vocamus, ad multum vsque tempus pro-
ducatur: satis fuerit tamdiu concoxisse, quoad op-
timum pus album, atque æquale confectum sit.
Secunda verò intentio mundificatione comple-
tur: hanc autem mundificationem varia, pro
varijs vlcerum constitutionibus, abstergentia
remedia efficiunt: nec enim omnia omnibus a-
pta sunt. Tertia autem intentio, opportune car-
nis inductione præstatur. Quarta porrò con-
solidando fit, ad eamqúe rem, alijs atque alijs re-
bus opus est, iuxta aliam atque aliam vlcerum
affectionumqúe rationem: illud tamen omni-
bus vlceribus commune est, ex Galeni senten-
tia, quòd quocunque in tempore exsiccantia po-
stulant medicamenta, atque abstergentia: nam-
que omnia in vniuersum vlcera, duplici humi-
ditatis vitio abundant: altera humiditas cras-
sior,

sior, subtilior altera est. hæc vitia nisi corrigantur, sanari vlcera non possunt: operæpretium est etiam cauere, ne huiusmodi exsiccantia medicamenta, quibus ad curanda vlcera opus fuerit, nimis calida sint, ne membrum ipsum plus æquo calefiat, cuius immodicæ affectionis signum erit, locum eum quo vlcus ambitur, inflammatum, atque rubicundum, aut liuidum esse: neque verò minus fugiendum est, ne nimium etiam frigidis vtamur medicamētis, si quæ huiusmodi adhiberi oportuerit; namque natiuus calor hoc genere debilitatus, membri atque vlceris corruptioni occasio esse potest. huius autem rei illud signum est, quòd ipse circum vlcus membri color nigrior, atque obscurior existat. Multæ porrò horum omnium vlcerum species sunt; alia enim corrosiua, virulenta alia; quædam putrida, quædam etiam sordida; nonnulla cauernosa: dolorifera verò alia sunt, & quæ præterea multa alia discrimina horum legimus, & experimur. Necesse etiam chirurgo est, vt dolorem afferre quàm maximè fugiat. Caue (inquit Auicenna) à dolore, quia nihil est æquè causa apostematis vt dolor. itaque cauere oportet, quemadmodum nullus neque medicamētis, neque manibus ægroto dolor afferatur. quam quidem ob rem, nos ex quo hāc artem exercemus, nullo vnquam causticorū genere vsi sumus, quòd

eiusmodi cuicumque loco adhibeantur, non leuem afferre soleant dolorem: ex dolore verò attractio, ex attractione membri ipsius debilitatio, atque malæ qualitatis affectio consequitur, ob confluentem eum in locum humorum nimiam atque etiã noxiam copiam.

Igitur in huiusmodi corrodentibus, & virulentis vlceribus, qui modus à nobis seruari solet, hic est: Principio ægrotus commodè purgandus est: deinde vlcera, si antiqua non sint, sed ab anno aut minori etiam tempore inceperint, cura nobis est vt puluere illo Ioãnis de Vigo emũdentur, quo puluere pluribus etiam diebus; semel in vnoquoque die, vtimur, additis filis, & vnguento basilico imposito: sin verò calida vlcera sunt, super puluerem, & fila lithargyrium vnguentum imponimus, atque hoc puluere tandiu vtimur quoad vlcus expurgatum, mundatumq; sit; quam rem ipsa carnis facies, ipse etiam color facilè indicat: est enim rubicundus, atque splendens in carne color, & in qua granosum quid ad mali punici granorum instar apparet: visitur etiam pus, idq; & purum, & commodum. Præterea & illo etiam argumento dignoscitur, cùm emplastrum ab vlcere remouetur, si puluis ipse vnà cum filis vlceri inhæreat, & quod inde emanat pus, exiguum, aut ferè nullum sit, & defluẽtis saliuæ instar habeat:
ea res

ea res mundationis, & puritatis in vlcere indicio est. Hoc autem modo constitutis vlceribus, emplastrum à nobis leonatum dictum, lino extensum imponimus, cuius vis est, vt si quid reliquum fuerit, expurget, neque carnem vltrà quàm par est, excrescere sinat, atque etiam cicatricem mirè inducat. hoc sæpius in die est abstergendum: maximè autem si humorem ab vlcere exuxerit. In vniuersum autem, hoc cerotum frigidis vlceribus, aut in frigidiori mẽbro constitutis prodest. Quòd si calida vlcera sint, in huius quod diximus ceroti vicem, nigrum emplastrũ adhibemus, quod optimum profectò in hoc genere: id autem sæpe etiam abstersisse retulerit. Si carnẽ excrescere contingat, aluminis vsti puluis inspergatur, additis etiam ex lino filis: sed quo die puluere vtimur, semel tantũ eodem die curamus. Atque hoc modo vlcera, quæ neque antiqua, neque callosa sunt, curari commodissimè solent. Si verò huiusmodi vlcera nimis antiqua, aut callosa, & mali habitus sint, atque intemperantibus insunt hominibus, ægrè ijs quos diximus modis curata sanabuntur; aut si accidat id, lõgiori etiam tempore fiet, maximè si ex morbo gallico nata fuerint, vt ex his pleraque esse solent. Certißimus igitur ad huiusmodi curãda vlcera modus est igni, cauterioq; vti, rescissa prius omni mala carne, quæ in illis est, at latentibus ca-

 uernis,

uernis, si quæ sunt, apertis & manifestatis, atque labris ipsis etiam circumcisis. Neq; verò ad hanc expediendam rem ægrotum alligari, aut à pluribus teneri opus est: sed hac ratione agere conueniet, siue in crure, siue quacũque alia in parte vlcus fuerit, corpore imprimis commodo medicamento purgato, in sedili quopiam oblongo eques cõstituatur ægrotus, crure, in quo vlcus fuerit, super ipsum sedile extento: pone ipsum verò ægrotum, homo alter eques etiam sedeat, cuius cruribus ægrotus capite & ceruicibus atque etiam humeris incumbat, brachiáque eidem tenenda committat; tertius autem homo quispiam femori ægroti eques etiam insideat, & tibiam ipsam manibus teneat, neque vllo alio homine opus erit: cauteria verò crassa sunto, quantus est pollex ad oßis oliuæ instar conformata, quæ oliuaria dicuntur, quibus vlcus quantum opus esse videbitur, inurẽdum est: sed tertio alio cauterio in fine est vtendũ tesseræ instar quadrato cæteris etiam maiore, quo vlceris labra, atq; partes in ipso omnes coæquandæ, complanandæq; sunt. hoc vbi expeditum sit, complures lineæ telæ partes oui albo atque rosaceo intinctæ adhibeantur, super eas verò puluilli, oxicrato saturati, & pugnis deinde expreßi addantur: in membro autem ipso, ex superiori vlceris parte defensiuum ex rosaceo, bolo armenico,

&

& cera apponatur, aut pro eo linum triplum, aut quadruplum oxicrato madefactum, atque expressum. quod vbi exsiccatum sit, rursus est intingendum. Postridie autem quã hæc acta sint, ouorum albo & vitellis cum rosaceo concußis & commixtis lineæ telæ portiones complures intingantur, & vlceri imponantur, addito etiam, vt superius diximus, defensiuo: hoc verò medicamento duobus tantum diebus vtimur: deinde autem butyrum satis abundè in lino extensum, bis singulis diebus quoad scara aufertur, adhibeatur. Scara demum sublata, digestiuis ad concoctionem vtendum est: si locus carnosus est, ex rosaceo & oui vitellis digestiuum fit: sin neruosus fuerit locus, terebinthinã addi retulerit, quatuor ad summum diebus vulnus probè digeritur: quod deinde puluere Ioannis de Vigo expurgatur, namque is puluis & craßiores, & tenuiores etiam materias commodè emundat, idq́; adeò sine dolore fit; si tamen puluis arte sit confectus: pulueri autem ipsi fila sicca superindimus, & lineam ex minij ceroto quadratam peciam addimus; id enim, aut eius vice basilicum, optimum hoc in genere, atque opportunißimum est: postquam verò satis mundificatum vlcus fuerit, illud nostrum leonatum dictum, ad carnem inducendam, atque cicatricem obducendam, apprime vtile fuerit, addito aluminis vsti

Melius & citissimè scara aufertur, si loco butyri vitello & oleo rosaceo vtaris.

puluere, cùm caro iam excreuerit, filis puris impositis, & ipso ceroto leonato superinducto: ad eã etiam rem nigrum emplastrum confert, vtrumque enim mirum in modum mundificat, commodamq́ue inducit carnem: vtrumuis autem adhibueris, sæpius per diem abstergendum est. Porrò putrida aut sordida vlcera cauterijs etiam optimè & breuißimè curantur, omni putrida & superuacanea carne, quæ in eis inuenitur, prius abscissa; quemadmodum in superiori curatione dictum nobis est. nãque naturalis ignis vis multa in huiusmodi curationibus vtilia efficit (potentialem enim ignem vt lõgè naturali minoris, deterioriscq́ efficientiæ & maioris interim detrimenti, grauioris affectionis causam minus probamus) etenim qui à potentiali igne dolor affertur, grauior multo, & diuturnior est: qui verò ex naturali igne accipitur, vehemẽs quidem ipse est: sed tandiu tamen solummodo durat, quandiu actu membrum adurit; quæ verè à nobis naturalis ignis vtilitates obseruatæ sunt, nã & membrum ipsum, cui adhibetur, vehementer cum primis confortat, atque natam, & residentem in eodem membro affectionem malam corrigit, complexionemq́ue rectificat; corruptionem etiam, ne vlterius procedat, prohibet, & coërcet: materias insuper, & fluxiones malignas, atque corruptas exugit,

exugit, & ſiccat. denique venenum extinguit, venenoſasq; fluxiones exhalari cogit, quemadmodum & in furenti anthrace fit. Atq; in carcinomenis & eſtiomenis, ſi id quod malum, mortificatumq́; eſt, præcidatur, & cauterio actuali locus inuratur, id quod malignæ, & corruptæ affectionis in membro eſt, ab eo quod bene habet, ſecernitur, & membrum ipſum magis vigens, meliorisq́; affectionis redditur: id ipſum autem & in vlceribus vbi corrupta oſſa fuerint, efficitur: quæ ſi comburas, corrupti oſsis partem omnem, ab ea quæ ſana eſt, natura ſecernit. Septimus autem ignis effectus eſt, quòd ea, quam efficit ſcara, ſanguinis fluxionem cohibet. Octauus verò vſus in frigidis apoſtematibus aperiendis eſt, namque actualis cauterij ignis, natiuum membrorum, in quibus apoſtemata ſunt, calorem corroborat, & adauget. Nonus ignis vſus à Meſue, & Arnoldo traditus; à nobis verò frequẽti admodum experimento obſeruatus eſt, eas fluxiones quæ à capite in oculos, atq; in pectus aliquando deſcendũt, diuertere; id enim præſentiſsimè efficitur, cauterio in coronali cõmiſſura inuſto, aut ardenti acu ſeta per ceruices ſuper nucã traiecta. Decimus eius ignis vſus, ad fiſtulam quampiam amplificandam, callositatemq́ue auferendam eſt. Vndecimo autem valet ad rotunda, & calloſa vl-

cera in aliam figuram curationi commodiorem conformanda. Duodecimo etiam ſi quid ſuperfluæ, & malè exuberantis carnis ineſt, commodè igni exuritur; defluxiones præterea, quæ oculos infeſtare ſolent, temporibus cauterio vſtis ſiſtuntur: ac denique ſi quid mali, & nocentis humoris ex alio in alium locum vitioſè fluit, commodiſsimè deriuatur igni: quæ autem à nobis de ignis vſu, partim ex auctorum lectione, partim ex longo experimento, cognita obſeruataq́; ſint, in vnum congeſta, hoc in loco ſcribere libuit, quòd & quorundam in legendo negligentiæ conſulere, & huius curationis rationibus abũde ſatisfacere cupiebamus.

ANNOTATIO.

Quum de vulnere diceremus, explicata eſt vlceris natura; nunc illud indicaſſe ſufficiat, habere vlcera, vt alia affectionum genera, duplicem cauſam, antecedentem (vt vocant) & coniunctam: vt ſi ex vulnere male tractato vlcus remaneat; aut ſi victus intemperatiore ratione in aliquo membro illud erumpat, vt multis locis Galenus. coniuncta eſt cauſa, intemperies illa, quam malitiam complexionum vocant Arabes.

Vniuerſam igitur vlcerum curationem] Multa hic dici poſſint de vlceribus, eorumq́ue curatione, quę abundè à Galeno ſunt explicata libro 3. & 4. methodi medendi, eoq́ue lectorem remitto; nam vlcerum variæ differentiæ, diuerſæ cauſæ, & varia curandi

randi

randi ratio hoc compendio tradi non possunt, nedum perfectè doceri.

Purgationes omnino] Plerumque ægrè sanabilium, & rebellium vlcerum causæ sunt hæ: aut subiectæ carnis intemperies; aut confluentis succi vitium; aut eius quod ad partem affluit, copia: vt Galenus adnotauit quarto methodi. quæ omnes causæ, purgatione si non tolluntur, certè minuuntur.

Quarta porrò consolidando fit] Et quia duplex excrementum in vlceribus redũdat (alterum tenuius, quod sanies, Græcis ἰχὼρ dicitur, alterum crassius quod sordes vocant) fit vt duplici curatione opus sit: etenim ex tenui vlcus fit humidum, quod siccantibus opus habet: alterum ex crasso sordidum, quod detergentibus indiget.

Multæ præterea] Omnia talia dysepulotica Galenus nominat: quæ nunc tractat auctor, cacoëthe dicuntur: sunt enim ægrè sanabilia, dolosa, malefica, contumacia. atq; hæc cùm inueterata sunt, chironia, & telephia nominantur. Quorum omnium vlcerum tractatio & diffinitio à Galeno est petenda 3. & 4. methodi, ex Celso, & Ægineta. addo his vlceribus quæ Auicennas ægrè sanabilia, occultam quandam nobis proprietatem habere dicit. Hæc enim, inquit, neque putrida sunt, neque corrosiua, neque ambulatiua; sed sunt neutrius dispositionis plana, claudentia se, & recidiuantia sæpe, & rursus se aperientia, & renouantia.

De vlceribvs cavernosis.

Cap. VII.

Cauernosa dicta vlcera, plerumque ex tumoribus præter naturam, & magno aliquo apostemate fiunt, quæ plus iusto maturari permissa, vel acuto, vel cauterio aperiuntur, atque lichinus ouorum albo intinctus inditur, deinde digestiuũ ex vitello oui, & rosaceo quotidie adhibetur; præterea ad mũdificandũ rosato melle lichini saturi intrudũtur, basilico vnguento aut alio, ex ijs quæ in vsu sunt, superposito; curantur autem, singulis diebus semel, aut ad summum bis: cùm verò curatur, lichinis extractis, & pure quod interius fuerit expurgato, rursus obturantur. atque hic curationis modus tãdiu prolatatur, quoad à tædio iam affectis, ægrotus insanatus relinquitur, quem vt honestius dimittant, ceratum linteum diaquilone maiori, aut ab alijs armoniacato diaquilone extenso, imponitur; (cum tamen an hoc an illud noceat, an conferat, planè ignoretur) atque hac re integra sanitas ægrotantibus promittitur, iußis id ceratum bis vno quoque die repurgare, & abstergere. Hoc autem modo curata quædam sanari nõ possunt, quædam & vltra annum protrahuntur. Fiunt etiam & eiusmodi cauernosa vlcera ex vulneribus recentibus, & neruorum punctu-

puncturis, atque in carnosis quoque locis, non bene curatis vulneribus, sæpe facta fuisse vidimus: atque ex simplici vulnere, eoq́ue paruo, non solùm magnum, & carnosum vlcus aliquando euasisse conspeximus, ex quo nimium puris deflueret, sed qui huiusmodi paterentur, ethica tandem febri correptos periisse. atq; eò nostræ res redactæ sunt, vt cùm hæc omnia committantur quotidie; minus tamen curæ ijs sint, quibus maximè esse debuerunt; id adeò ob nostra hominum scelera, euenire arbitror. Quemadmodum autē huius generis cauernosa vlcera curanda sint, cū ab alijs antiquis, & nouis auctoribus, tum à Ioanne Vigone rectè, & dilucidè præceptum est, atque omnia eo modo quem ille docuit, optimè curātur. In primis enim duo mundificantia medicamenta proponit, quorum alterutro vlcus, per paruulum clysterem lauari poßit: deinde & absterſiuo, ordei decocto, & rosato melle composito; hinc aliquo eorum quæ carnem inducere possunt; ac tandem ligatione, eo modo quo à nobis dicetur, additis omnia sanātur citißimè, & cauitates, & cauernæ cohærent, & caro carni committitur. Atq; nos quidem hac Ioannis Vigonis curatione vsi innumera ferè huiusce generis vlcera sanauimus. Verumenimuero cùm hoc modo, atq; his lotionibus à Vigone descriptis, hæc antiqua vlcera quamuis callosa, quā-

uis

uis puri faciendo, atque emittendo longo habitu assueta, sanari facilè posse videremus, neque quicquam in ea re excessus esse; alium curandi modum faciliorem multo, atque breuiorem excogitauimus, quo in apostematibus, cùm primum aperiuntur, vteremur; qui modus ex diuino beneficio optimè, atque omnino ex animi sententia successit: id quod, quicunque in curandis apostematibus experiri voluerint, non sine magna voluptate certum, atque facillimum esse probabunt: nam tertio, aut ad summum quarto die omnis illa apostematum cauitas commissa, atque conglutinata curatur, nihilquè hians relinquitur, præter apertionem, quæ arte facta est, quo pus deflueret, atque exprimeretur. idq; nullo aut ægrotantis periculo, aut labore, aut alia difficultate; etiam si magnus tumor sit, multisq; cauernis excauatus. ea autem curatio huiusmodi est. Si tumor, vel exitura, siue apostema magnum fuerit, imprimis optimè aperiendum est, ita vt minimus digitus orificio indi poßit: omne verò pus, quidquid intus cõtineatur, defluere permittatur, atque loco ipso leniter comprimendo, expellatur; quanquam communi scribentium præcepto hoc repugnare videatur: manifestum enim rectè rem cogitantibus est, pus retẽtum magis quã si omnino euacuetur, nocere posse: namque natura pure interius interiecto, carnem

cuti

cuti committere, & conglutinare nequit. Igitur pure expulso, lichinus ex stupa confectus, & crassus quantum est orificium, quo pus defluxerat, indatur. Super hoc autem puluillus imponatur, ac deinde ligetur, atque ad posterũ vsque diem sinatur. Postera die ligatura soluitur, vlcusq́; omni si quod subest, pure expurgetur, deinde fistula ex plumbo orificio indatur, quantũ ipsum orificium est, qui ad cauitatem vsque pertingat, neque vlterius adigatur. Super hæc cerotum linteo extensum, ex basilico admoueri potest, foramine ad ipsum plumbi osculum facto, quo & plumbum contineatur, ne excidat: deinde ex vtroque cauitatis latere, singuli puluilli triangulares ponãtur, ita vt totum cauitatis spacium vtroque puluillo impleatur: vlceris vero orificium, qua plumbea facta fistula est, liberum relinquatur, neq; puluillis obturetur, neq; ligatione occupetur, quo omne, quod intus fuerit, pus expurgetur; tum vitta (quæ biceps dicitur) locus, puluillis contentus, colligetur mediocriter comprimendo, ita vt ægrotus non doleat. Ligatio autem à remotiori vlceris parte inchoanda est, leniter premendo, atque pus quod intus est, orificium versus adigendo: vitta autem vtraque manu in vtramque partem inuoluenda est: atque hoc modo pus omne exprimitur. sic verò ligatum vlcus, in posterum diem relinquatur,

quo

quo die soluta ligatura, quantum caui relictum fuerit metimur, vt peruideamus, nunquid loci sit quò puluilli non pertigerint: namque omnia quæ puluillis triangularibus subiecta fuerant, coniuncta iam, & conglutinata inuenientur. hæc vbi inuenta sint, rursus puluilli eodem modo, & loco non permutati, sed vt antea iacebant, repositi ligabuntur, atque ad posterum vsque diem relinquantur; eodem enim die omnia optimè cohærere, coniunctaq́; esse deprehendentur. quòd si nōnihil humoris, aut puris aliquo in loco relictum esse videatur, eo puluilli vitta reserandi sunt, quorum vsu eodem vtantur, & pus exprimetur, & locus ipse hians coalescet, & committentur partes omnes optimè. Hæc autem vbi hoc modo curata, atque obseruata fuerint, puluilli triangulares illi amouentur, atque vlceri ipsi linum, lecnato ceroto, aut aliquo alio quod commodissimum iudicetur, imponatur: hoc autem singulis diebus septies, aut etiam octies abstergendum est. atque hæc optima, & certissima vlcerum huiusmodi curandorum ratio est, quæ nunquam, si rectè administrata fuerit, medicum fallat: neque aut dolore, aut difficultate aliqua ægrotus afficietur. qua in re, nos longo atque assiduo experimento testari verè possumus, innumera ferè eiusmodi ex tumoribus præter naturā effecta vlcera cùm

primum

primum apostema adapertum est, curare cœpisse, & exitum ipsum semper è sententia euenisse, etiamsi ob nimium puris defluxũ nobis foret cõtendendum. Aliorum verò antiquorum vlcerum, ille quem præscripsimus, curandi modus optimus, præstantissimusq́ est: nam cùm ob diuturni mali causam, callosa interius illa & fistularum instar sit, & locus ipse totus pessimè habeat, eiusmodi curationem maximè requirunt. Postquam autem vlcus sanatum fuerit, ceratum ex confortatiuo, quo membrum ipsum reficiatur, addendum est; atque hoc tertio quoque die amotum, & sudore absterso, denuo est reponendum, quoad membrum in pristina sanitate & vigore confirmatum sit.

Quæ verò minora apostemata, siue exituræ fuerint, hoc modo quambreuissimè curantur. Cũ primum ferro incisa, apertaq́ fuerint, lichinus stupeus oui albo intinctus indatur; qui postero die aufertur: deinde leonatum, siue mediũ cerotum, in lino extensum, imponatur, atque vlcus decies, aut etiam pluries singulis diebus abstergatur: hoc enim modo breuissimè ex diuino beneficio sanatur.

ANNOTATIO.

Cauernosum vlcus, quod sinuosum Latini vocant, est cuius orificium strictum est; profunditas

verò

verò latior: multosque anfractus habet, & cunicu-
los, citra tamen callositatem, & duritiem, qua ra-
tione à fistula differt: semper enim est cum duritie
& callo coniunctum.

Plerumque ex tumoribus præter naturam] Causas
tradit auctor eiusmodi vlcerũ, quæ aut sunt abces-
sus, siue suppurãtis affectus tardius dissecti, & vul-
nera perperã curata: vulnera inquã quæ tereti, pla-
no, rotũdo potissimũ telo fiunt, vt sensit Hipp. lib.
περὶ τρωμάτων. Pus nãq; longo nimis spatio in sup-
purato abcessu, aut in profundo vulnere, quod nõ
ritè expurgatur, retentum ac delitescens, maligni-
tatem, ac veluti acrem ac erodentem naturam ac-
quirit, & cuniculos tandem molitur, qui difficile
admodum carne impleri, & glutinari queunt: ad
affectam namque partem, quæ iam imbecillitatem
contraxit, vndique ex circumfluentibus ac vicinis
partibus, imò ab vniuerso corpore superuacanei
humores confluunt: atque ita ægrè sanabile reddi-
tur vlcus.

Quamquam communi scribentium præcepto] Docet
auctor huius vulneris chirurgiam, quæ ratio est
Galeni, Aëtij, Pauli, Guidonis. Etenim sinus qui
deorsum vergit, aut ad latus declinat, vel intrò fer-
tur; si inquam illi situm dare nõ possis, quo liberè
sanies effluat, nihil promouebis vnquam, siue car-
nem generare, siue glutinare velis, nisi prius colle-
ctioni purulentæ effluxum molitus fueris, nempe
facto, vt auctor docet, in imo sinus vulnere, vel to-
ta cauitate dissecta. Verùm adnotandum est, non
semper hanc chirurgiam locum habere; quando
videlicet plaga in sinuoso vlcere fieri nonpossit,
nec

nec commodè dissecari: atqui tunc recurrendum est ad detergentia, vt Galeni exemplo docemur secundo ad Glauconem, quo loco melicrato vtitur Galenus, nunc vino cum eo.

DE VLCERIBVS CAPITIS QVÆ aut ex tumore scirrhoso nascuntur, aut ex morbo gallico cũ ossis corruptione. Cap. VIII.

Vlcera capitis, quæ maxima ex parte fiunt ex tumoribus scirrhosis morbi gallici causa subortis, super ipsum pericranium consistunt: cui quoniam est neruosum, & nimij sensus, & cum dura menynge copulatum, dolores inferunt permagnos. præterea eiusmodi tumores, seu apostemata cùm circa cranium versentur, humorq́ue ex quo pendent, crassus sit, frigidusq́ue, ac grauis naturæ, extemplo corrumpit ipsum ante maturationẽ, & vbi pus est generatum. factóque deinde pure, aut sponte rumpi solet apostema, aut opera chirurgi est aperiendum. Curationis methodus si os corruptum fuerit, quod peritus artifex facilè cognoscet, contactu solo, absque aspectu, ac per hoc quod pateat, sine pericranei detectione. Consentaneũ enim est rationi, humore putri super os ipsum incumbenti, præsertim longo tempore, vt in eiusmodi fit malis, eius fieri corruptionem. quod si ita habeat, oportet cranium manifestare, aperto apo-

stemate crucis in modum, secundum eius totam lõgitudinẽ: deinde formandũ est vlcus suis linimentis, seu lichinis in albumine oui & oleo rosaceo subactis, madentibus, ita vt fortis fiat compressio, ad hoc vt cranium, quod supponimus esse corruptum, maneat detectum. Altero die adhibeatur medicamentum maturans, ex vitello oui & oleo rosaceo, cum modico croci: maturatóque vlcere, quod quatuor dierum spatio fiet, intendere oportet statim ad corrupti ossis extractionem: quod ad hunc modum efficiatur. Ponatur vitrioli Romani vsti puluis super cranium corruptum omni ex parte: verùm caueas ne vlceris labra nimium attingat qua parte caro est; desuperq́ appo-nantur linimenta sicca quæ totum vlcus repleãt, ne labra coire valeãt, quæ volumus manere aperta, diductáque. pulueris huius appositio fieri debet quotidie, quousque denigrari videatur cranium: quo denigrato, procuranda est eius emollitio, vt promptè decidere possit; quod fiet optimè, si singulis diebus linimenta ex oleo rosaceo cranio admoueantur ipsi; reliquum verò vlcus linimentis aridis repleatur: ac super omnia hæc vnguentum basilicum in corio extensum cooperiatur. Fient ista quidem, donec os vndique separari videatur; quod quidem deprehendes, si forpiculis contrectatum, circum labra vndiq; sectum apparuerit. Hoc tẽ-

pore

pore curari debet balſamo illo, quo tractatione de vulneribus capitis vſi ſumus, inuncto oſſe pluma, ſeu calamo, in eo ad ignem liqueſcenti intincto; hoc nanque linimentum carnem producit inter os corruptum, & ſanum: qua in medio creſcenti paulatim os ſubleuari ſolet. quocirca neceſſarium eſt, in eo interim temporis ſpatio, & ſuis interuallis, os illud ferramento aliquo prehenſare, fortiter quidem, nam leuis apprehenſio non ſatis eſt, ob eius difficilem ſeparationem, donec foras egrediatur. Oſſe deinde egreſſo, ac perſeueranti curatione, cum prædicto balſamo, & vlcere cum aridis linimẽtis pleno, ac deſuper appoſito emplaſtro, ex gummi elemij, aut de minio, perfecta ſuccedet ſanatio. Verùm ſi præfatum vlcus inueteratum fuerit, & inſcitia chirurgorum, vt ſæpe vſu venit, totum cranium corruptum ſit, adeò, vt dura menynx, tum craſſa materia, tũ carne ſuperflua, valde ſordida ſit; oportet eiuſmodi vlcus puluere Ioannis Vigonis curare ad eum modum quo reliqua vlcera. Cæterùm ne huiuſmodi puluis dolorem inducat, ob id quod caput princeps ſit, & multi ſenſus; expediet eum, ſequenti ratione, præparare prius. ℞ Ioannis Vigonis pulueris ʒ ij. in mortario ſtanneo in quo aquæ roſaceæ ℥ j. coniecta quoque ſit: piſtillo agitentur paulum, ac deinde effuſa aqua ſtatuatur mortarium ad ignem,

donec puluis deſiccetur, iterumq́ æquabili aquæ quantitate iniecta, ac cum puluere in mortario agitata, effundatur aqua, & deſiccetur puluis ad ignem, vt antea. Puluis dictus admoueri poteſt menyngi duræ, tutò admodum; atque hoc mundificabitur ad vnguem. quod ſi fortè acciderit, quẽadmodum ſæpe contingit, vt intra cranium, & duram menyngem, multum pus ſit collectum, ob communionem mutuã, inter pus cranio inſidens, & id quod per cranium corruptum, ad membranam accedit, quemadmodum ego vidi in quatuor ægrotantibus hominibus, oportet tunc eorum cõpreßis naribus iubere vt cohibeant reſpirationem eter, quaterq́ ſingulis diebus, vt pus illud foras egrediatur è dura menynge. atq́ ita fieri expertus ſum cum fælici ſucceſſu, exhibito interim decocto ligni Indici ſecũdum eam methodum quam mox dicemus capite de Morbo gallico.

ANNOTATIO.

Si vlcera à vulneribus differunt, quòd hæc cruenta, recentiaq́ue ſint; illa diuturniora, magisq́ue purulenta; methodus curandi tantum differet, quãto vlcera vulneribus ſunt magis humida: vnde maiori etiam deſiccatione egent. verùm cùm non nuda vlcera proponat auctor, ſed compoſita; compoſita ſunt tractanda methodo: ſi morbi gallici vitio oriuntur, in hepate eſt huius mali prima labes: ergo venæ ſectione & purgatione vacuandus maleficus humor

humor eſt;atque ad partem affectam veniendum: à qua eſt profligandum ſymptoma illud,ſiue inflammatio aut tumor,aut dolor: tandem ſiccantibus eſt perficienda curatio, vt Galenus vult libro ſecundo κατὰ τόπους.

Curationis methodus,ſi os corruptũ fuerit] Oſſis corruptio ſi oculis perſpici poteſt, eſt certiſſima, vt ait Celſus lib.8.cap.2. Verùm ſi oculis hæc non detur occaſio,coniecturis eſt deprehendenda. vt ſi multi dies abierint,& non coaleſcat vlcus: nunquã enim oſſe vitiato coaleſcet, vt docuit Galenus libro de Vſu partium, & in principio libri de Oſſibus: ex quo loco cauſam petat lector. aut ſi tecum expenderis, num ex puris generatione, vel retentione os vitium aliquot contraxerit: præterea num ex vlcere tenuius copioſiusq́ue pus manet, quàm vlceris magnitudo poſtulet. vide Galenum 3. de Fracturis,de oſſe quod abceſſurum erat.

Oportet cranium manifeſtare] Niſi venæ, aut arteriæ, aut nerui id prohibeant: alioqui facilis eſt huiuſmodi curatio, & minus doloroſa, vt ait Celſus lib.8.cap.2. Verùm ſi ea parte os alteretur, quo dilatari nõ poſſit vlcus, ſic vt vitiatum & corruptum os detegatur, tunc vel penicillis in fundum vſque demiſſis, aut ſpongia vino lota, vel medicamento carnem exedente vlcus ampliabimus.

Ponatur vitrioli Romani] Aduertendum eſt, ante horum medicamentorum appoſitionem, corpus eſſe vacuandum, illudq́ue ſemper agendum, ne vlcus inflammatione corripiatur.

Quo denigrato procuranda eſt] Non in omni oſſis alteratione hæc procuranda nigrities eſt: nam hoc

 eſſet

esset malum malo addere; omne enim os, quod absque carie sit alteratum, scalpello abradere satis est, vt Paulus ait lib.6.cap.77. Quod quidem tamdiu abradis, donec aliquid sanguinis appareat; quia quod vitiatum est, aridum sit necesse est, vt Celsus ait. aduertat itaque diligens lector, auctorem nostrum de eorum ossium alteratione mentionem facere, quæ corruptionem adiunctam habẽt: quod totum profectò excidendum est, (artificio hoc capite tradito, aut alio simili) vt auctor est Paulus libro sexto capite de Fistula.

Ex vitello oui & oleo rosaceo] Mirabitur fortassis aliquis, cur hanc miscellam capite de Vulneribus capitis damnarit; hic verò illam doceat. Tolletur hic scrupus, si vtriusque diffinitiones perpendas: vulnus enim cùm solum diuisio sit cõtinui, adglutinari postulat; vlcus cùm præterea saniem habeat, quæ concoqui debet & abstergi, meritò tale medicamẽtum flagitat quod vtriusque est particeps facultatis.

De cvrando morbo Gallico. Cap. IX.

Lves ista gallica non vnico modo infestare cœpit inter initia miseros homines, sed varijs atque varijs; ac proinde non ita facilis fuit eius curationis inuentio: nouitate ergo mali, tum medici, tũ chirurgi commoti, videntesq́ passim hanc luẽ cum nullo nõ morbo coniunctam, grassari per populum, maximè insudarunt ad inquirendam methodum, qua posset tam pertinax morbus propulsari

pulsari integrè. Itaque cùm expendissent diligenter admodum morbum hunc gallicum, speciem afferre scabiei omnis generis, nonnunquam cum impetigine, aut vitiligine, alopecia, achoribus, verrucis vtrislibet: nonnunquam verò cum tumoribus pituitosis, aut melancholicis, aut vlceribus corrodentibus, atque sordidis, cancrosisq́; pariter atque serpentibus, vnà cum oßium corruptione: nonnunquam item cum doloris omni specie, cum febribus ethicis, & pluribus alijs morborum differentijs esse comitatum: inuenerũt tandem varias curandi rationes, adeò vt nemo sit hoc morbo affectus, qui non facillimè ac tutò ab eo liberari queat, si suffumigia, vnguentaq́; excipere volueris, quæ non sine multo sudore admouentur. Verũ quia pauperes nequeũt præ inopia maximis sumptibus sufficere, visum est mihi operæpretium, ex duabus curandi methodis, quas semper sum expertus, optimas, quibusq́; curatu difficillimos ægros, vel in marasmo constitutos, ad salutis portum perduxi plurimos, eam quæ per vnguẽta fit, primùm scribere. Præparato igitur corpore per tres aut quatuor dies, syrupo sequenti qui ad hũc modum scribit. ℞ Syrup fumiterræ & mellis rosati añа ℥ j. aquæ fumiterræ ℥ iij. deinde purgabuntur his pillulis quæ de hermodactylis dicũtur, & arthretice, aut si mauis, purgẽtur cum ca-

tapotijs aggregatiuis, aut aureis, aut de nitro ſecundum Alexandrum, aut de fumo terræ, aut de agarico, pro laborantis, & morbi conditione. quod ſi illis magis placuerit potio cathartica, propinet catholicon, aut electuarium Indum, aut hamec confectio, aut dia ſena, vnà cum agarici trochiſcato, aut ſimilibus. Interea temporis comedat laborans ſemel ſingulis diebus veruecinas carnes, aut gallinam aſſam; veſperi vuas paſſas. Purgato ſemel corpore, accipiat ſequentis decocti ſummo mane ℥ ij. *& totidem hora ſecũda poſt meridiẽ: hyeme verò, quarta hora poſt cænam. fit autem decoctum hoc modo.* ℞ *Polipodij quercini* ℥ *b. folliculorũ ſenæ* ℥ j. *thymi et epithimi ana pug. fiat decoctio ſecundum artem in libris aquæ nouem vſque ad conſumptionem tertiæ partis: in cuius colatura miſce ſacchari rubri* ℥ viij. *mellis communis libram vnam, & fiat apozema. huius medicamẽti potione expurgabitur æger citra vllum laborem, ac cum proba humorum coctione: qua peracta decoctione, capiet catapotia duo pro arbitrio medici nocte intempeſta. Tertio deinceps die vngendum eſt corpus, noctu poſt cænam vnguento ſequenti, quod inter alia primas mihi habere videtur.* ℞ *Axungiæ porcinæ* ℥ viij. *butyri* ℥ j. *olei laurini chamæmeli, anethi, dialtheæ añа* ℥ ß. *argentiviui extincti* ℥ iij. *fiat vnguentum; vngan-*

vngantur iuncturæ propria si fieri potest manu ipsius laborantis, nam hoc est egregium, ac primũ pedes, malleoli & plantæ, genua, poplites, inguina, lumbi; deinde verò axillæ, humeri, cubitus & manus ipsæ, apostemataqúe omnia, dummodo non teneant caput. Infricandum est autem vnguentũ, adeò vt penitus imbibatur, maneatq́ laborans in lecto quietus, ac mediocriter coopertus, ita vt inter edendum vnicam manum exercere permittatur. Altera autem die, ac deinceps sequentibus repetatur inunctio, qua dictum est ratione, donec os, gingiuæq́ intumescant; quod interdum duobus diebus, interdum verò tribus, aut quatuor vsuuenire solet. quamprimum igitur apparuerit oris nocumentum, & gingiuarum tumefactio, cessandum est ab vnctione, & non anteà.

Cæterùm quo tempore vngitur corpus, edat æger veruecis carnem, aut gallinam, aut hædum elixũ, aut assum, meridie, ac vesperi: bibatq́ vinũ dilutum, ac album: absoluta verò inũctione, abstineat à carnibus, ac alijs: prandeat solum ius cicerũ cum mica vna, aut altera panis; cœnet amygdalatum, bibẽs decoctum anisi, ac glycyrrhizæ: nec liceat illi vinum accipere per mensem proximum, donec sanitati sit restitutus, quantum ad os attinet: postea verò quàm sanatum fuerit os, poterit comedere semel in die castrati arietis carnem aut

gallinā, præstolatus quatuor plus aut minus dies ampliorem corroborationem: debet enim ægrotus hac victus ratione perseuerare, interea dum per os expuitur paulatim pituita, quoniam contraria ratione seruata, ac plus iusto comedenti ægroto; vacuatio illa, quam exoptamus vehementer, præpediretur.

ANNOTATIO.

Non decreueram quicquam adnotare in hæc capita: tum quia nemo est qui medici tantum nomē gerat, cui tota hæc curandi ratio non sit explorata, frequentiq́ue vsu periclitata: tum etiam quia ita multos singula adnotasse comperio, vt sequentibus nihil dicendum reliquerint, præsertim indies, magis ac magis languescēte morbo, & ferè iam senescente. Quia tamē vnctiones, suffitus & guaiacum seorsum proponit auctor, breuibus, qua methodo quæque sint admouenda, exhibendáue, in publicā causam scribam. Qui igitur rectè hunc morbum curare velit, ad hæc in primis aduertat necesse est, (nam causas, effecta, essentiā ab aliis, qui ex professo hanc rem tractarunt, petere licet,) primum quidem an inueterata sit ægritudo, num verò recens; & quovsque processerit, & ad quæ membra: si neruosa iam occupauit, si ossa corrupit; tú si benignior sit, an fera. & si multæ sit materiæ, an paucæ, & an tenacis, ac tractabilis magis; tota ne introrsum sit, an extrorsum; & si vlcera multa sint, an plus dolorum, quàm pustularum, vel contra; similiter & gummositatum: & vt vno verbo dicam, omnes differentiæ

huius

huius morbi ante oculos habendæ ſunt. his ergo perſpectis, ſcito eam labem, quæ iam oſſibus inſedit, extra ſpem eſſe, niſi fortè ea oſſa vri poſſint, quare aut curationem repudiant, aut malum rediturum pronuntiant.

Præparato igitur corpore] Quia permiſta ſunt omnia, tum ſeminaria, tum materia, propter lentorẽ: an amplius ſimul ſunt puſtulę, & gummoſitates videndum eſt. Si quod vnum ingenium & remedium eſt, quod omnia exequatur & omnibus valeat: & an plura requirantur; & quæ ea ſint: nam ſunt qui tentarũt per purgationes ſolas omnia abſoluere: alij per inunctiones, alij per ſuffitus, alij per ea quæ in ſudorem conuertant materiam, alij per ea, quæ obſiſtunt contagioni: alij verò modò vno, modò alio auxilio, ad diuerſa vtuntur: noſter auctor rectè proponit digerendam, præparandámque materiam eſſe, quæ mox educenda eſt: oportet autem calida eſſe & attenuatiua, &, vt dicunt, inciſoria.

Purgato ſemel corpore] Facta prima euacuatione rectè facere mihi videntur, qui rurſus concoquant & purgent; vidimus enim qui factis exactè purgationibus, probè fuerint ſanati: ſunt qui ſecũdos ſyrupos etiam ſolutiuos faciant; addendo illis aut ſenam aut agaricum, aut hermodactylum, eum ſcilicet, quem nobis exhibent officinæ.

Tertio deinceps die] Suaderem ego omnia tentare prius quã ad hæc acerba venire; etenim faſtidio plena eſt curatio hæc & periculo; quis enim non formidet argenti viui vim, penetrationem, & repercutiendi facultatem? nam dum crura, brachia vngis,

materiam

materiam intrò pellis;&,cõtra Galeni methodum, ex ignobili ad princeps viſcus detrudis: experimẽto tamen comprobatum eſt, extremo hoc beneficio multos deploratos conualuiſſe: atqui ne præter rationem eſſe videatur tale experimentum, ita iudico, medicamenta hæc iis conſtare, quæ ſeminaria exurunt, & totam materiam exſiccant, & abſtergunt, & liquant, & in ſudorem vertunt; vt hanc compoſitionem ponderanti manifeſtum fiet.

Quàm primum igitur apparuerit] Non eſt compeſcenda hæc ſaliua, verùm permittenda eſt, & os vino abluendum eſt; aut aluminis decocto. tanta ſubinde oris eſt exulceratio, vt nec mandere, imò nec bibere primis diebus poſſint ægri: dentes labefactantur, fœtet anhelitus, ac multos tremulos obiiſſe compertum; aliis poſt inunctiones rediiſſe. dicam quod Pariſiis vidi: Adoleſcens quidam fuſte percuſſus ad tempora, conuulſus periit tertio die; aperto capite inuentum eſt os carioſum; cui hydroargyrij portio inuenta eſt. obſeruandum itaque eſt, ne caput inungas, néue magna huius ſit medicamenti pars: verùm aliis magis, minúsue addatur.

DE RATIONE CVRANDI PER ſuffitus. Cap. X.

IN primis paretur cathedra in medio perforata, inſtar peluis, in qua exonerari ſolet aluus; paretur etiam papilio ex linteaminibus diſtentis, arcu rotundo, ex vimine, aut alia materia ſtructo; ita vt totum receptaculum, in quo collocan-

collocandus est æger, trium palmorum sit capax: cooperiatur desuper papilio alijs lodicibus ita aptè, vt fumus exire neutiquam permittatur vlla ex parte: in quo loco vbi sederit ægrotus, statuantur in vase aliquo prunæ ardentes subter cathedram, in quas inijci debet trochiscus vnus ex nouē quos parauimus, singulis vicibus. ac postquam per horam exudauerit, cauēdum est strenuè quo minus frigeat: quinimò inuolutus linteaminibus et lodicibus, quibus in papilione tegebatur, transferatur in lectum, in quo totam diem atque noctem iaceat. Hoc idem repetetur per duos alios dies, ac pro singulis suffumigijs tres trochisci adhibeantur suo ordine, donec nouem quos dicemus, absoluantur, ac consumantur. victus autem ratio eadem est omnino seruanda, quæ in proximè dicto capite descripta est. Siquidem consimilem patietur ægrotus in ore noxam. Paratur suffumigium hoc modo. ℞ *Cinabrij* ℥ ij. ß. *in partes crassiores triti thuris, styracis liquidi anā* ʒ I. ß. *misce: & formentur nouem pastilli rotundi.*

ANNOTATIO.

Inuenere item empirici & suffitum: ægrum collocant in matella, pannis optimè circumtegunt, vt ne etiam os extet, tum cynabarim cum thure mistum, quo suffitu incalescit æger mirum in modū, ac sudat. acerbissimum est medicamētum: quo ego

nunquam

ausus sum vti ad corpus totum: ad certas autem partes, vt crura & brachia, quum sphalceli sunt, vel ferè gummositates vel dolores, vel vlcera malè morigerata, etiam præstãtissimũ arbitror. Cæterùm ab eo abstinendum suadeo: nec empiricis credẽdum, quibus nihil est temerarium magis, quando ausi sunt pilulas ex argento viuo propinare: in quo errore quondam fuisse legimus Brasauolam doctissimum medicum. vtuntur cynnabari, quoniam in ipso est potentia argentum viuum.

DE RATIONE CVRANDI MORbum Gallicum cum decoctione guaiaci.

Cap. XI.

Hvius medicamenti potio maximam habet prærogatiuam in curando morbo Gallico, siue cum vlceribus fatigauerit, siue cum doloribus, aut tumoribus, scabie, febre ethica, aut quibusq; alijs affectibus: imò verò egomet hoc medicamento curaui podagra laborantes, ac quamplurimos præ morbo Gallico tabefactos, & motu omni orbatos, pedibus, ac manibus qui in horas vehementia dolorum marcescebant. Ergo præparato corpore cum serapijs, humoribus peccantibus accommodatis, vt cum syrupo fumiterræ, melle rosaceo, syrupo borraginis, epithimi, & alijs; purgandum est corpus cum catapotijs aggregatiuis, aut de hermodactylis, aut aureis, aut arthreticis, aut fumiterræ, prout expedierit: factáque semel

purgatione, præparetur iterum ad secũdam purgationem sequenti decocto. ℞ *Polipodij quercini multum contusi* ℥ iij. *folliculorum senæ* ℥ j. *thymi epithimi aña pug.* j. *fiat decoctio in aquæ sex libris, ad tertiæ partis consumptionem, cui adde hermodactylorum pulueris in modum tritorũ* ℥ j. *ac deinde in expreßione, & colatura fortiter effecta, misce mellis communis libram vnam, sacchari rubri* ℔ *semis; ac bulliant simul donec despumentur. Singulis itaque diebus summo mane, & vesperi duabus aut tribus horis post meridiem accipiat huius syrupi libræ semissem, donec vniuersus exhaustus sit: ita tamen vt qualibet vice tota decoctio agitetur prius: qua absoluta præparatione, purgetur secundo corpus semidrachma catapotiorum dictorum.*

Altero autem à purgatione die, incipiet assumere decoctum ligni guaiaci ad hunc modum parati antea. ℞ *Ligni sancti molliti valde* ℥ viij. *corticis eiusdem ligni apud Indos separati* ℥ xij. *vini albi odorati libras duodecim, aquæ tantundem, macerentur per diem naturalem in vase vitreo, ac deinde lento igne, ac cooperta olla coquantur paulatim ad tertiæ partis consumptionem, cui adde hermodactylorum valde tritorum* ℥ ij. *quos cum decocto in vase simul valde agitabis, quo melior fieri poßit commiſtio, ac deinde in ollam cõijcies,*

cies, reliqua decoctione plenā, ac tegas, ac mox ab
igne separes. quæ vbi refrixerit, ac subsederit, fiat
gemina colatura in duplici vase; altera quidem
maiori quātitate, ac clarior per se seruetur in va-
se mundo pro cōmuni potu in prandio, & cœna;
altera verò expressione multa fiat, ac reponatur
item in alio vase mundo, de qua summo mane ac
vesperi duabus aut tribus horis post meridiem;
hyeme verò quatuor horis post cœnam, libræ se-
missem sumet, vt dictum est, calidam quidem hye-
me, reliquo tempore non est opus calefacere. quòd
si decoctionem prædictam volueris efficaciorem
facere, pro aqua capias decoctum fæculentæ mate-
riæ, quæ ex priori superfluit, ad tertiæ partis con-
sumptionem, & addas vinum, & reliqua quæ
diximus in descripta iam decoctione fiant, donec
tota iam bibita sit: victus ratio seruanda est, quo
tempore purgatur corpus, & præparatur syrupis,
tunc carnes veruecinas seu castrati arietis elixas
meridie cōcedimus; passas vero vuas vesperi: quo
verò tempore bibit decoctum guaiaci, ac sudorem
sustinet, debet iacere in lecto debitè velatus, come-
detq́ʒ, ac cœnabit passulas solas, cū modico pane, si
vires ferre potuerint. Si verò æger debilior fue-
rit, aut delicatior, quàm qui rigidam adeò pati
valeat abstinentiam, prandeat pullum elixū absq́ʒ
iure: cœnet verò solas passulas. Hac demùm ra-
tione

tione regendus est æger, ad trigesimum vsque diē: quo transacto, poterit bis, hoc est ad prandium & cœnam, edere carnes, vsque ad quadragesimum diem, plus aut minus pro morbi conditione: caneat tamen ne interea temporis, aut vinum, aut aquam aliam bibat ægrotus. ac si placuerit tempore calido surgere è lecto, surgat quidem transactis viginti diebus, & duabus à sudore horis: sic enim fiet, vt dicta methodo seruata sanitati restituatur æger cum optima membrorum temperatura, & totius corporis specioso habitu. eademque prorsus ratione licebit podagra laborantes, & paralysi, pariter ac conuulsione, ad sanitatem reducere, modò illud memoriæ mandauerimus, corticem scilicet ligni sancti detrahendum esse apud Indos; quoniam qui apud nos decorticatur, est debilioris virtutis. Similiter lignum sine cortice asportatum ad nos non probatur, eò quòd vires gerat exhaustas, & citò nudum corrumpatur; non probatur etiam lignum absque corde, ob eandem rationem.

ANNOTATIO.

Nascente hoc morbo, statim se Empirici ad inunctiones transferebant, quæ (vt diximus) è causticis fiunt; edocti, quod ab Arabibus acceperant, vlcera cacoëthe, & quæ ipsi vocant, huiuscemodi curari præsidiis. sed certè ego satius existimo, talia admouere, quæ posteriores medici tanquam acer-

ba minus approbauêre, & nullius esse periculi cognouêre, qualis est ligni guaiaci vsus, euentu, experimentoque quotidiano, & ratione approbatus. de quo ligno varij auctores ita singula adnotarunt, vt quare prosit (è natura ipsius depromptis causis) nobis dicendum reliquerint. Sciendum itaque est hãc arborẽ exactissimè omnia præstare, quæ in hoc expetuntur morbo. nam quoniam è subtilissimis cõstat partibus, iisq; calidis circa tertium gradum, & siccis, & resinosa est; potest plurimum exsiccare modis omnibus, hoc est per caliditatem, per siccitatem, per se (vt aiũt Philosophi) & per imbibitionem; potest & sudorem prouocare, tum & subtiliare, & materiam liquare & abstergere, ac demùm eò quòd resinosa sit, putrefactioni resistere. Videtur autem & vim quandam medicatam habere; propter quod & aluum mouere solet. Cæterum illud notandum est (quod à perpaucis est animaduersum) antiquum lignum magis acutum esse, magis dissoluere, eliquare, magis subtiliare, quàm recens. Quare vbi crassior est materia, & gummositatis multæ, id est magis eligendum. Recens verò exsiccat quidem magis ea siccitate, quæ per qualitatem exsiccare potest; minus per eam, quæ fit à caliditate: quare ἁπλῶς, vel simpliciter exsiccat minus (ratio petatur ex quarto Metheor. Aristotelis:) cõfortat autem magis. itaque in delicatiori temperatura, materia magis subtili hoc eligendum est. Verùm quia corticis mentionem facit noster auctor, approbatque summo applausu recens medicorum turba; hæc addam de eo, multos indiscretè hoc vti, putantes magis exsiccare, quoniam siccior videtur:
sed

ſed certè ignorant ſicciorem eſſe ea ſiccitate, quæ à qualitate ſit ſicca, & ab imbibitione; non autem ea, quæ à caliditate: quare & minus colliquat, & ſubtiliat minus, & diſſoluit, & ſudorẽ minus mouet.

Vini albi odorati] Non in omni temperatura, hac eſt vtendum miſcella: quis enim non formidet tale decoctum biliosæ temperaturæ exhibere; quare indiſcretè magno (meo iudicio) detrimento ægrorum vſurparetur: annotatum enim eſt multos à potu vini illius malè affectos in inſanabilem ægritudinem decidiſſe. Quare qui complexiones calidas, & ſiccas habent, habitudines extenuatas, materiam morbi aduſtiorem; ij cauere ab eo potu debent: ſecurius accipient, qui craſſi ſunt, & humidi, & quibus materia morbi ſegnior eſt, & multi lentoris, & in locis remotis; in iis enim non inutile erit addere, quod exportet virtutem ligni, & quod ſubtiliet etiam.

De cvrando morbo gallico cum decocto rubi parillæ.

Cap. XII.

Medicamentũ hoc confert maximè ad morbum gallicum, & hydropẽ, quartanas fluxiones, atque ſtranguriam, podagram, & alios morbos, dũmodo debitè applicare quis illud ſciat, & vt conuenit, decoquere. Vulgo ſiquidem errant grauiter, qui huius medicamẽti ℥ iij. *in aquæ tribus libris decoquunt, ad duarũ partium conſumptionem, alij* ℥ ij. *rubi decoquere iubent in aquæ*

libris duabus, ad medietatis consumptionem, alij ℥ iiij. in aquæ tribus libris elixant ad duarum absumptionem, de qua decoctione manè & serò propinant: deinde verò fæculentam illam materiam iterum coquunt in aqua pro potu communi, dum prandent ac cœnant. in quibus omnibus etiã, meo iudicio, aut non satis aduertunt, quid fieri debeat, medici sola traditione contenti: qui si considerassent, secus multò facerent, nolentes temperamento harum radicum & decoctione prudẽter ægris officere. Offendi equidem aliquando ℥ vj. huius rubi in tribus aquæ libris decoqui, ad duarũ consumptionem, & proportione communi superstitem materiam iterum coqui in libris quinque aquæ, ad duarum itidem consumptionem. qua ratione, atque alijs, de quibus dudum diximus, quãquam ægri à morbo gallico liberarentur, acquirũt tamen hepatis & renum distemperantiam præcalidam, facileq; in morbum reuertuntur ea causa; est enim rubus calidi & sicci temperamenti, prope tertium gradũ; quæ cùm coquatur in tam parua aquæ quantitate, & tanto tempore cooperta olla, ac tanto pondere, multo magis calfacit; ac perinde non conducit ad eius morbi melancholici iam facti medicationem. quòd si (vt dicemus) decoquatur in minori, scilicet dosi, & aquæ maiori quantitate, ac minori tempore. poterunt decocto

vti

vti tam manè, quàm vesperi; tum iacentes, tum ambulantes, sine sudore, & sudantes, tempore frigido, & calido, dummodo à reliquis potibus abstineant, & eo solo inter prandendum, & cœnandum sint contenti. adde etiam, hac decoquendi rubi ratione futurum facilè, vt vnica sola libra curentur ægri, quantumuis cunctis membris sint resoluti, scilicet minori sumptu, absque biscocti panis vsu, & absque tam tenui victu, quàm tenuis est is quo alij vtuntur. In primis itaque præparato corpore, syrupo ex fumoterræ, & melle rosaceo, cum aqua fumiterræ, aut cum alijs syrupis pro morbi conditione: deinde purgabitur cum pilulis de nitro Alexandri, de hermodactylis, aut arthreticis, aut fœtidis, aut aggregatiuis, aut fumiterræ, aut aureis, si scabie quoque laborauerint. Secundò sumet apozema descriptũ cap. superiori, & purgabitur secundo etiã. his absolutis, incipiet bibere decoctum rubi vitigineæ, aliàs salsæ parillæ præparatũ. ℞ Rubi-parillæ ℥ iij. sectæ ad hũc modũ minutim, ac deinde cõtusæ senæ ℥ ß. aquæ libras duodecim in vase mundo, in quo macerentur per viginti quatuor horas: post ea verò lento igne coquantur, vsque ad trium librarum aquæ consumptionẽ, aut eo amplius. quo tempore hermodactylorũ tritorũ ac subactorũ in eodem decocto ℥ j. addas, ac simul cum alijs permisceas, cooperta olla; si-

nanturq́; ab igne ſemota refrigere, & huius colatura propinetur in prandio & cœna ad libitũ; ac ſi ſitis infeſtauerit, reliquo etiam tempore, modica tamen quantitate. vbi volueris potionẽ paulo efficaciorem efficere, coque iterum in olla aqua plena fæcem illam primæ decoctionis, quæ manſit poſt colaturam, ad duarum librarum cõſumptionem, & adde reliqua vt dictum eſt. fientq́; ad hũc modum reliqua decocta ad perfectam vſque curationem; quam vtique aſſequetur æger viginti dierum ſpatio, comedens veruecis carnem elixam aut gallinam; cœnans paſſulas, & bibens prædictam decoctionem.

ANNOTATIO.

Salſa parilla à ſimilitudine, quam cum ſmilace aſpera habet, ab Hiſpanis propria lingua vocata eſt; & cùm iiſdem ſit viribus, referatq́ue ſmilacis naturam, facilè inter ſmilaces illã poſuerim. Matthiolus ebuli credidit eſſe radices: tamen non conſtanter affirmat, nec eſt affirmandum, cú longè ſit craſſior ebuli radix, vt apud Dioſcoridẽ videre eſt; nec vnquam ad nos tantæ craſſitudinis delata conſpicitur. Huius radicis tam frequens eſt vſus, tam recepta medicina, vt aquam hac radice decoctam non ſecus apud Hiſpanos inuenias, quàm quæ glycyrrhiza coquitur. & iam perſuaſum eſt, non in lue hac gallica valere tantùm, ſed etiam egregiè omnem, qui à materia pendet frigida, affectum ſanare. Aduehitur ex noua vocata Hiſpania: quanquam hæc

iam

iam repudietur, alia meliori inuenta, in eodem regionis tractu (Honduras vocant;) nam & crassior est hęc, minusque pallet, sed flauescens magis, magis etiam intus candicat. Probatur quæ recens est, non cariosa; quæque manu fracta, friabilis non sit. Auctor noster circa tertium gradum hanc radicem calidam statuit; Monardus, qui copiosè de hac scripsit, ad secundum gradum tantum: quæ quidem sententia apud me est potior; etenim gustata nulla sentitur acrimonia, nec decocta vllum talem saporem reddit. Coquendi modus ab auctore traditur, quo loco meritò tantos in radice feruores damnat, cùm radix igne torreatur, & extraneo calore calescat magis; sic vt hepati, & renibus officiat. sunt & aliæ rationes, cur feruere tantopere nō solum hæc; verùm aliæ etiam non debeant: petendæ ab iis qui de compositione medicamētorum scripsere, Montano, Rondelletio, Motuo, Busdorpio. Nos enim satis fecisse videbimur, si loca monstrauerimus, vnde copiosior sit petenda cognitio.

De cvratione distorti pedis pueri à natiuitate claudi.

Saepe accidit, vt infans nascatur aut altero, aut vtroque pede distorto, aut incuruo, aut repādo, ita vt ægrè admodū possit incedere. Eaq; de causa hoc loco volui methodum tradere, qua plurimos valde claudos liberaui, inter quos exstitit vnus curatu difficillimus, Llerenæ incola: sed tamē dicēda industria tandem sanitati fuit restitutus.

tutus. Imprimis ergo vtatur puer debita victus institutione, lauenturque pedes per triginta dies blanda manu cũ subiuncta decoctione. ℞ Radicum altheæ libram vnam seminis fœnigræci, seminis lini aña ℥ iiij. florum chamæmeli, & meliloti aña m. j. caput & pedes veruecis vnà cum lana & cute aliquantulum contusa: deinde bulliant in aqua sufficienti ad separationem oßium; & posteà colatura facta, fiat balneum ad solem meridianum, & verno tempore; quoniam hyeme non conducit, ne frigore lædantur neruosæ partes atque articuli: vbi verò peracta fuerit lotio, quæ tamdiu durabit, quamdiu in calore perstiterit, detergendus est mador linteo, vnganturq́; pedes sequenti vnguento. ℞ Olei vulpini, olei de lilio amygdalarum dulcium ana ℥ j. vnguẽti agrippæ & dialtheæ ana ℥ j. ß. medullæ crurum vituli & vaccarũ ana ℥ ß. pinguedinis gallinæ, anatis, anseris, ardeæ ana ʒ vj. pinguedinis vrsinæ & taxi ana ℥ j. pinguedinis porcinæ ℥ ß. bulliant omnia simul in libra vna decoctionis prædictæ vsque ad eius consumptionem, & post colaturam, cum pauca cera fiat linimentum, donec imbibi videatur blandè infricandum: his verò per triginta dies confectis, sedeat minister, ac recipiat puerum super genua, manibus ac cruribus reuinctis, aut manibus prehensis: deinde accedens chirurgus,

gus, pedem claudum primum luxet magna vi, nitaturque reponere in debitum locum, & figuram optatam: quod fiet promptissimè, tum ob prægressam præparationē, tū præterea ob ipsius pueri tenerrimam ætatem. Facta repositione, mox apponatur linteum tenue, oleo myrthino madens, calenti super totum articulum, absque rugis, ne dolore fatiget deligatio; deinde verò desuper ponantur splenia in sequenti linimento intincta, & debitè expressa. ℞ Trium ouorum albumina, olei omphacini, myrthini anā ℥ j. ß. pollinis triticeæ farinæ, & hordeaceæ anā ℥ ij. boli armenij triti ℥ ß. sanguinis draconis ʒ iij. pulueris statim describendi, quem decet esse præparatum pro tota curatione, ℥ ß. misce. Ex his autem constat puluis. ℞ Boli armenij ℥ j. ß. thuris mastichis, sarcocollæ ana ʒ ij. ß. myrrhæ, aloes ana ʒ j. ß. tragacanthi, sanguinis draconis ana ʒ iiij. farinæ hordei fabarum ana ℥ ß. fiat puluis subtilis. hæc itaque splenia in dicto linteo madentia madeant iterum in aqua rosacea, & aceto, atque expressa super particulam extendantur mediocri calore: mox plantæ pedis adhibēda est solea lignea, compar quidem, ac paulo maior quàm culcitra desuper posita, deliganda est fascia trium digitorum latitudine, quamquam in cōtrariam partem trahere contendat pedē, ab interiori parte exorsa,

paucis admodum circumuolutionibus. Rursum super splenia, dicto modo deligata, adhibendæ sunt tres ferulæ, quæ neutiquam facilè flectantur, ex salice concinnatæ, quinque digitorum longitudine; vnius verò pollicis latitudine extentæ: quæ vbi stupis fuerint tectæ affabrè, aqua, & aceto quemadmodum splenia madere debent: ac deinde prima statui debet postica parte, ita vt ligneæ soleæ immitti videatur; aliæ verò duæ à lateribus, super quas omnis deligatio facienda est, nec laxa, nec nimis compressa, ad eum modum qui dudum dictus est. altero autem die medeberis pedi alteri eadem methodo, vsque ad septimum diem, subinde præstolatus; ne quidquam aliud molitus. quo transacto, sequenti ratione aut alter pes, aut ambo, si vtroque claudicauerit, sunt curandi. ℞ Terebinthinæ ℥.ij. ß. olei myrthini ℥.ij. rosati ℥j. thuris, mastichis ℥j. ß. myrrhæ, aloës ana ℥ ij. sanguinis draconis, boli armeni ana ℥ ß. pollinis & pulueris rubei anteà descripti ana ℥ j. misce, & applicetur tepidum in splenijs, cum ferulis & ligaturis, vt dictum est. Deinceps verò repetenda est ista medicatio septenis quibusque diebus, vsque ad vigesimumprimum diem, à prima septimana; curandumque est summoperè, quemadmodum pedes recti prorsus maneant, sequenti machinamento cum calceis constructo. Cape laminam

ferream

ferream vnius digiti longitudinis, craßitudinis trientis argentei, longitudinis pedalis, ipsius pueri paulominus: hanc flectes instar calcaris, calciq́; adaptabis, cui ex vtroque latere qua malleoli insunt, duas alias laminas assues, longitudinis sex digitorum, tertiam consimilem in parte posteriori: has deinde tres longas, et quæ sursum per crus ipsum ascendunt, cinges circulari alia parte summa; ita tamen vt parte anteriori aperta sit: posteriori verò clausa, ac totum machinamentum sit firmum: aliæ duæ ex vtroque latere calcaris dirigendæ sunt in duas illas laterales: super hoc calcar ferreum strui debet calceus pro pede claudo, ex pelle hircina exterius, & ouina interius, duplici solea; ita tamen vt calcar inter vtranque pellem intersit, & ad circularem illam laminam calcei collum attingat. vnde cõstat, calceum apertum esse debere parte anteriori, & qua pedis pectini insidet, ligandumqúe esse ligamento ad eam rem conueniente. Ergo antequàm calceentur pedes, substituatur emplastrum Ioannis de Vigo, cõfortatiuum super vniuersum articulum, quo tumores atque humores, intra articulum hærentes, dissoluantur; & ipse articulus firmior reddatur. Facta deinde calceatione super emplastrum, neutiquam discalceabitur æger, nisi quarto quoq; die; in quo mundari debet emplastrum, atque mollificari.

cari. quòd si illud interea tẽporis dissolutum fuerit, denuò admoueatur aliud. poteritq́ æger ea ratione iam incedere, donec sex menses transierint, quibus etiam transactis, emplastroq́ tum amoto, nõ proinde relinquendi sunt calcei iam dicti; imò verò per alios sex menses noctu atque diu calceatus degat, excepto tempore illo in quo lauari placeat. Emplastri confortatiui descriptio. ℞ *Olei myrthini rosati omphacini ana* ℔ ß. *succi radicum altheæ* ℔ ij. *radicis fraxini, & foliorum, radicis symphyti minoris, & foliorum, myrthi & foliorum eius, foliorum salicis ana m.* ij. *bulliant omnia prius aliquantulum contusa in vini nigri & aquæ pari mensura ad medietatis cõsumptionem, cum myrrhæ & thuris ana* ʒ ß. *deinde in colatura addas seui hircini liquefacti* ℔ ß. *terebinthinæ* ℥ ij. *mastichis* ʒ j. *bulliant iterum simul ad consumptionem decoctionis. postremoq́ in colatura adde lithargyrij aurei & argentei ana* ℥ iij. *boli armenij triti subtiliter terræ sigillatæ ana* ℥ ij. *minij* ʒ x. *coquanturq́ simul lento igne & agitatione perpetua cum spatha, fiatq́ue cerotum addita cera.*

FRAN-

FRANCISCVS ARCÆVS MEDICVS BENEDICTO *Ariæ Montano Theologo S.*

CHIRVRGICAM curandi rationem, nobis aſſidua lectione, & lõgo vſu comparatam, cuius editionem tu à me diu non poſtulaueras modò, ſed religione etiam obiecta flagitaueras; quãquam ipſa medicinæ exercitatione vehementer occupatus, tandem tamẽ ad publicam vtilitatem conſcripſi: quam cùm longiorem & copioſiorem eſſe illa ipſa curandi negotia non ſinerent, certã tamen, & diligenti experimentorum fide comprobatam eſſe, effecerunt. Cuius rei teſtimonia, illuſtriſſimaq; exempla, cùm nobis abundè occurrerent, quædam ſolum addere placuit ad difficiliores rationes ſpectantia, quorum tu, dum Llerenæ euãgelicam pietatem publicè docens à me chirurgiam diſceres, teſtis affuiſti; nam ferè eodem tempore hæc omnia exempla ſimul edita ſunt.

DE VVLNERIBVS IN CAPITE.

Exemplum.

Quantum ſimplicibus capitis vulneribus, in quibus cranium læſum non ſit, loci ad aperiendum conſuetudo vulgata contra id quod initio præcepimus, tum nocumenti tum moræ ad ſanandum afferre poßit, præter alia multa exempla, vnũ illud ſatis confirmat, quod in Ioãne Gometio de columbis Cazzallenſi editum eſt, qui Philippi Regis noſtri ſtipẽdijs terras monteſq́; mineralium inueſtigandi cauſa rimatur: is dum altè defoſſo ſpecu vnà cum operario inquiſitioni ſuæ operam daret, ad conſpectam repentè glebam, quæ metalli ſpecimen habere videbatur, manu tollendam ſeſe feſtinus demittit, quem ſocius imprudens librato iam atque improuiſo ictu ligonis altero dente obliquè, ac non grauiter percußit in dextera capitis parte, ſuper os quod laterale dicitur: nec verò vulnus ad cranium pertigit, neque vllam rupti oßis ſignificationem dedit, quoniam reuera os minimè fuerat læſum. Huic imperitus chirurgus, vulnus adaperiens, vehementer auxit, crucemq́ue tribus digitis quadratam incidit, & cranium ſatis pro arbitrio detexit: deinde multos dies digeſtiuis, & oleo vſus eſt, adeò profusè, vt vltra quindecim regios nũmos oleo, & ouis adhibẽdis impendiſſe

dictus

dictus sit: ex quo euenit, vt nō modò detecta cranij pars, sed multo etiam maior vndique portio corrupta fuerit. tandem post alterum iam mensem cùm ego à D. Francisco Mendocio, qui Regis mandato metallorum rationibus & operibus, curæq; omni præerat, accersitus hominem visissem, Llerenam, vbi publico stipendio medicam artem exercebam, adduci iussit. Huic cùm satis magnam ossis partem extrahere opus esset, quæ tamen angustiori vulneris apertione produci non posset, cumq; ego tātundem aperire recusarem, orificium ad argentei nummi, quem regium vocāt, magnitudinem trepanis feci, ita vt membranæ extarent, atque ea parte pus quod intus corruptum erat, quodq; in dies conficiebatur, purgari posset; atque ita balsamo illo à me descripto & emplastro, de gummi elemij, & filis tamdiu curationem prosecutus sum, quo ad instrumentis leuiter quotidie expertus, os ipsum circumquaque abscissum esse, & duram matrem superinducta iam carne constare intellexi. Igitur vt os ipsum magnum minori multo foramine extraherem, instrumentum mihi ad trepani instar comparaui, quo foramen facerē, quantum ferreus fusus fœminarum nostratium facere posit: quo ferro cōtiguis ferri pertusionibus in crucis modum os totum corruptum perforaui; opus autem ipsum à medio loco

incepe-

inceperã, qua ſuperius vulneris ipſius oſculũ pate bat, quod ad argentei nũmi magnitudinẽ parauerã. Foraminum verò intercapedinem, leuatore dicto inſtrumẽto interrupi: facilè enim os ipſum rumpenti cedebat. Hæc vbi iam expedieram, vnã primum ex his quatuor portionibus inſtrumento attollens, extraxi, & alteram deinde, & tertiã: quartam, quæ maxima erat, in poſteram diem reliqui: quam tandem extraxi. Totum autem os laterale appellatum, & petroſi etiam eiuſdem lateris bona pars, & coronalis quoque non exigua portio, quæ in anteriorem partem vergit, extracta eſt; ex petroſo prodit quantum ferè ad auriculæ originem extenditur. His autem oſsibus extractis, dura mater quæ iam interim inducere carnem cœperat, vltra modum etiã induxit, adeo vt exuperantem carnem ex orificio illo, quod iam pridem feceram, bis fuerim coactus reſcindere: adeo autem duram experiebar, vt forcipibus vix poſſem reſcindere. Poſt hæc autẽ cùm melius habere ſtatim cœpiſſet, Cazzallã diſceſsit: à quo poſt menſem ferè accerſitus ſum, quòd in capite ſuper occipitis ipſius os, magnum tumorem ac pure etiã plenum haberet: quem cùm aperuiſſem, oſſa multo etiam magis, quàm quæ prædicta ſunt, corrupta eſſe deprehendi: tum verò Llerenam ad me venire iuſſo, poſtera die ſatis ex arte ſubtiliter oſ-

ſa

ſa extraxi tria etiam prædictis æqualia, ſed multo magis corrupta. Relictus autem eſt toto ferè occipitis oſſe carens, atq; portione etiam non exigua alterius lateris oſsis ſiniſtri. vulnera autem ipſa carne & cute vndiquaq; obducta ſunt: molli tamē & tactui cedente conſtitutione, quæ pautim dureſcit. homo autem ipſe diuino beneficio liberatus bene habet.

De Barriga exemplum.

BArriga ſatis apud Llerenenſes notus homo, vulnus longiori gladio (quem verdugum, noſtri vocant) in pectore accepit, ſecundum ſiniſtram mamillam duorum digitorum ſpatio ferè diſtans: prodijt autem gladius recta via iuxta ſpinam medullarem, quanta digiti vnius craſsitudo eſt, à ſpina deuians, paulum ſub tergi oſſe prominens, & pulmonis pinna ſiue ala ſiniſtra, non lōgè à corde, vt ſitus ipſe indicat, traiecta eſt. Curatus autem eſt ea ratione, quæ à nobis primo poſterioris libri capite deſcripta eſt: dumq; curatio procederet, decima, poſtquam vulneratus eſt die, ſanguis ex pulmonis vulnere ſatis copioſius erupit, ob continuum pulmonis motum, qui intra pectus ipſum confluens concretus eſt. proxima autem curatione, magnæ concreti ſanguinis portiones, vnà cū pure confecto ex vulnere prodierunt,

non ſine adſtantium admiratione, quòd maiores etiam viderentur partes, quàm vt exitura capi & emitti poſſe crederentur. His animaduerſis accidentibus, cùm nimiam quotidie puris copiam bis ſingulis diebus curatum effundere viderem, intentionem mutare decreui: atque eo modo quo fiſtulas curari docuimus, experiri cõſtitui, ſtatimq́ue incepi. Cùm autem per duos dies eam quæ illic deſcripta eſt, aquam bibendam exhibuiſſem, omnis ſanguis concretus vnà cum pure tandem prodijt, duobus alteris diebus pus etiam defecit, ſtatimq́; febri liberatus eſt: ac breuiſſimè ſanus, adeò atque adeò pinguis euaſit, vt magna ijs qui hominem viderint, diuinarum laudum materia oblata ſit. viuit ille & optimè habet.

DE QVODAM LVDOVICI Zapatæ familiari exemplum.

HOmo hic D. Ludouici Zapatæ familiaris pugione lato quater petitus à tergo & percuſſus eſt ſiniſtro latere: ſed ex illis vulneribus vnum ſex digitorum ſpatio ſub humero acceptum eſt. quod ſcapulare os cùm tentaſſet, reſiliente ferro, inter os ipſum, & carnem, quantum ſeptem tranſuerſis digitis menſus ſæpe ſum, deſcendit, quo ad ſcapulæ regione tranſmiſſa inter coſtarum ſpatia mucro obtruſus ad cauitatem ipſam corpo-

ris penetrauit. Ante autem quàm ego accersitus accederem, copiosum sanguinem ex omnibus vulneris partibus diffusum, in cauitatem ipsam promanasse, ex ijs quæ postea acciderunt, cõiecturam facio: ille verò sanguis foris promanare nõ potuit, quòd cute & carne obductum vulnus deorsum penetrabat, quò influxus commodius tendere verosimile est: nam prima mucronis apertio altior erat quàm vt sanguis commodè erumperet. Ita ego cùm primam curationem incepissem, neque ingressum directum inuenirem, non magis quàm cætera penetrasse existimassem, nisi diligentius etiam tacto loco, & digito immisso, vulnus illud deorsum vlterius, quàm ipse digito persequi possem, descẽdere cognouissem. Cũ igitur ad cauitatẽ penetrare vulnus deprehendissem, locum e regione costarũ, quà penetrare intellexi, aperui, incisa ex directo cute & carne, ita vt immissus digitus ad interiora facilè admitteretur, & pulmonem etiã qui secundùm spinam est, attingeret.

Curatus autem est eo quem descripsimus, modo in vulneribus pectoris penetrantibus. Ac primis quidem curationibus nullum pus confectum est, sed quædam tantùm humiditas exigua admodum effluebat. Quarta verò die aqua sanguineo colore effluit, qualis ea est in qua carnes lauantur: in dies autem consequentibus curatio-

nibus, copiosiùs effluebat, adeò vt singulis curationibus vas, quod scutellam vocamus, impleret. vtque cõmodè, & citò efflueret, ægrum tußire, aut respirationem continere iubebam: quater autem per singulos dies à me curabatur. præter id autem quod inter curãdum effluxerat, noctu ac diu fluxus ipse nõ sistebatur, adeò vt lectus lacunæ instar haberet. Igitur quarta die, cùm huiusmodi aquæ effluxum sine vlla puris specie perseuerare adhuc conspexissem, aquam illam nobis proximo exemplo indicatam ægroto exhibere institui: statim autem ex quo bibere cœpit, per duodecim dies maior aquæ siue saniei copia, sine vlla hominis noxa, aut graui aliquo sensu prodijt; sed ita adeò vt secundo die subalbida & liquida prodierit; tertio autem die multo etiam albior, quoad ita alba & dẽsa prodijt, vase, in quo excipiebatur, tenacius hærens, vt vix etiam inclinata deflueret. parcius autem in dies prodibat, vsque ad duodecimam, qua tandem defecit, atque vulneris ostium subitò ab interiori parte occlusum est: quod quanquã ego ferramentis nonnunquam adaperirem, nihil tamen aut puris, aut eiusmodi humoris remittebat; neque spiritus ea ex parte, vt antea, reddebatur: atque ita curatio processit, ægroto adhuc continua febre correpto. quam ob rem tribus diebus aquæ illi binos hordei integri pugillos, & passu-

larum

larum tusarum cum suis acinis ternos; tamarindorum verò uncias binas addidi. atque hoc modo febris euanuit. Decima autem die post hæc graui pectoris difficultate & febri laborantem hominem offendi; cumque ex vulnere illius aquæ, siue saniei copiam prodysse sine pure deprehēsum est; tenta indita plus adhuc saniei defluxit. atque hoc modo per sequentes sex dies habuit, minus in dies aquæ ex vulnere emittens. Post hæc & fluxus constitit, & vulnus sanatum omnino est: atque homo ipse egregiè adhuc Dei salutaris ope valet.

De modo componendorum medicamentorum, & de nonnullis medicamentis, tum simplicibus tum compositis, ad omnes peccantes humores.

Hi, qui medicinam facere aggrediuntur, commoda & incommoda à medicamentis prouenientia potißimùm intelligere debēt. hæc autem apud Auicennam, & Scriptores alios legi poterunt. cognoscendæ etiam sunt simplicium medicamentorum qualitates, nec non quas corporis partes respiciant. Sunt enim medicamenta, quæ peculiarem corporis partem roborant, vt Mentha totum corpus calefacit, sed stomachum potißimum, quod fit per quandam illius herbæ, & stomachi sym-

 pathiam,

pathiam, ut alibi diximus de Betonica, Melissa, Cucurbita, Chamæpity, Nuce Moschata, Chamædry, Lauro, Centaurio, quæ caput respiciunt. Considerandum etiã est in decoctis præscribendis, ut quæ crassioris substantiæ sunt, primo loco ponantur; nam primo, & diutius decoquendæ sunt radices. secundo loco herbæ, tertio semina, quarto fructus, quinto flores, sexto aromata. Illud etiam sciendum est, quòd radices, & semina pondere, herbæ manipulis, flores pugillis; fructus verò numero mensurantur. Exemplum contra obstructionem & calidam hepatis intemperiem syrupus ita describendus erit. ℞ *Corticum citri radicum centaurij ana* ℥ ij. *corticum radicum apij fœniculi, petroselini, quæ per noctem in aceto infusæ fuerint, ad calorem illarum contemperandum, ana* ℥ j. *secundo loco, endiuiæ non lotæ, scariolæ, hepaticæ, lactucæ, scolopendrij capill. ven. ana m.* iij. *tertio loco, quatuor seminum frigidorum maiorum, & minorum ana* ℥ ij. *quarto loco, prunorum iuiubarum sebesten ana numero* XXX. *quinto loco, florum violarum nymphææ, rosarum ana p.* j. *vini malorum granatorũ* ℥ v. *santalorum omnium ana* ℥ iij. *sacchari albi q. satis est, & fiat syrupus. Exemplum in intemperie frigida.* ℞ *Corticum radicis raphani, fraxini, genistæ, apij, fœniculi, petroselini, graminis, aspa-*

ragi ana ℥ i. mẽthæ, melissæ, chamædryos, chamæpityos ana m. j. quatuor seminum frigidorum maiorum ʒ ij. florũ chamæmeli, meliloti, stœchadis, rosmarini, genistæ ana pug. j. caricas pingues num. xx. squinãti cinnamomi ℥ j. sacchari mellis ana ℔ .ß. Notandum est, quòd in compositione syruporum laxatiuorũ ponenda sunt, quæ laxandi vim habent inter flores, si tenuiorum partium sint; si verò sint partium crassiorum, inter aromatica, vel semina, & flores coniunge, pro ratione decoquendorum. Exemplum pro melãcholico humore. ℞ Corticum superiùs dictorum ℥ j. herbarum superiùs dictarum ana ℥ j. deinde adde ℞ Senæ cuscutæ, polypodij quercini, seminum cartami, agarici ana ℥ ij. florum ameos violarũ stœcadis ana p. j. potes deinde addere aromatica, & saccharum. post decoctas herbas facienda tamen primò est colatura herbarum & radicum, cui addenda sunt laxatiua & aromatica. Illud maximè obseruandum in medicamentis præscribẽdis, vt herbæ manipulis radices vnciis, flores pugillis, fructus numero præscribantur. In laxatiuorum compositione doses cognosci debent: est enim plus discriminis in illis quàm in alijs medicamentis. & quia simplicium medicamentorum veræ doses tradi nõ possunt, nisi cum delectu & ratione; ideo medicamẽtorum facultates peculiariter sunt

cognoscendæ, & alia etiam quæ in illis exhibendis respicere oportet; quæ sunt, ægrotātis vires, temperatura, ætas, regio ipsa, & anni tēpus, & eiusdem constitutio. ideo difficile est simplicium & compositorum medicamentorum doses tradere & docere, & pro ratione eorum, ex quibus componuntur, doses augendæ sunt vel minuendæ. Exemplum. Diacatholicon ex fortibus medicamentis non constat; eius dosis est ℥ j. electuarium de succo rosarum, & diaphœnicon medicamenta fortiora recipiunt, nempe dacrydium: eorum dosis est ℥ ß. cū sola exhibentur: cùm verò aliis admiscentur, dosis erit immutanda. Exemplum in euacuatione choleræ & phlegmatis. cùm. s. æquis portionibus commiscenda sunt medicamenta, dosis ita constituenda erit. ℞ Electuarij diacartami, electuarij de succo rosarum ana ʒ ij. nō autem ana ℥ ß. notādum etiam, quòd si cholera magis redundat quàm phlegma, tunc in maiori dosi exhibendum erit electuarium de succo rosarum: si econtra maior sit copia phlegmatis, diacartami dosis augenda erit. & hac ratione cōposita medicamenta miscenda sunt. Eadem ratione in simplicibus medicamentis procedendum. ℞ Rhabarbari electi, turpeti gūmosi ana ʒ ß. spicæ Zinziberis ana ℈ j. fiat puluis cum saccharo. & nota, quòd rhabarbari dosis est ʒ j. ß. turpeti

dosis

doſis illi æqualis eſt, ſed ratione compoſitionis cùm ſimul miſcentur, doſis eſt minuenda. ſi verò ſimplex medicamentum exhibendũ fuerit, in ſua doſi integra exhibebitur. Exemplum in euacuatione choleræ. ℞ Electuarij de ſucco roſarum ℥ ß. exhibeatur in aurora, in euacuatione phlegmatis. ℞ Diacartami ℥ ß. in euacuatione melancholiæ. ℞ Diaſenæ ℥ j. hic doſis augenda eſt; nam medicina non eſt fortis. notandum eſt quòd propter medicamentorum commiſtionem compoſitorum doſes aliquãdo augentur, aliquando minuuntur. vt ℞ electuarij de ſucco roſarum ʒ j. diacartami ʒ ij. diacatholici ʒ ij. ß. triferæ ſarracenicæ ʒ iij. pulueris trium ſantalorũ ʒ j. ſpecierũ diagalangæ ʒ j. maſtichis capill. ven. ana ʒ j. capiatur modo opiatæ. ſ. in ſex diebus, nã opiatæ vna doſis eſt ʒ vj. poteris & tuo iudicio his addere de opiatis alijs ʒ ij. vel iij. in laxatiuis præſcribendis; quibus non immutatis ad plures dies vti conſueuimus. id obſeruandum eſt, vt noſtro iudicio illorum doſim augeamus vel minuamus, prout ægrotantes laxiori, aut contumaciori ſunt aluo. Exemplum in educenda cholera rhabarbari doſis eſt ʒ j. vſque ad ʒ iij. corrigitur cũ G. vj. ſpicæ & alijs quæ à Meſue traduntur, & nocte vna in aqua endiuiæ macerandum eſt. Tamarindorum doſis eſt à ʒ ij. vſque ad ℥ j. & corriguntur

cum aqua casei. dacrydij dosis est ℈ ß. corrigitur cum G. ij. mastichis, & alijs quæ tradit Mesues. Myrobalanorũ citrinorũ dosis est à ʒ ij. ad ʒ v. in infusione verò à ʒ v. ad ʒ xx. myrobalanorum cepulorum tritorum dosis est à ʒ ij. ad ʒ iij. in infusione verò à ʒ iiij. ad ʒ x. myrobalanorum empelliticorum tritorum ab aureo vno ad aureos tres in infusione ab aureis tribus ad aureos sex, corriguntur aqua casei, & alijs quæ dicuntur à Mesue. Aloes dosis est à ʒ ß. ad ʒ ij. in infusione ab aureo vno ad aureos tres, corrigitur tragacãthij ʒ ß. & alijs quæ affert Mesues: ex soluentibus medicamentis aliqua tutò, aliqua non sine discrimine exhibentur; ideo illorum dosim omitto. Est etiam compositorum medicamẽtorum tradenda dosis, eorum, inquam, quæ choleram educunt, quæ pro ægrotantium viribus augenda est, vel minuenda. electuarij de succo rosarum dosis est ℥ ß. diaprunis solutiui dosis est à ʒ ij. ad ℥ ß. triferæ sarracenicæ dosis est ℥ j. de pilulis choleram educentibus. Pilularum aurearum dosis est ʒ j. pilulæ communes ad ʒ ij. exhibentur. Pilularum è fumaria dosis est ʒ j. pilularum è rhabarbaro ʒ j. ß. hæc autem omnia pro iudicio medici, & ægroti viribus. Sũt præter hæc alia solutiua, sed his vt plurimũ vtimur. mutantur & doses medicamentorum in peculiaribus regionibus, tunc

eorum

eorum doses à medicis & pharmacopolis illius regionis sunt addiscendæ. Animaduertendum etiam est, an in medicamentis sit scammonium, colocynthis, aut elleborus: quæ enim hæc recipiūt, fortes sunt medicinæ, ideo non exhibentur in maiori dosi quàm ad ʒ iij. aut ad ℥ ß. de medicamentis pituitam ducentibus. Turpetum à ʒ j. ad ʒ ij. exhibetur in infusione ad ʒ iiij. corrigitur cum zinziberis ʒ ß. agarici dosis est à ʒ j. ad ʒ ij. in decoctione verò ad ʒ v. corrigitur sale gemmæ colocynthis à ℈ j. ad ʒ ß. exhibetur: corrigitur tragacantho. Polypodij dosis est à ʒ ij. ad ℥ ß. corrigitur ʒ j. anisi. Hermodactylorum dosis est à corriguntur cum ʒ j. zinziberis. Cartami dosis est à ʒ iij. ad ℥ ß. corrigitur tragacantho & mastiche.

Electuariorum pituitam educentium doses.

Benedicta	*Diacartami*	*omnium dosis est ℥ ß.*
Hiera ruffi	*Diaturpeti*	
Hiera pura	*Electuarium de citro*	
Hiera logadij	*Diaphœnicon*	

Pilulæ.

Pilulæ ex agarico	*Pilulæ arthreticæ*
Pilulæ cociæ	*Pilulæ ex hermodactylo*
Pilulæ lucis	*Pilulæ ex eupatorio.*

Pilu-

Pilulæ è hiera | *Pilulæ è castorio*
Pil. alephanginæ | *Pil. è quinque myrobalanis*
Pil. ex euphorbio | *Pil. ex meženõ.*

Notandum, quòd electuaria Indum maius & minus phlegma educunt, & eiusdem ferè sunt facultatis; in hoc differunt, quòd electuarium Indum minus non est adeò calidum. Turpetum & scammonium choleram & pituitam educunt. Diaphœnicon medicamentum est compositum, & ad ægritudines & febres compositas vtile est, & ad chronicos morbos est medicamentum tutissimum: cõfert coli doloribus & ægritudinibus ventris, humoribus crudis & frigidis; & est solutiuum aptissimum. Electuarium Indum maius educit redundãtes humores speciatim pituitosos & putridos à stomacho, & membris nutritioni inseruientibus, & flatus in illis contentos dissoluit.

Dosis simpl. medicamentorum educentium melancholiam.

Senæ dosis est à ʒ ij. *ad* ʒ iiij. *infusæ verò dosis est ab* ℥ ß. *ad* ℥ j. *corrigitur autem* ʒ j. *Zinziberis, aut glycyrrhizæ, aut xilobalsami, aut cuscutæ. Lapidis lazuli dosis est à* ʒ j. *ad* ʒ ij. *corrigitur, si nouies lauetur. Lapis armeniacus eadem dosi exhibetur. Epithymi dosis est* ℥ ß. *corrigitur, si aqua rosacea bis aut ter lauetur.*

Dosis compositorum medicamentorum educentium melancholiam.

Diasenæ *Diacatholici* *Hienæ ruffi* *Triferæ sarracenicæ*	*Diacartami*	*omnium dosis* ℥ j.

Hiera ruffi caput purgat, stomachum & reliquum corpus ab humoribus crassis & viscidis; et atram bilem tantum educit: confert maniæ, epilepsiæ, oris torturæ, & paralysi, & melancholiæ: flatus discutit, stomachi concoctionẽ iuuat; & est medicamentum conferens fistulis, vlceribus cancrosis, & lepræ.

Pilulæ humorem melancholicum educentes.

Pilulæ è fumo terræ *Pilulæ ex epithymo*
Pil. ex elleboro *Pil. fœtidæ*
Pil. ex lapide lazuli. *Omnium dosis est à* ʒ j. *ad* ℈ iiij.

Notandũ, quòd in regionibus frigidis & transmarinis in maiori dosi medicamenta exhibenda sunt quàm in alijs regionibus.

Confectio Hamech confert ægritudinibus ab atra bile & humoribus adustis, vt maniæ, melancholiæ, vertigini, obliuioni, & ægritudinibus cutis, vt scabiei, morpheæ, lepræ, carbunculo, elephantiæ, & impetigini.

His

His absolutis, doceamus dosim medicamentorũ quæ tuta sunt, & audacter exhiberi possunt. Primo loco de his quæ bilem purgant, loquemur. Secundo loco ea quæ pituitæ conferunt, exponam. Tertio loco ea quæ humorem melancholicum respiciũt, explicabo. In vniuersum, dico quòd istorũ debiliorum medicamentorum, aquarum, & electuariorum roborantium, & non soluentium dosis est ℥ j.

Syrupi ad bilem.

Syrupus de endiuia	*Syrupus acetosus simplex*
Syr. è capill. veneris	*Syr. è ribes*
Syr. violaceus	*Syr. de limonibus*
Syr. de agresta	*Syr. de acetositate citri*
Oxysacchara simplex	*Syr. de portulaca*
Oxysacchara comp.	*Syr. de papauere*
Syr. è berberis	*Syr. de iuiubis*

Syr. è cydonijs. *Dosis cuiuslibet horum syruporum est ab ℥ j. vsque ad ℥ ij.*

Aquæ bilem contemperantes.

Aqua scariolæ	*Aqua endiuiæ*	*Aqua lactucæ*
Aqua plantaginis	*Aqua acetosæ*	*Aqua limonũ*
Aqua portulacæ	*Aqua nymphææ*	*Aqua rosacea*
Aqua scolopẽdrij	*Aqua capil. ven.*	*Aqua cichorij*
Aqua cucurbitæ	*Aqua cucumeris.*	

Electuaria bilem cohibentia.

Electuarium è tribus santalis *Rosata nouella*

Electua-

Electuarium de gemmis Diamargariton frigidũ
Diatragacanthum frig. Diapruni
Diarhodon Abbatis Diacydonium.

Doſis cuiuſlibet iſtorum eſt ℥ j.

Nota, quòd cuiuſlibet electuarij doſis eſt ℥ j. non tamen vnica vice tota eſt aſſumenda, ſed ſingulis vicibus ſingulæ tabellæ ſunt capiendæ; & niſi adſint electuaria, eorum loco conſeruæ ſubſtituendæ. atque horum non traditur doſis: ſatis enim eſt communem menſuram, & quantitatem nouiſſe, neque commiſcenda omnia ſimul ſunt, quæ ſcripſimus, ſed vnum tantum per ſe exhibendum, aut duo vel tria commiſcenda ſunt, capiendo vniuſcuiuſque partes æquales.

Conſeruæ ad bilem, & earundem doſis.

Conſ. roſarum Conſ. nymphææ Conſ. violarũ
Conſ. capill. ven. Conſ. corticũ citri Con. bugloſſæ
Conſ. papaueris Conſ. acetoſæ Conſ. borraginis

Doſis cuiuſlibet harum conſeruarum eſt ab ℥ ß. ad ℥ j. plus minus, prout ægro conuenit. vel ſic cõponantur. ℞ *Conſeruæ roſarum & violarum ana ℥ ß. conſeruæ capil. ven. ℥ j. pulueris trium ſantalorum; ſpecierum diarhodon ana ʒ j. ſacchari quod ſatis eſt miſce, & fiat cõditum auro coopertum. poſſunt etiam addi ea quæ roborant viſcera; vt os de corde cerui ad ʒ j. vel ij. aut ſiquid aliud*

tibi visum fuerit, ut spodium & santala, quorum dosis ut plurimum est ab una ℥ ad ℥ ij. His e-tiam conditis adduntur aliquando lapides, quorum dosis ut plurimum est ℈ j. vel ij. & quandoque limatura auri, cuius dosis est ℈ ß. aut ℈ j. & sic de aliis.

Syrupi ad pituitam.

Syrup. è stœchade, Syr. de Hyssopo, Syr. byzantinus Syr. de prasio, Syr. de mentha, Syr. è calamintha, Syr. de artemisia, Sy. de eupatorio, Oxymel scilliti. Syr. è glycyrrhiza, Syr. de absinthio, Oxymel simplex.

Dosis est omnium æqualis ℥ ij.

Aqua verbenæ	Saxifragiæ	Melissæ
Calaminthæ	Enulæ camp.	Saluiæ
Aqua maioranæ	Satureiæ	Hyperici
Euphragiæ	Menthæ.	

Omnium dictarum aquarum dosis est ℥ iij. ut semper aquæ dupla ratio sit ad syrupum quem diluit. Sunt & aliæ aquæ, ut fœniculi, petroselini, graminis, asparagi, quarum ℥ iiij. exhibentur: si verò plures aquas simul miscere cupis, earum doses augendæ.

Electuaria ad pituitam.

Diasurfurum	Dianthos cũ muscho
Elect. pliris. cum moscho	Diatrion pipereon
Aromaticum rosatum	Diaprassium

Dia-

Diacostu *Diacalamintha* *Diaireos simpl.*
Diamentha *Diacyminon* *Diahyssopum*
Diarhodon nilei *Diacastoriu* *Diacaryon*
Diagalanga *Garyophyllatum* *Dianisu*
Diamarathru *Diazinziber.* *Dosis cuiuslibet est à ℥ ij. ad ℥ iij.*

Opiatæ ad pituitam.

Theriaca *Mithridatum* *Trifera mag. sine*
Aurea Alexandrina. *(opio.*
Dosis istarum est à ʒ j. ad ʒ ij. Cùm electuarijs vti volueris, eorũ dosis est ℥ j. vel ʒ ß. vt tu vis. si eadem in tabellis exhibere libet, dosis erit ℈ j. hoc pacto. ℞ *Diaireos specierum diahyssopu ana ℈ ß. sacchari quod satis est, & fiant tabellæ põderis ʒ j. vel ij.*

Conseruæ ad pituitam.

Conserua auri, Cons. eryngiorum, Cons. anthos, Cons. saluiæ, Cons. enulæ camp. Cons. corticum citri, Cons. ireos, Cons. cyperi, Cons. zinziberis, Cons. citruli.

Nota, quòd istarum conseruarum dosis est à ʒ j. ad ʒ iij. vel minus, & earum plus requiritur pro condito faciendo quàm pro tabellis. dosis in tabellis semper est à ʒ j. ad ij. in conditis ab ℥ j. ad ij. & si plura commiscenda sunt, singulorum est minuẽda dosis. & hoc de omnibus alijs intelligendũ, & multitudo mistorum à medicis non probatur.

Syrupi ad humorem melancholicum.

Syr. de agresta Syr. de buglossa Syr. de borragine Syr. de eupatorio Sy. è fumaria Syr. byzantinus Syr. è calamintha Syr. è scolopendrio Syr. è lupulis Syr. de epithymo Syr. è tamarice. Dosis ab ℥ j. *ad* ℥ ij.

Aquæ ad humorem melancholicum.

Aq. borraginis	*Buglossæ*	*Tamaricis*
Aq. fraxini	*Lupulorum*	*Genistæ*
Aq. fumariæ	*Rosarum*	*Melissæ*
Aq. calaminthæ	*Scolopendrij.*	*Dosis* ℥ ij.

vel iij.

Electuaria humori melancholico conferentia post euacuationes & purgationes exhibenda.

Pliris arcoticon Diambra Lætificans Galeni Elect. de gemmis Diatrion santalon Diarhodon Diamargariton. (Abbatis

Dosis istorum est ℥ ß.

Si electuaria parata, & ad manus non habeas, accipe corũdem species. Singulorum dosis erit ℈ j. *si multa simul commisceantur addito saccharo eo modo, quo puluis ducis parari cõsueuit, hoc pacto.*

℞ *Specierum elect. pliris cum moscho, specierum lætificantis Galeni, specierum elect. de gemmis ana* ℈ j. *sacchari quod satis est, fiat electuarium in tabellis, vel ad modum pulueris ducis, cuius sin-*

gulis

gulis diebus summo mane exhibendum erit cochleare vnum cum aqua buglossæ.

Conseruæ ad humorem melancholicum.

Cons. borraginis Cons. buglossæ Cons. violarum
Cons. anthos Cons. capill. ven. Cons. rosarum.
Dosis istarum est ab ℥ ß. ad ℥ j.

Opiatæ ad humorem melancholicum.

Requies magna cum aqua endiuiæ, Rubea trochiscata, diarhodon. dosis istarum est ℥ j.

Nota, quòd præter dictas aliæ etiam sunt rationes componendorum medicamentorum, quibus medicus indiget, vt sunt clysteres, pessi, vomitoria, apophlegmatismi, errhina, & alia. vt itaque iunioribus medicis cõsulamus, breuissimè & per compendiũ illorum componẽdorum rationem explicabimus; & rudiori quodammodo, ne horum ignorantia errent, & à pharmacopolis irrideantur.

Clyster ad ægritudines à frigida materia.

℞ Quatuor emollientium ana m. j. absinthij, centaurij, abrotani, borraginis ana m. j. quatuor seminum calidorum minorum ana ʒ ij. florum rosmarini, stœchadis, genistæ, maioranæ ana m. j. caricas pingues numero x. cicerum rubeorum

pug.ij.fiat decoctio in aqua: in qua dissoluātur benedictæ. Hieræ picræ ana ℥ ß. olei liliacei, laurini ana ℥ j. mellis communis despumati ℥ j. salis ℈ j. & fiat clyster, qui tepidus inijciatur.

Nota, quòd in clysteribus herbæ illæ ponendæ sunt, quæ respiciunt partem affectam. vt si ægritudo in capite sit, addendæ erunt betonica & saluia; si in hepate, absinthium & eupatorium; si in matrice, nepeta. si validiores cupis, addere poteris diacartamum, aut alia pituitam educentia, vt agarici ʒ j. aut turpetum si corrigantur.

Clyster in materia calida.

℞ *Maluæ, betæ, parietariæ, flo. cucurbitæ, lactucæ, endiuiæ ana m. j. quatuor sem. frigidorum mundatorum minorum ana ʒ j. flo. chamæmeli, buglossæ, borraginis ana p. j. pruna, iuiubas, sebesten, ana numero* xij. *fiat decoctio in aqua, in qua dissolue diacartami ʒ j. electuarij de succo ros. ʒ iij. olei violacei ℥ ij. mellis ℥ j. salis ʒ j. succi betæ ʒ ij. fiat clyster, qui inijciēdus est in modica quātitate.*

Nota, quòd si ægritudo composita fuerit, debent medicamenta componi; calida. s. & frigida miscenda sunt semina similiter: si ægritudo autem simplex fuerit, vnius generis medicamentis vteris. & si particulare aliquod membrum roborare exoptas, adde simplicia, quæ membrum illud respiciant. in calida materia clysteribus addi poterunt

terunt folia bliti albi, & aliarum herbarum frigidarum, ad caliditatem inteſtinorum contemperandam. Alij ſuccos etiam addere conſueuerunt, nempe cucurbitæ, aut betæ, aut melonum.

Iulebum in materia frigida.

℞ *Syr. è ſtœchade, de hyſſopo, de mentha, de radicibus ana ℥ ß. aquarum menthæ, betonicæ, apij, meliſſæ, ana ℥ v. fiat iulebum. aromatiza ʒ ij. cinnamomi & ℈ j. zinziberis, clarifica, vt decet, & vtere.*

Notandum, quòd ſi morbus in capite fuerit, aut pectore, aut ſtomacho; tunc ea medicamenta, quæ membrum illud reſpiciūt, augenda erunt. Si caput laboret, Syrup. è ſtœchade, aut oxymel ſcilliticum, in maiori doſi exhibendi erunt quàm alij. ſi pectus ſit malè affectum, tunc doſis ſyr. è praſio, aut de hyſſopo augenda erit. Si ſtomachus malè habeat, ſyrupū de eupatorio, & aquam abſinthij augebis. ſi renes oxymel diureticum, & aquā quinque radicum. ſi matrix, ſyrupum artemiſiæ, & eiuſdem aquam. & ſemper affectis membris ſunt accommodanda medicamenta.

Iulebum in materia calida.

℞ *Syrupi de endiuia, è capill. ven. ana ℥ ij. oxyſacchari comp. ℥ ß. aquarum lactucæ, endiuiæ, bugloſſæ, acetoſæ ana ℥ iiij. miſce, & clarifica, & aromatiza cū ʒ ij. ſantalorum rubeorum, & albo-*

rum. Et nota, quòd ſyrupus violaceus non debet admiſceri oxyſaccharo, vel ſyrupo acetoſo: nunquam enim dulcia acidis ſunt permiſcenda in ægritudinibus pectoris, vel tuſſi: in paſsionibus neruorum exhiberi nõ debet oxyſaccharum, aut ſyrupus acetoſus, nec intinctus cum aceto, aut rebus acidis factus, illis conuenit: & pro ratione membrorum affectorum medicamenta illa reſpicientia ſunt exhibenda. vt ſi caput calida intemperie laboret, ſyrupum è nymphæa, & eiuſdem aquam augebis: ſi verò cor laboret, ſyrupus de bugloſſa, & roſaceus augendi. ſi ſtomachus vel hepar, ſyrupus endiuiæ, & aqua eius.

Iulebum in materia melancholica.

℞ *Syrupi ex epithymo, de bugloſſa, de borragine, de fumaria ana* ℥ ij. *aquarum lupulorum, tamaricis, fumariæ, meliſſæ, bugloſſæ, ana* ℥ iij. *miſce, clarifica, aromatiza cum* ʒ j. *ſantalorum & cinnamomi. & illud animaduerte, vt medicamenta, quæ membrum affectum reſpiciunt, nõ obliuiſcaris, vt ſæpius admonuimus.*

Iulebum ad omnes humores.

℞ *Syrupi è radicibus de hyſſopo ana* ℥ ß. *ſyrupi è fumaria, de endiuia ana* ℥ ij. *ſyrupi de epithymo, de bugloſſa ana* ℥ iij. *aquarum meliſſæ, acetoſæ, borraginis, bugloſſæ ana* ℥ iiij. *miſce, clarifica, aromatiza cum* ʒ j. *cinnamomi & vtere.*

Iule-

Iulebum ad ventris fluxum compescendum.

℞ *Syrupi myrthini, syrupi è cydoniis: syr. rosati ana* ℥ iiij. *aquarum prunellorum, plantaginis, foliorum quercus ana* ℥ iiij. *misce cum aqua rosarũ, clarifica, & fiat iulebum.*

Iulebum contra pestem.

℞ *Syrupi de limonibus, de acetositate citri, de agresta ana* ℥ ij. *syrupi de endiuia, & syrupi de prunis agrestibus ana* ℥ ß. *aquarum artemisiæ, acetosæ, rosarũ buglossæ, endiuiæ ana* ℥ iij. *misce; & addita* ʒ j. *santalorum alborum, fiat iulebum.*

De soluentibus pituitosum humorem.

℞ *Fol. rosmarini, stæchadis, borraginis, buglossæ ana p.* j. *quatuor seminum frigidorum maiorum & minorum ana* ʒ j. *cicerum rubeorũ p.* j. *absinthij, betonicæ, hyssopi, borraginis ana m.* ß. *senæ, thymi, epithymi, cuscutæ, agarici ana* ʒ j. *glycyrrhizæ rasæ* ℥ ß. *passularũ mundatarum* ℥ j. *fiat decoctio in aqua, in cuius colatura dissolue turpeti* ʒ j. *Zinziberis* ʒ ß. *& fiat potio. Aliter,* ℞ *Diacartami* ℥ ß *dissolue in aqua menthæ, & fiat potio.*

Medicinæ solutiuæ fortes quæ indigent corrigentibus, hæ sunt:

Dacridium, agaricus, scammonium, colocynthis,

esula, turpetũ, euphorbium, elleborus, mezereon, aloes, cataputia, lapis lazuli, lapis armeniacus, sena.

Medicamenta quæ non indigent corrigentibus.

Casia fistula, tamarindi, pruna, rhabarbarum, fumaria, polypodium, myrobalanorũ omne genus, epithymus, manna, passulæ, borrago, & similia.

Ad calorem febrilem.

℞ *Conseruæ rosarum, violarum, nymphææ, acetosæ ana* ℥ ß. *specierum antidoti diarhodon* ʒ ij. *syrupi, rosati, & de acetositate citri, quod satis est.*

De medicamentis, prout peculiarem corporis partem respiciunt, & primo ad frigidas capitis ægritudines.

Syrupus è stœchade, oxymel, mel rosatum: aqua saluiæ, rutæ, betonicæ.

Ad calidas capitis ægritudines.

Syrupus violatus è nymphæa: aqua melissæ, endiuiæ, lactucæ.

Ad ægritudines frigidas pectoris.

Syrupus de epithymo, è glycyrrhiza, de prasio, de hyssopo: aquæ calaminthæ, enulæ.

Ad calidas ægritudines pectoris.

Syrupus violatus, iuiubarum, papaueris: aquæ nymphææ, & lactucæ.

Ad ægritudines frigidas cordis.

Syrup. de borragine, de buglossa: aquæ melissæ, & enulæ camp.

Ad calidas ægritudines cordis.

Syrupus de agresta, violatus è nymphæa: aquæ violarum, rosarum, nymphææ.

Ad calidas ægritudines stomachi.

Syrupus acidus, de agresta, de cydonijs, rosatus: aquæ portulacæ, & plantaginis.

Ad frigidas ægritudines stomachi.

Syrupus de mentha, de absinthio, è calamintha: aquæ pulegij, leuistici.

Ad frigidas ægrit. intestinorum.

Syrupus è mentha, de absinthio: aquæ pulegij & sambuci.

Ad calidas ægrit. intestinorum.

Syrupus myrthinus, de agresta, de cydonijs, rosatus: aquæ portulacæ, & plantaginis.

Ad ægrit. frigidas hepatis.

Syrupus de epithymo, de eupatorio, è fumaria: aquæ fumariæ, & scabiosæ.

Ad ægrit. calidas hepatis.

Syrupus è papauere, syrupus acidus, oxysaccharum: aquæ fumariæ, cichorij.

Ad frigidas ægrit. splenis.

Syrupus è scolopendrio, è calamintha, oxymel scilliticum: aquæ fœniculi, & de radicibus.

Ad calidas ægrit. splenis.

Syrupus è nymphæa, è capillis veneris: aquæ capill. ven. cichorij.

Ad ægrit. frigidas renum.

Syrupus de radicibus, oxymel, aquæ abrotani, & saxifragiæ.

Ad ægrit. calidas renum.

Syrupus de agresta, è portulaca: aquæ plantaginis, & portulacæ.

Ad ægrit. frigidas matricis.

Syrupus de hyssopo, de artemisia, de radicibus, de calamintha: aquæ artemisiæ, saluiæ, melissæ.

Ad ægrit. calidas matricis.

Syrupus de endiuia, de portulaca: aquæ virgæ-pastoris, endiuiæ.

Ad ægrit. frigidas iuncturarum.

Syrupus è stœchade, acidus, scilliticus: aquæ calaminthæ, pulegij.

Aloes humores biliosos, & pituitam purgat.

Agaricus pituitosos humores, & adustos; pulmonem, neruos, iuncturas.

Casia fistula bilem, & pituitam educit.

Rhabarbarum, bilem flauam, capitis humiditates, & omnium membrorum.

Elleborus albus, humorem melancholicum, & adustam bilem purgat ab vniuerso corpore.

Fumaria adustos humores, cor, hepar, & cerebrum expurgat.

Sena, humorem melancholicum, & adustam bilem.

Polypodium, bilem aduſtam, & humorem melancholicum educit.

Quatuor ſemina frigida minora:
- *Semen lactucæ*
- *Semen portulacæ*
- *Semen endiuiæ*
- *Semen ſcariolæ.*

Quatuor ſemina frigida maiora:
- *Melonum*
- *Cucurbitæ*
- *Cucumeris*
- *Citruli.*

Quatuor ſemina calida maiora:
- *Fœniculi*
- *Aniſi*
- *Cumini*
- *Carui.*

Quatuor ſemina calida minora:
- *Ammeos*
- *Amomi*
- *Apij*
- *Dauci.*

Quinque herbæ emollientes:
- *Malua*
- *Parietaria*
- *Blitum*
- *Branca-urſina*
- *Mercurialis.*

Quatuor flores communes:
- *Roſæ*
- *Violæ*
- *Flores borraginis*
- *Bugloſſæ.*

Quin-

Quinque radices communes:
- *Apij*
- *Petroſelini*
- *Ruſci*
- *Aſparagi*
- *Fœniculi.*

Quatuor aquæ cordiales:
- *Aqua ſcabioſæ*
- *Endiuiæ*
- *Cichorij*
- *Bugloſſæ.*

Herbæ capillares:
- *Adiantus*
- *Polytrichon*
- *Scolopendrion*
- *Cuſcuta.*

Quatuor vnguenta calida:
- *Vnguentum de althæa*
- *Vnguentum aregon*
- *Vnguentum marciatũ*
- *Vnguentum agrippæ.*

Diamargariton frigidum magiſtrale.

℞ *Margaritarum albarum* ʒ iij. *hyacinthi* ʒ j.
ß. *coralli rubei, boli armenij, ſuccini aña* ʒ j *ſpodij,*
raſuræ eboris, cornu cerui, vſti oßis de corde cer-
ui, ſerici crudi, corticis citri, ſem. papaueris albi,
ſem. acetoſæ, ſem. portulacæ aña ʒ j. ß. *tormen-*
tillæ, glycyrrhizæ, amyli, ligni aloës aña ʒ j. ß.
ſantali albi, & rubei aña ʒ ij. *ſantali citrini, co-*
riandri præparati, gummi arabici, gummi traga-
canthi, roſarum rub. aña ʒ ij. *camphoræ* ℈ j. *qua-*
tuor

tuor sem. frigidorum mundatorum ana ʒ j. moschi ambaris ana G. v. auri & argenti ana numero x. misce, & fiat puluis.

Pulueres roborantes magistrales.

℞ *Glycyrrhizæ rosarum anisi ana* ʒ ij. *sem. papaueris, succi glycyrrhizæ, amyli, sem. portulacæ, sem. lactucæ, sem. scariolæ, sem. cydoniorum, flo. borraginis ana* ʒ iij. *diapapaueris* ʒ iij. *gũmi* ℈ j. *gummi arabici, santalorum alborum, & rubeorũ ana* ℈ iiij. *cinnamomi, styracis, sem. bombacis, sem. maluæ, berberi, florum nymphææ violarũ ana* ʒ ij. *ambaris moschi ana G.* vj. *misce, & fiat puluis.*

Puluis ad casum.

℞ *Rhabarbari* ʒ j. *mumiæ* ʒ ij. *rubeæ tinctorum* ʒ j. ß. *misce, & fiat puluis.*

Confectio hyacinthorum magistralis.

℞ *Hyacinthi, coralli rubei, terræ sigillatæ, tormentillæ, dictamni, grani tinctorij, sem. citruli, croci, myrrhæ, rosarũ, santalorum omnium, oßis de corde cerui, sem. acetosæ, sem. portulacæ, rasuræ ana* ℈ iij. *sapphiri, margaritarum, topazij serici crudi, auri argenti ana* ℈ ij. *camphoræ moschi ana* ℈ j. *ambaris G.* vj. *syrupi limonum quod satis est, misce, & fiat confectio cordialis.*

Diamoschu magistrale.

℞ *Galangæ, zedoariæ, doronici, ben albi, & rubei, calami aromatici, garyophyllorum, ocimi, serici combu-*

combusti, cardamomi, mastichis, melissæ, menthæ siue spodij, ligni aloes, coriandri præparati, fœniculi, anisi ana ℥ j. ß. spicæ, cinnamomi, rosarũ, absinthij ana ʒ j. mellis crudi quod satis est, misce.

Theriaca è citro magistralis.

℞ *Sem. citri mundatorum* ℥ iij. *sem. acetosæ* ℥ ij. *dictamni, sem. cydoniorũ, sem. bombacis ana* ℈ v. *medullæ nucũ ad pondus omnium. syrupi de acetositate citri quod satis est misce, & fiat cõfectio.*

Limonata smaragdorum.

℞ *Smaragdi G.* x. *hyacinthi* ℈ j. ß. *sem. pæoniæ, cinnamomi, rad. pæoniæ ana* ʒ iiij. *sem. citri, dictamni ana* ʒ vj. *coralli rub. grani tinctorij, sem. acetosæ ana* ʒ iij. *croci* ʒ j. *visci quercini, rasuræ eboris, galangæ limonatæ ana* ʒ ij. *mellis quod satis est, misce.*

Confectio ad humores melancholicos Gentilis.

℞ *Senæ, cinnamomi, croci, sem. anethi, apij, petroselini ana* ʒ j. *melissæ, corticis, citri, caryophyllorũ, ben. albi & rubei, zedoariæ, sem. ocimi caryophyllati ana* ʒ j. *thymi, epithymi, flo. buglossæ, rosarũ, borraginis, polypodij ana* ʒ ij. *turpeti* ʒ v. *hermodactylorum* ʒ iiij. *lapidis lazuli, lapidis armeniaci, myrobalanorum, cepulorum, empeliticorum ana* ʒ vj. *dacridij* ʒ ij. *cum duabus partibus mellis, & vna sacchari, fiat confectio.*

Confe-

Confectio cælestis Guidonis.

℞ *Sem. iuniperi* ʒ j. ß. *caryophyllorũ, mastichis, nucis moschatæ, Zinziberis, Zedoariæ ana* ʒ ij. *vtriusque aristolochiæ, gentianæ, tormentillæ, dictamni, enulæ ana* ʒ j. ß. *saluiæ, rutæ, balsamitæ, polij mõtani, menthæ ana* ʒ j. *baccarũ lauri, doronici, croci, sem. acetosæ, sem. citri, ocimi, mastichis, olibani, boli armenij, terræ sigillatæ, spodij, oßis de corde cerui, rasuræ eboris, margaritarum, fragmentorũ smaragdi, zapphiri, coralli rubei, ligni aloes, santalorũ rubeorum, moschatæ ligneæ ana* ʒ ß. *conseruæ rosarũ, conseruæ nymphææ, theriacæ ana* ℥ j. *sacchari* ℔ iij. *fiat electuariũ cũ aquis scabiosæ rosarũ, & modico cãphoræ.*

Composita medicamenta aluum laxantia.

Diacatholicon	*Nicol.*
Diasena	*Nicol.*
Electuar. de succo ros.	*Nicol.*
Catharticum imperiale	*Nicol.*
Diaprunis solut.	*Nicol.*
Hiera picra comp.	*Gal.*
Diaprunis	*Nicol.*
Hiera ruffi	*Mes.*
Diacartamum	*Arnol.*
Hiera logadij	*Nicol.*
Confectio contra melancholiam	*Gentilis*

Hiera picra	*Gal.*
Confectio hamech	*Mes.*
Benedicta	*Nicol.*
Elect.elescoph.	*Mes.*
Diacassia	*Nicol.*

Electuarium diacartamu magiſtrale.

℞ *Specierum diatragacanthi* ℥ ß. *pulpæ cydoniorũ* ℥ ij. *Zinziberis, hermodactylorũ ana* iiij. *pulpæ cartami* ʒ vj. *dacridij* ʒ iij. *turpeti* ℥ j. *mellis rosac.* ℥ ij. *ſacchari* ℥ xvj.

De conditis.

Conſerua roſarum	*Mes.*
Conſerua acori	*Mes.*
Conſerua violarum	*Mes.*
Citra condita	*Mes.*
Conſerua borraginis	*Mes.*
Conſerua bugloſſæ	*Mes.*
Conſerua nymphææ	
Conſerua ſtœchadis	
Loch de pino	
Loch de ſucco ſcillæ	
Loch de caulibus.	

Syrupi.

Syrupus è fumaria. ſ.
Syr. è fumaria compoſ.
Syr. de mentha
Syr. byzantinus
Syr. de eupatorio
Syr. de ſcolopendrio
Mel roſatum colatum
Mel emblicorum

Syr. de

Syr. de absinthio	*Miua cydoniorum*
Syr. de stœchade	*Syr. myrtinus*
Syr. è succo borraginis	*Miua aromatica*
Syr. rosaceus	*Syr. è glycyrrhiza*
Diamoron	*Syr. de pomis*
Diacaryon	*Syr. de prasio*
Syr. acetosus simpl.	*Syr. de hyssopo*
Syr. acetosus comp.	*Syr. de endiuia*
Syr. de acetositate citri	*Syr. capill. ven.*
Syr. de agresta	*Oxymel diureticum*
Oxymel scilliticum.	

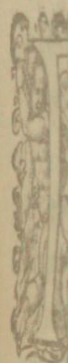
De pilulis.

Pilulæ de rhabarbaro	*Pilulæ fœtidæ minores*
Pil. è lapide lazuli	*Pil. stomachicæ min.*
Pil. alephanginæ	*Pil. stomachicæ mai.*
Pil. assaieret	*Pil. contra pestem*
Pil. è fumaria	*Pil. linguæ subditæ Nicol.*
Pil. de lapide armenio	*Pil. bechicæ Ioan. Dam.*
Pil. aggregatiuæ	*Pil. aureæ*
Pil. è sagapeno	*Pil. de hiera*
Pil. de opopanace	*Pil. de hermodactylis*
Pil. de mezereoo	*Pilulæ è quinque generibus mirobalanorum Nicol.*
Pil. fœtidæ maiores	*Pil. cochiæ.*

Notandum, quòd cùm quis humorem viscidum,

& pituitosum educere vult, medicamento salis gemmæ modicum adijciat: irritabit enim expultricem facultatem. Dosis scrupulum vnum non excedat.

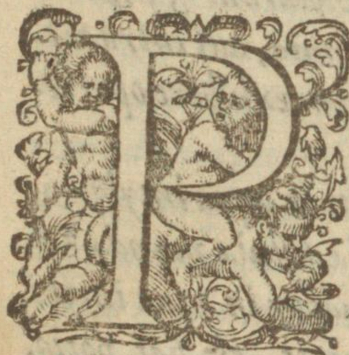
FINIS.

DE FEBRIVM CVRANDARVM RATIONE, Francisci Arcęi Fraxinalensis Medici & Chirurgi.

De febri tertiana pura siue simplici.

Cap. I.

Rincipio *accedenti Medico æger rogandus est, quemadmodum sese de ventris beneficio habeat; cui durius atque difficilius sibi esse respõdenti, communi clystere succurrere oportebit: qui sic componitur.* ℞ *Foliorum maluarum, foliorum violarum, brancæ vrsinæ añа manip.* j. *furfuris pug.* ß. *fiat decoctio: de qua sumatur unciæ* xij. *in quibus dissoluatur casiæ fistulæ* ℥ j. *adanturq́ olei violarum* ℥ ij. *salis cõmunis* ʒ j. ß. *fiat clyster: qui plerunque post paroxismum, non ante adhibendus est.*

¶ *Deinde syrupi exhibeantur acetosi, intybi vel violarum ana* ℥ ij. *cũ aquis cichorei, & intybi ana* ℥ j. ß.

Quarta verò die, quæ est intentio solutionis, post secundum paroxismum, lenitiua potio propinanda est; si tamen neque nimiam materiam, neque intra vasa abditam esse cognoueris.

℞ *Casiæ fistulæ mundæ* ℥ j. *dissoluatur in aqua intybi quantum satis sit: vel;* ℞ *Florum violarũ, borraginis, & buglossi, ana* ℥ j. ß. *hordei mũdi pug.* j. *liquiritiæ rasæ & conquassatæ manip.* ß. *fiat decoctio, in qua dissoluãtur casiæ fistulæ* ℥ ij. *& fiat potus: cui adde syrupi violarum* ℥ j. ß.

¶ *Quòd si biliosa materia nimia, aut intra vasa contenta fuerit, hanc potionem exhibere oportebit minoratiuam.*

℞ *Rhabarbari electi temperati in aqua intybi* ʒ j. *pilorum spicæ, grana* iiij. *casiæ fistulæ mundæ* ℥ j. *diaprunis solutiui* ʒ j. *dissoluatur in aqua intybi, vel buglossi quantum satis fuerit, & fiat potio. Vel illam:* ℞ *Prunorum damascenorum numero* xv. *tamarindorum* ʒ vj. *violarum* ℥ j. *bulliant suauiter, & fricentur, & colentur: in qua colatura dissoluatur diaprunis solut: casiæ fistulæ per setaceum traiectæ ana* ʒ vj. *diacridij* ℈ ß. *fiat potio ad vncias* iiij. *Sæpe autem euenit, vt euacuata materiæ parte, huiusmodi minoratiuis natura potentior supra residuum euadat, & materia ipsa, aut corrigatur, aut naturali virtute sine alio medicamine expurgetur. Si verò virtutem*

nondum

nondum valere intellexeris, vlterius pergendum tibi est, & syrupi concoctiui quotidie; enæmata verò tertio quoque die adhibenda sunt. Et si post tertiam accessionem rubens vrina, & maximè crassa apparuerit, basilicam dextri lateris venam incidito, qua sanguis bilicommixtus, atque putrefactioni proximus euacuetur. Si verò vrina rubea, ignea, & non crassa, apparuerit; sanguinem etiam mittere expediet, ad euacuandam bilem, & ebullitionem cohibendam: namque feruenti ollæ si partem vel modicam brodij subduxeris, ebullitio compescitur. Sed hæc sanguinis missio posterior ad quartam vsque vnciam fiat; nam priorem ad sextam fieri licebit: namque in posteriori refrigerare non euacuare intendimus. Hæc adeò sanguinis missio in iuuene carnoso, constantisq. virtutis opportuna est; in quo facilè hoc remedio bilis ebullitio cessabit.

Animaduertendum est, valde etiam prodesse spontaneum vomitum in huiusmodi accessionum principijs: neque cohibēdum esse, nisi nimius fortasse fuerit, & qui assumptum cibum regerendo, virtutem debilitaret. Quòd si tardior aliquanto natura ad vomitum videatur, ita vt tentatum perficere non possit, vomitiuo medicamento adiuuanda est in ipsis, vt diximus, paroxismorum principijs.

Vomitiuũ. ℞ *Aquæ communis* ℥ iiij.*aceti & sacchari ana* ℥ j. *misce, & tepidum propinato: efficiet enim & paroxismum, & morbum ipsum leniorem & breuiorem, ex Hippocratis sententia.*

Aduersum vomitus. *Si verò nimius vomitus esset, naturæq́ imbecillitatem argueret, ventriculus hoc syrupo facilè corroboratur.*

℞ *Syrupum de agresta* ʒ vj. *quem per duas horas ante cibũ cochleari paulatim exhibe; quo vomitum nondum sistente, puluerẽ hunc constituito.*

℞ *Corallij rubei* ʒ iij. *zuchari* ʒ ij. *cinnamomi* ℈ ß. *misce: ex quo puluere sumatur* ʒ j. *mixto cum prædicti syrupi cochlearibus duobus.*

Poteris etiam parare sacculum ventriculo applicandum huiusmodi. ℞ *Rosarum rubearũ* ʒ iij.*coriandri præparati, menthæ ana* ʒ ij. ß. *corallij rubei, balaustiorum ana* ʒ j. *conquassentur, & fiat sacculus.*

Poteris & ad eandem rem admouere micam panis tostam, & aceto infusam, mortario pistam, & subactam cum myrtilorum, & corallij ana ʒ j.*cinnamomi* ʒ ß.*vẽtriculo exterius imponito.*

¶ *Cùm medicus curationem vrgens, tamen febrim non cessare, nec deficere deprehendit, huiusmodi apozema exhibeat.*

℞ *Tamarindorum subtiliter incisorum, & deinde probè cõtusorum* ℥ ij.*hordei contusi, & pas-*

sularum

ſularum bene contuſarum ſine acinis ana p. iiij. pruna inciſa & contuſa num. XV. conſeruæ nenufaris, & conſeruæ violarum ana ℥ ij. fiat decoctio ſecũdum artem, in lib. xij. aquæ, quoad libræ octo reliquæ fiant. Exprimito deinde & colato: cui colaturæ adde ſyrupi violati, & oxyſacchari ſolutiui, & ſyrupi de duabus radicibus ana ℥ iij. fiat apozema, de quo ægrotus ſingulis diebus manè bibat ℥ xij. veſperiq́ tantundem. Adhibebis etiam illud enæma ſiue clyſterem.

℞ *Succi betæ lib. 1. olei roſarum ℥ ij. ſalis ʒ j. ß. zuchari rubei ℥ ij. caſiæ fiſtulæ ℥ j. miſce, & fiat enæma.*

Iam verò concoctionis ſignis apparentibus, ſi natura ſponte ſua ad euacuandum non moueatur, eradicatiuo medicamẽto vtendum eſt huiuſmodi.

℞ *Paſſularum extractis acinis p. j. prunorum damaſcenorum ſine oſsibus num. XX. florum violarum, borraginis & bugloſſæ ana ʒ ij. fiat decoctio: in qua diſſoluatur rhabarbari infuſi in aqua intybi per noctem ʒ j. pilorum ſpicæ gran. iiij. caſiæ fiſtulæ, & diaprunis ſolutiui ana ʒ iij. fiat potio. Cui addas ſyrupi violarum ℥ j. & aromatizetur cum pulueribus diarhodon Abbatis, & roſata nouella ana ℈ j. & hoc delicatioribus hominibus exhibetur: robuſtioribus verò huiuſmodi aliud.* ℞ *Diaprunis ſolutiui ℥ ß. diaprunis,*

ſcilicet ʒ v. cum aqua intybi fiat potio.

Si paroxiſmus ſudore terminatur, eoq́ nimio, qui ex nimia virtutis debilitate, aut ex caliditate nimia proueniat; hoc remedio compeſcitur ſudor. ℞ Olei myrtilorum, & roſarum ana ℥ j. miſce: & ſi hoc minus valeat, illo altero vtendum eſt. ℞ Gummi Arabici infuſi in aqua roſarum, & balauſtiorum ana ʒ ß. mucilaginis pſyllij ℥ j. olei citoniorum & roſarum ana ʒ iij. miſceantur, & inungatur corpus.

Cùm ſudorem ex nimia virtutis debilitate profluere cognoueris, brodijs & ſalſatis ægrotus tibi reficiendus eſt, admixto agreſtæ ſucco, vel hoc puluere.

℞ Corallij rubei ʒ ij. margaritarum, & balauſtiorum ana ʒ j. zuchari tabarzet ʒ ij. miſce, & fiat puluis.

Quòd ſi his omnibus rectè curatis, calor tamē non deficiat, ſed ad exteriores partes magis extenſus, ob nimiam ſubtilitatem ſitim efficit, vehementer calefaciens; conſultiſſimum fuerit iulebum aliquod parare, quo ægrotus cùm voluerit, vtatur; idq́ vires reſtauret, & bilis ardorem refrigerando reprimat. huiuſmodi:

℞ Pulueris electuarij diatriū ſantalorū, & pulueris diadragacāthi frigidi ana ʒ ß. cryſtalli ʒ j. zuchari tabarzet ʒ iiij. miſce, & fiat conditum

auratum:

auratum: atque hoc ditioribus opportunum erit.
℞ Margaritarum orientalium perforatarum, & non perforatarum, fragmentorum rubinorum, smaragdorũ, & hyacinthorũ in subtilem puluerem contusorum ana ℥ j. crystalli ʒ ß. oßium de corde cerui num. 4. seminis citri mundati, quatuor seminum frigidorum ana ʒ j. ß. foliorum auri & argenti ana num. iiij. zuchari tabarzet ℥ iiij. conseruæ violarum, intybi, & buglossæ ana ℥ ß. pulueris trium santalorum ʒ j. Zuchari ℥ iiij. fiat in modum conditi: & quando voluerit bibere, accipiat duo cochlearia istius cõditi cũ aqua hordei ℥ vj. cũ qua admisce tria huius iulebi.
℞ Iuleb violarum, & acetosi. s. ana ℥ iiij. misce in amphora parua hæc pro ditioribus; & succi granatorum, aquæ cucumeris, & cucurbitæ, & intybi ana ℥ vj. mucilaginis psyllij ℥ ß. aceti albi unciam vnam, cum zucharo sufficienti; fiat iuleb: in cuius clarificatione ponantur quatuor seminum frigidorum minorum, santalorum rubeorum & alborum, spodij ana ʒ j, camphoræ ʒ ß. hoc ægroto potum appetenti exhibito.

Licebit quoque super linguam ægroti ariditate laborantis, electuariũ diadragacanthi frigidi apponere, vel pilulas, bechicas, bichichias vocatas; vel pruna damascena, vel lactucam, vel pomum frigidum, vel aqua rosarum, & aceto gargarizare;

vel aliquid de syrup. violarum lambendum, vel cucumeris partem mandendam permittere.

Si verò nimia simul & caliditate & siccitate laboret, misceto has res, & ad gargarismum exhibeto. ℞ *Aquæ arnoglossæ* ℥ iij. *aquæ rosarum* ℥ ij. *rhodomellis* ʒ j. *misce. Si glutiendi difficultatem nimia ariditas effecerit, lauet os & guttur aqua frigida; & deinde syrupum violatũ frequenter lambat.*

Si ægrotus anxiè habeat ob æstatis calorem, vel quòd fumus ex bile cor petat, confectione cordiali iuuandus est.

℞ *Theriacæ, citri, conseruæ rosarum ana* ℥ j. *cum syrupo acetositatis citri: fiat confectio pauperioribus commoda. Ditioribus verò;*

℞ *Diamargaritonis f.* ʒ j. ß. *seminis citri mundati, & seminis acetosi, & bombacis ana* ʒ ij. *cum syrupo buglossæ fiat confectio. Item hoc modo.*

℞ *Confectionis hyacinthorũ* ʒ j. ß. *pulueris diamargaritonis f.* ʒ iij. *misce cum syrupo violarũ: fiat confectio. cuius cochlear vnum ægroto cùm anxiè habet, cum aquis rosarum & buglossæ bibendum exhibebis.*

Si capitis dolore nimio, ex fumis à ventriculo ad caput sublatis, afficiatur ægrotus, enæmatis prædictis sæpius etiam adhibitis, & crurium fricatione succurrendum est. Præterea etiam & pedum

pedum lotione ante somnum vtēdum huiusmodi.
℞ Florum rosarum rubrarum, foliorum vitis, & camomillæ ana m. ij. florum camomillæ, & meliloti ana p. j. bulliant in aqua communi, qua per singulas noctes pedes lauentur: & coxæ etiam ligentur, vt fumis à capite retractis dolor remittatur. frica etiam pedes cum linteo crasso, in quo nōnihil salis aceto madefacti positum sit. iuuerit etiam caput hoc medicamento confortare.
℞ Aquæ rosarum ℥ iiij. olei rosarum ℥ ij. aceti ℥ ß. santalorum rubeorū ʒ j. misce, & fiat frontale in forma sacculi. Item. ℞ Coriandri præparati, rosarum rubearum ana ℥ ß. corticum papaueris, florum camomillæ ana ʒ iij. conquassentur, & in sacculo indita, atque rosarum aqua irrorata, capiti imponantur.

Vigilia etiam nimia ex humiditatis, à caliditate & siccitate febris consumptæ, defectu ægrotis nonnunquam accidit: cui coctis lactucis in cœna exhibitis, commodè aliquando subuenitur. Id cùm minus sufficiat, papaueris cortices lactucis coquendis addantur. Sin hoc etiam non satis esse videatur, vnguentum hoc applica.
℞ Vnguenti populeonis ℥ ß. requiē Galeni ʒ iij. misce. Quòd si neque his etiam remedijs dormierit, hanc potionem duabus horis ante mediam noctem exhibeto.

℞ Syru-

℞ Syrupi papaueris, & nenufaris ana ℥ j. opij thebaici G. ij. misce, & bibat. Licebit etiam soporiferum hoc naso indere.

℞ Aquæ nenufaris ℥ ß. requiem Galeni G. iij. opij thebaici G. iiij. aceti modicum: his mixtis madefiat coccum vel bombyx, & intra nasum indatur.

Præterea illud attentè considerandum est, solere nonnunquam post crisim, caloris nonnihil residere; id quod ex ardoris ac sitis sensu, & caliditate intra hepar, atque in volis manuum; ex vrinæ etiam tinctura deprehenditur. Illud in hac re perspici operæpretium erit, an videlicet caliditas illa ex mala complexione, simul cum materia, an sine materia etiam proueniat. Si materia non adsit, electuario quopiam complexionis malæ calidæ correctiuo vti oportuerit: vt; ℞ Electuarium, diatrium santalorum, aut diamargaritonis frigidi, & quo ego in regione nostra commodè vsus sum, confectionis buglossæ, cum aqua intybi, vel capillorum veneris, vel cichorei, vel nenufaris. Proderit etiam singulis diebus binas tabellas huius generis manè edisse, cum aqua aliqua commoda, vel syrupum aliquem caloris extinctiuum bibere; vt violatum, vel Zucharum rosatum cōedere, vel hordeatum sorbere; cui quatuor frigida semina addita sint. Ipsa verò hepatis regio bis diebus

diebus singulis, manè & vesperi, rosato santalato dicto vnguento commodè inungitur.

Si verò caliditatem ex mala complexione calida cum materia effici cognoueris; laxatiua confectione, & correctiuo, siue alteratiuo, alternè vti oportebit, certis interuallis accipiendo. vt: ℞ Confectionis diacatholiconis, casiæ fistulæ præparatæ cum Zucharo ana ℥ j. quatuor seminum frigidorum mundatorum ana ʒ j. pulueris diatriũ, santalorum ʒ j. ß. conseruæ rosarum pistæ ℥ ß. rhabarbari ʒ j. pilorum spicæ G. v. cum syrupo capillorum veneris. fiat confectio: de qua accipiat vnum cochlear vna die cũ aquis prædictis, scilicet capillorum veneris, cichorei, intybi, & similibus.

In declinatione etiam morbi enæmata quædam adhiberi possunt, partim eductiua; partim correctiua, siue alterantia; & partim nutrientia. vt: ℞ Caput hædi collo abscisso, & cerebro remoto, quod in aqua cũ hordeo præparato coquatur, quoad ossa separentur: ex hac decoctione ℥ xvj. adde ouorũ vitellos duos, olei violati ℥ ij. hoc per clysterẽ adhibito: præter ea quæ effici diximus, mala etiam complexio calida corrigitur, quæ renibus tertianam patientis ægroti sæpe accidit. Renes autem ipsi exterius inunguntur huiusmodi vnguento. ℞ Olei rosati magistri Arnoldi ℥ j.

aceti

aceti modicum: misce, vel vnguento rosato santalato. His igitur remediis diligenter adhibitis, sanitas ægrotanti, Deo propitio, restituetur.

Illud tamen animaduertere in omni hoc curationis capite oportuerit, ea quæ à nobis de euacuationibus initio dicta sunt, de communi curationis genere, & opportunitate esse accipienda. namque de ea, quæ coacta cura dicitur, aliud est iudicium. Si enim in ipsis morbi initiis biliosam materiem, furentem, periculumq́; cominantem cognoueris, & membri alicuius raptum, vel causone timueris, fortiori medicamento eradicatiuo aliquo initiis ipsis obsistendum est. Cuius generis illud:

℞ Rhabarbari temperati in aqua intybi ʒ j. pilorum spicæ G. iiij. diaprunis solut. ʒ ij. ß. casiæ fistulæ mundæ ℥ j. dissolue in aqua nenufaris, & buglossæ quantum satis fuerit. Aromatizetur autem cum ʒ j. diarhodonis Abbatis. Deinde descriptam à nobis viam insistito: atque hoc modo tertianæ febris curam habeto; peritissimos autem practicos nocturna diurnaq́; manu versato.

DE CVRATIONE TERTIANÆ febris nothæ ex biliosa & pituitosa materia. Cap. II.

Tertianæ spuriæ appellatæ, huiusmodi indicia sunt. Paroxismus vltra sedecim horas durans,

durans, vrina crassæ substantiæ, & citrino colore; capitis grauedo, & similia. Principio igitur cognoscendum est, an materia vitiosa, nimia sit, an modica; si modica fuerit, vt plurimum digerendo & euacuando, curatio instituitur. Igitur cùm materiam inobedientem fuisse intellexerit medicus, fortius aliquod enæma, quã pro simplici tertiana, parabit; maiori multitudine, crassitie, & viscositate id postulante. Id autẽ huiusmodi erit.
℞ Maluæ, bismaluæ, mercurialis ana man. j. coquãtur: in decoctione dissoluatur casiæ fistulæ ℥ j. confectionis benedictæ ʒ vj. olei communis ℥ ij. salis ʒ j. ß. & efficiatur enæma. Deinde concoctiuos syrupos singulis diebus manè exhibeat. vt:
℞ Syrupi acetosi, scilicet intybi, & rhodomellis ana ℥ ß. aquarũ intybi, cichorei, & buglossæ ℥ j. misce, atque tribus diebus vtere. Post quos minoratiuum medicamentum propinandũ est: vt illud;
℞ Casiæ fistulæ mundæ, rhodomellis ana ℥ j. electuarij, diacartami ʒ iij. cum aqua buglossi; fiat potus exhibeaturq́; ante ortum solis, nisi paroxismus impediat: nam si tunc inuaserit, medicamẽtum hora quietis est exhibendum, quæcunque illa sit. Quoniam verò febris tertiana notha plerunque ex materia crassa & viscosa fit, idcirco vna potione euacuari non potest. Quamobrem alij etiam syrupi parandi sunt, qui & prouocare magis,

gis, & materiam coniunctam dissoluere magis possint. vt: ℞ Syrupi acetosi compositi de duabus radicibus ℥ j. rhodomellis ℥ ß. aquarum capillorum veneris, & fœniculi ana ℥ j. ß. ex quibus manè singulis diebus bibat ægrotus. Quòd si post sumptam potionem vrina crassior appareat, omnino sanguinem mittere expediet, vsq; ad ℥ vj. & si iterum idem deprehendatur, iterum vena basilica scindenda est, modò virtus constet, & alia particularis causa non intercedat: vt dolor capitis, qui ex cephalica sanguinem mitti postulat, alias basilica plerumque scindenda est: namque biliosæ febris fons vt plurimum in hepate est. Syrupis autem sumptis, & concoctionis apparentibus signis, eradicatiua potio paretur.

℞ Cassiæ fistulæ mundæ, & rhodomellis ana ℥ j. rhabarbari electi infusi in aqua intybi ʒ j. pilorū spicæ G. iiij. electuarij, diacartami ʒ iij. his in cōmuni decoctione dissolutis potus paratur. Rhabarbari autem dosis ad proportionem abundantis bilis augenda est: diacartami verò ad pituitæ abundantiæ rationem addenda. Illud etiam ab Auicenna commendatum medicamentum commodè in mixtione bilis & pituitæ exhibetur.

℞ Turbith albi & gummosi ʒ j. scāmonij G. vj. salis gemmæ ℈ ß. aquæ fœniculi, & rhodomellis ana ℥ j. fiat potus. Consultissimum autem est, cor-

rectis

rectis, & fermentatis potius medicamẽtis, quàm simplicibus fortiter soluentibus, quæ sua natura venenosa plerũque sunt, vt probè Mesues notat: ita si turbith & diacartami simul copia sit, diacartami electuario tutius euacuamus, quòd correctius medicamentum sit.

Quòd si turbith, agarico, vel scammonio vti libeat, videndum an biliosa materia cum pituitosa mixta, pituitæ humiditatem faciat, an non; vt in hemitritæa: si faciat, diacartamum exhibendũ est, in cuius confectione scammonium intrat, & ad vnam omnino formam redacta sunt: & sic purgabitur materia vnita vnitate formæ. Si verò vtraque seorsum separata materia est, agarico, vel turbith, vel scammonio euacuare, Auicenna auctore, non nocuerit.

Postquam verò hoc medicamentum adhibitum fuerit, si tamen febris nondum absit, quòd materies multa, vel crassa, vel viscosa est, atque ob eam rem secundum iam mensem morbus excedit, solicitè prouideat medicus, an hypochõdriorum partes bene tractabiles maneant, an nõ. quas si oppilatas deprehenderit, vel ob bilis crassitudinem, vel copiam, vel viscositatem; fomentatione aliqua iuuabit. vt;

℞ Florum camomillæ, & meliloti ana m. j. absinthij m. ß. spicæ, rosarum rubearum ana ʒ ß.

bulliant in tribus libris aquæ, & cum ſpongia intincta, atque deinde expreſſa fomentetur locus; ac deinde huiuſmodi vnguento aliquo inungatur.

℞ *Olei de ſpica, abſinthij & roſarum ana ℥ j. ceræ quantum ſufficiat, & fiat vnguentum: vel huiuſmodi aliquo emplaſtro vti conducet.*

℞ *Florum camomillæ, meliloti, abſinthij, ſquinanti, ſpicæ, ſeminis carabi, tritorum ana ʒ j. incorporentur etiam cum oleo abſinthij, camomillæ & ſpicæ, quãtum ſufficiat. fiat emplaſtrum quod regioni oppilatæ imponatur. Delicatiores verò, & in hyeme ob frigiditatem inungi & fomentari recuſantes, emplaſtri genere quopiam idoneo iuueris. vt;*

℞ *Maſſæ emplaſtri de meliloto, & diaquilonis maioris, quantum ſufficiat; & fiat ad formam idoneam, atque oppilato loco imponatur. Enæmatum autem adhibendorum obliuiſci interim non oportet, quæ vtiliſsima etiam ad hanc rem ſunt; qualia iam deſcripſimus. Illud etiam enæma commodum ad oppilationem fuerit.*

℞ *Florum camomillæ, florum violarum ana m. j. betæ, mercurialis ana m. ß. ſeminis cartami ʒ iij. fiat decoctio ad ℥ xij. in quibus diſſoluatur confectionis hieræ logodionis ℥ j. olei ſeſamini ℥ iij. fiat enæma. vel;*

℞ *Seminis aniſi, marathri, brancæ vrſinæ, folio-*

rum

rum violarum ana m. ß. fiat decoctio ad ℥ viij. in quibus dissoluantur confectionis benedictæ, & hieræ picræ ana ℥ ß. olei camomillæ & rosarum ana ℥ j. salis communis ʒ j. ß. fiat enæma. vel;

℞ Ficuum siccarum num. vj. sebesten num. iiij. foliorum violarum m. ß. turbith, & seminum cartami ana ʒ iij. bliti m. j. fiat decoctio, in qua dissoluatur casiæ fistulæ mundæ ℥ j. olei camomillini ℥ ij. salis communis ʒ j. ß. misce & fiat clyster. vel;

℞ Prunorum damascenorum, meliloti, & furfuris ana m. j. fiat decoctio, in qua dissoluatur rhodomellis, & Zuchari rubei ana ℥ iij. olei sesamini ℥ j. ß. salis communis ʒ j. ß. misce & fiat enæma.

Ad eius verò materiæ, quæ febrem adhuc fouet & tardat, expulsionem & correctionem, huiusmodi apozema præbetur, quod partim extinguat, partim etiam adaperiat.

℞ Tamarindorum subtiliter incisorum, ac deinde bene contusorum ℥ ij. radicum recentium probè contusarum, intybi, cichorei & apij ana m. iij. hordei bene cõtusi, & passularum detractis acinis contusarum ana p. iiij. conseruæ nenufaris ℥ ij. prunorum damascenorum subtiliter incisorum num. xv. fiat decoctio ex arte, in lib. xij. aquæ, quousque remaneant lib. viij. & facta forti ex-

pressione, & colatura, adde syrupi violati, et oxysacchari scilicet & syrupi de duabus radicibus, ana ℥ iiij. misce, & fiat apozema: ex quo singulis diebus manè ℥ xij. bibito, & vesperi tantundem. Conferet etiam plurimũ apozematis loco syrupus apozematus præstantis in ea re virtutis. vt;

℞ *Aquarum absinthij, apij & fœniculi, & scariolæ ana ℥ iiij. & de byzãtijs, & acetosi, & de duabus radicibus ana ℥ iij. azari, squinanti, santalorum rubeorum ana ʒ j. quæ in ligatura ponantur: & fiat apozematus. Item:*

℞ *Pulueris trochiscorũ de eupatorio ʒ ij. pulueris diatrium santalorum ʒ j. zuchari infusi in aqua absinthij & fœniculi ana quãtum sufficiat, & fiat electuarium in tabulis. Item:*

℞ *Casiæ fistulæ præparatæ cum zucharo, & electuarij diacartami ana ℥ j. rhabarbari ʒ j. ß. quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum ana ʒ ß. cum syrupo capillorum veneris: fiat confectio opiata. vel;*

℞ *Turbith albi & gummosi ʒ ij. agarici ʒ j. casiæ fistulæ ℥ ij. diacridij G. x. cum syrupo acetoso de duabus radicibus, & fiat confectio opiata. vel;*

℞ *Hieræ logodionis, & casiæ fistulæ ana ℥ j. misce. vel;*

℞ *Pulueris hieræ picræ Gal. ʒ iij. ß. casiæ fistulæ præparatæ ana ℥ j. quatuor seminum frigidorum*

munda-

mundatorum ana ℥ j. cum syrupo acetoso: fiat cõfectio. &c.

℞ Aquarum scariolæ & fœniculi ana ℥ iij. misce. Hoc igitur modo producenda curatio est, concoquendo, & euacuando medicamento forti debili mixto. nam duabus diebus exhibebis ex prædicto syrupo apozemato ℥ viij. cum binis tabulis prædicti electuarij: quarta autem die cochlear vnum prædictarum confectionum dissolutarum cum ℥ vj. dictæ aquæ: atque ita concoquẽdo, & euacuando, conseruando virtutem cum medicina forti in virtute, & debili in euacuatione, liberabitur Deo auxiliatore ægrotus.

¶ Si quis verò à confectionibus huiusmodi abhorrens, refugiat; huiusmodi pilulis curabitur.

℞ Massæ pilularum rhabarbari, & de agarico ana ʒ ß. cum aqua fœniculi formentur pilulæ ciceris magnitudine ad vsum; quas per interualla accipiat ægrotus, sicut de confectionibus dictum est: id autem fiet, cùm ægrotus dormire intendit. Cùm nimia quantitate materia est, vt in tertianis nothis plerumque accidit, illud peruidendum est, num adeo copiosa sit, vt concoctionis expectatio periculum mortis minetur ob materiæ suffocationem: namque in hoc genere eradicantibus medicamentis statim ab initio, vt iam diximus, vti oportuerit; quanquam materia ipsa concocta

non sit; id quod ab Hippocrate apertè præcipitur in principijs morborum, &c. At verò minore existente copia, vt plerumque fit, minoratiuum medicamẽtum ante syruporum etiam vsum adhiberi conueniet. vt illud:

℞. Florum violarum, borraginis & buglossæ ana ℥ j. prunorum damascenorum enucleatorum num. xij. *passularum detractis acinis pug.* j. *bulliant in aqua communi, in qua dissoluatur rhodomellis, & casiæ fistulæ mundæ ana ℥ j. rhabarbari electi temperati in aqua intybi ʒ j. pilorum spicæ G.* iiij. *electuarij diacartami ℥ iij. fiat potus.*

Accidit etiam aliquando tertianam ex bilioso humore cum atra bili mixto prouenire; prospiciẽdum est, an melancholicus ille humor ex adustione sui ipsius, videlicet melancholici humoris naturalis cum bili, an etiam non naturalis, sed accidentali adustione factus sit. Si naturalis est, naturalibus prædictis intentionibus est procedendum per enæmata concoquendo, atque euacuando etiam, quorum huiusmodi descriptio sit.

℞. Hordei, mercurialis, maluæ, violarũ, spinaciæ, borraginis ana m. j. *fiat decoctio; in qua dissoluatur puluis hieræ gallæ ʒ ij. casiæ mundæ ℥ j. olei communis ℥ ij. salis communis ʒ j. fiat enæma: & tunc applica etiam syrupos. vt;*

℞. Syrupum buglossi, & acetosæ, scilicet ana G. iij.

aqua-

aquarum buglossæ, & intybi ana ℥ j. ß. vel magistralem aliquem huiusmodi.

℞ *Florum buglossæ, borraginis, & violarum ana m. j. radicis petroselini & fœniculi ana m. ß. melissæ, scolopendræ ana m. j. fiat decoctio, & cum lib. j Zuchari, & aceti ℥ iij. fiat syrupus: & adde aquarum buglossi & cichorei: atque ex his bibat singulis diebus, mane & vesperi: vbi verò concocta materies fuerit, huiusmodi potionem exhibeto.*

℞ *Florum buglossæ, violarũ, borraginis, seminis anisi & marathri ana ʒ ij. liquiritiæ rasæ conquassatæ m. j. fiat decoctio, in qua dissoluatur casiæ fistulæ mundæ, & confectionis diasenæ ana ℥ ß. electuarij de succo rosarum ʒ iij. fiat potus: dulcoretur cum syrupo violarum.*

Aduertendum tamen est, non oportere, vt diæta ad eam frigiditatem declinet, quæ in tertiana simplici exigitur, ob melancholici humoris admixtionem, qui frigidæ complexionis est.

Si verò ex bili calida tertiana proueniat, cuius pars aliqua adusta in melancholiam conuersa fuerit non naturalem, prædicti canones tibi etiã obseruandi sunt. nam aut regulariter procedendum est, aut irregulariter: si nõ regulariter, quòd materia nimia sit, eradicatiuo vtendum est. si verò nimia non sit, minoratiuo. Si autem regula-

 riter

riter agendum tibi fuerit, enæmatibus, concoctione, & deinde euacuatione opus erit. Erit igitur vsui huiusmodi clyster.

℞ Foliorum violarum, hordei mūdi, & foliorum maluarum ana m. j. fiat decoctio, in qua dissoluatur medullæ casiæ fistulæ ℥ j. vitelli ouorum duorum, olei violarum ℥ iij. salis ʒ j. ß. fiat enæma. Syrupum verò huiusmodi constitues concoctiuū.

℞ Syrupi violarum & intybi ana q̃s iij. vel ʒ j. aquarum intybi & lupulorum ana ℥ j. ß. misce. vel; ℞ Syrupi buglossæ & oxysacchari scilicet ana q̃s iij. cum aquis, &c. Magistralis etiam sic paratur.

℞ Aquæ fumariæ ℥ vj. aquæ buglossæ, rosarum intybi ana ℥ iij. aceti ℥ j. cum zucharo: fiat syrupus. vel;

℞ Quatuor seminum frigidorum communium ana ʒ j. florum violarum, borraginis, & buglossæ, rosarum, & scariolæ ana p. j. succi borraginis, fumariæ, & pomorum grati odoris acetosorum ana ℥ iij. scolopendræ m. j. ß. bulliant simul in lib. j. aquæ ad consumptionē tertiæ partis, & cum tribus lib. zuchari; fiat syrupus: de quo accipiat singulis diebus manè septena cochlearia cum prædictis aquis. Materia autem concocta, potionem hāc exhibeto.

℞ Confectionis hamech ℥ iij. casiæ mūdæ ℥ j. dissolua-

solvatur in aqua intybi, & fiat potus; dulcoreturq; cum syrupi violarum ℥ j. vel;

℞ Epithymi, folliculorũ senæ, hordei mundi, florum violarum, borraginis & buglossi ana ʒ j. ß. fiat decoctio: in qua dissoluatur rhabarbari infusi in aqua intybi ℈ iiij. casiæ mundæ ℥ j. dissoluatur in sero caprino, & fiat potus. vel:

℞ Cõfectionis hamech, electuarij de succo rosarũ ana ʒ ij. vel iij. incorporẽtur, & fiat bolus cũ Zucharo. Quòd si febris nondum discesserit, cõmodis & idoneis medicamẽtis, vt in tertiana notha celebriori agendum est, concoquendo & euacuando adhibita forti & debili medicina: vt confectione aliqua huiusmodi.

℞ Cõfectionis hamech, electuarij de succo rosarũ ana ʒ ij. quatuor seminum frigidorum mundatorum omnium ana ʒ iij. incorporentur cum syrupo violarum, & fiat confectio. vel;

℞ Confectionis diasenæ, casiæ præparatæ cum Zucharo ana ℥ j. rhabarbari electi ʒ ij. pilorum spicæ G. viij. misce cum syrupo violarum, & fiat confectio. Item:

℞ Pulueris diatrium santalorum, trochiscorum rasis, & de rhabarbaro ana ʒ j. conseruæ buglossi, ʒ iij. Zuchari infusi in aqua intybi, quantum sufficiat. fiat electuarium in tabulis. Item.

℞ Syrupi buglossæ, intybi, & capillorum veneris

ana ℥ iiij. aquam lupulorum, & radicum diureticarum ana ℥ iij. cum zucharo sufficienti fiat syrupus apozematus, de quo ægrotus sumat duabus diebus vncias binas cum duabus tabulis: & si libuerit confectionis partem sumere, sumat. vel ex his pilulis.

℞ *Massæ pilularum de rhabarbaro, & Indiarum ana ʒ ß. diacridij G. viij. cum aqua intybi fermententur pilulæ num. xij. ad vsum singulis vicibus.*

DE TERTIANA CONtinua. Cap. III.

Tertianæ continuæ dictæ à minori paroxismo inchoari solent: quæ an simplices sint, videndum in primis est. Id autem tertianæ simplicis signis indicatur, atque eodem omnino modo quo simplex tertiana curatur. Quòd si compositam esse cognoueris, quonam modo, aut quo humore componi contingat, continuò est considerandum. nam vel cum bili atra, vel cum pituita componitur. Rursus atra bilis in naturalem & accidentalem diuiditur. Accidentalem autem eam dicimus, quæ ex adustione fiat. Vtriusque autem materiæ concoquendæ atque euacuandæ formulam superius descripsimus.

Illud tamen cognoscere operæpretium est, hanc continuam tertianam, vt interpolata, grauiorem, dete-

deteriora etiã efficere symptomata, tam in membris mobilibus, quã in internis; atq; in his etiam quæ per directionem cum corde continua sunt; ea autem symptomata huiusmodi plerũque sunt. Primum capitis grauedo, ac dolor; cui leuando ante materiam purgatam nihil est apponendum. Eũ autem dolorem si vapor nimia febri excitatus, atque ad caput delatus effecerit, diuersoriis enæmatibus, fricationibus, lotionibus pedum, à nobis iam descriptis, leuabis: deinde confortantibus illis capiti adhibitis. tum verò considerare oportuerit, an fumi illi simplices sint, hoc est, calidi ac sicci; quibus sanguinis missio conueniet, vt diximus in dolore capitis, in tertiana simplici, ac pura. Si verò compositi fumi sint, ex vaporum humidorum adustione, vt ferè in tertiana notha accidit, frontale adhibebis huiusmodi.

℞ *Olei rosarum & camomillæ ana* ℥ j. *casiæ ligneæ* ℈ j. *santalorum rubeorum* ʒ j. *misce. Idem in vnguenti formam redigere licebit. vt;*

℞ *Olei camomillini et rosarum ana* ℥ j. *cum cera fiat vnguentum. Item sacculum huiusmodi, si libeat, imponito.*

℞ *Coriandri præparati, rosarum rubearum ana* ʒ ij. *florum camomillæ, meliloti ana* ʒ iiij. *santalorum rubeorum* ʒ j. *conquassentur, & fiat sacculus. Purgata autem materia, apozema illud*

lud commodè dabis, quod in cap. de tertiana notha descripsimus.

Accidunt etiam nonnunquam huiusmodi febre laborantibus angores, ob caliditatem nimiam atque mobilitatem humorum: in quibus cordialia opportunè parantur, puræ ac mixtæ materiæ ratione habita; & ijs adhibitis in pura, quæ de pura tertiana docuimus: in mixta verò materia huiusmodi cordialibus vtitor; maximè si bili pituita misceatur.

℞ *Pulueris diamargaritonis ʒ ß. theriacæ de citro, limonatæ, smaragdorum ana ℥ ß. misce cum syrupo buglossi: fiat confectio cum aquis buglossi, & intybi. Vel alia etiam magistralis confectio paretur.*

℞ *Confectionis hyacinthorũ, cõfectionis alchermes, pulueris diamargaritonis frigidi ana ʒ j. ß. misce cum syrupo acetositatis citri; fiat confectio. vel;* ℞ *Conseruarum buglossæ & rosarum ana ℥ ß. seminis citri mundati, seminis acetosæ & borraginis ana ℥ j. ß. cũ syrupo acetositatis citri: fiat confectio. vel;*

℞ *Radicũ tormentillæ & zedoariæ ana ʒ ij. ben albi & rubei ana ʒ j. cõseruæ rosarũ ʒ ß. syrupi violarum quantum sufficiat: fiat confectio. De omnibus istis compositionibus poterit ægroto hora angustiæ vnum cochlear exhiberi cum aquis prædictis.*

dictis. Qui si delicatior sit, & huiusmodi confe-ctiones accipere recusauerit, electuarium in tabu-lis constituito. vt;

℞ *Pulueris electuarij diamargaritonis* ʒ j. *pulue-ris diacameronis* ℈ ij. *zuchari infusi in aqua bu-glossæ quantum sufficiat: fiat electuarium in ta-bulis. Si tamẽ nimia etiam siti, delicatiorcq́ com-plexione laborat, huiusmodi restauratiuum cor-diale vtrique intentioni idoneum conficito.*

℞ *Conseruæ buglossi & rosarum ana* ℥ iij. *con-seruæ cichorei* ℥ ij. *pulueris electuarij diatrium santalorum, diamargaritonis frigidi ana* ʒ j. *cor-ticum citri cum Zucharo conditi* ʒ iij. *Zuchari* ℥ iiij. *misce, & fiat conditum inauratum. Vel hu-iusmodi epithema imponito.*

℞ *Florum buglossæ, corticum citri, florum bor-raginis & violarum ana* ʒ ß. *santalorum om-nium ana* ʒ j. ß. *corallij rubei* ʒ ß. *trochiscorum de camphora* ʒ j. *aquæ melissæ & rosarum ana* ℥ iiij. *misceantur, & fiat epithema. Si quicquam præterea symptomatis superueniet, consule caput de tertiana canonis tertij, & hoc modo Dei bene-ficio ægrotus valebit.*

DE CVRATIONE CAVSONIS. Cap. IIII.

S*Itis vehementißima, atque æstus, & linguæ ariditas, citrinusq́ ac niger color, & acceßio-*

num

num vix perceptibile discrimen, æqualiáque ferè symptomatum tempora: vigiliæ præterea, inquietudines, mentis perturbationes, capitis grauedines, temporum pulsationes, oculorum cauitas, vrinæ citrinus color, pulsus velox ac vehemẽs, causonis indicia sunt. Duo autem eius morbi genera sunt: vnũ quod ex bilioso humore fit, & causon cholerica appellatur: id ex tertianæ simplicis signis dignoscitur, cuius curatio hoc modo instituitur. Principio statuere oportuerit in hoc morbo, in quo nimia intensio & adustio est, omnem moram, induciasq́; omnes esse periculosas, laudaríque in primis celeritatem. Igitur vrinæ turbiditate, crassitie, ac rubedine perspecta, huiusmodi enæma parari iubebis.

℞ Violarum, maluarum, lactucæ, semperuiuæ, foliorum nenufaris ana m. j. fiat decoctio ad ℥ xij. in qua dissoluantur vitelli ouorum duo, olei violarum ℥ iij. casiæ fistulæ mundæ ℥ j. Zuchari rubei ℥ j. misce, & fiat enæma. vel;

℞ Decoctionis foliorum violarum lib. 1. succi cucurbitæ ℥ iij. olei rosarum & violarum ana ℥ j. ß. Camphoræ G. iiij. Salis communis ʒ j. misceantur, & fiat enæma. Aut aliud quoduis ex ijs quæ in cap. de tertiana simplici pura præcepimus: sed in hac febri frigidioribus semper vtendum est, propter maiorem caloris intensionem.

Enæma-

Enæmate autem adhibito, statim sanguis ex vena communi, si nimis abundans videatur, mittẽdus est; vel ex basilica. Neque verò sanguinis missio tardanda est: quandoquidem phrenitis periculum vehementer timetur, caliditate in horas adaucta, bilem ipsam acuente, atque ad princeps membrum, quale cerebrum est, tollente; vnde vel phrenitis, vel deliria fiunt. At verò sanguinis missio parcè fiat, ne nimium bilis ipsa efferuescat. Huiusmodi venæ sectio Enentatiua phlebotomia ab Arnaldo dicitur.

¶ *Si autem vrina apparuerit citrina ignea, sine admixtione sanguinis, enæmatibus & euacuationibus instituenda curatio est; ob vehementem autem morbi sine inducijs celeritatẽ, huiusmodi potionem ordinabis.*

℞ *Florum violarum, borraginis ana* ℥ ß. *prunorum damascenorum n.* XX. *fiat decoctio: in qua dissoluãtur casiæ fistulæ mundæ, & tamarindorum ana* ℥ vj. *rhabarbari electi infusi in aqua intybi* ℨ j. ß. *pilorum spicæ, G.* iiij. *misceantur, & fiat potus: dulcorentur cum syrupo violarum* ℥ j. *vel;* ℞ *Casiæ fistulæ mundæ* ℥ j. *diaprunis laxatiui* ℥ ij. ß. *dissoluatur in decoctione communi & tamarindorum* ℥ ß. *& fiat potus. Consule etiam caput de tertiana simplici & pura.*

¶ *Postera die manè clysterẽ constitues, quo cali-*

ditas

ditas mitigetur, & materia feruens ex intestinis pellatur, ne longius detenta lædat, excoriationemq́; efficiat, vnde dysenteria eueniat. Eius hic modus esto.

℞ *Hordei mūdi p.* iij. *foliorum violarum, & betæ ana man.* j. *bulliant cum capite hædi, vel cum cruribus, & clunibus pulli; & in eius decoctionis* ℥ xij. *dissoluātur vitelli ouorum trium, olei violarum* ℥ ij. *fiat enæma. Ordinabis etiam syrupos digestiuos, de quibus accipiet singulis diebus manè. vt;*

℞ *Syrupi violarum, acetositatis citri, vel nenufaris ana* ℥ j. *cum aquis. Caliditate autem intensiore existente;*

℞ *Syrupi papaueris* ℥ j. *syrupi intybi & acetositatis citri ana* ℥ ß. *misce. Item etiam aquæ cucurbitæ, lactucæ, buglossi, vel aquæ nenufaris, & cichorei. Et poteris facere syrupum magistralem.*

℞ *Caput papaueris, capillorum veneris viridiū, intybi, lactucæ, scariolæ, portulacæ, rostri porcini, florum violarum, & nenufaris ana* ℥ j. *quatuor seminū frigidorū ana* ʒ ij. *fiat decoctio: & singulis sesquilibris adde zuchari lib.* j. ß. *& in clarificatione addatur aquæ intybi, & succi malorum granatorum acetosorum ana lib.* ß. *& fiat syrupus: ex quo singulis diebus mane bibat* ℥ ij. *cum tribus vncijs aquarum prædictarum, & vesperi*

etiam

etiam tantundem. Interim tamen enæmata singulis diebus accipienda non intermittantur, vt lenis aluus semper conseruetur; nisi tamen ipsa sponte sua satisfaciat. Quoniam verò vehemens sitis, huius febris furibundo ardore efficitur, aquã ex hordeo mũdo decoquere oportuerit, & condita parare: quæ quamuis multa satis in capite de tertiana simplici, tamen alia cordialia frigidiora describi possunt, quæ idonea magis ad hãc rem sint, quòd maior siccitas & calor in hoc morbo sit. vt;

℞ *Margaritarum perforatarum, & non perforatarum, hyacinthorũ, sapphirorum, smaragdorũ ana ʒ ß. seminis melonum, cucurbitæ, cucumeris, & citruli mundatorum ana ʒ j. ß. trochiscorum de rosis ʒ j. confectionis hyacinthorum ʒ ß. oßis de corde cerui num.* iij. *auri & argenti ana panes* iiij. *zuchari candi violati ℥ j. ß. conseruæ nenufaris, violarum & buglosi ana ℥ j. zuchari tabarzet ℥ iiij. misce, & fiat conditum inauratum. Vtiliter etiam & ad hunc morbum epithemata cordis regioni imponenda parantur, qualia in cap. de tertianæ curatione descripsimus; & alia etiam huiusmodi.*

℞ *Serici crudi minutim cõcisi, oßis de corde cerui aña ℈ j. spodij ʒ ß. croci ℈ ß. camphoræ G. vj. fragmentorum lapidum pretiosorum ʒ j. ß. santalorum & coralli rubei aña ʒ j. aquæ rosarum*

lib. 1.*vini albi odorati,& aceti albi ana* ℥.ß.*misce,& fiat epithema,in qua granæ pannus madefactus cordis regioni imponatur.*

¶ *Hepatis quoque epithema non inconcinnè adhibetur. vt;*

℞ *Aquæ intybi & cucurbitæ ana* ℥ iiij. *aquæ lactucæ,& rosarum ana* ℥ ij. ß.*aceti* ℥ j. *santalorum omnium* ℈ j. *spodij* ℈ ß. *camphoræ G.* vj. *misce, & impone hepati vt epithema. Eidē etiam huiusmodi vnguento rectè medeberis.*

℞ *Spodij, santalorum rubeorum ana* ʒ j. ß. *vnguenti rosati santalati* ℥ j. ß. *misce, & fiat vnguentum pro hepate. Renes etiam sic inungito.*

℞ *Olei rosarum Arnaldi,olei violarum,succi lactucæ ana* ℥ ß.*spodij* ʒ j.*ceræ albæ quantum sufficiat,& fiat vnguentum.Non incommodè quoque huius vnguenti loco pannus ex lino, aceto,& aqua rosarum & rosaceo intinctus imponitur. Cōferet etiam ægroto frigidarum rerum olfactio, qua calidi & sicci vaporis ad cerebrum ascensus reprimatur. vt;*

℞ *Aquæ florum nenufaris* ℥ iij. *aquæ rosarum* ʒ j. ß.*santalorum citrinorum* ʒ j. ß.*santalorum rubeorum* ʒ j.*misceantur omnia in vasculo: quæ sæpe agitans ægrotus olfaciat. vel huiusmodi confectum pomum olfaciendum præbeto.*

℞ *Santalorum rubeorum , coralli rubei, florum nenu-*

nenufaris, & violarum ana ʒ ij. *balaustiorum* ʒ j. *camphoræ* ʒ ß. *puluerizentur subtiliter, & cum aqua rosarum, & exigua aceti portione fiat pomū perforatum, & suspendatur ad collum, quod semper fricando olfaciat. Frontale etiam ad vapores prohibendos imponere conducet.*

℞ *Aquæ rosarum* ʒ iij. *florum nenufaris & violarum ana* ʒ j. ß. *aceti* ℥ j. *santalorum rubeorum* ʒ ij. *boli armenici* ʒ j. *misceto, atque linum intingito quod fronti & temporibus imponatur. Quòd si immodica vigilia adsit, vel soporiferis remedijs in capite de tertiana simplici descriptis, vel alijs huiusmodi vtere.*

℞ *Pulueris papaueris albi* ℥ iiij. *quem oui albo, & aqua rosarum distemperabis: adde aceti aliquantulum, & olei etiam papauerum, vel nenufaris, atque epithematis modo fronti imponito.*

¶ *Iam verò cùm nimia caliditate corpus nimiū resolui deprehenderis, huiusmodi vnguēto pectus & nucam inungito. vt;*

℞ *Olei violarum* ℥ j. ß. *olei nenufaris, & pinguedinis gallinæ ana* ℥ j. *fiat vnguentum cum cera, & pauca aqua plantaginis lauetur, & vngatur pectus & nuca.*

His diligenter perfectis, materiam ipsam hoc modo eradicare curabis, vel eradicatiuas potiones primum ordinabis, quas in capite de tertiana de-

ſcripſimus, vel huiuſmodi aliàs.

℞ *Diaprunis ſolutiui* ℥ iiij. *diſſoluātur in aqua decoctionis tamarindorum* ℥ j. *& fiat potus: dulcoretur cum ſyrupo violarum* ℥ j. *& aromatizetur cum pulueribus diamargaritonis frigidi* ʒ j. *materia autem eradicata, vrinæ prouocatiuis vteris cum euulſione ſeminum frigidorum, & ſyrupo capillorum veneris, & electuario diatrium ſantalorum, & trochiſcis de camphora, & de roſis: & ſi huic ſuperuenerit fluxus ventris, vt nõnunquam accidere Auicennas ait, applicabis trochiſcos de ſpodio ex eiuſdem deſcriptione.*

℞ *Trochiſcorum de ſpodio, ſeminis acetoſæ ana* ℥ j. ſs. *aquæ cucurbitæ* ℥ vj. *miſce, & ſingulis diebus manè accipiat ægrotus* ʒ j. *cum* ℥ iij. *aquarum prædictarum: & ad reſumptionem caliditatis hepatis procede ſicut in tertiana ſimplici, cũ vnctionibus & epithematis.*

¶ *In pituitoſo cauſone, curatio inſtituitur euacuando in principijs, & concoquendo iiſdẽ, de quibus antè diximus, medicamentis, cùm de tertiana notha ageremus; & eodem etiam apozemate: quandòquidem eadem materia eſt. Atque hæ febrium ex bili pura ſimplici, vel compoſita, curandi ratio eſt.*

DE

De febrivm qvæ ex sanguine fiunt curatione.

Cap. v.

Sanguineæ febris synochæ dictæ signa hæc sunt. Febris aßidua, & inseparabilis rubedo in facie, venarum, arteriarum, atque temporum inflatio, & laßitudo corporis totius cum somnolentia, atque respirationis difficultate. Præterea vrina rubra, & crassa, pulsus plenus & vndosus.

Principio igitur huiusmodi enæma parari iubeto.

℞ *Foliorum maluarum, & violarum ana m.* j. *fiat decoctio: de qua accipe lib.* j. *&* ß. *in qua dissoluatur casiæ fistulæ mundæ* ℥ j. *olei violarum* ℥ j. ß. *salis* ʒ ij. *fiat enæma. Si tamen ægrotus enæma pati nolit, & morbus inducias dat, huiusmodi potionem exhibeto. vt;*

℞ *Capillorum veneris, florum buglossi, borraginis & violarum ana m.* ß. *prunorum damascenorum num.* viij. *tamarindorum* ℥ ß. *fiat decoctio: de qua accipiat* ℥ iiij. *in quibus dissolue casiæ fistulæ mundæ, & syrupi violarum aña* ℥ j. *vel illud Auicennæ exhibebis:*

℞ *Syrupi violarum* ℥ j. *succi granati dulcis* ℥ ß. *aquæ intybi, Zuchari* ℥ ij. *misce, & fiat potus.*

Hoc accepto, nisi repletio nauseatica adsit, vena communi incisa sanguinem vsque ad animi etiã

(si opus fuerit) deliquium mittito: plerumque autem potior est numeri multiplicatio, quã quantitatis.

Persæpe autem accidere solet, vt in plethorico corpore venæ difficillimè inueniri possint, atque ex consequenti, neque sanguinis missio fieri. Huic verò sanguisugæ applicandæ sunt in coxis, tibijs, & spatulis: si verò sanguisugis commodè vti nequeas, ventosæ in coxis, & scapulis cum scarificatione apponãtur, aut hæmorrhoidæ, aut mẽstrua, aut sanguis ex naribus prouocentur.

Post sanguinis autem missionem, cũ nondum plenè febris abierit, syrupos quosdam malæ complexionis correctiuos, & concoctiuos exhibebis.

℞ Oxysacchari scilicet, & syrupi intybi ana ℥ j. aquarum intybi & cichorei ana ℥ j. ß. vel syrupos violarum, nenufaris, & acetositatis citri, vel papaueris, prout maior vel minor refrigerandi necessitas postulauerit. Neque tamen interim enæmata prætermittenda sunt, dum syrupi concoctiui sumuntur.

Quoniam verò febris hæc somnum inducit, descriptis à nobis pedum lotionibus, crurum fricationbus fortibus ad diuertendũ vti oportuerit: nec non & faciem lauare, atque sæpius etiam aquam inspergere rosarum aceto commixtam, aut rosarum solam. Laborãti etiam nimia siti ægroto

conditum

conditum dabis, quale in tertianæ simplicis curatione descripsimus, & cum eo aquam hordei bibendam, vel aquam frigidam copiosè, si nimia adsit caliditas; neque aliunde potus hic impediatur. Vtile autem & hoc conditũ ad eam rem fuerit. ℞ Conseruæ rosarum, buglossi, & borraginis, & violarum ana ℥ j. quatuor seminum frigidorum mundatorum omnium ana ʒ j. ß. santalorum rubeorum ʒ j. ß. margaritarum ʒ j. auri & argenti ana p. iiij. Zuchari tabarZet, & Zuchari candidi violati ana quantum sufficit, & fiat conditum inauratum. Epithema etiã hepati & cordi vtiliter imponitur, & renibus etiam, vt dictũ est in capite de Causone. Si tamen perseuerat adhuc febris, & vrina rubea ac crassa, & quasi perturbata ostenditur, ad liuiditatem vergens; & systole præterea impulsu augetur, indicium est synocham febrim in synochum conuerti: quamobrem synochi curatione vtendum est.

DE CVRATIONE FEBRIS SANguineæ ex sanguine putrefacto, quæ Synochus dicitur. Cap. VI.

ACcidentia omnia quæ in febri synocha obseruata sunt, vehementiora tamen, cum vrinæ liuiditate, rubedine, & craßitie, anguſtiáque nimia, respirationisq́; maior frequentia, ex nimio

caumate in spiritualibus membris: caliditas præterea & mordicatio, vt in synocha, ob materiæ putredinem synochum hæc omnia indicant.

Igitur enæmate in primis applicato, sanguis ex communi vena pro virtutis & necessitatis ratione mittendus est: tantum autem sanguinis, quantum in synocha extrahi oportuerit, ne bilis ipsius frenum auferatur. At verò venæ sectionem ob debilitatem sui recusanti ægroto potus phlebotomiæ loco exhibetur, qualem Auicennas in capite de curatione huius febris præcepit. Vena iã secta, reliqui sanguinis corruptionẽ cauere operæpretiũ est: id commodè fiet syrupis concoctiuis. vt;

℞ Syrupi intybi & violarum ana ℥ j. aquarum cichorei, & intybi, & buglossi ana ℥ j. de quibus accipiat ægrotus singulis diebus manè & vesperi. vel magistrale huiusmodi.

℞ Intybi, scariolæ, cichorei ana m. ij. quatuor seminum frigidorum ana ʒ j. santalorum rubeorum ℥ ß. cum zucharo; fiat syrupus: accipiaturq́; ex eo singulis diebus manè ℥ ij. cum aqua cichorei. Ad accidentia verò, quæ ex hac febri fiunt curanda, vt capitis vehementem dolorem, nimiã sitim, linguæ nigredinem, causonides, & tertianæ simplicis curationem à nobis descriptam consulito, vel huiusmodi ad eam rẽ Iuleb constituito.

℞ Syrupi acetositatis citri, syrupi acetosæ, aquæ nenu-

nenufaris, succi granatorum muzorum, aquæ cucurbitæ, & nenufaris ana ℥ iiij. fiat iuleb: & aromatizetur cum ʒ j. santalorum rubeorum, camphoræ G. iiij. & immittatur in vase; ex quo ægrotus bibat. Cõfert etiam sacculus plenus semine citoniorum et psyllij. conferunt pilulæ sub lingua contentæ huiusmodi.

℞ *Succi vuæ acerbæ, succi acetosæ, succi lactucæ, & violarum; succi granatorũ, aceti albi ana ʒ j. coquantur lento igni, & addatur zuchari candidi & albi ana quantum sufficiat; & fiant pilulæ, quæ teneãtur sub lingua ad refrigerandum, & sitim remouendam. Alia etiam remedia ex capite de simplici tertiana petere licebit. vtile etiam erit huiusmodi restauratiuum.*

℞ *Santalorum alborum, & rubeorum, & quatuor seminum frigidorum maiorum & minorũ ana ʒ ij. succi liquiritiæ ʒ ij. ß. gummi draganti, gummi Arabici, & aginidi ana ʒ j. camphoræ G. xij. conseruæ nenufaris ℥ j. ß. zuchari albi quantum sufficiat. misce, fiat conditum auro coopertum. Ad curandas etiam anxietates, epithemata, cõfectiones cordiales, aliaq; remedia ex nostra tertianæ simplicis curatione tibi petẽda sunt: aut huiusmodi cerotum regioni cordis imponito.*

℞ *Pulueris electuarij diamargaritonis frigidi, confectionis alchermes ana ʒ j. santalorum ru-*

beorum, seminis citri mūdati, corallorum rubeorum, florum violarum, buglossæ, & nenufaris ana ℥ ij. croci ℈ ß. nonnihil terebinthinæ & ceræ: malaxentur cum aqua rosarum, & vino albo: fiat cerotum extensum super pannum granæ, & regioni cordis imponatur. Materiam iam concoctam, si euacuari oportere iudicaueris, euacuato. Quoniam verò sanguis ex eo putrefit, quod ex bilis materia est, ob eam rem cum sanguinis mundificatiuis, bilis euacuatiua miscenda sunt. vt: ℞ Rhabarbari electi infusi in aqua lactis caprarum ʒ j. pilorum spicæ G. iiij. diaprunis simplicis, & diacatholiconis ana ʒ v. cōfectionis hamech ʒ ij. dissoluatur in aqua lupulorum, & buglossæ, quantum sufficiat; & fiat potus, addendo syrupi violarum ℥ j. commodè etiam purgabis casia, & electuario de succo rosarum in potabili forma, vel in forma boli, hoc medicamento.
℞ Confectionis hamech ℥ ß. electuarij de succo rosarum ʒ ij. incorporentur cum casia fistula extracta per setaceum; & fiant boli confecti cum Zucharo, & desuper deaurentur.

Cùm sanguis ob suam adustionem putrefactus est, & subtilior fit, & concoctio est æquatæ substantiæ, licebit et hoc syrupo magistrali cōcoquere. vt; ℞ Iuiubarū num. C. quæ coquantur in 5. lib. aquæ, vsque ad consumptionē tertiæ partis: quibus

bus adde Zuchari ℥ viij. & fiat syrupus. vel sic:
℞ Carnis pyri ℥ j. iuiubarum num. xx. granatorum musci ℥ j. fiat decoctio in lib. ij. aquæ, vsque ad consumptionem tertiæ partis, et cum zucharo fiat syrupus.

Præterea si sanguis post venæ iam incisionem remanens, crassus esse iudicetur; id quod vrina crassa, & somnolentia, deinde nimius corporis pruritus, & laßitudo arguit, concoctiuis & attenuantibus vti oportuerit. vt;
℞ Syrupi acetosi scilicet, oxymellis. s. ana ℥ iij. aquarum capillorum veneris, et intybi ana ℥ iiij. vel magistrale hoc:
℞ Aquæ cichorei, capillorum veneris, & intybi ana ℥ iij. aceti ℥ j. zuchari ℥ iiij. fiat syrupus aromatizatus cum pauco cinnamomo.

Sanguinem verò ab humore phlegmatico corruptum, medicamentis vtrique parti idoneis iuuabis. Idem efficies commodis etiam remedijs, cũ sanguis à bili & melancholia vitiatus fuerit.

Purgata autem materia, residuum caliditatis, epithematis hepati, renibus, & cordi accommodatis, curatur; & electuarijs ac confectionibus, ac iuleb interius exhibitis: de quibus in capite de cura tertianæ simplicis, & causonis egimus. Atque ita sanguineæ febris curatio expeditur.

DE

De cvratione febris phlegmaticæ. Cap. VII.

Calor & color ad albedinem tendens, rigor, ac frigus lentum, sine horripilatione, cum oris insipiditate, aut acredine exigua, vel nulla sitis, vrina alba, neque crassa nimis, pulsus debilis, paruus, rarus, & mollis cum diuersitate, verum non multa, ob materiæ lenitatem, febrem quotidianam à pituita dulci, insipida, vel acri prouenientem indicant. Adiuuant præterea opportunitates tẽporis, vt hyems: accessionis horæ, vt nox: ætatis, vt senectus: complexio, vt pituitosa; aut febricitandi consuetudo, quia is plerũque phlegmatica febri laborare soleat. Curatio autem sic instituitur. Clyster in primis, si res id postulet, applicatur; & potio aliqua, si ægrotus libẽter accipiat.

Quoniam rigor vehemens nimium ægrotum lædit, initio ipso calefacti panni linei extremitatibus ipsis frigidis adhibeantur: vel si id non satis est, laterem calidum panno inuolutum pedibus adhibere oportuerit. Quòd si parum etiã hoc profuerit, laterem calidum roremarino stratum, & vino inspersum, rubro panno laneo obuolutum admoueto. Principio autem accessionis oblata nausea vltrò, sed non perfecta, propinato vomitiuo communi adiuuatur, quo materiæ cõmunes euacuentur, non autem coniunctæ, ne corpus inflammetur.

metur. vt; ℞ *Aquæ* ℥ iiij *mellis & Zuchari ana* ℥ j. *misce tepidum, & applicetur. vel;*
℞ *Oxymellis scilicet* ℥ iij. *aquæ decoctionis raphani* ℥ iiij. *misce. namque hic vomitus, & accessionē, & morbum leuat. Calore iam incipiente, fricationes in tempore fiant, vt materia citius attenuetur, calefactaq́ expellatur citius. Paroxismo autem transacto, commodè enæma adhibetur. vt;*
℞ *Florum camomillæ, maluæ, bliti an̄a m. j. furfuris pug. j. fiat decoctio: ex qua accipe lib. j. hieræ picræ Galen.* ℥ ß. *casiæ fistulæ mundæ* ℥ j. *salis cōmunis* ʒ j. *olei communis* ℥ iij. *fiat enæma. vel potionem sic parato.*
℞ *Casiæ fistulæ mundæ, & rhodomellis an̄a* ℥ j. *cinnamomi G.* iiij. *aquæ buglossi* ℥ iij. *fiat potio.*

His expeditis, si vrina crassior & rubicunda appareat, sanguinem minuito ex communi vena, si nimia est, plethoria: sin minus, ex basilica, vsque ad ℥ vj. *Minutione autem facta, si multitudo pituitæ appareat (quod rarò accidit) huiusmodi minoratiuum constituito.*
℞ *Casiæ fistulæ mundæ, & rhodomellis ana* ʒ j. *agarici* ℥ j. *salis gemmæ* ℈ ß. *cum aqua fœniculi & intybi fiat potus. vel;*
℞ *Turbith electi* ℈ iiij. *zinziberis* ℈ ß. *bulliant parum, & colentur cum expressione: qua colatura dissoluatur casiæ fistulæ, & rhodomellis. Huius-*

modi

modi minoratiuorum vſus in principio commodè adhibetur, niſi multa pituitæ copia appareat; deinde verò ſyrupi propinantur vtiliter ad opportunam concoctionem; quales illi ſunt.

℞ *Rhodomellis, & ſyrupi acetoſi ana* ℥ j. *quibus adde aquarum fœniculi, & intybi* ℥ j. ß. *et miſta exhibeto. vel;*

℞ *Oxymellis ſimplicis* ℥ j. *ſyrupi intybi* ℥ ß. *aquarum abſinthij, & fœniculi ana* ℥ j. ß. *vel;*

℞ *Aquarum fœniculi, intybi, et abſinthij, ana* ℥ j. *ſyrupi acetoſi, & abſinthini ſyrupi ana* ℥ j. *adde cinnamomi aliquantulum, & exhibeatur ſingulis diebus manè ad concoctionem. Placet autem Auicennæ huiuſmodi ægrotis ſic temperatas potiones ex forti & tenui exhibere, id quod ille ſingulis noctibus fieri præcipit; quarum potionum illa exempla ſunt.*

℞ *Turbith electi* ʒ j. *Zinziberis G.* iiij. *aquæ fœniculi* ʒ j. ß. *fiat potio: exhibeaturq́; noctu quoad materia concocta eſſe iudicetur; cùm iam virtus per quotidianam expulſionem minoratiuam potentior efficiatur. Veruntamen hæc ratio paucis probatur, vel ex eiuſdem auctoris conſilio, qui corpus laxatiuis medicamentis aſſuefieri nō vult. deinde quòd multi ægroti, ob delicatam corporis conſtitutionem & conſuetudinem, ſingulis noctibus huiuſmodi laxatiuas potiones ſumere recuſant.*

cusant. Consultius ergo fuerit harum vice enæma quotidianum parare. vt;
℞ Seminis anisi, florum camomillæ, florum violarum ana m. j. bliti man. ß. fiat decoctio: in cuius lib. 1. soluito olei communis, & rhodomellis ana ℥ j. ß. hieræ picræ Gal. electuarij diacartami ana ℥ iij. parabisq; enæma. Comode etiã magistrale potissima concoctionis causa paratur, hoc modo.
℞ Eupatorij, absinthij ana m. ij. radicum fœniculi, apij, glycyrhizæ ana m. j. passularũ sine nucleis pug. ij. rosarum rubearum, seminis ameos ana pug. ij. seminis intybi, & fœniculi ana ʒ j. coquito secundum artem in lib. xij. aquæ, quoad tertia pars absumpta sit. Deinde fortiter expressa colato: cui colaturæ addes mellis despumati lib. 1. & zuchari rubei lib. ß. Ex hac potione singulis diebus bis, manè & vesperi ℥ xij. tepidum exhibeto. Vbi autem concoctionis signa apparuerint, eradicatiuum medicamentum parabis. vt; Apozema.
℞ Electuarij diacartami ℥ ß. casiæ fistulæ mundæ, & rhodomellis ana ʒ j. dissoluantur in aqua fœniculi, & intybi quantum satis sit, & fiat potio. vel;
℞ Agarici ℥ ß. electuarij diacartami ʒ iij. casiæ fistulæ mundæ ʒ j. dissoluantur in decoctione communi quantum satis sit, & exhibeto. vel;
℞ Pulueris hieræ picræ Galeni ʒ j. casiæ fistulæ
mundæ,

mundæ, & mellis rosati ana ʒ j. cum aqua buglossi fiat potio. vel;
℞ *Electuarij diacartami in tabulis ℥ ß. vel ʒ vj. vel massæ pilularum de agarico ʒ j. cũ aqua fœniculi: conficiantur pilulæ quinque. vel;*
℞ *Massæ pilularum stomaticalium ʒ j. formentur pilulæ quinque. vel;*
℞ *Polypodij quercini contusi ℥ j. florum buglossæ, borraginis & anisi ana ℥ ß. passularum detractis nucleis ℥ j. coquantur, & excolētur: & in colatura dissolue myrobalanorum ebulorum ʒ iij. turbith ʒ j. zinziberis G. viij. casiæ fistulæ mundæ ℥ j. & fiat potus.*

Quòd si post huius medicamenti vsum, neque materia, neque febris omnino recesserit, perspiciat medicus an oppilatio aliqua ægroto etiam sit: quã huiusmodi remedio curabit.

℞ *Olei nardini ℥ j. olei absinthij, & mastichis ana ℥ ß. pulueris mastichis ʒ j. garyophyllorum, ligni aloes, gallæ muscatæ ana ℈ j. coralli rubei corticum citri ana ℥ ß. ceræ quantum satis sit: fiat vnguentum; quo ventriculi regio vngatur; qua hora febris remittit.*

Materia autem imminuta, si is qui quotidianam febrem patitur, siti etiam laborauerit, vel quòd ex putrida in ventriculo pituita fumi guttur & linguam infestant, atque exsiccant; huiusmodi

modi condito iuuabitur. ℞ *Conseruæ buglos-sæ, rosarum, & ameos ana* ℥ ß. *corticum citri conditi cum Zucharo* ʒ iij. *pulueris diarhodonis Abbatis* ʒ j. *electuarij de gemmis* ʒ ß. *pulueris aromatici rosati* ʒ j. *cum Zucharo fiat conditum auro obductum; vel bibat ægrotus cum corticibus citri zucharo conditi aquam coctam cum fœniculo & petroselino. Est autem huiusmodi materia lentior sanè, & quæ difficilè euellatur, cui applicato minoratiuo, interim dum exhauritur, remedio etiam sunt electuaria in tabellis cũ aquis certis, vel syrupus aliquis apozematis modo exhibitus, quæ concoquendi & confortandi vim habent. vt;* ℞ *Electuarij aromatici rosati descriptione Gabrielis* ℥ j. ß. *aquæ absinthij* ℥ viij. *vel aquæ absinthij & fœniculi ana* ℥ iiij. *syrupi absinthij, & intybi ana* ℥ iiij. *azari & hyoscyami ana* ʒ j. *positum in ligatura, fiatq́; syrupus apozematus, ex quo per duos, aut tres dies ægrotus sumat. vel si libet, de trochiscis ex absinthio, & eupatorio. Licebit etiam consequenter vti medicamento ex forti & debili mixto per interualla. vt;* ℞ *casiæ fistulæ per setaceum cribrum extractæ* ℥ j. *diacartami* ʒ iiij. *agarici* ʒ j. *salis gemmæ G. v. myrobalanorum ebulorum* ʒ iij. *rhodomellis* ℥ j. *misceto, & fiat confectio opiatæ similis: vel, decernes illi ex pilulis iam descriptis quantum* Forte debile.

conueniat cùm materiam abſcindere volueris: atque hoc modo ſanitas ægroto, Deo volẽte, parabitur. Quòd ſi quotidiana febris à pituita craſſa, mucilaginoſa, vitrea, vel cruda efficiatur, victus ratio ſiue diæta, ad calefactionem & attenuationem inclinabit: eò quòd pituita hæc frigidior, craßiorq́; ſit. Igitur vbi accedens medicus ægrotum vehemẽti rigore correptum inueniet (vehemens namque frigus ex cauſæ vehementia & fortitudine procedit) apponet calidas veſtes, & laterem calidum panno laneo cum roremarino, & vino irrorato; extremis corporis partibus admouebit, in quibus frigus maximè apparet: deinde ordine ſuperius præſcripto enæma decernet quale iam diximus, vel lenitiuum medicamentum, vt docui. vel;

℞ *Hyſſopi man.* j. *Callitrici man.* ß. *liquiritiæ, paſſularum ana* ℥ ß. *fiat decoctio: de qua* ℥ iiij. *cõmodæ ſunt, vt diſſoluatur caſiæ fiſtulæ mundæ, oxymellis. ſ.* ℥ j. ß. *quam potionem exhibeto. Vbi autem ſic lenita materia fuerit, ſi videatur opportuna eſſe ſanguinis mißio, quòd vrina craſſa, turbida, atque rubea appareat, ſecabis venam: deinde concoctionem molieris hoc modo.*

℞ *Oxymellis. ſ. & rhodomellis ana* ℥ j. *aquarum fœniculi & abſinthij ana* ℥ j. ß. *miſce, & apparentibus ſignis concoctionis, exhibeto medicamen-*

dicamentum aliquod ex ijs quæ à nobis descripta iam sunt, quod magis placeat. His verò expeditis, si vlteriorem concoctionem desiderabis, eiusmodi syrupo efficies:

℞ *Radicis asparagi, fœniculi, brusci ana ℥ ij. hyssopi, buglossæ, melissæ ana man. j. seminis anisi, & fœniculi ana ℥ j. ameos ʒ ß. passularum ʒ vj. fiat decoctio: in qua adde mellis despumati lib. 1. & aceti optimi ℥ ij. fiatq́ue syrupus: de quo sumat singulis diebus manè ℥ ij. tantundemq́ue vesperi. deinde persequere curationem eo modo, quo in quotidiana febri ex pituita dulci, adhibitis stomacho vnguentis vel sacculis. vt;*

℞ *Floris maioranæ, camomillæ, meliloti ana ℥ iiij. rosarum rubearum ℥ ij. casiæ ligneæ ʒ j. zinziberis, cinnamomi ana ℈ j. thuris, mastichis ana ʒ ij. Ex his conquassatis impleto sacculum pro stomacho. Vtere etiam trochiscis confortantibus stomachum, atque syrupis concoctiuis, & medicamento fortidebili; vt anteà præcepimus.*

At verò si quotidiana febris ex pituita, melancholico humore permixta oriatur, quod ex signis atræ bilis in capite de quartana à nobis indicandis facilè deprehẽdetur; perspiciendum imprimis fuerit, an atræ bilis permixtæ nimia copia sit: nam hoc modo medicamentis atræ bili curandæ idoneis proportionaliter vti oportuerit. Igitur

ægroto huiusmodi affecto, enæma imprimis est subijciendum. vt;

℞ Florum camomillæ, anisi, marathri ana m. ß. centaureæ m. j. fiat decoctio: in qua dissoluatur casiæ fistulæ mundæ ℥ j. olei communis ℥ iij. confectionis hieræ picræ Galeni ʒ iij. fiat enæma. Deinde concoctionem opportunis syrupis moliri conueniet. vt;

℞ Syrupi buglossæ ℥ j. oxymellis ℥ j. ß. misce, & exhibeto cum aqua fœniculi & buglossæ ana ℥ j. ß. his absolutis, minoratiuum medicamentum prospicies. vt;

℞ Confectionis diasenæ ʒ vij. electuarij diacartami ʒ iij. dissoluantur in decoctione communi quantum satis sit, & fiat potio, quam exhibeto. Quòd si hoc remedio virtus potentior supra residuum materiæ non reddatur, sed concoquentibus etiam medicamentis indigere adhuc visa sit, hoc modo curationem prosequere.

℞ Oxymellis diuretici, & rhodomellis ana ℥ j. syrupi buglossi ℥ ß. aquarum absinthij, & fœniculi ana ℥ j. ß. vel illum etiam magistralem. vt;

℞ Scolopẽdræ man. j. florum buglossæ, & borraginis, cuscutæ, absinthij ana m. j. radicis asparagi, brusci, & petroselini ana ℥ j. ß. liquiritiæ, & passularum ana ℥ j. seminis anisi & fœniculi ana ʒ iij. polypodij, epithymi ana ℥ ß. coquantur omnia

nia in lib. iij *.aquæ, vsque ad consumptionem medietatis, additis deinde mellis lib.* j. *zuchari* ℥ iij. *aceti* ℥ j. ß. *fiat syrupus aromatizatus cum cinnamomo, & nuce muscata: de quo cum aqua absinthij vel fœniculi, & buglossæ, vel petroselini, vel radicum diureticarum, poteris ægroto exhibere ad perfectam concoctionem. Vteris verò interea commodis enæmatibus ad alui exonerationem. Quòd si ægrotus propter febris æstū sitiat, remedio erit conditum siue restauratiuum accipere huiusmodi.*

℞ *Pulueris lætitiæ Galeni* ʒ j. *pulueris diarhodonis Abbatis* ʒ ij. *conseruæ buglossæ* ℥ j. *conseruæ violarum* ʒ iij. *zuchari* ℥ iiij. *misceto, & fiat conditum auro obductum: de quo cùm bibere volet, bina aut terna cochlearia sumat, bibatq́ aquā decoctam cum fœniculo, & cinnamomi parte modica.*

Si verò angoribus & afflictionibus afficiatur, ei symptomati, huiusmodi cōfectione medeberis.
℞ *Confectionis de gemmis, lætitiæ Galeni, & confectionis de musto dulci ana* ʒ iij. *misce, & cū syrupo iuiubæ fiat confectio.*

Vel pro pauperibus. ℞ *Conseruæ buglossæ contusæ* ℥ j. *limonatæ simplicis* ʒ iij. *aromatici rosati* ʒ ij. *misce, & cum syrupo buglossæ fiat confectio: cuius accipiet æger cochleare vnum cum a-*

qua buglossæ. Et si vomitus à natura incompletus fiat, eodem, vt superius dictum est, modo procedēdum. materiæ deinde per syrupos, vt decet, præparatæ eradicatio tentāda est huiusmodi medicamento.

℞ Pulpæ casiæ fistulæ ℥ j. diacartami ʒ iij. ß. myrobalanorum Indorum ʒ ij. ß. dissoluantur in aqua buglossæ, & fiat potus. vel;

℞ Turpeti ℈ j. agarici ʒ j. zinziberis ℈ ß. salis gemmæ spicæ ana G. vj. bulliant parūper in ℥ iiij. decocti glycyrhizæ passularū capil. veneris, thymi, epithymi, cuscutæ, polypodij: fiat deinde colatura cum forti expreßione; cui adde casiæ fistulæ ℥ j. rhodomellis ℥ j. ß. & fiat potus. vel;

℞ Specierum hieræ picræ Gal. ʒ j. ß. casiæ fistulæ rhodomellis an̄a ℥ j. misce, & cum aqua absinthij fiat potio. Pilulis idem efficies hoc pacto.

℞ Pilularum de agarico ℈ ij. pilularum Indarum ℈ j. cum aqua stillatitia buglossæ fiant pilulæ septem. Si verò febris his adhibitis præsidijs non cessat, tunc subsequens confectio magistralis, iulebum, & electuarium, quibus summo manè per interualla vtatur, vtiliter præscribi poterunt.

℞ Diasenæ. s. ℥ j. ß. agarici ʒ ij. diacartami ℥ j. trochiscorum de absinthio ʒ ij. casiæ fistulæ cum saccharo præparatæ ʒ ß. misce, & fiat confectio.

℞ Aromatici rosati, specierum lætificantis Galeni,

leni, trochiscorum de absinthio aña ℈ ij. *sacchari infusi in aqua absinthij quantum satis est, & fiat electuarium in tabellis.*

℞ *Aquæ absinthij, aquæ radicis petroselini ana* ℥ iij. *aquæ scolopendrij* ℥ vj. *aquæ fumariæ* ℥ ij. *sacchari* ℥ iiij. *aceti* ℥ j. ß. *misce, & fiat iulebum: aromatiza nuce moschata & cinnamomo. Hoc iulebo cum tabulis triduo vti poterit, quarta die confectione iam descripta vtatur.*

Si verò æger lienis obstructione laboret ab humore adusto & melancholico, huiusmodi illi poteris vnguentum admouere.

℞ *Olei è capparibus, irini aña* ℥ j. *trochiscorum è capparibus* ʒ ij. *aceti scillitici* ℥ iij. *ceræ quãtum satis est, ac fiat vnguentum: reliqua quæ ad hanc curationem attinent, quære in capite de quartana: & hæc satis sint de curatione febris, quæ à pituita fit humori melancholico admista.*

Si verò quotidiana febris à salsa pituita oriatur, cui bilis admista sit, quod ex salsedine in ore cognoscitur, tunc, prout in tertiana notha dictum est, curationem aggredere cum clysteribus, & superius descripta potione. aut;

℞ *Capillorum ven. m.* j. *lupulorum, florum borraginis, buglossæ, cucurbitæ ana quartam partem m.* j. *passularum glycyrrhizæ ana* ʒ iij. *fiat decoctio in aqua ad* ℥ iij. *in quibus dissoluatur casiæ fistu-*

læ, & rhodomellis ana ℥ j. & fiat potio. quòd si vrina crassa rubeaq́ appareat, quod sanguinis redũdantiam indicat: si æger plethoricus sit, cõmunis vena secanda est: si non adeò humorum plenitudine abundet, basilica secabitur, atque syrupi concoquentes præparantesq́ præscribentur, videlicet:

℞ *Syrupi acetosi compositi de duabus radicibus, de endiuia ana ℥ j. aquarum stillatitiarum endiuiæ fœniculi ana ℥ j. ß. misce: quibus vt decet exhibitis, materiam hoc medicamento minues.*

℞ *Diacartami ʒ iij. rhabarbari ʒ j. spicæ G. iiij. casiæ fistulæ ℥ j. misce, & cum aqua endiuiæ fiat potio. vel;*

℞ *Lupulorum cuscutæ ãna m. j. florum borraginis, buglossæ, capillorum veneris ãna m. ß. passularum glycyrhizæ ana ʒ iij. decoquantur in aqua. vel;*

℞ *Colaturæ ana ℥ iiij. in quibus dissoluãtur casiæ fistulæ ʒ vj. electuarij de succo rosarum ʒ iiij. & fiat potus. vel;*

℞ *Agarici ʒ ij. salis gemmæ spicæ ana G. vj. infundãtur in oxymelite scillitico. deinde fiat expreßio fortis: cui adde casiæ fistulæ ℥ j. turpeti ʒ ij. Zinziberis G. vij. & cum prædicto decocto fiat potio. quòd si æger fuerit delicatior, illi pilularum alephanginarum ʒ j. tutò exhibebitur. His nisi febris eradicetur, tunc ad ea quæ valentiùs concoquunt,*

coquunt, accedendum. ℞ *Syrupi byzantini acetoſi. ſ. ana* ℥ j. *aquarum ſtillatitiarum abſinthij, fœniculi, endiuiæ ana* ℥ j. *miſce. vel fiat ſyrupus magiſtralis hoc pacto.*

℞ *Scariolæ, endiuiæ, bugloſſæ, quinque radicum ana m.* j. *radic. fœniculi apij ana* ℥ ij. *florum bugloſſæ, borraginis violarum ana* ℥ j. *quatuor ſem. communium frigidorum* ℥ ß. *glycyrhizæ paſſularum ana* ℥ ß. *aniſi maioranæ ana* ʒ ij. *fiat decoctio ſecundum artem in* ℔ iiij. *aquæ ad tertias. deinde fiat colatura cum forti expreſſione, & addendo ſacchari libram* ß *& tantundem mellis deſpumati: fiat ſyrupus, quo vtetur manè & veſperi cum iam dictis aquis. Vtilius parabitur ſubſequens apozema.*

℞ *Radicum fœniculi, aſparagi, apij, cichorij, endiuiæ, eryngij, optimè contuſarum ana m.* j ß. *paſſularum mundatarum optimè contuſarum p.* iij. *glycyrhizæ raſæ m.* j. *hordei mundati & contuſi p.* ij. *aniſi maioranæ, dauci cretici ana m.* j. *flo. bugloſſæ, borraginis violarum ana* ℥ ß. *decoquantur in* xij. *libris aquæ ad tertias, fiat deinde fortis expreſſio & colatura. Cui adde ſacchari rubei & mellis communis deſpumati ana* ℔ ß. *& fiat apozema: de quo ſingulis diebus ſummo manè libram vnam, & tantũdem ſub veſperum accipiet. ſi interim ſiti torqueretur, vtatur ſubſcripto con-*

dito. ℞ *Specierum diamargaritôn, specierum diarhodôn, ana* ℨ j. *conseruæ buglossæ, violarum borraginis ana* ℥ ß. *cum saccharo fiat conditum, auri bracteis tegatur. Si angustijs laboret, subscripto electuario roborante vtatur.*

℞ *Theriacæ citri, conseruæ buglossæ contusæ ana* ℥ ß. *specierum diamargaritôn frigidi* ℨ j. *misce, & cum syrupo buglossæ fiat confectio, qua æger dum angustijs premitur, cum aqua buglossæ & endiuiæ vti poterit. Si verò huic febri stomachi obstructio coniungatur, vnguento superius descripto illi occurres, nec obliuiscaris clystères frequentes inijcere, vt materiam continuò lenias. Humoribus per syrupos satis præparatis, aliquo ex iam descriptis medicamentis purgare tentabis: post purgationem hepar & stomachum his quæ in capite de tertiana notha descripta sunt, electuarijs roborabis, & iam dictis confectionibus vti, prout in declinatione aliarum febriũ dictum est. & hæc sunt quæ ad febris, quæ ex phlegmate salso fit, curationem attinent.*

Si verò febris à pituita fiat, in qua partes exteriores calidæ sint, internæ verò frigidæ, epialos appellatur. fit autem propter diuersitatem partiũ phlegmatis; tenuiores siquidem partes putrefactæ calorem accendunt: crassæ verò, adhuc putredinẽ non expertæ, in internis partibus corporis ma-

nentes

nientes easdem refrigerant. huiusmodi febris hac ratione curanda est. Primum illud animaduertendum est, quòd hæc febris fit ab humore crasso in internis corporis partibus detento; & quòd stomachi habenda ratio est, qui à phlegmate, & crasso potissimum, multum læditur. statim itaque iniiciendus est clyster ad communes materias educendas, vel potio huiusmodi exhibenda.

℞ *Rhodomellis casiæ fistulæ ana* ℥ j. *cum aqua fœniculi, fiat potio. qua exhibita, præscribendi sunt syrupi pituitam incidentes.*

℞ *Oxymelitis. s. rhodomellis ana* ℥ j. *aquarum fœniculi, buglossæ ana* ℥ j. ß. *misce. Vt verò stomachum, qui in pituitosis febribus maximè laborat, robores, tali vti poteris.*

℞ *Rob viuæ immaturæ* ℥ iij. *oxymelitis. s.* ℥ iiij. *aquarum fœniculi, absinthij ana* ℥ iij. *defæcetur & aromatizetur modico cinnamomi. Huius exhibendæ sunt* ℥ ij. *vel cochlearia septem cum duabus tabellis aromatici rosati ex descriptione Gabrielis. Interim enæmatibus aliquanto acrioribus vtendum, videlicet:*

℞ *Centaurij maioris, chamæmeli, meliloti ana m.* j. *medullæ cartami* ℥ vj. *seminis anethi* ℥ vij. *fiat decoctio in aqua, in qua dissolue hieræ picræ Gal.* ℥ j. *olei anethini* ℥ iij. *& fiat enæma. vel;*

℞ *Summitatum fol. cauliũ rubeorum centaurij minoris,*

minoris cucurbitæ, pulegij ana m. j. ſeminis aniſi, fœniculi ana m. ß. agarici ʒ ij. medullæ cartami ʒ vj. miſceantur, & fiat decoctio ad ℔ j. in qua diſſolue hieræ Galeni ℥ j. olei anethini ℥ iiij. ſalis gemmæ ʒ j. & fiat enæma. Aliud etiam enæma hoc pacto præſcribere poteris.

℞ *Gallum vnum antiquum virgis diu flagellatum, & occiſum, quem ſubſcriptis rebus infarcies.* ℞ *Polypodij, turpeti ana ʒ iij. ſtœchadis, ſeminis anethi, meliloti, chamæmeli ana ʒ iij. cinnamomi ʒ j. hordei mūdi ʒ iij. ß. his optimè permiſtis, infarciatur gallus: atq; ita infarctus decoquatur in aqua, quouſque caro ab oßibus ſeparetur.* ℞ *Ius ita paratum, vitellos ouorum tres, caſiæ fiſtulæ ℥ j. miſce. et fiat enæma. Poteris interim quopiam auxilio vomitum illi prouocare ex Auicennæ ſententia.*

℞ *Phaſiolorum ℥ j. ſeminis anethi, ſeminis raphani, calaminthæ ana ʒ ß. cōmiſceantur in ℔ j. aquæ ad 3as. colaturæ addantur oxymelitis. ſ. ℥ ij. & tepida exhibeatur. & ſi intra horam vnam nō euomuerit, penna oleo intincta gutturi indita vomitum prouocabis: cum verò purgatione noxiā materiam purgare tibi viſum fuerit, conſule caput de febre quotidiana ex phlegmate vitreo & gypſeo. vel facias hoc pacto.*

℞ *Polypodij quercini, foliculorum ſenæ, ſeminis aniſi,*

anisi, fœniculi ana ℥ iiij. bulliant in aqua, & fiat colatura: in qua dissolue casiæ fistulæ rhodomellis ana ℥ j, diacartami ʒ iij. ß. & fiat potio: & stomachi præcipuè curam habeas illum roborando vnguentis, emplastris, sacculis, de quibus abundè superius diximus. Si verò his adhibitis præsidijs febris non cessat, prout in superioribus adnotauimus, ad confectiones, syrupos, apozemata, pilulas, & electuaria deueniendum; atque ijs, quousque febris omnino recedat, vtendum: eadem quæ in hac febri, sunt etiam in lipyria febre obseruanda; & materia peccante perspecta, syrupi illam præparātes sunt præscribendi, & iam dicta enæmata inijcienda, & purgationes exhibendæ. Similiter si febris sit septimana, aut sextana, cōsideranda materia est, à qua fiunt; & pro varietate peccantis materiæ eiusdemq; crassitie & tenuitate syrupi variandi sunt, & variandæ confectiones, & potiones. Si verò fuerit quotidiana continua, phlegmatis, à quo fit, ratio habenda est, crassum ne sit an tenue: & pro illius diuersitate varianda sunt præsidia. & hæc sunt quæ ad curationem pertinent febris, quæ à salso, dulci, vitreo, & cuiuscunque speciei phlegmate ortum habet.

DE CVRATIONE FEBRIS quartanæ ab humore melancholico.

Cap. VIII.

SI medicus ad ægrum accedens videat illum melancholicæ temperaturæ, coloris plumbei vel cinerei vel fuſci, atque eiuſdem membra gracilia fuerint & macilenta, qui in cibis, leporibus, & carne bubula, & antiquo caſeo vſus fuerit, & multis leguminibus, & alimentis ſanguinem adurentibus, copioſis aromatibus, pipere, eruca, ſinapi, & ſimilibus, & qui ira & diuturna triſtitia laborauerit, à quibus corpus admodum exſiccari cõſueuit, aut in quo præceſſerint febres compoſitæ, aut erraticæ, aut diuturna tertiana, in quibus humorum tenuiores partes abſumũtur, craſſiores verò relinquuntur, & febris à principio cum frigore inuadat; illa verò progrediente cum rigore frigori coniuncto ex tenuioribus humoris melancholici partibus putrefactis, ſi paroxiſmus horas 24. perduret, & duos intermittat dies, & quarto reuertatur, ægrum quartana febri laborare iudicabit: in qua, quemadmodum & in aliis febribus, procedendum eſt. concoquenda eſt materia peccans, & purganda, cùm ſit ex genere putridarum. itaque à communium ſuperfluitatũ euacuatione exordiendum; & ſi aluus adſtricta

ſit, tale

ſit, tale inijciendum enæma. ℞ Seminum aniſi, fœniculi ana pug. j. foliorum maluarum man. j. cartami ℥ ß. bulliant in aqua ad ℔ j. in qua diſſolue mellis communis, & olei ana ℥ iij. & fiat enæma. Poterunt communes materiæ tali potione educi.

℞ Caſiæ fiſtulæ, rhodomellis ana ℥ j. diſſoluantur in decocto communi, & fiat potio. conſequenter exhibendi ſunt ſyrupi concoquentes.

℞ Oxymelitis. ſ. ſyrupi è bugloſſa ana ℥ j. aquarum bugloſſæ, endiuiæ ana ℥ j. ß. quibus ad dies aliquot exhibitis, tali medicamento peccantes humores minues.

℞ Diaſenæ, caſiæ fiſtulæ præparatæ cum ſaccharo ana ℥ ß. myrobalanorum Indorũ ʒ ij. miſce, & cũ decocto cõmuni fiat potio. Hac exhibita, ſi materia peccans adhuc contumax ſit, & natura illã ſuperare, & expellere non poteſt, ad concoquentia & purgantia validiora deueniendum, & ſymptomatibus, quæ huiuſmodi febrem comitari conſueuerunt, occurrẽdum: inter hæc potiſſimum frigus eſt, à quo æger in paroxiſmi principio maximè affligitur. in illius itaque principio ea ſunt exterius applicanda, quæ ſuperius capite de febri phlegmatica ſimplici dicta ſunt, lateres. ſ. roremarino cooperti, & vino rubeo aromatico aſperſi manibus & pedibus applicandi, quouſque

frigus recedat. vel hoc pacto: ℞ Rosmarini, thymi, rutæ, chamædryos, chamæpityos, garyophyllorũ, nepetæ, marrubij, mẽthæ, chamæmeli, foliorũ lauri portiones aliquas. fiat decoctio in vino albo, & aqua cõmuni, in qua fortiter bulliãt immißi lateres, et calidi linteis reuoluti extremitatibus applicẽtur. Aut in prædicto decocto madefiat spõgia, et expressa dorso admoueatur. hac enim ratione frigus quàm citißimè remouebitur. Quòd si hæc nõ satis sint, tũc vxorem, si iuuenis illa sit, aut iuuẽculam aliam arctè æger amplexetur: est enim remedium optimũ. vel illi spinam & dorsum inunge oleis, anethino, rutaceo, chàmæmelino, absinthino, & costino: huiusmodi enim sunt, quæ partibus exterioribus applicare consueuimus. Interius verò, & potißimum signis concoctionis apparentibus, talia exhiberi poterunt.

℞ Theriacæ magnæ Gal. ʒ j. *aquæ fœniculi* ℥ j. ß. *misce, & fiat potio exhibenda in principio paroxismi. aliter:*

℞ Succi apij depurati ℥ j. *mithridati* ʒ ß. *misce, & fiat potio. aliter:*

℞ Succi absinthij ℥ j. *casiæ ligneæ* ʒ j. *misce, & fiat potio. aliud:*

℞ Vini in quo decocta sit agrimoniæ ℥ j. *theriacæ Galeni* ʒ j. ß. *& fiat potio: hæc potio in paroxismi principio exhibenda: spina verò & dorsum*

duabus

duabus horis ante paroxiſmũ prædictis oleis inungentur, & ſtragulis optimè cooperiendus æger ad frigoris incommoda euitanda. Si paroxiſmus cum vomitu inuadat, vtile erit illum prouocare, & à debilioribus incipere, & ad validiora trãſire, vt ſuperius diximus capite de curatione febris phlegmaticæ. poteris enim illi exhibere aquã calidam, cui admiſceantur oleum & aqua florum aurantiorum. Si non ſatis ſit, tunc exhibendum oxymel ſimplex cum decocto raphani, vt dictum eſt. Superuenientem ſitim ſubſequẽtibus ſedabis. decoquantur in aqua fœniculum & cinnamomũ aut petroſelinum, de qua bibat cum ſequenti condito. ℞ Conſeruæ violarum bugloſſæ, borraginis ana ℥ ß. ſpecierum frigid. diamargaritôn ʒ ß. lætificantis Galeni, & ſpecierum aromatici roſati añ ʒ j. ſacchari q. ſ. eſt miſce, & fiat conditum aureis bracteis obductum. Poterit & tale parari iulebum, quod aquæ admiſtum ebibere poterit. ℞ Aquæ bugloſſæ, ſcolopendrij, maioranæ, ſcariolæ ana ℥ iiij. ſacchari quod ſatis eſt, & fiat iulebum. Si interim concoctionis ſigna appareant, aut ſanguinis, & vrina craſſa ſit, turbida & colorata; baſilica ſiniſtri brachij, aut ſaluatella manus ſiniſtræ ſecari poterit. & validiora concoquentia præſcribentur. vt; ℞ Syrupi de epithymo, oxymelitis diuretici añ ℥ ij. aquarum fœ-

niculi, & maioranæ ana ℥ j. ß. *misce. vel;* ℞ *Syrupi byzantini acetosi simpl. ana* ℥ j. *aquarum absinthij, & buglossæ ana* ℥ ij. *vel paretur syrupus magistralis hoc pacto.* ℞ *Radicum apij, fœniculi, granorum rusci, radicum asparagi, sambuci, fraxini, genistæ, tamaricis ana m.* j. *commisceantur, & aceto fortißimo temperentur horis 24. deinde adde vtriusque cichorij, stœchadis, vtriusque calaminthæ, eupatorij ana* ℥ j. *scolopendrij m.* ß. *absinthij, menthæ, endiuiæ, scariolæ, melissæ ana* ℥ ij. *quatuor seminum frigid. minorum, spicæ celticæ ana* ℥ j. ß. *mellis rosac.* ℔ ij. *sacchari* ℔ j. *& fiat syrupus, de quo ad humores concoquendos manè & vespere exhibebis cum cicerũ rubeorum decocto. Concoctis humoribus purgatio hoc pacto præscribetur.* ℞ *Glycyrhizæ rasæ ana* ℥ ß. *polypodij foliculorum senæ ana* ʒ iij. *florũ borraginis, stœchadis, lupulorũ, buglossæ ana* ʒ ij. *passularum mundatarum p. s. decoquantur in aqua ad* ℥ iiij. ß. *quibus infundantur myrobalanorum Indorum, pulueris epithymi ana* ʒ ij. ß. *fiat deinde fortis expreßio, & colatura, cui addantur diasenæ, casiæ fistulæ ana* ℥ ß. *& fiat potio. Aliter;* ℞ *Myrobalanorum Indorum citrinorum ana* ʒ ij. ß. *infundantur in* ℥ ij. *aquæ lactis ad horas 12. deinde calefiat, & fiat fortis expreßio, cui adde casiæ fistulæ dissolutæ, cũ aqua buglossæ* ℥ j.

pulueris

pulueris epithymi ʒ j. Zinziberis G. vj. rhodomellis ℥ ß. misce, & fiat potio. Vtiliter etiam exhiberi poterit ʒ j. pilularum Indarum quæ à proprietate humorem melancholicum educunt. Aliter; ℞ Lapidis armeniaci loti ℈ j. pulueris senæ ʒ j. ß. agarici ℈ ß. casiæ fistulæ ℥ j. misce, & cum aqua maioranæ fiat potio. Aliter in pulueris forma; ℞ Pulueris senæ, pulueris epithymi ana ʒ ß. lapidis lazuli ℈ j. ß. Zinziberis ℈ ß. cinnamomi ℈ j. salis gemmæ G. iiij. sacchari ʒ x. misce, et fiat puluis, cuius dosis est ʒ ß cum aqua fœniculi, & buglossæ, aut absinthij. Si verò humoribus per purgationes eductis adhuc febris perseueret, prout in alijs dictũ est, ad cõfectiones, syrupos, apozemata, & electuaria deueniendum. vt; ℞ Syrupi byzantini ℥ viij. syrupi de buglossa ℥ iiij. aquarum quinq; radicũ tamaricis, & maioranæ ana ℥ iiij. cinnamomi, trochiscorum è capparibus ana ʒ j. his in linteo ligatis, fiat syrupus in modũ apozematis. confectio talis sit. ℞ Pulueris epithymi, senæ ana ʒ ß. diasenæ ℥ j. lapidis armeniaci ʒ j ß. cum syrupo de epithymo: fiat confectio. Electuarium hoc pacto paretur. ℞ Specierum rosatæ nouellæ, trochiscorũ de capparibus ana ℈ j. ß. sacchari infusi in aqua buglossæ q. satis est; misce, & fiat electuarium in tabellis. Confectio alia non adeò ventrem soluens. ℞ Trochiscorum de capparibus ℈ iij.

trochiscorum de absinthio ℥ j. ß. *myrobalanorum Indorum* ℥ iij. *conseruæ buglossæ, diacori contusi ana* ℥ ß. *cum syrupo buglossæ, fiat confectio. Aliter hac ratione parari poterit.* ℞ *Confectionis dialaccæ* ℥ ij. *ponantur in vase vitreo. sis perpetuò solicitus, vt aluus laxa sit, pro quo tali enæmate vti poteris.* ℞ *Maluæ, bliti, florum chamæmeli ana m.* j. *furfuris p.* j. *fiat decoctio, in qua dissolue sacchari rubei* ℥ iij. *benedictæ* ℥ j. *olei cõmunis* ℥ iij. *mellis* ℥ ij. *salis gemmæ G.* x. *misce, et fiat enæma. & quia huius febris radix in splene sita est, vt plurimum illi splenis obstructio coniũgitur. sunt itaque spleni præsidia admouenda, & primo vnguento huiusmodi vti poteris.* ℞ *Olei è tamarice, è capparibus irini ana* ℥ ß. *aceti modicũ cũ cera q. s. fiat vnguentum. Vel;* ℞ *Olei è capparibus irini an̄a* ℥ j. *aceti scillitici* ℥ ß. *trochiscorũ è capparibus* ℥ ij. *pinguedinis anatinæ, pingued. gallinæ ana* ℥ iiij. *ceræ q. s. est, & fiat vnguentũ. Vtile etiam erit fomentum tale.* ℞ *Corticum radicum capparum, corticum radicis tamaricis, petroselini, mentastri, seminum rutæ ana* ℥ ij. *salis nitri* ℥ ij. *caricas nigras num.* x. *florũ chamæmeli, meliloti, seminũ anisi, fœniculi ana m.* ß. *commisceãtur, & bulliant omnia in partibus duabus aquæ, & vna aceti acerrimi; & cum spõgia foueatur locus affectus. In eundem vsum parabitur*

rabitur emplastrum tale. ℞ Vtriusque emplastri diachylôn ana quod satis est, pulueris radicũ ireos ℥ j. malaxẽtur cum oleo capparum, & tamaricis: misce, & fiat emplastrum, quod extẽdatur super alutam ad formam splenis. Ad idem vnguentum. ℞ Foliorum maluæ bismaluæ, radicũ lilij ana ℥ j. farinæ seminis lini ℥ iij. caricarum pinguium passularum mundatarum añ ℥ iij. contundantur omnia simul, & infundantur in aceto acerrimo per horas octo; deinde bulliant in aqua ad spißitudinem vsque: deinde adde vnguẽti dialthææ, olei amygdalarum dulciũ ana ℥ j. ceræ quod satis est, & fiat vnguentum. Vel; ℞ Ammoniaci bdellij ana ℥ j. infundantur per noctem in aceto, & dissoluantur: & accipe picis naualis, corticum radicis ireos, opopanacis, seminum sinapi, foliorum & radicis scolopendrij ana ℥ ß. mucilaginis seminum lini ℥ vj. olei de capparibus, irini ana ℥ j. ß. ceræ quod satis est, misce; & fiat vnguentum. Vel paretur huiusmodi sacculus ad splenis flatus dissoluendos. ℞ Foliorum rutæ, mentastri, calaminthæ, eupatorij, absinthij, parietariæ, scolopendrij, betonicæ ana m. ß. calefiant super calidam tegulã, & aspergãtur vino albo, & modico aceti, & fiat sacculus, qui calidus spleni est admouẽdus. quòd si & in stomacho per splenis consensum flatus generentur, fiat talis sacculus. ℞ Milij, pa-

nici, furfuris frumẽtacei, ſalis modicè triti ana p. j. miſce, & caleſiant in vaſe æneo continuè illa mouendo. ex his demũ calidis factus ſacculus, ſtomacho & ſpleni applicandus, diſcutit enim flatus ſtomachi & ſplenis. & quoniam multoties obſtructione ablata flatus in ſtomacho & ſplene remanere conſueuerunt, ſequenti vtaris ſacculo. ℞ Seminum aniſi, carui, fœniculi, florum bugloſſæ ana ℥ j. ß. radicum ireos ℥ iij. florũ chamæmeli, meliloti, ſtœchadis citrinæ & Arabicæ ana ʒ iij. corticum citri ſiccorum ʒ iiij. ß. commiſceantur, & ex illis fiat ſacculus ſpleni applicãdus. Poteris ſimiliter poſt cibũ ſubſcripti pulueris aliquid exhibere ad vim concoctricem roborandam, & flatus diſcutiendos. ℞ Cinnamomi ʒ ß. ſeminũ aniſi, fœniculi ana ʒ ß. glycyrrhizæ ʒ iij flo. bugloſſæ ℥ j. ß. Zinziberis ℈ j. fiat puluis tenuiſſimus, cui adde ſacchari tantũdem, atq; illo vtaris poſt cibum. Quia verò ægritudo chronica eſt, & ægri cum multis medicamentis aſſumptis nõ curati medicis fidẽ adhibere & obtemperare diutius nolunt, tunc æger naturæ relinquendus eſt, & per interualla à medicamentis abſtinendum, & alia præſidiorum genera tentanda ſunt. Verbi gratia, inijciendus illi timor eſt, narrando rumorem eſſe, illum furtum commiſiſſe maximum, & pro illo ad ſuſpendiũ quæri, aut aliud ſimile, vt quod aliquis

illum

illum capere quærit, & ad fugam est cõcitandus. Posset etiam timor illi incuti, si ruina domus illi nuncietur, aut in fluuiũ deuoluatur, vt madefiat: multi enim hac ratione curati sunt. Cogimur autem nos, cùm alia præsidia non prosunt, ad huiusmodi deuenire. Locusta collo appẽsa à proprietate quartanam curare dicitur: quod non ratione, sed experimento tantum est comprobatum. Aliquãdo fit quartana febris cum mistione sanguinis, tunc admiscenda sunt, quæ sanguinem coquere, & puriorem reddere possunt. ℞ Syrupi de endiuia, de buglossa ana ℥ j. aquarũ cichorij, buglossæ ana ℥ j. ß. post ebibitos syrupos huiusmodi erit adhibenda purgatio. ℞ Diacatholici ℥ j. diasenæ ʒ iij. electuarij de succo rosarum ʒ ij. dissoluãtur in aqua lupulorum, & fiat potio. Si verò humori melancholico cholera admista sit, tũc ijs quæ melancholicum humorem cõcoquunt, & purgant cholerã, concoquentia & purgantia in debita proportione sunt admiscenda. Concoquentibus his vti poteris. ℞ Syrupi violacei è buglossa ana ℥ j. aquarũ scolopendrij, lupulorũ fumariæ ana ℥ j. purgatio poterit per hæc fieri. ℞ Confectionis hamech ʒ iij. casiæ fistulæ ℥ j. cum aqua scabiosæ, & buglossæ: fiat potio. eadem proportione, vt siti, & alijs symptomatibus occurras, procedendũ est, & præsidia quæ in hoc capite exposita sunt, his quæ in capite

de curatione tertianæ ſimplicis præpoſuimus, ſun
admiſcēda. Si verò humori melancholico admiſtū
ſit phlegma, talibus concoquentibus vti poteris. ℞
Rhodomellis ſyrupi de bugloſſa ana ℥ j. *aquarum*
bugloſſæ, & fœniculi ana ℥ j. ß. *Vel;* ℞ *Syrupi*
acetoſi ſimplicis, oxymelitis ſimplicis ana ℥ j. *aquarum abſinthij, ſcabioſæ, fumariæ ana* ℥ j. *miſce. eadem ratione commiſceri poterunt confectiones, opiata, electuaria apozemata, vtriuſque humoris ratione habita. Ex his patet, qua ratione quartana febris curari poſsit, ſiue ſimplex ſit, ſiue compoſita. Pariter curari poterit quartana cōtinua: aut enim fient ab humore ſimplici, aut compoſito: ſi à ſimplici fiat, his quæ humorem melancholicū concoquere & euacuare poſſunt, inſiſtendum: ſi verò ab humoribus permiſtis oriatur, tunc humor qui melancholiæ coniungitur conſiderandus, & pro illius natura concoquentia & euacuātia ſunt iniungēda, vt docuimus. & ita abſoluta eſt curatio febrium putridarū. Et ſi ſint febres aliquæ quintanæ & ſextanæ, vt Nicolus dicit, ſunt quartanæ quinta vel ſexta die repetētes: quare materia quæ morbum facit, potius indicat melancholiam, quia eſt tardi motus, quamuis fieri poteſt, vt huiuſmodi febres ab alijs humoribus oriantur. Sunt tamē ſigna conſideranda, vt ægritudines dignoſcantur, & pro ratione materiæ peccantis ſunt applicāda præſidia.*

præsidia Hæc quidē præsidia sunt, quibus medici prudentes vti consueuerunt; illis Hispani medici neque vti, neq; ea discere volunt. Vno præsidij genere sæpius vsus sum, quod tale est, vt pro illo omnes Deo optimo maximo gratias reddere debeamus, qui talem vim huic medicamento, prout & alijs multis, concesserit. est autem tale, vt cùm primum quis illo vti cœperit, statim illius vires, cōmodum & vtilitatem percipiat. Est autem hoc medicamentum salsa parilia; cuius decoctum eo quo dicemus modo paratum, ebibitum quartanas breui curat. Paucis etiā diebus cuiuscūque speciei hydropem sanat, adeò vt illam magno miraculo Deus creasse videatur, & eiusdem vsum nobis ostēdat, ad huiusmodi & alias plurimas ægritudines propulsandas, cū tam breui illas curet; nec insuauis adeò sit, vt quispiam illam abhorreat. Modus autem in quartanis curandis obseruādus talis erit. Præmittendæ sunt euacuationes aliquæ, prout hoc eodē capite declarauimus. Euacuatione facta, atq; eadem, si oporteat iterata, decoctū salsæ pariliæ eo, quem hic tradimus, modo paratum, in prandio & cœna loco aquæ, aut vini pro potu est exhibendum; neque sudores prouocandi sunt, aut alia adhibenda diligētia, nisi aliquæ huic febri aptæ euacuationes factæ fuerint. ab his curationem auspicaberis. primo quinq; diebus summo

mo manè huiusmodi syrupus exhibendus. ℞ *Oxymelitis. s. syrupi de buglossa ana* ℥ j. *aquarum buglossæ, endiuiæ ana* ℥ j. ß. *quibus absolutis, peccantes humores tali medicamẽto minuendi.* ℞ *Diasenæ, electuarij Indi ana* ℥ ß. *myrobalanorum Indorum* ʒ ij. *misce, & cum decocto communi fiat potio: deinde ad ea quæ validius concoquunt & euacuant, deueniendum, videlicet;* ℞ *Radicum apij, fœniculi, cichorij, eryngij, contusarũ ana* ℥ ij. *polypodij quercini optimè contusi* ʒ iij. *foliculorum senæ* ℥ j. *scolopendrij, dauci cretici ana m.* j. *thymi, epithymi ana p.* j. *decoquantur in aquæ* ℔ xij. *& aceti* ℔ j. ß. *ad* ℔ x. *fiat deinde colatura cũ forti expreßione; cui adde sacchari rubei* ℥ viij. *rhodomellis* ℥ iiij. *mellis cõmunis despumati* ℥ v. *misce, & fiat apozema, è quo æger singulis diebus summo manè ebibat* xij. ℥ *& totidẽ vespere. Aliter etiã poterit parari apozema hoc pacto.* ℞ *Florum borraginis p.* vj. *epithymi p.* ß *polypodij* ℥ iiij. *senæ p.* iij. *myrobalanorum Indorũ* ℥ ij. *ligni sancti* ℔ j. *terãtur optimè, & decoquãtur in* ℔ xij. *aquæ ad quartæ partis cõsumptionem: deinde fiat colatura cum forti expreßione, cui adde mellis cõmunis* ℔ j. ß. *sacchari* ℥ iiij. *cõseruæ, borraginis, stœchadis ana* ℥ ij. *& fiat apozema. Cõcoctos humores tali medicamento purgabis.* ℞ *Massæ pilularum Indarum aggregatiuarum ana* ʒ ß. *dacridij*

dij G.ij.*misce, & fiant pilulæ* v. *absolutis euacuationibus, salsæ pariliæ decoctum hoc pacto parabitur.* ℞ *Salsæ pariliæ* ℥ iiij. *contusæ in mortario, & minutissimè incisæ; & decoquantur in aquæ* ℔ xvj. *cum senæ* ℥ ß. *fiat autem decoctio lento igne, quousque absumantur libræ* iiij. *tunc illi adde epithymi* ℥ ß. *hermodactylorum electorũ & contusorum* ℥ ij. *qui prius cum modico parati decocti dissoluantur, & parumper insuper bulliant; deinde amoueãtur ab igne; vas optimè claudatur, quousque decoctum frigesiat: fiat colatura, qua vtatur pro potu in prandio & cœna, quantũ ægro satis est. Facta prioris decocti colatura, aqua his quæ supersunt fæcibus in eodem vase affundenda, & fiat altera decoctio ad consumptionem* ℔ j. *alterum hoc decoctum seruandum est, vt in illo quæ secundo coquenda erit salsa parilia decoqui poßit, cum sena, epithymo, & hermodactylis, vt iam diximus. erit autem illi tantum aquæ superaddendum, vt mensura prius à nobis constituta* ℔ *expleatur. Huiusmodi verò decoctũ ad vigesimũ diem vsque bibendum erit: hoc enim tẽporis spatio quartanas curat, et in diebus* x. *hydropem. Interim necesse est, vt recta & accurata victus ratione æger vtatur, comedat carnes boni succi, vt veruecinas, & gallinarum elixas; à iure tamen carnium abstineat. Carnibus tantũ vescatur*
& mo-

& modico pane. Hædorũ etiã carnes, & montanarum auium, his cõueniunt: in cœna à carnibus abstineat, & passulis vel amygdalis cum modico pane vescatur, & ex parato decocto bibat, vt diximus. Illud animaduertẽdũ est, quòd si quartana matutinis horis inuaserit, vt æger cibũ, & potũ vsque in vesperum differat, & febris declinatio expectanda; si vespere febris inuadat, tunc sex vel octo horis ante illius principiũ æger cibandus erit.

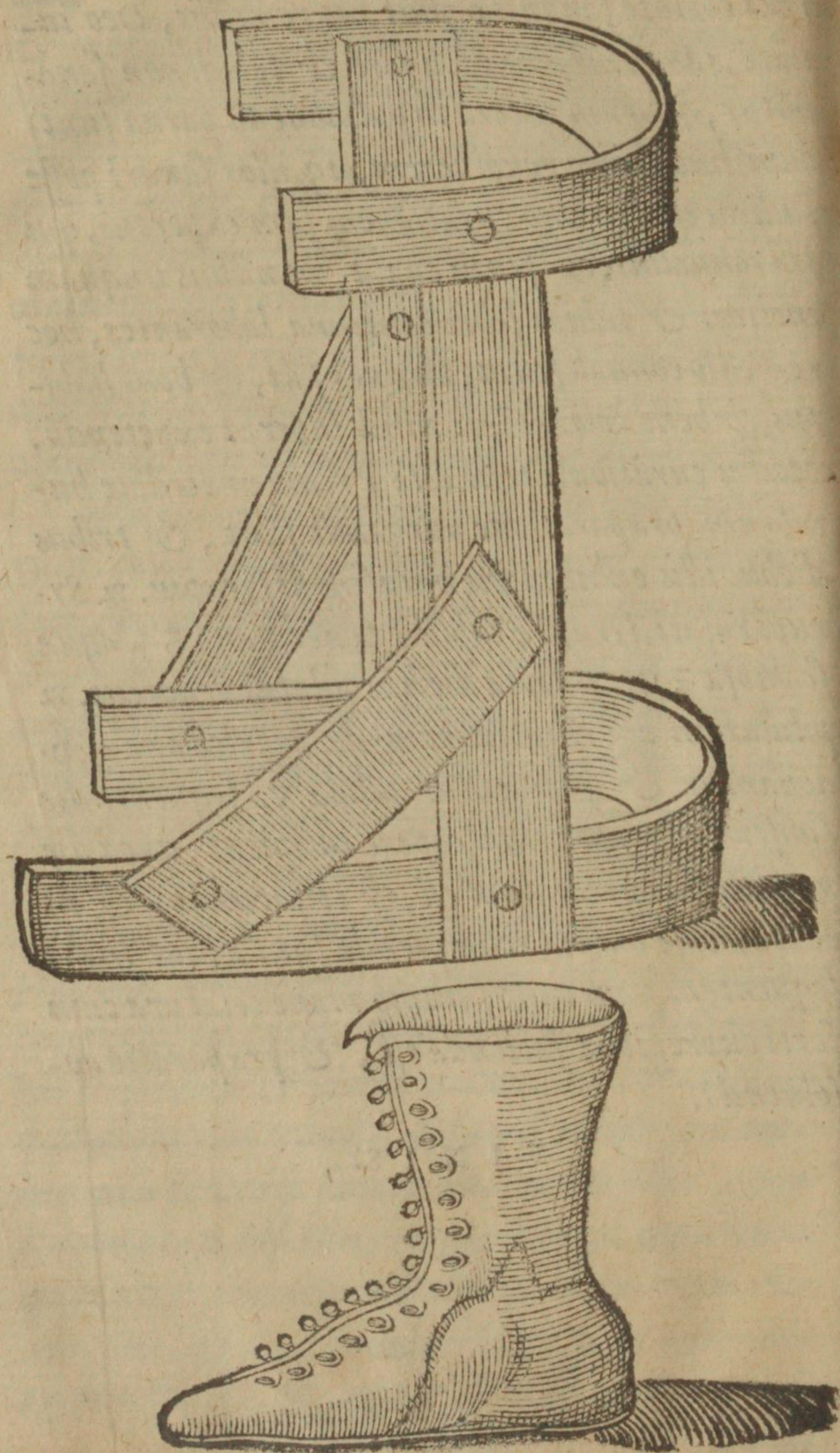
Medici omnes, qui hucusque de tabe scripserunt, curari illam non posse affirmant. quòd autem, aut nullo modo, aut difficillimè curari possit, ex eo fieri affirmãt, quia tabes fit ex acris & erodentis humoris in pulmonem defluxu, ex quo vlcera in pulmone fiunt: quæ quidem curari non possunt, quia pulmo propter respirationem in perpetuo motu est; vlcera verò si sanari debeãt, quietem requirunt. neque quæ hucusq; scripta sunt præsidia, profuisse visa vnquam sunt, neq; medicus qui tabem curet, adhuc est inuẽtus, cùm multos in pectore & dorso vulneratos curauerim, quibus omnino transfossus fuerat pulmo. qui omnes meis remedijs sanati sunt, neque vllus, quod Dei bonitati adscribo, vnquam perijt. coniectura quadam ductus argumẽtabar. Si hi, quibus maxima sunt in pulmone vulnera, & pulmo omnino transfossus est, & propter illius motum perpetuũ

tam

tam copiosè sanguis effluit, his remedijs, Deo iuuãte, sanantur omnes: quare & tabidi non sanabũtur, quorum vlcera in pulmone tã parua sunt? cùm hæc animo reuoluerem, atq; illos sanari posse iudicarem, in vno curationem sum expertus, qui ita conualuit, & sanus euasit, vt nullus vnquam melius: & tabidi febre continua laborantes, hoc remedio conualescunt, pingues fiũt, & boni habitus, & bene colorati, vt nihil supersit expetendũ. Modus curationis talis est: Primo præcedẽte humorum præparatione purgandi sunt, & tribus diebus illis exhibendus huiusmodi syrupus. ℞ Syrupi rosati, syrupi è capillis veneris ana ℥ j. aquæ scabiosæ ℥ iij. quarta die has pilulas deuorent. ℞ pilularum aggregatiuarum de agarico ana ʒ ß. acuantur & formentur pilulæ v. sequenti die subscriptum apozema capere incipient, quod die purgationis parandum est, & coquendum; & in eodem vase omnia relinquenda sunt vsque in diẽ sequentem, nam tunc summo manè colatura cum forti expreßione facienda est, & præparatio absoluenda.

FINIS.

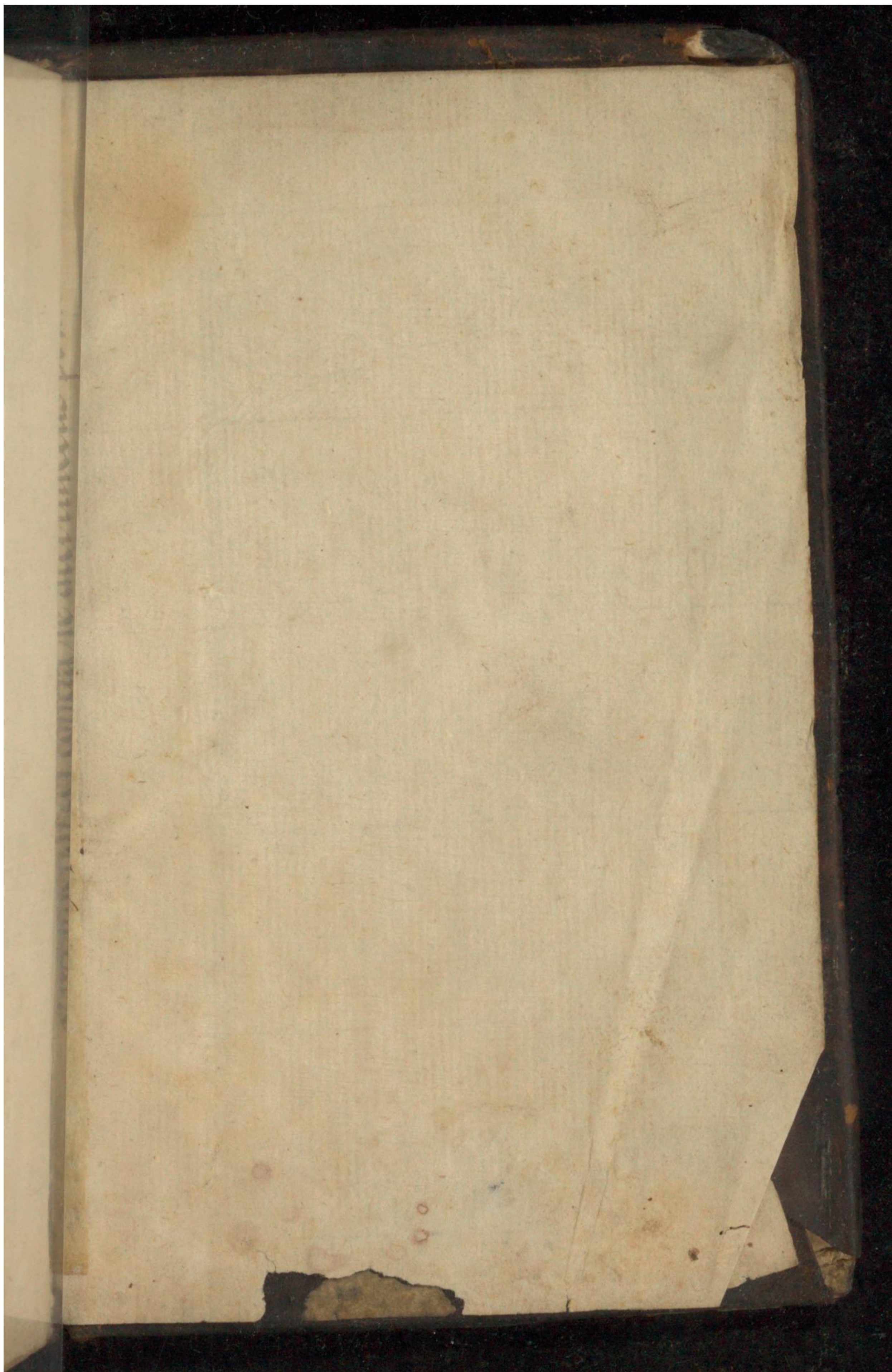
Icon instrumenti, cuius facta est mentio suprà lib. 2. cap. 11. De torti pedis curatione.

Libellus hic nihil habet S. Romanæ Ecclesię fidei contrarium, aut Reipub. offensiuum: quod attestor

Sebastianus Baer Delphius insig. Cathedralis Ecclesiæ S Mariæ Hantuerpiens. Plebanus & Canonicus.

ANTVERPIAE EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS, ARCHITYPOGRAPHVS REGIVS, PRIDIE NONAS NOVEMBRIS, ANNO DOMINI M. D. LXXIII.

esset exequirens. Cui dñs hanc similitudinē ꝑposuit.
Sume inquit mi uacam triennē. & capriā trimam.
& arietē annorumq; trium. turturē & columbā. Tolleñ
abraham uni[illegible]sa hec: diuisit ea ꝑ medium.

Med Ren
A